PAVLI ERNESTI IABLONSKI

PANTHEON AEGYPTIORVM

SIVE

DE DIIS EORVM

COMMENTARIVS

CVM

PROLEGOMENIS

DE RELIGIONE ET THEOLOGIA AEGYPTIORVM

PARS III.

Francofurti ad Viadrum

SVMTIBVS IOAN. CHRIST. KLEYB.

MDCCLII.

PRAEFATIO
AD
LECTOREM.

Postquam in Praefatione ad Partem primam huius *Panthei*, teſtatus iam ſum, Benevole Lector, rationes eſſe momenti plane ſingularis, quibus me permoueri paſſus ſum, vt opus hoc, per annos plurimos preſſum et neglectum, nunc tandem luci publicae exponerem, paucis tantum Te compellabo. Vides Operis iſtius Partem ſecundam et tertiam, nonnihil ſerius Tibi offerri, atque volueram, et ſperare Te quoque iuſſeram. Morae illius cauſam ſcito fuiſſe praecipuam, valetudinem aduerſam,

ſam, quae ſuperiori vere, ac aeſtate fere tota corpuſculum non mediocriter afflixit. Factum eo eſt, vt nonniſi anno iam inclinato, ea quae etiamnum deſiderabantur, Bibliopolae optimo tradere potuerim.

Fatebor tamen etiam, nec inuitus, Partes duas *Panthei* poſtremas, multo plus negotii mihi faceſſiuiſſe, longeque diutius patientiam meam exercuiſſe, et velut ad languorem dediſſe, atque initio credideram.

Dum, antequam iſta ſcriberem, *Panthei* mei Partem primam accurate relegi, quaedam inter legendum ſe mihi obtulerunt, de quibus Te hic monere, aequum duco.

P. 78. nomen *Neithae*, ſiue Mineruae Aegyptiacae, a verbo ⲚⲈⲒ deduxi, quod *decernere*, ſiue *ordinare* ſignificat. *Erit ergo*, ita ſonant verba mea, ⲚⲈⲒⲦ, *decernens*, *conſtituens*, *ordinans*. Huius etymologiae, poſt adhibitum iterum diligens et ſerium examen, necdum me poenitet. Aſt, vbi ante aliquod tempus, occaſio mihi eſſet ſubnata, eam accuratius explorandi, analogiam grammaticam requirere deprehendi, vt a ⲚⲈⲒ, formetur ⲚⲎⲒⲦ, et ⲚⲎⲒⲐ, quod vtrumque recte et analogice adhiberi poteſt. Poſterius, ⲚⲎⲒⲐ nempe, *Neith*, vides eſſe, ipſiſſimum PLATO-

NIS νηΐθ', ſine vllius literulae vel leuiſſima mutatione. Prius vero, ⲚⲎⲒⲦ ſcilicet, ſiue *Neit*, comparet in compoſitis, quae attuli p. 57. 58. Memineris modo, p. 57. pro *Neits-teits*, vti vitioſe editum eſt, ſcribi oportere *Neit-teits*.

P. 91. aſſerui, vocem ⲓϧ, *Ich*, id eſt *Spiritum*, vel *Daemonem*, ſermone Aegyptiorum, bonam ſolere habere ſignificationem. Id vero de antiquiori Aegyptiorum dialecto intelligi percupio. Nam in vſu eorum Eccleſiaſtico, et in Scripturae interpretatione, ab ipſis adornata, vbi vox ⲓϧ aliquo modo aequipollet voci graecae Δαίμων, et Δαιμόνιον, videas vocem Copticam ſumi etiam ſenſu peiori, e. c. Matth. VIII. 16. 28. 31. XVII. 18. Sed hoc, non ſecus, atque apud Graecos, vſus Eccleſiaſticus, vbique praeualens, inuexit.

P. 118. *Thermuthin* Deam interpretatus ſum ⲑ-ⲉⲣ-ⲙⲟⲩ-ϯ, *Thermuti*, quod Aegyptiis *mortiferam* ſonat. Et hanc quidem interpretationem reiici merito poſſe, haud exiſtimauerim. Relegenti tamen haec mea, in mentem venit alia, quam Lectoris huiusmodi rerum ſtudioſi iudicio ac arbitrio ſubmitto. Sermone Aegyptiorum vetuſto, Ⲉⲣⲙⲟⲩ, *Ermu*, dicitur *Lunaticus*, σεληνιαζόμενος, Matth. IV. 24. XVII. 15. Eſſet igitur analogice prorſus, ⲑ-ⲉⲣⲙⲟⲩ-ϯ, *Thermuti, quae Lunaticum facit*, aut *morbum Lunaticorum infert*.

ſert. Quod cognomen quam bene Deae huic conueniat, ex iis quae de Tithrambone, a Thermuthi haud quaquam diuerſa, diſputauimus p. 112. ad 116. colligi abunde poterit.

P. 173. locum attuli PLVTARCHI, in quo et haec de Ioue Aegyptiorum leguntur: ὑπ' αἰσχύνης ἐρημίᾳ διέτριβεν, in quibus latine reddendis, verſionem retinui vulgatam, quae ita habet: *pudore ductum in ſolitudine vixiſſe.* Iam vero deprehendere mihi viſus ſum, ab ipſo auctore ſcriptum fuiſſe: ὑπ' αἰσχύνης ἠρεμίᾳ διέτριβεν. *Pudore ductus, quieti ſe dedit.* Ἠρεμία, *quies,* manifeſto hic opponitur *motui pedum,* vel *greſſui commodo,* quem poſtea demum Iſis perhibebatur Ioui expediuiſſe. Appoſite prorſus ad hanc meam emendationem, PLVTARCHVS idem, ſcribit p. 370. de Perſarum Deo: Τὸν δὲ ταῦτα μηχανησάμενον θεὸν ἠρεμεῖν, καὶ ἀναπαύειν, id eſt, vti vertit interpres vulgatus: *Deum qui iſta machinetur, quieſcere ad tempus.* Id ipſum de Aegyptiorum Ioue, dicere voluit EVDOXVS, hic a PLVTARCHO ad teſtimonium vocatus.

Alia de quibus dici etiam aliquid poſſet, nunc quidem malo omittere. In prima Operis huius Praefatione, alia quaedam promiſi, *Pantheon* ſubſecutura. At enim vbi poſtea conſilium iſtud aequa lance paulo maturius expendi, res ipſa, vt illud mutarem, me ſatis monuit. Neque enim videbatur,

batur, ea praesertim qua nunc sum aetate, laborem argumentis his impendendum, fructus, qui forte ex eo sperari posset, compensaturus esse. Et profecto, quantum attinet ad *Aegyptum Sacram*, quam aliquando moliebar, video operam istam a praestantissimo RICH. POCOCKIO, in *Descriptione Aegypti*, iam occupatam, mihique, profecto non inuito, praereptam fuisse. Is enim in isthoc argumento, plerumque tam diligenter et feliciter versatus est, vt Spicilegio nonnisi tenui, locum reliquerit. Et in isto Spicilegio, a labore quidem aliquid, vix vero ab ingenio, quicquam sperare licebit. *Explicationem* porro *Tabulae Bembinae*, qualem dare Tibi possem, habes iam re ipsa, B. L. in *Pantheo*. Omnes enim Tabulae illius imagines, in quibus explicandis, aliquam, non sine successu collocasse operam censeri possem, et in hoc *Pantheo*, vti dixi, et in *Miscellaneorum Berolinensium* Parte VI. et VII. luce aliqua a me perfusas videre poteris. Illas quas iam explicui, commentario vberiori illustrare, operae vix pretium ferret. Pleraque enim ex *Pantheo* repetenda tantum essent. In reliquis vero, de quibus sententiam meam qualemcunque nondum aperui, Dauum me non Oedipum profiteor. Neque etiam vacat, huius generis labori, in posterum, magno cum boni temporis dispendio, diutius inhaerere. Superest Syntagma *de Sacerdotibus Aegyptiorum, eorumque variis ordinibus*; verum poterit eo

tanto facilius, et fine vlla iactura, carere Lector, quod praecipua et vtiliora, quae de argumento hoc dicere poteram, tum in *Pantheo*, Lib. V. cap. V, tum in *Prolegomenis*, cap. II, atque III, et fatis quidem prolixe, perfecutus iam fim. Habes igitur hic, B. L. quaecunque de Theologia et Religione Aegyptiorum, deque fingulis eorum Diis patriis, obferuatu digniora, Tibi a me offerri poffe, exiftimaui.

Dixi Lib. IV. cap. IV. §. 1. *Panthei*, veram originem cultus animalium, ac figillatim bouis, in Aegypto, mihi hucufque nondum exploratam fatis atque perfpectam effe, etfi ea de re, aetate noftra, a viris et doctrina et ingenio praeftantibus, difputatum fuerit plurimum. Cum aliquanto poft, fententiam hac de re meam, praefente Matrona perilluftri, non natalium magis et dignitatis fplendore, quam virtute incomparabili, et rarae doctrinae copia, inclyta, profeffus ac paulo acrius tuitus effem, illa tum mihi regeffit, fe quidem iudice, haud ita difficulter, initia et progreffus cultus iftius idololatrici poffe inueftigari. Et ea profecto, quae confeftim hanc in rem afferebat, ita erant comparata, vt et mihi, et aliis qui vna aderant, fingulari verofimilitudinis fpecie, fe commendarent. Non dedignata eft eadem, quae paucis coram edifferuerat, Scripto poftea vberiori explicare, idque perbenigne mecum communicare. Beneficio huic aliud

aliud etiamnum ſuperaddidit, precibusque meis id dedit, vt integrum mihi ſit, peringenioſum hoc et elegans Scriptum, Tecum etiam B. L. communicare, et purpureum hunc pannum meo aſſuere Operi. Ego in Scripto illo nihil omnino mutaui, verum hoc tantum effeci, vt latino cultu indutum, ab omnibus legi poſſet. Quando Matrona illuſtris, omnique veneratione digniſſima, in Diſſertatione illa aſſerit, Taurum inter animalia omnia primum, in vſum idololatricum adhibitum fuiſſe, paucis tantum monebo, fauere huic eius ſententiae res Aegyptiorum antiquiſſimas, et traditiones gentis illius, quas Graeci nobis conſeruarunt. Quod ſi enim ipſam hiſtoriam Moſaicam conſulamus, * teſtabitur illa, cultum idololatricum ab Aegyptiis primum, Heliopoli, ſiue One, oblatum fuiſſe Soli. Nouimus autem ** eoſdem, et, quod probare difficile non eſt, eodem tempore, Mneuin Taurum ſacrum Heliopolitanum, Soli conſecratum, tanquam ſymbolum eius ſacroſanctum, impenſa quoque veneratione proſecutos fuiſſe. Eſtque, ſi quidquam aliud, longe veroſimillimum, *** Iſraëlitas in deſerto, haec ipſa Heliopolitarum Sacra, olim in Aegypto conſpecta, ob oculos habuiſſe,

** 2 cum

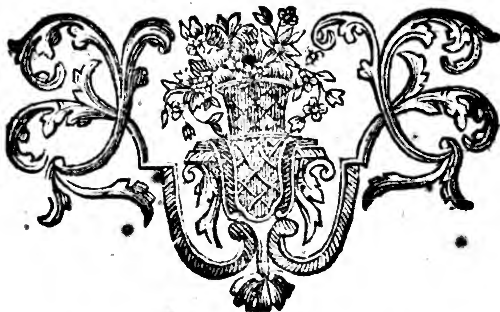
* Vide *Prolegomena* ad *Pantheon* §. 9.

** *Pantheon* Lib. IV. cap. IV. §. 3. 5.

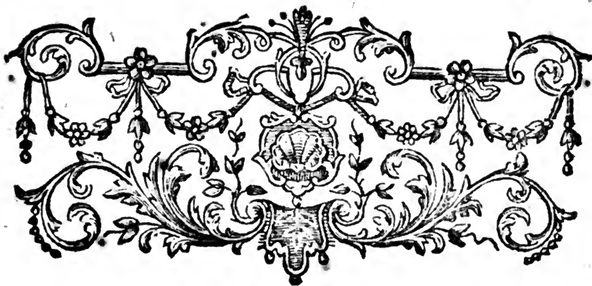
*** Ibid. Lib. IV. cap. II. §. 16.

cum vitulum aureum, religiosis ritibus mox colendum, sibi formarent. Discimus etiam * ex AELIANI testimonio, fuisse inter Prophetas Aegyptiorum, qui affirmarent, Taurum ex cunctis animalibus primum, diuinos apud se consecutum esse honores. Fuisse autem illum Mneuin Heliopolitanum, mihi quidem omnia loqui videntur. Haec erant, quae Te, B. L. scire volebam. Scribebam Francofurti ad Viadrum, postridie Dominicae *Misericordias Domini*, MDCCLII.

* Vide ibid. cap. IV. §. 1.

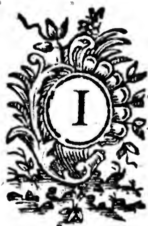

COGI-

COGITATIONES DE ORIGINE CVLTVS TAVRORVM

complexae rationes quasdam probabiles, ex quibus perspici queat, quanam de causa non Aegyptii modo, aliaeque Gentes, verum ipsi quoque Israëlitae cultu vitulorum, infinitum Numen offendere sustinuerint.

Id omnium primo in tuto collocandum, Deum statim post lapsum, promittentem Protoplastis semen mulieris, sacrificia sibi immolari voluisse, eique rei illud animal destinasse, cuius ex pellibus Adamo et Euae vestes confecit. En huius sententiae rationes!

Prima haec esto. Quotiescunque Deus ipse cum homine foedus pactus est, signum aliquod foederis visibile elegit: verbi causa, cum Noacho eiusque posteris foedus cum iniret, de diluuio terrarum orbi non amplius immittendo, Iris foederis sacramentum fuit. Genes. IX. 3 - 17. Cum Abrahamo vero foedus sanciens, de populis vniuersi terrarum orbis in ipso benedicendo, circumcisionem foederis signum instituit Gen. XVII, et peculiaris foederis denuo cum huius patriarchae posteris initi Deut. V. 2. 3. signum quod oculis patebat, fuit arca foederis. Fieri prorsus igitur non potuit, vt Deus in primo maximique, si quod vnquam momenti, foedere, quod post lapsum cum humano genere pepigit, in quo id agebatur: fore, vt venturum sit semen mulieris, serpentis caput contriturum, et ab hoc in calce vulnus accepturum, nullum quod oculis vsurpari potuisset, huic promissioni signum addiderit. Quodsi vero hoc, de quo dubium oriri nequit, factum, tum neque id ambigi potest, sacrificia ei rei fuisse aptissima, cum S. Codex disertis verbis, ea Christi extitisse typos doceat. Hebr. IX. (a). Oportet igitur sonticam Mosi causam fuisse, ob quam in primo, quod cum hominibus lapsis Supre-

(a) Hinc admodum probabile fit, sacrificium hoc persimile fuisse iis, quae postea in sacrificio a Manoa, eiusque vxore praesente Angelo Domini, facta esse legimus Iud. XIII. 16 - 23. Multis enim pro-

premum Numen pepigit, foedere, signi visibilis, quod alia occasione nulla describere intermisit, mentionem non facere satius duxit. Secunda ratio petita est ex iis, quae Scriptor idem ille sacer, postquam foederis diuini primi pactionem retulisset, paucis ita tradit Gen. III. 21. *Fecitque Iehoua Deus Adamo et vxori eius tunicas pelliceas.* Pauca haec verba, sacras literas praeuiis precibus ac meditate lectitanti, cogitationes suggerunt, quas expositum nunc imus. Primi parentes nostri, sub ea procul dubio coeli regione vbi necessitas vestes nullas exigit, quales regiones hodieque post diluuium non desunt, fixerant sedes. Subligaculo igitur ipsis, ad nuditatem, quam post lapsum erubescebant, tegendam, opus tantum fuerat, sed quod vel ex stramine, arundine, aut ramis arborum viridibus plecti perquam commode poterat, quale sibi iam in paradiso parauerant, quodque rerum, qua initio vsi sunt, conditioni, adprime congruebat. Gen. III. 7. Vnde necesse non fuisse, vt, quo pelles ad velandos primos parentes Deo suppeterent, animalia necarentur, illaque alii rei destinata fuisse, meridiana luce clarius adparet. Cum vero etiam Genes. IX. 3. disertis verbis memoriae tradatur, post diluuium demum animali-

 bus

profecto opus erat, vt primis parentibus persuaderetur, ipsos eorumque posteros miseriis in quas post lapsum inciderant; eripi posse quod tamen illorum saluti promouendae necessarium omnino erat.

bus vesci Deum hominibus permisisse: nihil quod in animum inducas restat, nisi animal, ex cuius pelle Adamo atque Euae vestes confecit Deus, sacrificio, et hinc foederis, tunc a Deo cum ipsis initi, signo, adhibitum fuisse. (b) Rationem nunc tertiam accipe. Non Adami tantum filii Cainus, et Abelus, sed Noachus etiam, gentesque primorum temporum omnes, immolarunt animalia, summum Numen se hoc pacto placaturos rati: quod nullo rationis humanae fuit nixum fundamento. Nam intelligi nequit, qua ratione mactatis combustisque animalibus, rerum omnium conditori, de criminibus admissis satisfieri possit. Deum igitur oportet ipsum iussa hac de re sua nec non causas eorumdem hominibus, et primo quidem statim homini, quod illa iam huius filii fecerunt, aperuisse. Habes argumenta tria non leuissimi ponderis, satis hoc conficientia, terrarum coelique Dominum sacrificiorum omnium auctorem esse. Verum in eo nunc cardo vertitur, quodnam sacrificio primo Supremum Numen adhibuerit animal. Quam ad quaestionem respondere pror-

(b) Cum Deus corporis nuditatem, animalis, quo in sacrificium, hinc in foederis signum, vsus erat, pelle tegeret, egregium hoc erat symbolum iustitiae et sanctitatis, quam lapsu mens eorum amiserat, sed et per semen mulieris promissum et nunc in sacrificio adumbratum, recuperatum ibat: quae etiam vestis salutis et pallium iustitiae in Sacro Codice audit Esaiae LXI. 10.

prorsus esset superuacaneum, nisi relatum legeremus, et priscos Aegyptios (quibus a Noachi filiis qui ante diluuium vixerant, eoque omnia, quae ab initio rerum hominibus euenerant, habuere comperta, religio quasi manu tradita fuerat) et Israëlitas, quibus nunquam veri Dei cognitio defuit, bis vitulum adorasse. Hoc autem ipsum ansam praebet coniecturae, Deum, iuuencum in primum sacrificium elegisse, eoque ad superstitionem abusos Adami posteros, foederis signum, quod sane salutis recuperatae auctorem subinnuebat, pluris atque ipsum foederis scopum fecisse, quod hodieque in Sacris omnibus, praesertim in Romana ecclesia vulgus adsolet facere. Res, tum inprimis, cum primum insolitis illis Sacris Deum offenderent Abrahami posteri, gestae, sententiam hanc fundamento non prorsus destitui ostendunt. Nam Exodi XXXII. relatum legimus, cum prima vice per quadraginta dies totidemque noctes in monte coram Deo ageret Moses, ad Aaronem accessisse populum ac dixisse: *Age fac nobis Deos, qui anteant nobis, iam enim Mosi viro illi, qui eduxit nos e terra Aegypti, quid factum sit, ignoramus.* His verbis Aaronem, Deorum qui anteire ipsis promiserant, signum visibile poscunt, quoniam, quid signo illi quod oculis vsurpauerant, et quo hucusque Dii illi vsi fuerant, euenisset, ignorabant. Obseruandum hic inprimis venit, Deos, inuisibili modo sibi anteituros, egregie notos ipsis fuisse. Deus enim per Mosen ipsis nun-

nunciauerat, Exodi XXIII. 20 - 22. *Ecce ego mitto angelum ante te ad seruandum te in hac via, et introducendum te in locum illum quem praeparaui. Caue tibi ob praesentiam eius et ausculta voci eius, ne exacerbes eum: nam non feret defectionem vestram, quia nomen meum est in eo. Nam si sedulo auscultaueris voci eius et feceris omnia quae dicam* (Deus se angelumque semper in parallela quasi linea collocat) *plane inimicabor inimicos tuos et hostiliter agam cum hostibus tuis.* Confer cum his c. XIV. v. 19. Nec porro latuit ipsos, angelum hunc gentis illorum auctori Abrahamo adparuisse, ipsique promisisse, fore, vt ex posteris eius homo ipse nascatur, et cum Iacobo luctatum fuisse. Nimis enim recens harum rerum fuit memoria, quam vt fugere illos potuerit. Hinc igitur ab Aarone Deorum horum signum, quod oculis subiici possit, efflagitant. Et dixit eis Aaron, *rumpentes detrahite inaureis aureas -- et acceptas e manu illorum formauit illas caelo, conflauitque vitulum.* Miraculorum in Aegypto patratorum adiutor, coeli terraeque conditorem oculis qui viderat suis XXIV. 9. 10, quo pacto signum illius quod oculis expositum esset, vitulum elegisset, nisi extitisset vetus traditio historica, ex qua ipsi innotuisset, Deum ipsum aliquando animal hoc, typum Messiae, populo nunc anteeuntis, constituisse. Huic autem rei nullum tempus opportunius esse potuit eo, quo mortalibus lapsis semen

mu-

mulieris foedere inito promiſit, ſerpenti hominum miſerorum ſeductori caput contriturum, inque huius foederis ſignum, iuuencum immolare iuſſit. Diuinum hocce Dei mandatum labente tempore effecit, vt animal quod primi foederis cum homine lapſo initi ſignum Deus eſſe voluerat, in magna eſſet apud omnes veneratione, quae ſenſim in cultum idololatricum degenerauit. *Tum*, ita ſacrae pergit auctor hiſtoriae, *dixerunt*, (totus videlicet populus,) *hi ſunt Dii tui Iſraël*, *qui eduxerunt te e terra Aegypti.* Hoc de vitulo, quem Aaron ipſis videntibus, aliquot ab exceſſu ex Aegypto menſibus, ex inauribus aureis, conflauerat, quo dicere potuerunt modo? Oportet igitur cauſam idoneam fuiſſe, ob quam hoc animal ſignum ſymbolumque illius, qui ex Aegypto ipſos eduxerat, habuerunt: cuius rei ſacrificium, eius de qua dictum fuit, indolis, occaſionem ſubminiſtrare ſolum potuit. *Quod videns Aaron*, inquit Sacroſanctus auctor, *exſtruxit altare coram eo*, *proclamauitque Aaron dicendo*, *feſtum Iehouae cras. eſto:* qui in vitulo igitur colendus fuit. Hinc ſimul intelligitur, cur Moſes primi foederis ſymbolum nullum commemoret. Vidit ſcilicet ſuperſtitionem, ad quam aeui ſui mortales eodem abuſi ſunt, ideoque ſciens prudensque primi ſacrificii hiſtoriam totam omiſit, ne prolixior eius deſcriptio augeret diuturnioremque redderet gentium ſuperſtitionem. Quemadmodum aeneum ſerpentem confregit Ezechias, quod ad ido-

idololatriam eo abusus populus esset 2. Reg. XVIII. 4. quamquam et is ipse foederis aliquando symbolum a Deo constitutus esset Num. XXI 8. 9. Messiaeque typus fuerit Ioh. III. 14. 15. Obseruatu porro dignum est, Deum populo Iudaico varii generis sacrificia praescribentem, disertis verbis iussisse Pontificem maximum, vt pro peccato suo in sacrificium iuuencum, cuius sanguis sanctuario inferendus erat, semper adhiberet. Leuit. IV. 3. XVI. 6. 11. Adamus igitur Pontifex maximus primus censeri cum possit, huius sacrificium pro peccato iuuencum pariter fuisse probabile est.

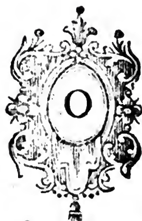

PROLE-

PROLEGOMENA.

PROLEGOMENA.

§. I.

Operae pretium facere mihi ſemper illi viſi ſunt, qui in eruendis ac explicandis Theologiae priſcae Aegyptiorum originibus, ſedulo et diligenter laborarunt. Etenim inter eruditos omnes conſtat, Aegyptios, ſi non primos omnium, certe inter primos, vires ingenii, rationisque vſum, ſtudio exquiſito perpoliuiſſe, et ſcientiarum nobiliſſimarum, cunctarum fere, fundamenta non poenitenda poſuiſſe. Ipſa [a] diuina Scriptura, tempore iam Salomonis regis, ſapientiam populi huius inſigniter laudat, deque ea nos quoque magnifice ſentire docet. Teſtatur eadem verbis diſertis, [b] Moſen, Scriptorum omnium, qui extant, antiquiſſimum, Sapientia Aegyptiorum inſtitutum atque imbutum fuiſſe. Id vero cumprimis teſtimonio nititur meliorum antiquitatis Scriptorum, doctrinam de Diis, ab Aegyptiorum Sapientibus ſingulari induſtria excultam, poſtea ad Phoenices, ad Arabas, ad

a. 1 Reg. IV. 30.

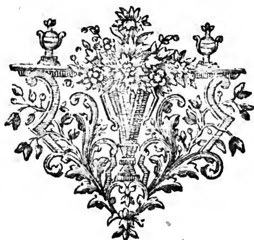
b. Actor. VII. 22.

Graecos, et per hos ad Romanos, et vt vno verbo dicam, ad gentes politiores cunctas peruenisse. Videntur enim Aegyptii, cum apud ipsos iidem, et sapientiae studium profiterentur, et res diuinas procurarent, fructus praecipuos, quos ex cultis solerter ac studiose literarum scientiis perceperant, ad amplificandam doctrinam de Deo, rebusque diuinis transtulisse, vt quanto maiores in scientiis quibuscunque profectus facerent, tanto ornatior quoque et politior euaderet ipsorum religio. Factum eo est, vt existimatio Sacerdotum Aegypti, et fama sapientiae eorum, ac inprimis circa res diuinas, longe lateque se diffunderet, nouaque indies incrementa caperet, vtque ad Scholas ac Sacraria ipsorum vndecunque confluerent, qui supra vulgum sapere audebant, et in scientia omnium praestantissima, de Deo scilicet rebusque diuinis, eximium aliquid praestare in animum inducebant. Abunde id historia Philosophica, Graecorum cumprimis testatur, idemque argumentum subinde infra attingemus. Theologiam igitur Aegyptiorum priscam, recte beneque cognitam, dicere non immerito possis, clauem Theologiae Phoenicum, Arabum, Graecorum, Romanorum, et gentium politiorum plurimarum, tametsi non negem, gentes istas ad religionem primitiuam, ab Aegyptiis deriuatam, labentibus annis, figmenta non pauca, sibique propria, adiecisse. Ex eadem Aegyptiorum religione auita, intelligi porro quam optime poterit, quousque mens humana, luce salutari reuelationis coelestis destituta, suoque tantum instinctui obsecundans, quantumuis rerum praestantium scientia sollicite imbuta ac exercitata, in cognitione Dei progredi queat, ad quae etiam non deuia, ipsa sibi relicta, suisque tantum ratiocinationibus ac cerebri inuentis indulgens, prona ruat.

§. II.

§. II. Ea igitur de causa semper fuere, qui omni ope, animique contentione id agerent, vt, si fieri posset, in intimos Theologiae veterum Aegyptiorum recessus perrumperent, illiusque arcana aliis aperirent et explicarent. Quem eruditorum latere potest, quid hac in re praestiterit, aut certe praestare voluerit HERODOTVS, quid DIODORVS *Siculus*, quid PLVTARCHVS, quid post hos tentauerint PORPHYRIVS, IAMBLICHVS et MACROBIVS, quid conati fuerint, ac ad argumentum hoc illustrandum contulerint, Scriptores nostrates, CLEMENS *Alexandrinus*, EVSEBIVS, atque praeter hos alii causae Christianorum aduersus Ethnicorum obtrectationes, defensores atque vindices? Absque his auctoribus, in argumento hoc magna cum laude versatis, esset, hodie in Theologia Aegyptiorum nihil plane cerneremus. Gratia proinde his, neque minima, habenda est, quod in Cimmeriis his tenebris, aliquam nobis facem praetulerint, cuius ope nunc, quamuis non sine ingenti labore, verum a falso discernere, atque ex caliginosa abysso erutum, in apricum proferre possumus. Nihil dicam de recentioribus, qui vestigia veterum legentes, eorumque obseruationibus vsi, de illustrando et explicando eodem argumento, serio, neque sine omni successu cogitarunt. Ingratus essem, si de ipsorum laboribus ac laudibus detraherem, neque ipsorum egregia merita agnoscere aut praedicare vellem. Quantumcunque vero, viri immortali memoria digni, de hoc nostro argumento meriti sint, ausim tamen, quoniam res id postulat, libere profiteri, genuinam Theologiae Aegyptiacae indolem, verumque eius ingenium, non satis perspicue hactenus declaratum, neque ita, vt merebatur, dilucide et distincte explicatum fuisse. Vtrum vero idem hisce conatus, mihi feli-

cius cesserit quam aliis, eruditis et cordatis huiusmodi rerum arbitris, diiudicandum relinquo. Antequam tamen singularium Deorum in Aegypto explicationem auspicer, visum est aliquid de Theologia gentis huius praemittere. Et vt ordine commodo haec mea procedat Dissertatio, I. quidem inquiram in primordia atque origines doctrinae de rebus diuinis corruptae, cultusque idololatrici inter Aegyptios. II. Dispiciam, qualenam fuerit cultus istius idololatrici proprium et genuinum obiectum. Ac III. denique exponam, quo modo, quaue methodo, Aegyptiorum Sapientes, in tradenda doctrina Sacrorum vsi fuerint. Quae quidem totidem distinctis capitibus explicabimus.

CAPVT

* *

CAPVT I.

De initiis et originibus corruptae inter Aegyptios doctrinae Theologicae, cultusque Deorum idololatrici.

Vera Dei cognitio et religio, in Aegypto, post diluuium, per annos plus quam trecentos perseuerauit. §. III. Neque iis quae dixi, obstat impietas Chami §. IV. Eadem etiamnum florebat, quo tempore Abrahamus illic peregrinatus est. §. V. Id ex eo etiam illustratur, quod Patriarchae huic apud Philistaeos contigit. §. VI. Et ex ritu circumcisionis, apud Aegyptios post aetatem Abrahami recepto. §. VII. Ad obiectiones quasdam, quae ex Eratosthenis catalogo regum Thebaeorum peti possent, respondetur. §. VIII. Tempore Iosephi Patriarchae, religio deprauata, et idololatria, radices iam egerat in Aegypto. §. IX. Et ipse quoque animalium brutorum cultus. §. X. Multo luculentiora eiusdem rei vestigia, in Aegypto, post mortem Iacobi et Iosephi, Patriarcharum reperiuntur. §. XI.

§. III.

Primorum Aegypti, post diluuium, incolarum, cum ex Noacho, eiusque filio Chamo, et nepote Misraimo, ortum traherent, nulla alia potuit esse Theologia ac religio, quam vera et pura, ab ipso Deo tradita. NOACHI sinceram et constantem pietatem, tota eius historia, a MOSE conscripta, vbique loquitur, et praedicat, eique [a] Scriptores etiam alii diuini, Deusque adeo ipse, vbi se occasio offert, testimonium perhibent honorificum. Quis igitur dubitet, virum fide et pietate in Deum adeo illustrem, quique in mundo antediluuiano, inter homines peruersos atque impios, munere [b] *praeconis iustitiae* assidue, quamuis non sine [c] *molesto* men-

Vera Dei cognitio et religio, in Aegypto, post diluuium, per annos plusquam trecentos perseuerauit.

a. *Ezech.* XIV. 14. 18. 20. *Matth.* XXIV. 37. 38. 39. *Hebr* XI. 7. 2 *Pet.* II. 5. 8.

b. 2 *Pet.* II. 5. c. Ibid. v. 8.

mentis cruciatu, functus est, natos ex se liberos, et natorum natos, in cognitione vnius veri Dei, et in timore nominis eius, pro virili erudiuisse, et per totam vitam confirmasse? Quando autem ex testimonio Scriptoris sacri certum est, Noachum post diluuium, totos d *trecentos et quinquaginta annos* superuixisse, verosimile prorsus non est, Aegyptios ante id tempus, doctrinam de Deo, rebusque diuinis, a Noacho et Noachidis sibi fideliter traditam, notabili aliquo modo corrupisse. Omnia potius, vt credamus suadent, et clare testantur, veram vnius Dei cognitionem, et cultum cognitioni huic accommodatum, per plus quam trecentos annos, in Aegypto post diluuium viguisse, et sine mutatione damnabili perseuerasse.

d. *Genes.* IX. 28.

Dictis impietas Chami non obstat.

§. IV. Neque vero est, vt quis aduersus ea quae diximus, impietatem *Chami*, progenitoris Aegyptiorum, obiiciat. Nam etsi inficias non eam, facinus Chami, quod memoriae proditum legimus *Genes.* IX. 20-24. vere impium fuisse, atque incredibilem animi leuitatem, omni excusatione indignam, prodere, quae omnino meruerit, vt et ipse, et posteri eius maledictione onerarentur, et hi posteris fratrum Chami postponerentur, ac certa etiam ratione subiicerentur, nondum tamen ex eo consequi opinor, Chamum vsque adeo a bona mente, sanaque ratione repulsum fuisse, vt piae institutionis paternae, et magnorum Dei operum, quae toties oculis suis vsurpauerat, subito et penitus obliuisceretur, aut cognitio Dei vera et recta, qua eo vsque fruitus erat, in eius mente funditus obliteraretur. Ne id quidem credibile est, Chamum illico, post admissum turpe facinus, relicta patris domo, in Aegyptum se recepisse. Videtur potius tota Noachi et Noachidarum familia, vt a ferarum incursionibus tanto tutiores esse, seque mutuo et defendere et ad-

iuuare

iuuare possent, post diluuium, per longam multorum annorum seriem, in eodem fere regionis tractu, vna habitasse, donec tandem crescens indies hominum numerus, aliaeque forte rationes, multos compellerent, vt nouas sedes quaesitum proficiscerentur. Hos inter fuit etiam Chamus, aut quod verius mihi videtur, Misraimus filius eius, qui regionem a se denominatam *Misraim*, id est Aegyptum, incoluit, inque eam, doctrinam de vno vero Deo, paternis auitisque in aedibus haustam, introduxit, posterisque suis tradidit.

Vera religio in Aegypto etiamnum florebat, quo tempore Abrahamus illic peregrinatus est.

§. V. Non nego tamen, in familia Semi, viuo adhuc Noacho; sed eo, vt credere par est, inscio, aliquam in doctrinam et cultum corruptionem furtiuo gressu, clam et pedetentim irrepsisse. Maioribus certe Abrahami, qui Chaldaeam inhabitauerant, cultum idololatricum, Deus ipse [e] disertis verbis exprobrat, et hanc esse causam ait, ob quam Abrahamum e patria et a cognatis seuocauerit. At idem quoque apud posteros Chami, Aegypti incolas, Noacho adhuc superstite, vsu venisse, ex historia sacra, nullo prorsus aut argumento, aut indicio, colligi vel ostendi potest. Qui vero historiam sacram Abrahami, secundo ab excessu Noachi anno, in lucem editi, serio et attente pensitauerit, haud ita difficulter perspiciet, Misraimi in Aegypto posteros, tempore etiam huius Patriarchae, Deum Noachi verum cognouisse, et quantum iudicare datur, sine vlla idololatriae mixtura coluisse. Nam [f] cum Abrahamus cum vxore Sara, quam pro sorore venditabat, in Aegyptum venisset, et hanc Pharao rex, sibi connubio iungere cupiuisset, is tamen a Deo monitus, destitit a cogitatis, vxoremque Abrahamo intactam reddidit, veritus nimirum, ne tanto peccato aduersus Prophetam Dei commisso, iram Dei, quem timebat, in se domumque suam, ac totam etiam Ae-

e. *Iosuae* XXIV. 2. 3.

f. *Genes.* XII. 10. etc.

gyptum, prouocaret. An non historia haec clare docet, Pharaonem Aegyptiorum regem, metu supremi Numinis actum, a delictis grauioribus se abstinere voluisse, et intellecto errore, in quem ex ignorantia lapsurus erat, mox resipuisse, monitum etiam et castigatum a Deo, manum hanc eius castigatricem agnouisse, humiliterque reueritum esse, ac ei sine mora paruisse? Comparentur modo acta pii huius Principis, cum actis insani illius Pharaonis, ad quem nomine Dei Moses erat missus, [g] quique se aut Deum hunc nouisse, aut illi parere velle, praefracte negabat. Nonne haec probant, idololatriam, pulsa veri Dei cognitione iam tum insigniter praeualuisse, vti ex illis, non citra rationem, colligimus, veri Dei nomen Aegyptiis ea adhuc aetate et cognitum, et bene cultum fuisse?

g. *Exodi* V. 2.

Id illustratur etiam ex eo, quod Patriarchae eidem apud Philistaeos contigit.

§. VI. Vt vero ea, quae Abrahamo in Aegypto accidisse, MOSES mira breuitate, paulo contractius narrat, vberiori luce persspergantur, vtque patescat, ea quae in hac historia, illustrationis causa suppleui, ingenio Aegyptiorum illius temporis, probe conuenire, age, conferamus cum his, quae Abrahamo eidem, interiectis plusculis annis, in aula regis Gerariensis euenisse, ex historia MOSIS discimus. Sciendum vero est, [h] Philistaeos, non secus atque Aegyptios, ex Misraimo descendisse, et aliquamdiu [i] in Aegypto inferiori, vbi Syriae confinis est, circa Pelusium, sedes habuisse auitas, vnde tandem, forte post, aut sub Abrahami natiuitatem, egressi, illam Syriae partem occuparunt, quae deinde ab ipsis *Philistaea*, vel *Palaestina*, nuncupata est. Erant ergo Philistaei, Aegyptiorum ex vno sanguine fratres, qui verosimiliter per plus quam ducentos annos, eandem regionem incoluerant. Vnum vtriusque gentis, ante factam secessionem, erat ingenium, iidem mores, eadem studia, eadem

h. *Genes.* X. 13. 14.

i. RELANDI Palaestina p. 77. IOH. PHILIPPI HEINII Dissertt. Sac. Lib. II. c. VI. §. 9.

Sacra

Sacra. Si alterutram gentem nosti, nosti et alteram. Videamus nunc iam, quid de Philistaeis, in quorum regione Abrahamus ad tempus consederat, eorumque rege Abimelecho, historia sacra commemoret. [k] *Dixerat de Sacra vxore sua Abrahamus, soror mea est. Misit ergo rex Gerari, qui eam adducerent. Deus autem per somnium sic allocutus est Abimelechum: Ecce illico morieris, propter hanc mulierem, quam domum duxisti, nam marito iuncta est. Abimelechus autem, qui non tetigerat eam, respondit Domino: An o Domine, gentem etiam innocentem malo afficies? Nonne Abrahamus dixit mihi, Saram esse sororem suam? —— Quicquid hic egi, egi corde integer, manibusque purus. Regessit autem ipsi Deus, et ego scio, te fecisse hoc corde simplici, et integro, ideoque cohibui te, ne tanto peccato te contaminares, et viri alius vxorem pollueres. Nunc ergo redde viro vxorem, scitoque eum esse Prophetam. Roga eum, vt precibus pro te intercedat, tuque viuas. Cum autem e lecto Abimelechus mane surrexisset, seruos suos vocauit, iisque quae gesta erant, exposuit, eoque ipsis metum incussit. —— Deinde aduocato Abrahamo, dixit ei Abimelechus: Quid fecisti nobis, aut quid aduersus te commisimus, vt in tantae noxae periculum nos induceres? —— Et dedit Abimelechus Abrahamo oues et boues, et seruos et ancillas, redditque illi Saram vxorem. Dixitque ei: Ecce regio haec vobis aperta est. Elige locum, qui tibi commodus videbitur, inibique habita.* Dixerisne, bonum hunc piumque regem, in Scholis Prophetarum educatum institutumque fuisse? Et tamen alia disciplina vsus non est, quam quae in Aegypto, vnde Philistaei erant egressi, expectari poterat. Est praeterea in iis, quae duo hi reges, Pharao Aegyptius, et Abimelechus Philistaeus, cum Abrahamo egerunt, tanta similitudo, vt existimare aliter non possis, quam

k. *Genes.* XX. 2. 3.

quam eos sub iisdem magistris formatos, iisdem praeceptis imbutos, eodemque Spiritu directos fuisse. Et idem quoque virtutis et pietatis studium, in illa Philistaeorum gente viguisse tempore adhuc Isaaci Patriarchae, docemur *Genes.* cap. XXVI.

Et ex ritu circumcisionis, apud Aegyptios, post aetatem Abrahami recepto.

§. VII. Memorabile omnino est, quod modo ex MOSE intelleximus, Abimelecho, Philistaeorum Principi significatum fuisse a Deo, Abrahamum esse [l] *Prophetam Dei*, huic valde charum, qui idcirco audiendus, cuiusque dictis obediendum sit, atque Abimelechum, cognito hoc, cum reliquis Philistaeis, eum pro tali quoque habuisse. Gerar, sedes Abimelechi regia, prope admodum a finibus Aegypti aberat, vnde non parum mihi verosimile fit, famam eorum, quae Abrahamo Gerare contigerant, continuo ad Aegyptios permanasse, ibique existimationem, quam sibi antehac iam pepererat, virtute sua, et pietate Abrahamus, insigniter auxisse. Potuit existimatio illa de Abrahamo, tanquam Propheta Dei, quae, vt docte obseruat, [m] vir antiquitatum Orientalium peritissimus, permagna erat in toto Oriente, et ad ipsos Indorum Brachmanas peruenerat, efficere, vt Aegyptii, accedente forte peculiari quadam occasione, quam historia non commemorat, circumcisionis ritum, quem Abrahamus Propheta Dei in familia sua instituerat, et ipsi adoptarent, suumque facerent. Notum vulgo est, veterumque multorum sermonibus celebratum, * Aegyptios, a temporibus antiquissimis, ritum circumcisionis religiose obseruasse. Verum ** disputant viri

l. *Genes.* XX. 7.

m. THOMAS HYDE de religione vet. Persar. toto cap. 2.

* Vide LEONEM ALLATIVM in Eusthathii Antiocheni Hexaëmeron p. 268. 269. SPENCERVM de Legibus Hebraeor. Lib. I. cap. IV. MARSHAMVM in Canone Chronico, Seculo V. p. 74. Edit. Franeq.

** Vide inprimis SPENCERVM, vbi supra. IO. CLERICVM in Comment. ad *Genes.* XVII. 10. et WITSII Aegyptiaca, Lib. I. cap. VII. §. 1. 2. Lib. III. c. VI.

viri eruditiſſimi, ſumſerintne Iudaei ritum hunc ab Aegyptiis mutuo, an vero vice verſa, eum ab Abrahamo et Abrahamidis didicerint Aegyptii. At enim, niſi vehementer fallor, ex comparatione hiſtoriae Abrahami Moſaicae, cum hiſtoria exotica, confici luculenter poterit, ab Abrahamo ritum hunc transiiſſe ad Aegyptios. HERODOTVS, qui haec ex Sacerdotibus Aegyptiis percontatus fuerat, auctor eſt, [n] ritus huius tantam eſſe antiquitatem, vt prima eius origo, ſitne ab Aethiopibus, an vero Aegyptiis deriuanda, certo oſtendi nequeat. Nempe puduit Sacerdotes Aegyptios, confiteri, conſuetudinem hanc ab Abrahamo et Abrahamidis ad ſe dimanaſſe. At veram eius originem, in hiſtoria Abrahami clare indicat MOSES, vbi docet, [o] circumciſionem a Deo praeſcriptam fuiſſe Abrahamo, vt eſſet ſignum foederis cum Deo, quo et ipſe et poſteri eius, in foederis huius ſocietatem admiſſi, ab aliis non foederatis diſcernerentur, et dignoſcerentur, quod locum non habere potuiſſe mihi videtur, ſi alii iam tum eodem ritu inſigniti vixiſſent. Poſſumus etiam aliunde colligere, Aegyptios ante Abrahami tempus, circumciſionis legem ignoraſſe. Nam ſi ritu illo iam tum vſi fuiſſent, Philiſtaei eorum coloni, et quondam ciues, Sacrorum etiam vinculo ipſis iuncti, recens ex Aegypto egreſſi, morem eundem ſeruaſſent. At enim Philiſtaeos a circumciſione ſemper alienos fuiſſe, [p] certo conſtat. Neque tamen etiam, Ioſephi in Aegyptum venditione, et Iacobi in eandem regionem profectione, circumciſio Aegyptiorum recentior dici poterit. Eo namque tempore, mores Aegyptiorum, in rebus praeſertim ad religionem ſpectantibus, nimio interuallo, ab Iſraëlitarum moribus diſtabant, quam vt ab his illi ritum huius indolis ſacrum mutuaturi fuiſſent. Et tamen iſthoc iam tempore, Aegyptios circum-

n. Lib. II. c. 104.

o. *Geneſ.* XVII. 10. 11. 12.

p. 1. *Sam.* XVIII. 25. 27. vbi adde Commentar. IOH. CLERICI. 2. *Sam.* III. 14.

circumcisionis suae praeceptum tam rigide obseruasse videmus, vt cum illud aliquando neglexissent Israëlitae, neglectus hicce [q] *probrum* dicatur *Aegyptiorum*, quod nempe eum in Israëlitis aegre tulerint, reprehenderintque Aegyptii. Consequitur ex his, circumcisionis ritum, tempore illo, quod inter peregrinationes Abrahami et Iacobi, intermedium effluxit, admissum, vsuque paulatim receptum fuisse. Insuper vero animaduerti et istud meretur, circumcisionis ritum, sicut apud Abrahamidas, ita quoque apud Aegyptios, actum fuisse religiosum, signum ac veluti tesseram, singularis in religione puritatis et castimoniae. Colchorum circumcisio videtur fuisse ritus politicus, quale quid de sua circumcisione in hodiernum vsque diem praedicant Copti et Habessini. Et ipsi quoque Aegyptii, [r] alias nonnunquam huius suae consuetudinis praetexebant causas. Sed res ipsa satis per se loquitur, circumcisionis Aegyptiorum praecipuum ac proprium respectum fuisse ad religionem. Apud Aegyptios enim, ad circumcisionem nemo tenebatur, [s] nisi Sacerdos mysteriis religionis initiandus, qui rerum diuinarum curam agebat, et ad scientias sacras admittebatur. Solebant id obseruare etiam [t] ex aedituis Templorum religiosissimi quique; verum ad initiationem mysticam, sacrorumque arcanorum perceptionem et communionem, vsque adeo necessarium erat, vt Pythagoras, quamtumuis Amasi, Aegyptiorum regi, de meliori nota commendatus, tamen ad perceptionem Sacrorum initiationisque priuilegia peruenire ante non posset, * quam circum-

q. *Iosuae* V. 9.

r. SPENCERVS, vbi supra. CLERICVS in Gen. XVII. 10.

s. HORAPOLLO Hieroglyph Lib. I. c. 14. ORIGENES in Epistol. ad Rom. Lib. II. ANAXANDRIDES apud ATHENAEVM Lib. VII. p. 300.

t. CYRILLVS *Alexandr.* aduersus Iulian. Lib. IX. p. 298.

* CLEMENS ALEXANDRINVS Stromatum Lib. I. p. 302. THEODORETVS de curandis Graecorum affectibus. Opp. To. IV. p. 467. idque subindicat etiam PORPHYRIVS in vita Pythagorae p. 183. Edit. Cantabr. vel 12. Edit. Kusteri, vbi ait, *Sacerdotes Thebaeos*

cumcidi se passus fuisset. Erat igitur circumcisio Aegyptiorum, religiosa quaedam confoederatio, sicuti illa Abrahamidarum. Sed nec istud praetermittendum, quod Ambrosius memoriae prodidit, *de Abrahamo* Lib. II. c. XI. *Aegyptios quarto decimo anno circumcidere mares*, id enim aperte imitationem Abrahami sapit, quem nouimus, [u] filium suum Ismaëlem, annos tredecim natum circumcidisse. Et Abrahamum quidem, id non dedita opera, sed fortuito tantum fecisse, in propatulo est. Nam cum Sacramentum circumcisionis a Deo accepisset, accidit, vt Ismaël annum compleuisset decimum tertium, reliquis vero Abrahamidis ab eo tempore nascituris iniunctum erat, [w] vt pueri recens nati, octauo a natiuitate die legem circumcisionis subirent, etsi lex illa posthaec, vsque ad introitum — Israëlitarum in Canaanem, [x] non sine scandalo ipsorum etiam Aegyptiorum, plerumque negligeretur. Illa vero et Abrahami ipsius, et Ismaëlis filii, annos tredecim nati, circumcisio, adeo iam tum vbique celebrata erat, vt eam deinde imitarentur Aegyptii, quod videmus, non secus atque [y] Arabes. Possent ad haec alia quoque addi, ad ostendendum, quamdiu inter Misraimidas, vera perseuerauerit religio. Sed ista iam sufficiant.

u. *Genes.* XVII. 25.

w. Ibid. v. 12.

x. *Iosuae* V. 9.

y. AMBROSIVS loc cit. Adde GROTIVM de verit. Rel. Christ. Lib. I. §. 16. in notis.

§. VIII. Verum dissimulare tamen nolo, in Catalogo regum Thebaeorum ERATOSTHENIS *Cyrenaei*, summi sua aetate viri, talia occurrere, quae sententiae meae hactenus adstructae, manifesto aduersari videntur. Etenim rex catalogi illius, numero secundus, dicitur *Athothes*, quod auctor laudatus interpretatur ἑρμογενῆ, *Mercurio satum*. Nomen idem gerit, qui in ordine est tertius. Quintus

Ad obiectiones quasdam, quae ex Eratosthenis catalogo regum Thebaeorum peti possent, respondetur.

Pythagorae iniunxisse dura, et a Graecorum religione prorsus aliena.

z. la Chronologie de Mr. DES VIGNOLES To.II.p.739.

tus appellatur *Pemphos*, vel, vti legendum esse, z alias monui, *Semphos*, idque exponitur Ἡρακλείδης, *Hercule genitus.* Qui in eadem serie nonum locum occupat, Aegyptiis dicebatur *Mares*, id autem graece redditur Ἡλιόδωρος, *a Sole datus.* Et hi quidem omnes aduentum Abrahami in Aegyptum anteuerterunt, vt de secutis iam nihil dicam. Neque quicquam proderit regessisse, illustribus viris, prima illa aetate, nomina quae in historia gerunt, post mortem demum a posteris imposita fuisse. Quamuis enim res haec negari in vniuersum nequeat, oportet tamen, id non valde diu post mortem celebrium virorum factum fuisse, dum res ab ipsis praeclare gestae, in recenti omnium memoria haererent, vnde liquet, ex ista obseruatione, nos hic lucri nihil capere posse. Sed paucis tamen singula haec seorsim percurramus. Primo igitur hic occurrere videmus *Athothen;* id est *Mercurio genitum*, vel *Mercurialem*, in quo *Mercurii* Aegyptiorum, quem ipsi lingua sua auita *Thoth* nominabant, vestigia deprehendi luculenta, quiuis intelligit. Verum ea de re pluribus hic nunc agere opus non est, quoniam argumentum istud de *Thoth*, siue *Mercurio* Aegyptiorum, in hoc *Pantheo*, a loco magis opportuno prolixe persecutus sum. Ex iis, quae illic obseruaui, poterit intelligi, *Athotem* vere Aegyptiis, eum dictum fuisse, *qui literis et scientiis*, more antiquissimo, *in columnis insculptis*, *magnopere fauet*, *easque promouet.* Non minorem, dummodo non maiorem, difficultatem parere videtur, nomen regis in illo catalogi quinti, *Semphos*, quod bene vereque exponitur *Hercule genitus.* An non hoc nomine aperte significatur cultus, *Herculi*, turpi idolo, de quo nos Lib. II. cap. III. *Panthei* huius disseruimus, eo iam tempore offerri solitus? Fateor libenter, *Sem*, *Som*, vel *Dsom*, Aegyptiace ϪⲈⲘ et ϪⲞⲘ, nomen esse, quo Seculis insecutis,

a. Lib. V. cap. V.

cutis, Aegyptii coluerunt Numen aliquod idololatricum, quod Graeci *Herculem* interpretantur, cuiusque rationem et ſignificationem, loco ſuo explicui: at enim per ſe, nomen illud nihil aliud deſignat, quam quod Hebraeis אל, et אל גבור ſignificant, nempe *fortem*, *robuſtum*, vel *Deum fortem.* Quis negare audeat, primis illis temporibus, de quibus loquimur, Aegyptios nomine tam auguſto, verum Deum compellaſſe, etſi poſthaec illud ipſum, ad ficta hominum idola translatum fuerit. Locum et hic habet, quod de Diis Syrorum vere et opportune vir eruditione et meritis in bonas literas illuſtris monuit. [b] *Populus Dei ſatis pie, eum Baalem ſuum vocabant, priusquam ob vocem illam ad profana Numina frequenter nimis traductam, id ipſum Deus vetaret.* Et iterum: [c] *Belus enim primo ſummum rerum gubernatorem, Deum O. M. denotabat. —— graſſante vero hominum errore, ad idola transferebatur: et quod ſimpliciſſimum et vnicum inprimis erat, tam multiplex poſtea redditum eſt.* Supereſt nonus Thebaeorum rex *Mares*, quod ERATOSTHENES optime interpretatur, *a Sole donatum*, vel *donum Solis.* Verum vti non inuitus largior, nomen hoc de idololatria Aegyptiorum teſtari, poſtquam Solis cultus in illa gente inualuit, ita ante hoc tempus, ſine vitio, et idololatriae ſuſpicione adhiberi potuit. Melius vtique id liqueret, ſi occaſio imponendi nominis iſtius regi, perſpecta nobis eſſet. Nouimus ceteroquin, etiam in populo Dei, heroëm fortiſſimum *Simſon*, nomen hoc traxiſſe a שמש, *Sole*, tanquam dicas *virum ſolarem*, einen Sonnen-Mann, vel, vt viris doctis etiam placet, *Solem eximium.* Neque tamen pietatem, aut Simſonis ipſius, aut parentum eius, quisquam idcirco in dubium vocauit. Non inficias tamen eo, ex Thebaide, prima corruptae religionis

b. SELDENVS de Diis Syris, Synt. II. cap. I. p. 196.

c. *Idem*, *ibidem* p. 201. fin. 200.

et Theologiae femina, in Aegyptum inferiorem fe diffudiffe. Et forte *Maris* iam aeuo, rei illius quaedam prolufiones apparuerant. At nomen ipfum, argumentum certum et folidum non praebet.

Tempore Iofephi Patriarchae, religio deprauata, et idololatria, radices iam egerant in Aegypto.

§. IX. Prima Theologiae vehementer deprauatae, et cultus aperte idololatrici, indicia et documenta indubia, in Aegypto, fuppeditat nobis hiftoria Iofephi, et Iacobi, Patriarcharum, eorumque commorationis in Aegypto; fed ea tot funt et tam infignita, vt fatis appareat, idololatriam iam dudum ante inualuiffe, radicesque altas egiffe. Videmus enim in hiftoria Iofephi, Aegyptios iam tum facra *Soli* feciffe folennia. In Numinis illius honorem condita iam exiftebat [cc] vrbs *On*, quam interpretes Alexandrini, ficuti Graeci omnes, *ἡλίȣ πόλιν*, *vrbem Solis* vocant, vocabulo Aegyptiaco, id ipfum fignificante. Et huic *Soli*, confecratum fuiffe didicimus, [d] *Sacerdotem Onienfem*, quem hiftoria Mofaica vocat פוטיפרע, *Potiphera*, vbi Graeci habent Πετεφρῆ, et Πεντεφρῆ, quod interpretor Π-ϨⲞⲚⲦ-ⲪⲢⲎ, *P-hont-phre*, id eft *fummum Sacerdotem Solis*. Neque credo, quenquam linguae Aegyptiacae bene peritum, ea quae dixi, in dubium vocaturum effe. Ex eo facile quoque intelligitur, cuiusnam generis fuerint Sacerdotes in Aegypto alii, numero plurimi, quorum hiftoria eadem mentionem iniicit, *Genef.* XLVII. 22. Docet loco illo MOSES, Sacerdotum in Aegypto numerum, iam tum fuiffe ingentem, ita vt ipfis, ad commodam fuftentationem, certae Aegypti partes affignandae fuerint, quod in iis regionibus, vbi vera religio Patriarchalis viguit, ac floruit, ante Oeconomiam Mofaicam, locum habuiffe non videmus. At in Aegypto, numerus Sacerdotum eo tempore, valde iam auctus erat, illisque per totum regnum, agri

cc. Vide *Pantheon* hoc Lib. II. cap. I. §. 8.

d. Vide plura ibidem.

agri fundique ampli erant distribuendi, vt ex eorum reditibus, cultum diuinum, multiplici rituum cumulo, iam, vt videtur, oneratum, et sumtuosum, commode obire, et literarum quoque studiis excolendis, vacare possent. Non obscura hic eorum cernuntur initia, quae de Sacerdotum Aegyptiorum numero, variisque functionibus, memoriae prodiderunt Scriptores graeci. Et quod de Iosepho narrat MOSES, quod Sacerdotum in Aegypto agros, ab oneribus, quae aliis regionis illius ciuibus perferenda erant, immunes exemtosque esse voluerit, id suo aeuo adhuc obseruatum fuisse, testatur [e] HERODOTVS Lib. II. c. 168. Praeter *Solem*, summum Aegyptiorum Numen, si recte iudico, in historia Iosephi Patriarchae, vestigia etiam reperimus, *Neithae* Deae, Sai in Aegypto inferiori religiose cultae; sed quam in primis idololatriae nascentis temporibus, vbique, et in ipsa adeo Aegypto superiori, venerationi ac adorationi omnium, expositam fuisse, ambigere nequeo. Ab ea enim nomen accepisse *Asenetham*, Potipherae Sacerdotis Oniensis filiam, quae postea Iosepho nupsit, [f] non abs ratione suspicor.

e. Adde DIODORVM p. 24.

f. Hac de re disputo Lib. I. c. III. §. 3.

Et ipse quoque animalium brutorum cultus.

§. X. Sed ipsum quoque brutorum animalium cultum, qui Aegyptios risui atque contemtui Graecorum, aliarumque gentium politiorum exposuit, Iosephi aeuo, in tota Aegypto, apud indigenas receptum fuisse, ambigi merito non potest. Eo certe referendum est, quicquid etiam viri eruditissimi argutentur, et comminiscantur, quod legitur Genes. XLIII. 32. *Apposuerunt cibos Iosepho seorsim, Aegyptiis etiam comedentibus apud eum seorsim, non enim poterant Aegyptii sumere cum Hebraeis cibum, quia abominationi id est in Aegypto.* Quae potuit esse huius rei ratio, vt Aegyptii abominationi sibi ducerent, cum alienigenis cibum capere, nisi diuersitas

Sacrorum et religionis? Animalia, quae Aegyptii tanquam diuinitatis imagines et ſymbola, impenſo cultu proſequebantur, aliarum regionum et nationum homines, ſine cunctatione in cibum adhibebant, iisque ventrem paſcebant. Hoc Aegyptiis non poterat non abominabile videri. Cum huiusmodi Deorum ſuorum contemtoribus et interfectoribus, vna, et eundem cibum capere, ipſis vtique piaculum erat maximum. Recte et opportune g vetuſtiores Hebraeorum magiſtri id iam obſeruarunt et monuerunt: eſtque vtique memoratu dignum, HERODOTVM veteris hiſtoriae patrem, et qui in Aegypto ipſe, de rationibus Sacrorum et religionis, Sacerdotes diligenter percontatus eſt, et rem eandem referre, quam MOSES, et rei illius eandem reddere rationem, quam reddunt Iudaeorum Magiſtri. Verba eius haec ſunt Lib. II. c. 41. *Boues mares, eoſdemque mundos ac vitulos Aegyptii vniuerſi immolant: at foeminas ipſis immolare non licet, vt quae Iſidi ſacrae ſint. —— Bouesque foeminas omnes itidem Aegyptii venerantur, ex omnibus pecudibus longe plurimum, multo etiam magis, quam oues: eoque nemo Aegyptius vel Aegyptia, Graeci viri, vtpote alienigenae, aut os ſuauiaretur, aut cultro, vel veru, aut olla eius vteretur, aut pura bouis carne, graeco cultro inciſa, veſceretur.* En! veram et genuinam rationem illius moris, quem memoriae prodidit in hiſtoria Ioſephi MOSES. Retinent eandem conſuetudinem hodieque Indorum Brachmanes, veterum Aegyptiorum haud dubie diſcipuli, et in rebus plurimis aemulatores, neque illi aliam, quam eandem ipſam, quam modo retuli, huius conſuetudinis rationem promunt. Nam, h *quia vident, Chriſtianos Europaeos vaccas iugulare, et animalium omnis generis viuentium carne veſci, id ipſis abominationi eſt, eoque ipſis, neque Chriſtianum, neque ſupelle-*

g. ONKELOS et IONATHAN, Paraphraſtae Chaldaei ad loc. cit. Adde MAIMONIDIS *More Nebochim* Parte III. cap. 46. et DRVSII notas ad loc. cit.

h. Relationes Danicorum in India Miſſionariorum,

pellectilem eius cibariam attingere licet, metu ne tali contactu polluantur. An non omnia haec amice inter se conspirant? Hinc facile etiam perspicitur, quamobrem, quod MOSES pariter obseruat, [i] *Pastores Aegyptiis abominationi fuerint.* Id profecto nonnisi de Pastoribus peregrinis, quales tum erant Israëlitae, dici potuit. Nam ceteroquin ipse Aegyptiorum rex, ex Israëlitis [k] *quosdam gregibus suis pastores praeficere* cogitabat: et apud veteres, pastorum Aegyptiorum, mentio sane plurima occurrit, cui argumento immorari iam non licet. Paucis tantum monebo, inter septem hominum genera, in quae tota Aegyptiorum gens erat diuisa, [l] numerari etiam *pastores:* in Praefectura vero Mendesia, [m] *caprarios* honore affectos fuisse plane singulari: ac inter pastores Aegyptios, [n] solos tantum subulcos, et societate hominum, et communione Sacrorum indignos reputatos fuisse. Posset quis haec secum perpendens, ad eam suspicionem delabi, Israëlitas, dum in Aegypto habitarent, a suibus alendis non adeo alienos fuisse, ac postea quidem, lege Mosaica intercedente, redditi sunt. Verum enim vero, talis suspicio parum videretur probabilis, et praeterea vera ratio, cur Aegyptii, Pastores Israëlitas, et in vniuersum peregrinos detestarentur, haec est: Peregrini gregum pastores, a moribus Aegyptiorum alieni, animalia cuiuscunque generis, sic pascebant et nutriebant, vt ea promiscue etiam iugularent, eorumque carne vescerentur. Id vero Aegyptii, animalium cultores superstitiosissimi, toto pectore abominabantur, et nullo modo ferendum esse censebant.

Continuat. VII p. 341. not. a.

i. *Genes.* XLVI. 34.

k. *Genes.* XLVII. 6.

l. HERODOTVS Lib. II. c. 164. DIODORVS Lib. I. p. 67. Edit. Wechel.

m. HERODOTVS Lib. II. c. 46.

n. *Idem ibid.* c. 47.

§. XI. De temporibus quae mortem Iacobi, Iosephi, reliquorumque Patriarcharum in Aegypto secuta sunt, vsque ad exitum Israëlitarum e domo seruitutis, nullum potest superesse dubium. Quam vni-

Multo luculentiora eiusdem rei vestigia in Aegypto,

post mortem Iacobi, Iosephi, et Patriarcharum reperiuntur.

o. *Exodi* VIII. 25. 26.

vniuersaliter cultus animalium turpis, tempore Mosis, in tota Aegypto, probatus receptusque fuerit, satis ex eo intelligi potest, quod cum rex Aegyptiorum, Israëlitas iussisset, ° *Deo suo sacrificare in terra Aegypti*, Moses in haec verba ipsi responderit: *Non expedit ita facere, quia abominationem Aegyptiorum sacrificaturi essemus Iehouae Domino nostro. Etsi immolaremus abominationem Aegyptiorum, nonne illi nos lapidarent?* Num dubium cuiquam esse potest, Scriptorem sacrum per *abominationem Aegyptiorum*, intelligere boues, oues et capras, ab Israëlitis Deo in sacrificium offerendas, id quod Aegyptiis, animalium illorum cultoribus et adoratoribus, abominationi omnino fuisset. Sic verba haec ceperunt p antiqui Iudaeorum Doctores, et ex nostris Scripturae interpretibus, * probatissimi quique. Conferendus autem erit hicce locus, cum alio, *Genes.* XLIII. 32. de quo nonnihil dixi §. 10. Illi enim sese mutuo illustrant. Iuuant nos hic etiam antiquissimae Aegyptiorum traditiones, ex quibus MANETHO retulerat, q *Mosen*, quem is ** *Osarsiph* appellat, suis praecepisse, vt nullis animalibus, quae praecipue sacra apud Aegyptios erant, se abstinerent. Certe traditiones hae cum historia Mosaica concinunt, eique lucem non spernendam inferunt. Ceterum quae hic adstruenda mihi essent, adeo nota

p. ONKELOS et IONATHAN, Paraphrastae Chaldaei hoc loco.

q. apud IOSEPHVM aduersus Apionem Lib. I. §. 26. p. 460. fin.

* MVNSTERVS, FAGIVS, VATABLVS, DRVSIVS, CARTWRIGHTVS, AYNSWORTHVS, CLERICVS, aliique plures ad hunc locum. Quibus adde BOCHARTVM in *Hierozoico* Parte I. col. 664.

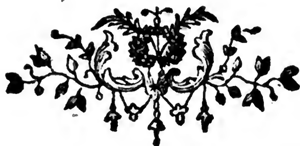
** in Graeco est 'Οσαρσίφιον; verum credo veram lectionem olim fuisse 'Οσιρσάφιος. *Osir-Saph*, certe Aegyptiace vocatur *destructor* vel *desolator Osiridis*. *Osiris* hic, per prolepsin historicam vocatur *Sol*, Heliopoli cultus. Hunc nempe polluisse, et euertisse Moses perhibebatur in Annalibus Aegyptiorum.

ta iam cenſentur, et [r] a cordatis omnibus tam libenter admittuntur, vt ſi diutius ea perſequi vellem, nonniſi actum agerem. Vnicum iſtud nunc tantum addam, in illo nempe temporis interuallo, quod hic ob oculos habemus, quodque a morte Iacobi, Ioſephi, et reliquorum Patriarchatum, vſque ad exitum Iſraëlitarum ex Aegypto decurrit, non modo ſuperſtitionem idololatricam Aegyptiorum, multis foedisque modis auctam, vehementer creuiſſe; verum huius quoque mali contagionem pernicioſiſſimam, ad Iſraëlitas ipſos permanaſſe, ipſosque ad imitationem tam inſanae impietatis pellexiſſe. Grande hoc nefas, populum Dei, dum in Aegypto etiamnum habitaret, mente peruicaci iam ſaepius commiſiſſe, Deus ipſe per Prophetas ſuos, ipſis * non ſemel exprobrauit, et propenſionis huius ſuae ad idololatriam Aegyptiorum ſpecimen ipſi dederunt oppido luculentum, in cultu vituli aurei in deſerto, de quo in *Pantheo* noſtro, [s] loco proprio, et nos nonnihil obſeruabimus.

r. Inſtar omnium eſſe poſſunt, BOCHARTVS, vbi ſupra, et WITSIVS in Aegyptiacis Lib. II. cap. II.

s. Lib. IV. cap. II. §. 16.

* *Ioſuae* XXIV. 14. *Ezech.* XX. 7. 8. 25. XXIII. 3. 8. *Amos.* V. 25. 26. *Actor.* VII. 41. 42. quae loca egregie illuſtrantur in CAMP. VITRINGAE Obſeruat. Sac. Lib. II. cap. I. Adde WITSIVM, vbi ſupra.

* *

CAPVT II.

De obiecto cultus idololatrici Aegyptiorum proprio et genuino.

Eruditorum plerique opinantur, praecipuum obiectum cultus religiosi Aegyptiorum fuisse homines, post mortem honoribus diuinis donatos. §. XII. Ex Mysteriis Graecorum, probare id non licet. §. XIII. Mysteria Aegyptiorum a Mysteriis Graecorum differunt. §. XIV. Multo minus id ex Mysteriis Aegyptiorum probari potest, etsi tale quid Leo, Sacerdos Aegyptius perhibuisse feratur. §. XV. Epistola Alexandri M. qua id de Leone testatur, a Christiano quodam conficta fuit. §. XVI. Eusebii in hac causa testimonium, veritati praeiudicare non potest. §. XVII. Ex testimonio Sacerdotum Aegyptiorum, et meliorum inter Graecos Scriptorum, probatur, Aegyptios homines non coluisse. §. XVIII. Idem illud etiam ex Dynastiis Manethonis euincitur. §. XIX. Aperitur ratio, ob quam recentiores Graeci, vetustis Aegyptiis Apotheosin hominum mortuorum affinxerint. §. XX. Obiectum cultus idololatrici veterum Aegyptiorum re ipsa duplex fuit: Dii νοητοὶ, intelligibiles, et αἰσθητοὶ, sensibiles. §. XXI. Aegyptiorum maiores coluerunt Deos νοητὰς, naturae spiritualis, aeternae. §. XXII. Praeter illos Aegyptii coluerunt etiam Deos αἰσθητὰς, sensibus obnoxios, inter quos eminuerunt, Sol et Luna. §. XXIII. Adiecti his deinceps reliqui Planetae. Ea, vt videtur, de causa, numerus septenarius Orientalibus sanctus erat. §. XXIV. Et praesertim Aegyptiis. §. XXV. Cabiri olim in Aegypto et Phoenicia culti, erant primitus septem Planetae. §. XXVI. De cultu tamen Planetarum apud Aegyptios antiquissimo, vix aliquid memoriae proditum reperitur. §. XXVII. Ex Planetis emersit primus Deorum octonarius apud Aegyptios, cui tractu temporis successit octonarius secundus, in quo designando Scriptores variant.

riant. §. XXVIII. Octo Aegyptiorum Dii a quibusdam ad prima rerum principia et elementa referuntur. §. XXIX. Ex octo Diis, successu temporis facti sunt duodecim. §. XXX. De ordine Deorum Aegyptiorum vltimo. §. XXXI. Dii Aegyptiorum αἰσθητοὶ erant re ipsa, Sol, Luna, et Nilus fluuius, ad quorum Numina, reliqui omnes referebantur. §. XXXII. Praeter obiectum cultus Aegyptiorum proprium, de quo diximus, est quoque aliud; sed improprium, secundarium, et relatiuum. §. XXXIII. Eo spectant Obelisci, imagines Solis, apud Aegyptios antiquissimae. §. XXXIV. His videntur successisse animalia viua, habita ab Aegyptiis symbolicae Deorum imagines. §. XXXV. Cultus animalium viuorum fuit in Aegypto, longe vetustissimus, et exitum Israëlitarum ex Aegypto antecessit. §. XXXVI. Ad animalia additae sunt processu temporis imagines et simulachra, tum animalium, tum etiam forma humana praedita. §. XXXVII.

§. XII.

Eruditorum plerique opinantur, praecipuum obiectum cultus religiosi Aegyptiorum, fuisse homines, post mortem diuinis honoribus donatos.

Si Scripturam rite consulamus, illa nos ignorare non sinet, quodnam fuerit cultus Aegyptiorum idololatrici verum et proprium obiectum, etiamsi ea de re viri doctissimi, ab antiquo ad hoc nostrum vsque tempus, inter se vehementer dissenserint. Antequam vero illud explicemus, videndum in antecessum est, num Dii maiorum gentium, ab Aegyptiis culti, Osiris, Isis, Ammon, Horus, Vulcanus, Hercules, Pan, aliique similes, primo quidem mortalium lege ex hominibus prognati; sed deinde propter ingentia merita, et in homines beneficia, coelo donati, et in deorum censum relati fuerint. Non nego, esse hanc satis communem virorum longe doctissimorum et celeberrimorum sententiam, eamque video radices passim egisse tam profundas, et quotidie nouis, neque parum speciosis rationibus, eum in modum exornari, vt vix spes vlla mihi superfit, illam ex animis plerorumque posse euelli. Sed est tamen eius generis hocce argumentum, vt

 mihi,

mihi, Theologiam et religionem priſcorum Aegyptiorum exploranti, illud tacite praeterire non liceat. Exponam igitur, quod poſt inſtitutum rei huius examen ſerium et diligens, veritati quam maxime mihi congruere viſum eſt.

Ex Myſteriis Graecorum id probare non licet.

§. XIII. Inter omnia argumenta, quibus vtuntur viri docti, ad probandum, Aegyptios coluiſſe homines, poſt mortem diuinis honoribus donatos, illud ſine dubio primum meretur locum, quod ex Myſteriis Graecorum, et ipſorum quoque Aegyptiorum, petitum eſt. Obſeruauit nempe [a] Theologus Anglus praeſtantiſſimus, omnique doctrinae genere cultus, in Myſteriis Graecorum, hanc etiam initiatis doctrinam tradi conſueuiſſe, Deos illos, quos vulgo adorarent omnes, re ipſa mortales extitiſſe homines, idque teſtimoniis quibuſdam, e CICERONE perquam opportune allatis, demonſtraſſe, et extra omnem dubitationis aleam poſuiſſe videtur. Sunt autem haec CICERONIS verba, Tuſcul. Lib. I. c. 12. *Quid? totum prope coelum, ne plures perſequar, nonne humano genere completum eſt? Si vero ſcrutari vetera, et ex his ea, quae Scriptores Graeciae prodiderunt, eruere coner: ipſi illi, maiorum gentium dii qui habentur, hinc a nobis profecti in coelum reperientur. Quaere, quorum demonſtrantur ſepulchra in Graecia: reminiſcere, quoniam es initiatus, quae tradantur Myſteriis: tum denique, quam late hoc pateat, intelliges.* Herculem, Bacchum, Leucotheam, Caſtores, et alios horum ſimiles, ex turba mortalium hominum, translatos fuiſſe in ordinem deorum immortalium, notum erat vulgo, neque ea de re cuiquam poterat ſupereſſe dubium. De illis CICERO, eo, quem laudauimus, loco, quoque dixerat. Verum mox, in verbis quae deſcripſimus, addit, intelligi ex myſteriis, quam late hoc pateat, in ii quippe tradi initiatis, ipſos maiorum gentium deos,

a. GVILIELMVS WARBVRTONVS. Vide les Diſſertations de Mr. DE SILHOVETTE *ſur l'union de la religion* etc. Diſſert. V. p. 193. 194. etc.

deos, Iouem, Apollinem, ceterosque mortali lege creatos, propter virtutem vero et bene merita, immortalitate et consortio deorum donatos fuisse. Eodem spectant et haec auctoris eiusdem verba, Lib. I. de nat. Deor. c. 42. *Quid? qui aut fortes, aut claros, aut potentes viros, tradunt post mortem ad Deos peruenisse, eosque esse ipsos, quos nos colere, precari, venerarique soleamus, nonne expertes sunt religionum omnium? ——— Omitto Eleusinam, sanctam illam et augustam,*

Vbi initiantur gentes orarum vltimae

Praeterea Samothraciam, eaque

— Quae Lemni

Nocturno aditu occulta coluntur
Siluestribus sepibus densa.

Cui quidem loco, ex priori, lux est accendenda. Iubebantur ergo omnes, initiati Graecorum mysteriis, credere, Deos, quos Graecia coleret, cunctos, in lucem hanc aliquando editos fuisse, inter homines vixisse, et tandem mortem quoque oppetiisse. At quaeri non immerito potest, fuerintne legislatores, et conditores mysteriorum, de eo, quod credere volebant alios, ipsi certo persuasi. Docere nos voluit ingeniosus ille auctor, qui arcana Mysteriorum Eleusiniorum nobis non sine successu explicare conatus est, [b] legislatores et Philosophos veteres permulta suis inculcasse et vehementer commendasse, quae credebant hominibus fore vtilia, etiamsi ea re ipsa iudicarent esse falsa. Quid vetat nos credere, ex illorum numero fuisse etiam doctrinam in mysteriis traditam, de mortalibus ad honores diuinos euectis, istoque virtutis praemio donatis, quod sane scopo, quem legislatores in mysteriis instituendis, sibi propositum habebant, erat multo conue-

b. Vide les Dissertations de Mr. DE SILHOVETTE *sur l'union* etc. Dissertat. VIII. init.

conuenientiſſimum. Volebant autem praeterea Myſteriorum conditores, quod pariter [c] auctor noſter doctiſſimus nos obſeruare iubet, initiatos a cultu Deorum plurium, ad agnoſcendam vnitatem Entis ſupremi, rerumque omnium ſummi moderatoris, reuocare: quid igitur, quaeſo, ad rem hancce conducibilius excogitari poterat, quam iſthaec doctrina, Deos, quos adoraret vulgus, re ipſa homines fuiſſe, ob ſolius virtutis meritum, ad illud, in quo nunc conſpicerentur, honoris faſtigium euectos? Nonne pii Eccleſiae primitiuae doctores, rem plane eandem, et eadem etiam de cauſa, conſtanter docuerunt, multisque adſtruxerunt? Si res iſta ex bonis et genuinis hiſtoriae antiquae monumentis, legitime demonſtrari potuiſſet, tanquam certa et indubia, quid, obſecro! opus erat, eandem, ceu doctrinam arcanam, multa et ſollicita cum cautione myſtis ſolis, rite initiatis, tradere? An non vel id ipſum argumento eſt ſatis luculento, rem hanc, quae non ex hiſtoria, ſed ex myſteriorum arcanis placitis, tantum cognoſci poterat, a Myſteriorum inſtitutoribus fuiſſe excogitatam, vt hominum vtilitas et vera felicitas, quae per myſteria quaerebatur, hoc pacto tanto melius promoueretur?

c. Vide eundem, Differtat. V. et VI. p. 346. 347.

Myſteria Aegyptiorum a Graecorum myſteriis vehementer differunt, et ex his aeſtimanda non ſunt.

§. XIV. Verum quomodocunque res iſta ſe habeat, quam nunc mittimus, ſuoque loco relinquimus, ſit hoc ita, fuerint Dii illi, quos Graecia colebat, miſeri mortalesque homines, quod in Myſteriis illius gentis aſſerebatur, quid quaeſo Graecorum Myſteria, ad Deos Aegyptiorum? Num non, quod mox videbimus, ipſius Graeciae meliores et maxime cordati Scriptores candide fatentur, ea in re Graecorum mores, a moribus Barbarorum, ac ſigillatim Aegyptiorum, toto coelo differre? At enim, inquit [d] vir ingenii politiſſimi, conſtat vnanimi veterum conſenſu, Myſteria ex Aegypto tranſiiſſe in Grae-

d. Mr. DE SILHOVETTE, vbi ſu-

Graeciam, ac singularem reperiri inter Mysteria gentis vtriusque similitudinem. Et istud quidem libens et vltro largior, videri modum, certas quasdam doctrinas sacras, nonnisi initiatis in Mysteriis tradendi, in Aegypto inuentum, et exinde ad alias gentes translatum fuisse. Verosimile est, in antiquissimis, et apud hos, et apud illos, Mysteriis, doctrinam de Dei aeterni vnitate, de animarum immortalitate, deque praemiis et poenis post hanc vitam distribuendis, sollicite inculcatam fuisse. At vti diuersi erant Aegyptiorum Graecorumque Dii, ita de iis, diuersa etiam, in vtriusque gentis doctrina tradi solebant. In Mysteriis Eleusiniis, tota fabula de Cerere et Proserpina, qualem nobis [e] docti quidam veteris Ecclesiae Patres conseruarunt, tradebatur, ac explicabatur, idque erat praecipuum illorum Mysteriorum argumentum. Nihil certe huiusmodi, in Mysteriis Aegyptiorum vnquam audiebatur. Ita in Mysteriis Samothracum, innumerisque aliis, talia de Diis perhibita fuisse nouimus, quae Aegyptiis in vniuersum ignota erant. Vnicum tantum adiiciam exemplum, ex quo intelligi clare possit, ex Mysteriis nihil probari posse de Diis Aegyptiorum. Perhibent veteres, [f] Philosophum quendam, quem Zoroastrem vocant, initiatum in Aegypto, Mysteria illius gentis in Persiam inuexisse. Et de Persis tamen hoc obseruat Scriptor peruetustus, omnique fide hic dignus, [g] *eos non, sicuti Graeci, sentire, Deos ex hominibus esse genitos.* Ideoque apud eundem, Athenienses, Xerxi Persarum regi hoc exprobrant, quod [h] *heroum*, id est hominum diuinis honoribus mactatorum, *nullam neque curam agat, neque rationem habeat.* Tale quid ergo, in Persarum Mysteriis, etsi ex Aegypto arcessitis, non docebatur. Id igitur, quod volunt viri docti, non ex Graecorum; verum ex ipsorum Aegy-

pra, Diss. V. p. 171. 218. et aliis in locis.

e. CLEMENS *Alexandr.* in *Protreptico* p. 13. ARNOBIVS aduersus Gentes Lib. V. p. 173. 174.

f. Mr. DE SILHOVETTE, vbi supra, Diss. V. p. 171.

g. HERODOTVS Lib. I. cap. 131.

h. *Idem* Lib. VIII. cap. 143.

Aegyptiorum mysteriis ostendendum adstruendumque esset.

Neque id etiam probari potest ex Mysteriis Aegyptiorum, etsi Leo quidam, Sacerdos Aegyptius, id perhibuisse dicatur.

§. XV. Sed silentio tamen inuoluere non possum, doctissimos viros, ad ipsa quoque Aegyptiorum mysteria, [hh] in quibus tale quid traditum fuerit, prouocare. Videamus igitur, qualia illa sint. Adferuntur nempe ista ex AVGVSTINO *de ciuit. Dei* Lib. VIII. cap. V. *In eo genere sunt etiam illa, — quae Alexander Macedo scribit ad matrem, sibi a magno Antistite Sacrorum Aegyptiorum, quodam Leone patefacta. Vbi non Picus et Faunus, et Aeneas, et Romulus, vel etiam Hercules et Aesculapius, et Liber Semele natus, et Tyndaridae fratres, et si quos alios ex mortalibus pro diis habent; sed ipsi etiam maiorum gentium dii, quos* [i] *Cicero in Tusculanis nominibus videtur attingere: Iupiter, Iuno, Saturnus, Vulcanus, Vesta, et alii plurimi, quos Varro conatur ad mundi partes, siue elementa, transferre, homines fuisse produntur. Timens enim et ille quasi reuelata Mysteria, petens admonet Alexandrum, vt cum ea matri conscripta insinuauerit, flammis iubeat cremari.* Eandem in rem citantur et haec CYPRIANI, ex libro *de idolorum vanitate* p. 12. *Non vnus ab omnibus Deus colitur, sed propria cuique maiorum suorum cultura. Hoc ita esse, Alexander M. insigni volumine ad matrem suam scribit: metu suae potestatis proditum sibi de diis hominibus a Sacerdote secretum; quod maiorum et regum memoria seruata sit; inde colendi et sacrificandi ritus inoleuerit.* Quibus gemina leguntur apud MINVTIVM FELICEM in *Octauio* cap. 21. et ATHENAGORAM in libro pro Christianis p. 31, cuius verba adscribere, operae pretium fuerit. *Alexander Philippi filius, in Epistola ad matrem (ambo vero Heliopoli, Memphi, et Thebis colloquia cum Sacerdotibus instituisse dicuntur) Deos fuisse homines scribit, se ex Sacerdotibus cognouisse.*

hh. Mr. DE SILHOVETTE, vbi supra, Diss. V. p. 236. 237. etc.

i. locum hunc supra §. XIII. descripsi.

uisse. Obseruare hic lectorem velim, ATHENAGORAM scribere, Olympiadem, et filium eius Alexandrum, Heliopoli, Memphi, et Thebis, cum Sacerdotibus colloquia instituisse, cum tamen ex genuinis historiae Alexandri Monumentis certum et testatum sit, Olympiadem filium suum in expeditione bellica comitatam plane non fuisse, Alexandrum vero, temporis penuria pressum, vltra Memphim non processisse, neque Thebas vnquam oculis vsurpasse. Ita ad constituendam illam fabellam, mendaciis merisque figmentis opus erat. Si ceteroquin loca hic a me excitata inter se compares, atque coniungas, intelliges, Scriptoribus hisce Christianis, aut lectam, aut saltem de fama notam fuisse epistolam, ab Alexandro Macedone, vti iactabatur, ad matrem Olympiadem scriptam, in qua ipsi significauerit, sibi a Leone Antistite Aegyptio, secretum aliquod, summo ceteroquin studio occultatum, metu proditum fuisse, Deos nempe, in Aegypto cultos, olim fuisse homines. Quid igitur de hac, siue Epistola, siue fama existimabimus? Nam si res ita se habet, prouti eam Scriptores illi Christiani referunt, manus vtique de tabula auferenda, pedibusque in doctissimorum virorum sententiam eundum nobis erit.

§. XVI. Verum enim vero, quae fides poterit haberi Epistolae, supra quidem, quam dici potest, memorabili; sed de qua, ante Scriptorum illorum Christianorum aetatem, nemo vnquam aliquid fando audiuit? Nonne constat, a Christianis quibusdam, illo tempore, intentione non mala; sed pessimo tamen exemplo, permulta tanquam veterum Scripta venerabilia conficta fuisse, quod crederent, illa sibi fidem apud lectores tanto maiorem conciliatura, viamque ad felicius destruendum gentilium errores superstitionemque apertura esse? Quem fugiunt Sibyllina,

Epistola Alexandri M. qua id de Leone testatus esse perhibebatur, a Christiano quodam conficta fuit.

lina, aliorumque etiam Oracula, Osthanis et Hystaspis, Magorum nempe Persarum, libri, Hermetis Trismegisti varia, et similia his innumera, pia fraude, a Christi cultoribus, orbi obtrusa? sed quae hodie ab idoneis talium rerum aestimatoribus, merito contemnuntur. Neque vero etiam antiquitatis Christianae studiosis ignotum esse potest, Scriptores Christianos veteris Ecclesiae, ad vnum omnes, vbi exquisito studio idololatriam oppugnant, eiusque vanitatem ac insaniam annituntur ostendere, id semper et cumprimis vrgere, Deos qui in mundo coluntur, re ipsa homines fuisse, aliis similes; sed dudum mortuos. Estne igitur mirum, tenebrionem, nescio quem, in eorum gratiam, talem Alexandri Epistolam confinxisse, eamque postea certatim alios in vsum suum conuertisse? Si Epistola illa, quam Patres laudant, genuina esset, tum quaestio de essentia, natura, et origine deorum Aegyptiorum, quae, vti ex notissimo PLVTARCHI libro *de Iside et Osiride*, vbique intelligitur, veteres Philosophos tantopere exercuit, sic decisa et penitus finita fuisset, vt nemini amplius dubium superesse potuerit, et profecto Epistola illa, inter Graecos, Philosophos praesertim, nihil fuisset illustrius. Non certe videmus, vnquam aliquem, vbi de natura Deorum disputare in animum induxit, ad hoc Oraculum confugere, aut eius vel leuissimam mentionem facere, non VARRONEM, [k] vbi de Deorum Aegyptiorum natura differit, non CICERONEM in libris *de natura Deorum*, in quibus de hoc argumento, subtiliter profecto et copiose disceptat, qui in hac causa maluit ad obscura Graecorum mysteria prouocare, ex quibus tamen rem hanc non tam edissertat, quam potius tantum mussitat, quam ad luculentam illam Alexandri Epistolam: non DIODORVM *Siculum*, etsi tamen is p. 18. secretorum quorundam Sacerdotalium,

k. *De lingua latina*, Lib. IV. p. 17. Edit. Dordrecht.

um, his de quibus loquimur, non dissimilium, aliquam mentionem iniecerit: non PLVTARCHVM, qui in libro *de Iside et Osiride*, in explicandis et conciliandis veterum de hac re sententiis, se mirum in modum torquet, quique illam ipsam quaestionem, an Dii Aegyptiorum homines fuerint, intactam praeterire non potuit; sed de Alexandri Epistola ne γρὺ quidem habet, quinimo sententiam illi contrariam aperte asserit; non alium denique quenquam, quod me iudice, documento est irrefragabili, illis de tali Epistola nihil plane constitisse. Legat quis porro Scriptores vitae Alexandri M. DIODORVM *Siculum*, ARRIANVM, PLVTARCHVM, CVRTIVM, et inueniet illos commemorare sacrificia a rege hoc Apidi oblata Memphi, sermones etiam eum inter et Sacerdotes Iouis Ammonis, in Marmarica, institutos; sed de Leone, de secretis ipsi a Sacerdotibus Aegyptiis reuelatis, de Epistola super ea re ad Olympiadem matrem exarata, verbulum aut indicium deprehendet nullum. Non sum nescius, Patronos Epistolae illius vexatae, [1] nos ad auctoritatem PLVTARCHI ablegare, qui disertis verbis, in vita Alexandri M. p. 680, epistolae illius meminerit. Et meminit sane; sed operae profecto pretium est, videre, quomodo. En! Scriptoris illius verba. Ἀλέξανδρος ἐν ἐπιστολῇ πρὸς τὴν μητέρα, φησὶν γεγονέναι τινὰς αὐτῷ μαντείας ἀποῤῥήτους, ἃς ἐπανελθὼν φράσει πρὸς μόνην ἐκείνην. *Alexander in Epistola ad matrem suam, Oracula quaedam arcana sibi ait reddita, quae reuersurus soli ei reuelaturus esset.* Ergo extabat tempore Plutarchi Epistola, quae ab Alexandro ad matrem scripta esse ferebatur. Verum, an dices, obsecro, hanc esse Epistolam illam, quam Patres laudant? Sed in hac agebatur de doctrinis mysticis Theologiae Aegyptiorum, ante non auditis, in illa sermo tantum est de diuinationibus et praedictionibus sibi diuinitus

1. IOH. FELLVS Episcopus Oxoniensis, omni laude cumulatissimus, in notis ad *Cypriani* librum *de vanitate idolor.* p. 12. Edit. Oxon.

 factis,

factis, quas propalare rebus suis consultum non ducat. In hac doctrinas Sacerdotum arcanas, fidei suae concreditas, libere et sine vllo scrupulo, reuelat; in illa nihil tale se facere posse asseuerat, verum haec omnia, se aliquando post reditum, matri coram aperturum esse, significat. Et cum posthaec matrem non viderit, arcana illa Oracula, per quae designari videntur omina Apidis, (de quibus nos diximus Lib. IV. cap. II. §. 7. 8.) obliuione perpetua sepulta fuisse oportet. Quanta non, bone Deus! inter Epistolam vtramque intercedit discrepantia? Estne opus pluribus, ad Epistolam illam, quam boni Patres Ecclesiastici, ab aliis seducti, laudant, fraudis et fictionis apertae conuincendam? Et si talis causa nonnisi fraudibus et figmentis fulciri poterat, quid de causa ipsa iudicabit aequus et peritus rerum arbiter?

Eusebii in hac causa testimonium, veritati praeiudicare non potest.

§. XVII. Sed sunt viri magni nominis, [m] qui tantum apud nos valere debere, EVSEBII auctoritatem, vrgent, vt, quoniam et is docet, Aegyptios, viros bene meritos in Deorum censum retulisse, hac de re merito addubitari nequeat. Et certe inficias non eo, EVSEBIVM, magnum vtique virum, et quocum, si ingenii mirabilem copiam, et eruditionis profundae multiplicem varietatem spectes; pauci in tota antiquitate conferri queunt, iudicem in causa huius generis, dici posse idoneum. Satis ex *Praeparatione* eius *Euangelica*, intelligi potest, quanta industria is origines Theologiae veteris, apud gentes omnes, ex fontibus genuinis scrutatus fuerit, quamque sagax et limatum iudicium de rebus omnibus tulerit. Sed quid tamen non possunt, apud homines etiam doctrina mirabiliter cultos, opiniones praeiudicatae? Nouerat Scriptor egregius, Ecclesiae Doctores, qui ipsum praecesserant, meliores pene omnes, ad demonstrandam impiam idolo-

m. WARBVRTON *Essai sur les Hieroglyphes*, p. 312.

latriae

latriae vesaniam, toties omni nisu asseruisse, Deos ab omnibus fere in mundo hominibus cultos, re ipsa homines fuisse, post mortem a Sacerdotibus coelo illatos, in terra vero Templis, honoribusque diuinis donatos. Doctrina eorum hac de re talis etiam erat, vt se non mediocri verosimilitudinis specie commendare omnibus posset. Scriptores Christiani, eam non primi excogitauerant; sed a DIODORO *Siculo*, aliisque magni nominis Scriptoribus Ethnicis traditam, ac magnopere ornatam, adoptauerant tantum, suamque in rem verterant. Et credibile est, argumentum hoc, a Scriptoribus inprimis Christianis, diligenter exasciatum, multos permouisse, vt doctrinam religionis Christianae accuratius explorandam sibi sumerent. Quidni igitur EVSEBIVS tot praedecessorum vestigiis insisteret, ac arma, ab ipsis Scriptoribus Ethnicis liberaliter suppeditata, ad eradicandam impietatem cultus idololatrici, feliciter conuerteret? Etsi igitur nobilissimus Scriptor, alias quoque de origine idololatriae, sententias, et prolixe satis, retulerit, [n] illam tamen, quae vult, Deos plerarumque gentium, primo fuisse mortales terrae nostrae incolas, aliis aperte anteposuit. Sed omnium tamen horum auctoritas veritati praeiudicare nec potest nec debet.

n. *Praeparat. Euang.* Lib.III. cap. III. et X.

Ex testimonio Sacerdotum Aegyptiorum, et meliorum inter Graecos Scriptorum, probatur, Aegyptios homines non coluisse.

§. XVIII. Verum et aliis argumentis nunc ostendamus, Osiridem, Isidem, Ammonem, Horum, Vulcanum, Herculem, aliosque huius generis deos Aegyptiorum, non fuisse homines, ab hominibus aliis, post mortem, honoribus diuinis condecoratos, et talem opinionem, merum esse figmentum cerebri Graecorum recentiorum, vetustioribus omnino incognitum. Graeci, qui [o] *totum prope coelum humano genere impleuerant*, et vesaniae huic modum ponebant nullum, alios, interque hos etiam

 Aegy-

o. CICERO Tusculan. Lib. I. c. 12.

Aegyptios, suo modulo ac pede metientes, his id tribuebant, cui ipsi inter suos assueti erant, quodque domi a teneris vnguiculis viderant, audiuerant, compertumque habuerant. Deos adorabant, quos fuisse homines certo sciebant, proindeque criminis eiusdem maculam, Aegyptiis quoque affricabant. Mirum itaque videri nemini debet, opiniones huiuscemodi, tempore praesertim Ptolemaeorum, qui et ipsi Graeci erant, et graecis studiis, placitis, ac moribus, magnopere semper fauebant, inualescere, et plerorumque animos occupare potuisse. At inter ipsos Graecos, antiquiores et cordatiores quosque longe aliter existimasse, probari facile potest. De Persis vidimus, HERODOTVM, historicorum omnium, qui extant, patrem, testari, illos *non, sicuti Graeci, sentire, Deos ex hominibus esse genitos.*

§. XIV. Aegyptiorum vero, in hoc negotio, mores, moribus graecis etiam in isthoc negotio opponit, Philosophus elegantis ingenii, et in historia antiquitatis, si quisquam alius, vehementer exercitatus. Verba eius, breuitatis ergo, in latinum sermonem conuersa, appono. p *Aegyptiorum quoque instituta non possum non improbare. Bouem illi colunt, auem et hircum. —— Moritur ergo in Aegypto Deus et lugetur, eiusque et Templum monstratur et Sepulchrum. Et Graeci quidem bonis etiam viris Sacra faciunt, quorum virtutum memoriam celebrant, calamitates vero obliuione obruunt. Apud Aegyptios vero ex aequo lachrymas Deo et honores offerunt.* Si Scriptor eximius credidisset, Aegyptios homines olim mortuos adorare, hisce eorum moribus, mores Graecorum non opposuisset, verum in vna eademque gente crimen vtrumque notasset. Consimilem inter Graecorum Aegyptiorumque cultum comparationem instituit LVCIANVS, qui tamen ad excusandos Aegyptios addit, cultum animalium esse aenigmaticum.

p. MAXIMVS TYRIVS, Differt. XXXVIII. p. 455. Edit. Oxon. 1677. 12.

Sed

Sed locum eius, nimis prolixum, quam vt hic inseri possit, q apud ipsum legi malo. Sed audiamus potius HERODOTVM, qui omnium primus, res Aegyptiorum, de quibus Sacerdotes eorum, in omnibus fere totius Aegypti Templis, diligentia scrupulosa percontatus fuerat, popularibus suis, Graecis, exposuit, et videamus quam aperte is Graecorum hac de re opiniones condemnet. Ita autem loquitur Lib. II. c. 50. Νομίζουσι δ' ὦν Αἰγύπτιοι ἐδ' ἥρωσι ἐδέν. *Aegyptii heroës nullo cultu prosequuntur.* Sunt vero heroës proprie illi, quos Graecia superstitiosa, mortales cum essent nati, pro Diis habendos et colendos esse, edixit. Tales esse Aegyptiis, conceptis verbis HERODOTVS negat. Eodem Libro, cap. 142, auctor is idem haec scribit: *Sacerdotes referebant, et demonstrabant, a primo rege, vsque ad Vulcani Sacerdotem, generationes fuisse trecentas quadraginta et vnam* (id est annos 11340) *quo temporis interuallo, negabant vllum Deum forma humana extitisse, neque etiam vel prius, vel postea, in regibus Aegypti extitisse quenquam, qui Deus fuerit.* Quae hic ad nos spectant, eo redeunt, ἀποθέωσιν, Graecis adeo familiarem, Aegyptiis penitus incognitam esse, neque concedere eos, quenquam fuisse inter reges suae gentis, qui post mortem honores diuinos consecutus sit. Eadem docet ac vrget, Scriptor hicce cap. 143. ex quo ista tantum adferemus. *Hecataeo historiae Scriptori, originem suam recensenti, atque asserenti, sextum decimum, ex maioribus stirpis suae, Deum fuisse*, Sacerdotes Thebaei *opponebant sui proprii generis genealogiam, in recensione tamen illa non admittentes, id quod ab illo diceretur, hominem progenerari a Deo. Ita vero genealogiam suam, genealogiae Hecataei opponebant, vt dicerent Piromin ex Piromie genitum semper esse, donec trecentos quadraginta quinque numero impleti essent, omnes Piromies,* vt

q.' in *Deorum Concilio*, Opp. To. II. p. 951 - 956. Edit. Salmur.

vt itaque genealogia vltimo nec in Deo, nec in heroë desineret. Nempe Hecataeus historicus graecus, cum Sacerdotibus Thebaeis in Aegypto, sermones miscens, ex inani quadam iactantia, genus suum ad Deum aliquem retulerat, a quo ipse in stemmate esset decimus sextus, sicuti in Graecia nihil profecto erat frequentius, quam vt hi genus suum referrent ad Iouem, alii ad Apollinem, alii ad Bacchum, alii ad Herculem, cuius praesertim numerosa erat in Graecia posteritas, alii ad Venerem, alii ad alios. Vano huic graeco, Sacerdotes Thebaei, opposuerant genealogiam summi sui Pontificis, qui per * generationes 345, in linea recta a primo summo Pontifice descenderat, sed ita vt semper *Piromis*, e *Piromie* prognatus fuisset. Ergo Sacerdotes significare volebant Hecataeo, memoriam temporis praeteriti, apud se multo esse longiorem et diuturnam magis, quam apud Graecos; sed se nullos tamen Deos agnoscere, a quibus longa serie homines genus ducerent, quae tantum esset Graecorum vaniloquentia. *Piromis*, ⲠⲒ-ⲢⲰⲘⲒ, est vox Aegyptiaca, designans *hominem*, quod res ipsa, totaque orationis series iam sic satis declarat, et Aegyptios aliam vocem non habuisse, ad designandum ἄνθρωπον, *hominem*, versio Coptica librorum Scripturae, quae prostat, docere vnumquemque potest. *Piromis* itaque ex *Piromie*, est *homo ex hominibus ortum trahens*, qui opponitur *homini ex Deo*, *stemmatis sui auctore*, *prognato.* Quod vero HERODOTVS affirmat, *Piromin graece significare* καλὸν κἀγαθὸν, *bonum et honestum*, id pro lusu aliquo etymologico habendum est. Nam ⲠⲒ-ⲢⲎ-ⲘⲎⲒ, *Pi-re-mei*, reipsa significat

* Numerus hic generationum fidem vtique omnem superat. Sed non dubito, quin hic lateat aliquid arcani, quod tamen nunc diuinando assequi haud possum.

ficat *facientem quod iuſtum eſt*, vnde conflatam eſſe vocem ΠΙ-ρωμι, (*hominem*) exiſtimare potuit, qui eam Herodoto interpretatus eſt. Sed pergit mox HERODOTVS cap. 144. docetque ex ore Sacerdotum, *ante hos homines, regnum in Aegypto tenuiſſe deos, ſed qui cum hominibus non vna vixerint, eorumque ſemper regnaſſe vnum, vſque ad Horum, Oſiridis filium, qui fuerit omnium vltimus.* Ab eo igitur tempore, quo homines regionem Aegypti occupare, ſibique ſubiicere coeperant, Dii, ſecundum Aegyptios, in illa amplius non conſpiciebantur. Non dubito, quin doctrina haec, quam HERODOTVS ex ore Sacerdotum acceperat, doctrina fuerit Aegyptiorum omnium, per totam Aegyptum recepta, vſque ad Ptolemaeorum tempora. Nam Scriptor, qui in hocce argumentum diligenter apud Sacerdotes omnes inquiſiuerat, nihil plane in contrarium obſeruat. Semper doctrinam hac de re Aegyptiorum, Graecorum doctrinae et cultui opponit. Et mox videbimus, teſtimonium hoc HERODOTI, ipſius MANETHONIS, Sacerdotis Aegyptii antiqui, teſtimonio egregie confirmatum. Videmus etiam, architectos primos noui dogmatis de cultu hominum diuino, vetuſtis Aegyptiis temere affícti, vt fidem ſibi conciliarent, aliis perſuadere debuiſſe, rem hanc a Sacerdotibus ſemper ſollicite occultatam fuiſſe, donec tandem vnus ex eorum numero, Alexandro demum eam aperuerit. Vide §. XV. XVI. Igitur ante Alexandri M. aetatem, nemini ea de re quicquam conſtabat, niſi, vt volebant fabulae huius auctores, ſoli initiati. DIODORVS mentionem figmenti huius etiam iniicit, vbi Lib. I. p. 18. ait: *Interitum Oſiridis ex antiqua traditione, in arcanis Sacerdotes habuiſſe. Verum temporis ſucceſſu, tandem accidit, vt aliqui ſilentio occultatum in vulgus effutirent.* Praeclari

clari huius Scriptoris tempore, fabula de Leone arcanum hoc Alexandro aperiente, nondum innotuerat. Alioquin rem hanc, magni certe in caufa iſta momenti, et hic, et in hiſtoria expeditionis Alexandri in Aegyptum, commemoraſſet. Sed aliquam tamen hiſtoriolam, illi, quam Patres quidam referunt, non diſſimilem, fingere omnino oportebat, vt traditiones recentiorum, cum vetuſtioribus genuinis, inter quas tanta apparebat diſcrepantia, aliqua ratione conciliari poſſent.

Idem ex Dynaſtiis etiam Manethonis oſtenditur.

§. XIX. HERODOTVS vero omni fide, hac in re, tanto dignior omnibus videri debet, quod ea quae aſſerit, cum aliis vetuſtiſſimisque Aegyptiorum monumentis plane concinant. Norunt omnes, MANETHONEM Sacerdotum in Aegypto, tempore Ptolemaei Philadelphi, Pontificem maximum, ex columnis ſacris, et melioribus, quae tum ſupererant, monumentis Sacerdotalibus, notiſſimas illas Dynaſtias regum Aegypti confeciſſe, in quibus digerendis, et ad Chronologiam ſacram accommodandis, operam non poenitendam poſuere MARSHAMVS, et haud ita pridem VIGNOLIVS noſter. [r] Diſtinguit autem MANETHO regnum Deorum et Semideorum, a Dynaſtiis hominum, prius illud regnum inſecutorum. Cum vero Dynaſtiae hominum incipiant a Mene, qui conſenſu omnium, primus ex Chami poſteris in Aegypto regnauit, ſiue is ſit Chamus ipſe, vti nonnullis placet, ſiue Miſraimus, Chami filius, quod plurimis placet. ſiue huius filius, aut nepos, quod vero videtur ſimilius, ſequitur neceſſario, Deos eorumque regnum, antecedere regnum primorum Chami poſterorum, ac plane ſupra diluuium collocandum eſſe. Et ita etiam AFRICANVS, EVSEBIVS, SYNCELLVS, et quicunque Dynaſtias illas Manethonis nobis conſeruarunt, rem ceperunt, neque etiam alia potuit eſſe mens ac ſententia MANETHO-

r. apud SYNCELLVM in Chronograph. p. 18. 19. 40. 41.

NETHONIS. SYNCELLVS, cui potiſſimum Dynaſtiarum illarum conſeruationem debemus, ſimilia etiam de regno Deorum, Semideorum, et poſtea hominum, refert [s] ex *Chronico vetuſto* Aegyptiorum, quod ipſe quidem Manethone antiquius cenſet, [t] VIGNOLIVS vero ad aetatem Euſebii demittit. Quicquid ſit, illud tuto hinc colligimus, in antiquiſſimis et maxime genuinis Aegyptiorum Monumentis, regnum Deorum anteponi regno primorum in Aegypto hominum. Et hoc ſane id ipſum eſt, quod HERODOTVM docuerant Sacerdotes, *ante primum Aegypti regem regnaſſe deos, ſed qui cum hominibus non vixerint.* §. XVIII. Neque etiam traditionis huius Sacerdotalis priſcae expers fuit [u] DIODORVS, etſi tamen ipſe recentiores potiſſimum ſequatur. Et profecto non poteſt oſtendi, ex regibus Aegypti poſt Menem quiſquam, in quem omnes illae Sacerdotum fabulae de Iſide, Oſiride, Horo, et Typhone, vere et recte quadrare dici poſſint. Et oportuit tamen Oſiridem, ſi vera ſunt, quae de eo in fabulis traduntur, fuiſſe regem longe celeberrimum, cuius in hiſtoria non potuit intercidere memoria. Sed oſtendi non poteſt rex, cui illae de Oſiride fabulae adaptari legitime poſſint. Nam ceteroquin * *nihil quidem facilius, quam in tot tantisque fabulis de Oſiride et reliquis Diis, aliquid reperire circumſtantiarum, quod ad hunc vel illum regem accommodes.* Sunt etiam in iis, quae de Oſiride, Iſide, et Horo in fabulis tradebantur talia, vt hiſtorice et proprie accipi nullo modo queant, et non aliam, quam allegoricam et ſymbolicam explicationem admittant, etſi in fabula illa, qualem PLVTARCHVS prolixe narrat, ad priſcas et genuinas Sacerdotum traditiones, multae acceſſerint aeui

s. SYNCELLVS Chronograph. p. 51. 52.

t. *Chronologie de l'Hiſtoire ſainte*, To. II. p. 659.

u. Lib. I. p. 41. 42.

(C) 5 poſte-

* Verba ſunt PERIZONII Origin. Aegypt. cap. V. p. 79.

posterioris. Aliter ergo existimare non possum, quam, regnum Osiridis, Isidis, Hori, Typhonis, et similium, non esse historicum et verum; sed mere fabulosum, symbolicum et allegoricum, methodo Sacerdotum, tradendi dogmata sacra, aenigmaticae, plane attemperatum. Et similes sane fabulas, vetustissima, Phoenicum, Phrygum, ipsorumque Graecorum Theologia, nobis abunde subministrat, vt satis appareat, idem fere Theologis priscis variarum gentium fuisse ingenium, et diuersas ipsorum fabulas, ex vno fonte deriuatas fuisse. Praeterea regnum illud Deorum Aegypti fabulosum, a Sacerdotibus hunc in modum adornatum fuisse, vt cyclos ipsorum astronomicos et chronologicos accurate referret, tam ingeniose et luculenter haud ita pridem probauit [w] vir vndecunque doctissimus, vt dubio locus superesse nequeat.

w. Chronologie de Mr. DES VIGNOLES To. II. p. 656. 657. 660. etc.

Indicatur ratio, ob quam recentiores Graeci, vetustis Aegyptiis apotheosin hominum mortuorum affinxerint.

§. XX. Neque etiam ita difficile est, diuinando assequi, vnde tandem euenerit, vt Graeci posterioris aeui, Theologiam Aegyptiorum, tam turpi ratione corruperint, totique orbi persuadere annisi fuerint, Osiridem, Isidem, Horum, et primores quosque Aegyptiorum deos, sola sua virtute et praeclare gestis, meruisse, vt sorte humana exemti, diuinis gauderent honoribus. Ficta illa Alexandri M. epistola, de quo §. XVI, nisi me opinio vehementer fallit, totum rei huius arcanum nobis referabit. Nemini ignotum esse potest, nisi cui Alexander ipse ignotus est, magnum hunc Asiae domitorem, dum etiam in viuis esset, pro deo haberi colique voluisse, et super ea re, post occupatam Aegyptum, Oraculum Iouis Ammonis in Marmarica consuluisse. Hoc sine dubio ansam praebuit Epistolae illi confingendae, qua nempe Alexander vesaniam suam et impietatem, exemplo primorum in Aegypto regum, Osiridis, Isidis et Hori, ceterorum-

rumque excusare voluerit. Alexandrum huiusce-modi consilia mente sua agitasse certum est. Hinc videmus ipsi a LVCIANO exprobrari, [x] quod etiam post mortem stulta illa spe se lactauerit, fore, vt aliquando Anubis aut Osiris euadat. Vestigia haec Alexandri, legerunt eius in regno Aegypti successores, Ptolemaei, qui tantum non omnes, aut post mortem Deorum choro additi fuere, aut viui in illud consortium recipi voluere. Poteratne aliquid his auditu iucundius fingi, quam eos honores tantos appetendo, imitari tantum exempla primorum et maxime illustrium Aegypti regum, qui sint illi ipsi dii, qui nunc ab omnibus, in toto regno, tam impensa religione colerentur. Erat illo tempore Aegyptus graecis hominibus tota repleta, Graeci etiam passim opimis fruebantur Sacerdotiis, in Templis praesertim munificentia Ptolemaeorum recens extructis, aut etiam ex puluere et ruina magnifice denuo restauratis. Alii a tenera aetate, Graecorum disciplina sollicite imbuebantur, quibus MANETHONEM ipsum accensendum esse existimauerim. Horum itaque studio, vt et regibus rem gratam facerent, et vt proprio suo ingenio obsecundarent, effectum est, vt prisca Aegyptiorum Theologia non mediocriter corrumperetur, et multis peregrinis additamentis vehementer incrustata, talis fere traderetur, qualem a DIODORO *Siculo*, et PLVTARCHO repraesentatam legimus, in quorum excellentibus ceteroquin Scriptis, vbi de rebus Aegyptiorum agunt, non ipsorum, sed temporis, vitio, vero falsa permulta, genuinis tot adulterina sic admixta reperiuntur, vt vnum ab altero discernere, non cuiusuis sit, laboremque requirat minime vulgarem.

x. *in dialogis mortuorum*, Opp. To. I. p. 254.

§. XXI. Sed tempus est, vt videamus, quodnam fuerit re ipsa genuinum obiectum, Theologiae et

Obiectum cultus idololatrici vete-

rum Aegyptiorum, duplex fuit: Dii nempe intelligibiles, et sensibiles.

et cultus idololatrici veterum Aegyptiorum, ad quod illi, derelicto iam vno vero Deo, honorem et reuerentiam ipsi soli debitam, peruersa mente transtulerunt. Sacrae literae testantur, homines in vniuersum, interque hos etiam Aegyptios, cum oculos in coelum attollerent, inibique Astra contemplarentur splendida, cum experientia magistra didicissent, quam multiplicem vsum, clarissima Mundi lumina terrae nostrae praestarent, diuinitatem iis tribuisse, et cultum aliquem, tum publicum, tum priuatum, decreuisse. Ex iis, quae supra obseruauimus §. V. VI. VII. IX. liquere arbitror, cultum Solis, aliorumque, vt credo, Astrorum, Lunae praesertim, aeuo Isaaci Patriarchae, in Aegypto inualuisse, quo sine dubio factum est, vt cognitio et cultus veri Dei sensim pelleretur, etsi tamen non illico extingueretur. Credibile omnino est, primo ad cognitionem et cultum veri Dei, superaccessisse cultum aliquem Astrorum, tanquam illustrium supremi Numinis administrorum, per quos hominibus in mundo benefacere et benedicere velit. Nonne in ipso Christianorum coetu tot reperiuntur, qui cum cultu creatoris, cultum etiam coniungunt creaturarum, quas pro mediatoribus ac intercessoribus pro hominibus apud Deum haberi et inuocari volunt? Quidni tale quid etiam apud Aegyptios, in primordiis cultus eorum idololatrici, contigisse diceremus? Et videmus profecto, tempore Iosephi Patriarchae, quo tota Aegyptus cultui creaturarum mancipata iam erat, hunc tamen Patriarcham, regi de suo, id est vero Deo, locutum esse libere. [y] *An sine Deo*, inquit, *faustum responsum edetur Pharaoni?* Tantum vero abest, vt rex piam hanc admonitionem Iosephi aegre tulerit, aut contemtim reiecerit, vt potius ingentem fiduciam, quam in Deo Iosephi collocauerat, huiusmodi verbis

y. *Genes.* XLI. 16.

bis declarare non dubitauerit: [z] *An inueniemus virum huic* Iosepho *similem, in quo sit Spiritus Dei? Iosepho vero dixit: Quandoquidem tibi omnia haec patefecit Deus, neque quisquam est prudentia et sapientia tui similis, domui meae praefectus eris.* In ipso igitur idololatriae progressu, cum illa Aegyptum vniuersam iam inundasset, notitia tamen Entis infinite perfecti, creatoris et conseruatoris omnium, ex mentibus Aegyptiorum deleri neutiquam potuit. Et illa veri Dei notitia, in gente, quae vsum rationis diligenter excoluit, et antiquissimi temporis memoriam industrie custodiuit, sine dubio semper etiam posthaec aliqua ratione conseruata, adque seros posteros propagata fuit. Non possum itaque non magnopere probare iudicium, quod de Theologia Aegyptiorum tulit vir impense doctus, ROBERTVS BALFOREVS, Scotus, idque meum facere. Sic autem ille: [a] *Vetus illa Aegyptiorum schola, vnde Philosophiam suam omnis Graecia hausit, iam inde a Mercurii ter maximi temporibus, mundum duplicem constituit, vnum νοητὸν, alterum αἰσθητὸν, hoc est, dicamus, vt possumus, alterum intelligibilem, alterum sensibilem*; eamque in rem haec CLEMENTIS *Alexandrini* verba addit: [b] Κόσμον τε αὖθις, τὸν μὲν νοητὸν οἶδεν ἡ βάρβαρος φιλοσοφία, τὸν δὲ αἰσθητόν. *Philosophia Barbarica duplicem mundum praedicat, intelligibilem alterum, alterum sensibilem.* Nihil in Philosophia Platonica et Pythagoraea celebrius est inter duplicem hunc mundum, vti et inter θεοὺς νοητοὺς, *Deos solo intellectu cognoscendos*, quia sunt naturae spiritualis, adeoque visui non patent, et θεοὺς αἰσθητοὺς, *Deos sensibus percipiendos*, adspectabiles quippe, qui natura praediti sint corporea. Discrimen hoc Scholae Graecorum, Pythagoraea, et Platonica, traxerunt, vt vere vir eruditus obseruauit, ex Theologia Aegyptiorum. Huius

z. *Ibid.* v. 38. 39.

a. Commentar. in *Cleomedis* Meteorol. Lib. I. p. 133. 134.

b. Stromatum Lib. V. p. 593.

Huius itaque obiectum fuit duplex, alterum intelligibile, ſpirituale, alterum ſenſibile et corporeum.

Aegyptiorum vetuſtiſſimi, Deos coluerunt νοητὰς, naturae ſpiritualis et aeternae.

c. Vide *Pantheï* noſtri Lib. I. cap. IV. §. 1. 7.

§. XXII. Primum vtique Theologiae veteris et cultus Aegyptiorum, obiectum fuit νοητὸν, naturae ſpiritualis, adeoque ſenſibus non obnoxium, ſed ſola vi intellectus cognoſcendum. Agnouerunt nempe primi inter Aegyptios Sapientiae magiſtri, [c] eſſe Spiritum aliquem ingenitum, aeternum, omnibus rebus quae exiſtunt prius, qui omnia creauerit, omnia conſeruet, omnia contineat, omnia permeet atque viuificet, qui ſit Spiritus totius mundi, hominum vero cuſtos et benefactor. Res ipſa ſatis loquitur, neque aliter exiſtimare poſſumus, quam doctrinam Aegyptiorum de Spiritu aeterno, mundi creatore et rectore, eſſe antiquiſſimam, a Patriarchis acceptam, et ad ſeros poſteros, inter quos diu floruiſſe deprehenditur, ſollicite transmiſſam. Non parum id ex eo confirmatur, quod in Theologia Aegyptiorum et Phoenicum, qui fuerunt eorum coloni, veſtigia extent, nec pauca nec obſcura, * traditionum patriarchalium de creatione mundi, originibusque rerum, quae cum hiſtoria Moſaica ſic conſpirant, vt ex ea videantur eſſe deſumtae, quamuis ante Moſis aetatem Sapientibus Aegypti cognitas fuiſſe, dubitare non poſſim. Illarum in *Pantheo* noſtro paſſim, vbi res id ferebat, mentionem fecimus. Ex huiuſmodi traditionibus, nunc vnicam tantum, quae ad noſtrum argumentum inprimis ſpectat, adferam. Sciebant Patriarchae, diuinitus edocti, quod et MOSES literis conſignauit, *Gen.* I. 2. terram initio, a Deo recens productam, maſſam fuiſſe rudem, indigeſtam, tenebricoſam, et informem, quam veteres dixe-

* De hiſce Patriarcharum traditionibus non inutile erit conſulere magni Theologi, CAMP. VITRINGAE Obſeruat. Sac. Lib. I. cap. IV.

dixere Chaos, et aquis obtectam, *aquis* autem his, (quae continebant corpora omnia in mundo nostro creanda) *Spiritum Dei incubuisse*, ad instar volucrium, quae oua sua fouent. Hinc profecto illa vetus Aegyptiorum traditio dimanauit, [d] quam ab ipsis accepit Thales Milesius, qui postea inter suos docuit, [e] *aquam esse initium rerum: deum autem eam mentem, quae ex aqua cuncta fingeret.* Erat igitur doctrina Theologiae Aegyptiorum vetustissimae, mentem Diuinam, siue Spiritum Dei, ex aqua cuncta produxisse. Et certe Pharao rex Aegyptiorum, cum Iosepho loquens, agnoscit [f] רוח אלהים *Spiritum Dei*, tanquam sibi non ignotum. Ac in Theologia Aegyptiorum, plurimam mentionem fieri consueuisse *Spiritus Diuini*, a quo omnia essent, [ff] loco alio satis ostendimus. De Spiritu illo docebant vetusti Aegyptiorum Philosophi, [g] quod materiam informem chaoticam, in formam oui disposuisset, atque ex illo ouo cuncta creasset, Spiritus vero ille esset naturae masculo-foemininae. Doctrinam hanc in vniuersum desumtam esse ex traditione antiquissima Patriarchali, quam his verbis complexus est MOSES, *Genes.* I. 2. ורוח אלהים מרחפת על פני המים. *Et Spiritus Dei incubabat aquis*, mihi quidem videtur certum. Creator vniuersi dicitur hic רוח אלהים, *Spiritus Dei*, deque eo commemoratur, quod *incubuerit aquis*. Illud vero *incubare aquis*, quod attribuitur Spiritui Creatori, si vim vocis spectes, actio proprie est volucrium sequioris sexus, quae ouis suis aut pullis incubant, eosque incubando excludunt, quod * veteres non minus, quam recentiores opportune monue-

d. Vide *Pantheon* Lib. I c. II. §. 7.

e. CICERO de Nat Deor. Lib. I. c. 10.

f. *Genes.* XLI.

ff. Lib. I. cap. IV. §. 7. 38.

g. Lib. I. cap. II. §. 8.

* Ex Iudaeis RASCHI ad h. l. Ex Patribus AMBROSIVS, AVGVSTINVS, HIERONYMVS, BASILIVS M. DIODORVS Tarsensis, aliique apud DRVSIVM in notis maioribus ad eundem locum.

nuerunt. Hinc videtur ortum traxisse sententia, quae Scholis Orientalium familiaris fuit, Spiritum Diuinum, esse aut naturae foemininae, aut masculo-foemininae. Ex Scholis illis Orientalium, id acceperunt haeretici veteris Ecclesiae, * qui Spiritum S. dicere soliti sunt *matrem* aut etiam *sororem Christi*. Accedit ad ea quae dixi, quod in lingua hebraica, vox רוח, quae *Spiritum* designat, generis censeatur foeminini. Postquam id Aegyptii et Orientales ex traditione accepissent, successu temporis rem eandem explicare conati sunt, [h] ratione quadam ex re ipsa, vt credebant, petita; sed quam ipsi excogitauerant, similiter fere, vti Aegyptii, [i] quorum sermone, *Luna* vocabulo exprimitur generis masculini, ΠΙ-ΙΟϨ, *Pi-ioh*, ex eo, vt credibile est, ansam arripuerunt, asserendi, lunam esse generis masculo-foeminini, quamuis postea de exquirendis huius sui effati rationibus physicis, sollicite quoque essent. Eodem modo arbitror, et indolem vocis hebraicae רוח, et ea quae de Spiritu creatore, aquis, tanquam ouo incubante, ex traditionibus patriarchalibus hauserant prisci Aegyptiorum Philosophi, eos induxisse, vt in Scholis suis traderent, Spiritum illum naturae esse masculo-foemininae. Talis adhuc erat Theologiae Aegyptiorum indoles, vt *Diis* suis αἰσθητοῖς, *sensibus obnoxiis*, praecificerent *Deum* νοητὸν, solo *intellectu cognoscendum*, cum ad eos Graeci, addiscendae sapientiae causa, frequenter commearent. De Thalete paulo ante vidimus. Inter omnes vero Graecorum Philosophos, qui Aegyptios adierunt, nemo in diligenter hauriendis et studiose excolendis placitis eorum Theologicis, tantum operae impendit, atque

h. Vide *Pantheon* Lib II. cap. VII. §. 8.

i. Lib. I. c. III. §. 6.

* Vide inprimis FABRICII Codicem Apocr. N. Testamenti p. 361. 362. 363. et notas ibidem.

atque fecerunt Pythagoras et Plato. Pythagoras praesertim tantum non omnia institutioni Sacerdotum Aegyptiorum debet, in iis etiam, vt credo, quae sibi ipsi adscripsit. Et hi etiam primi inter Graecos, doctrinam haud dubie in Aegypto auditam, de *Diis* νοητοῖς, *intelligibilibus*, et αἰσθητοῖς, *sensibilibus*, curate et subtiliter, more Philosophorum expoliuerunt. Hinc de Pythagora Poëta canit:

—— [k] *isque, licet coeli regione remotos*
Mente Deos adiit: et quae natura negabat
Visibus humanis, oculis ea pectoris hausit.

k. OVIDIVS Metamorph. Lib. XV. 62.

En! Deos νοητοὺς, a Pythagora primum in Graeciam inuectos. Et de vtroque, ad rem eandem digitum intendens, DAMASCIVS Philosophus Pythagoraeo-Platonicus, ita scribit: [l] *Ex antiquissimis Philosophis, Pythagoram et Platonem*, Isidorus *vt Deos coluit, et eorum animas alatas esse dixit, quas in locum supercoelestem, inque campum veritatis et pratum eleuatas, diuinis putauit ideis pasci.* Haec est Theologia, quam ex Aegypto retulerunt domum Pythagoras et Plato. Si tamen aliquando Aegyptii, quo video [m] viros grauissimos affirmare, neglecta plane mente aeterna, cultui Deorum adspectabilium se totos dediderunt, id non nisi sero accidere potuisse, satis liquere arbitror.

l. in *vita Isidori*, apud PHOTIVM in Biblioth. Cod. CCXLII. p. 1034.

m. Vide *Pantheon* Lib. I. cap. II. §. 5.

§. XXIII. Ad Deos Aegyptiorum νοητοὺς, *intelligibiles*, de quibus diximus, accesserunt, inualescente iam doctrinae corruptione, et abominando idololatriae studio, Dii αἰσθητοὶ, *sensibiles*, qui oculis vsurpari, sensibusque percipi poterant, elementa et corpora mundi, ex quibus vtilitatem singularem, in terram quam incolimus, redundare sentiebant. Si Scriptores diuinitus inspiratos in consilium

Praeter illos Aegyptii coluerunt etiam θεοὺς αἰσθητοὺς, *Deos sensibus obnoxios, quos inter primores erant Sol et Luna.*

n *Deuteron.* IV. 19. *Iobi* XXXI. 26. 27. 2. *Reg.* XVII. 16.

silium adhibeamus, [n] docebunt illi nos, quod et historia populorum omnium confirmat, Solem, Lunam, et lucida coeli sidera, prima fuisse cultus idololatrici in orbe obiecta. Idem fecisse quoque Aegyptios, ex tabulis S. Codicis, argumento saltem indirecto, probari potest, et dudum iam probatum est. Nam cum in illis, saepius Israëlitis exprobretur, [o] quod idololatricas Aegyptiorum consuetudines, tum in ipsa Aegypto, tum post excessum ex Aegypto, aemulati fuerint, suasque fecerint, inter has refertur etiam, [p] quod *portauerint tabernaculum Molochi, et Astrum Dei Kiun,* vel *Remphah.* Idolum illud, cuius cultum idololatricum, Deus Israëlitis, in deserto Arabiae peregrinantibus exprobrat, erat *Sol*, siue *Rex coeli*, qui Ammonitarum lingua dicebatur *Moloch,* * sermone vero Aegyptiorum *Remphah*, cui respondet מלכת השמים, *regina Coeli*, id est, *Luna*, ab Aegyptiis pariter, [q] nomine hoc olim culta. Consentiunt hic cum Scriptoribus sacris, etiam exotici, nam et ipsi testantur, [r] primum Aegyptiorum cultum oblatum fuisse Soli, Lunae, et Astris. Et *Soli* quidem sigillatim, in ipsis idololatriae stabilitae primordiis, Aegyptios ritibus operosis Sacra fecisse, ex ipsa Iosephi historia Mosaica, supra iam obseruauimus §. IX. De *Luna* testimonium Scripturae S. quod vetustissima illa tempora attingat, vel verbis disertis respiciat, adferre quidem non possumus; sed res ipsa in dubium vocari neutiquam potest. Praeter ea enim, quae [s] loco alio iam obseruauimus, et hoc animaduertendum, ** quod inter Festa solennia, quae homines

o. Vide supra §. XI.

p. *Amos.* V. 25. 26. vbi confer τοὺς LXX. et *Act.* VII. 43.

q. *Ierem.* XLIV. 17.

r. Vide *Pantheon*, Lib. II. cap. I. §. 2.

s. Loco citato.

* Id pluribus probauimus in nostro *Remphah illustrato.*

** Poterit hic cum fructu consuli auctor inprimis ingeniosus Libri notissimi, *Le Spectacle de la Nature,* To. IV. Part. II. p. 284. etc. et SPENCERUS de Legibus Hebr. Lib. III. Differt. IV. cap. I. Sect. I.

mines in honorem Deorum ſuorum olim inſtituerunt, *Neomeniae* celebratae in honorem Lunae renouatae, citra controuerſiam, ſint omnium, quae nouimus, antiquiſſima, ex quo conſequitur, Lunam, in cuius honorem Feſta haec celebrabantur, inter prima etiam cultus idololatrici obiecta, ab hominibus inuenta, numerandam omnino eſſe. Id non modo * ſimiliter, ſed ratione etiam plane ſingulari, de Aegyptiis dicendum eſt. Deprehendimus enim ex teſtimonio Scriptorum idoneorum, ** Aegyptios plerasque ſuas ſolennitates ſacras, certe praecipuas, ſic vel ad Neomenias, vel ad Plenilunia accommodaſſe, vt ex eo coniicere liceat, primos idolorum cultores in Aegypto, praeter Neomenias et Plenilunia vix alios dies feſtos celebraſſe, poſtea vero, cum primis illis, ſucceſſu temporis alia ſuperaddere placuiſſet, haec tamen prioribus ſubordinaſſe atque attemperaſſe. Verum ex ipſa etiam hiſtoria, quantumuis fabuloſa, et graeca, Ionis nempe Argiuae, in vaccam conuerſae, et in Aegypto deinceps, ſub nomine Iſidis a populo adoratae, antiquitatem cultus Lunae apud Ae ptios probare hic poſſemus, niſi argumentum hoc alio loco, et ſatis prolixe, fuiſſemus perſecuti. Patebit ex eo, cultum hunc antiquitatis apud Aegyptios fuiſſe vltimae.

t. Lib. III. cap. I. §. 2.

Adiectus mox eſt cultus reliquorum Planetarum.

§. XXIV. Vbi ſemel cultum Solis et Lunae admiſerunt Aegyptii, videntur mox adiecisse cultum reliquorum etiam Planetarum; ſed aliquo tamen diſcrimine. De vetuſtis Zabiis docet MAIMONIDES,

* Videndus hic SPENCERVS de Legibus Hebraeorum, vbi ſupra, Sect. IV. et VII.

** Illius rei ſpecimina luculenta paſſim in *Pantheo* noſtro occurrunt, v. g. Lib. III. c. I. §. 5. cap. II. §. 7. c. III. §. 10. c. IV. §. 13. Lib. IV. cap. II. ſaepe.

Inde, vt videtur, orta est magna numeri septenarii in toto Oriente veneratio et sanctitas.

DES, quod statuerint, [u] * *nullum esse Deum praeter Stellas* —— *Stellas esse diuinas, et Solem esse Deum magnum. Dicunt quoque, reliquos quinque Planetas esse Deos, sed duo luminaria, esse maiores.* Eadem sententia fuit veterum Aegyptiorum, [w] qui *Solem* et *Lunam* comparare solebant cum *rege* et *regina* (§.XXIII.) reliquos vero Planetas cum [x] *ῥαβδοφόροις, apparitoribus*, vel *satellitibus.* Indeque est, quod Pythagoraei, quorum sapientia fere omnis, ex Aegyptiorum fontibus deriuata est, [y] Planetas quinque dicerent Proserpinae, id est Lunae, canes, quasi diceres comites et custodes. Etsi autem tale inter septem Planetas discrimen ponere solerent veteres, indiciis tamen plurimis constat, et argumento non vno, ad liquidum perduci potest, tum gentes alias, tum Aegyptios quoque, hos omnes in Deorum ordinem coëgisse, iisque honores supremos decreuisse. In Laconia PAVSANIAS testatur, se vidisse alicubi [z] *septem columnas, antiquo ritu erectas, quas incolae dicerent esse signa* VII. *Planetarum.* Notum vero est, Monumenta idololatriae omnium prima, in honorem Deorum constructa, fuisse lapides et columnas. PLATO etiam literis prodidit, [a] primos Graeciae incolas, nonnisi Solem, Lunam, Astra, coelumque cum terra, Deorum loco habuisse, eundemque morem fuisse Barbarorum longe plurimorum. [b] Scriptores etiam Arabes Graecis cultum septem Planetarum exprobrare solent. Et hunc quidem septem Planetarum cultum antiquissimum, causam esse reor, ob quam tum apud Graecos,

u. In *More Nevochim*, Part. III. cap. XXIX. p. 421. Vers. Buxtorff.
w. Vide supra §. XXIII. et *Pantheon* Lib. II. cap. I. §. 2.
x. SEXTVS EMPYRICVS adu. Mathem. Lib. V. p. 343. *Scholiastes* vetus *Apollonii* ad Argonaut. Lib. IV. 262.
y. CLEMENS *Alexandr.* Stromat. Lib. V. p. 571.
z. In *Laconicis* cap. XX. p. 262.
a. in *Cratylo* p. 63. Edit. graec. Basil.
b. Apud HYDIVM de relig. vet. Persarum cap. III. p. 88.

* Docet tamen contra Maimonidem, celeberrimus apud Vltraiectinos Theologus, DAVID MILLIVS, Zabios Stellis praefecisse vnum Deum creatorem, in Dissertat. selectis, Dissert. IX. p. 278. 279. Edit. primae.

cos, quod [c] CLEMENS *Alexandrinus* obseruat, tum apud gentes Orientales fere cunctas, numerus septenarius, sanctus et singulari in honore habitus fuerit. Ex isto fonte arbitror fluxisse, quod in Theologia Orientali Chaldaeorum, Persarum, et Arabum, tradebatur, septem esse magnos angelos πρωτοκτίστους, *primo a Deo creatos*, quod Gnostici deinde, Theologiae illius assertores pertinacissimi, pariter docuerunt, et ab his, videntur id ipsum mutuo sumsisse quidam ex primis Ecclesiae Christianae Doctoribus. Sed argumento huic nunc inhaerere non licet. Non ignotae sunt in mysteriis Mithrae, ita Persae appellabant Solem, * *septem portae*, per quas animae transire ferebantur. Id forte occasionem dedit quibusdam, vt ad hocce exemplum, [d] *septem conclauia Molochi*, Ammonitarum idoli, etiam confingerent. [e] *Septimus dies*, a Persis videtur festi instar celebrari, et cum laetitia transigi consueuisse. [f] *Septem* Estherae, virginis Iudaicae, sed thoro regis Persarum destinatae, *ministras* Scriptura commemorat. In eadem mentionem inuenias, [g] *septem Eunuchorum*, qui coram rege Persiae ministrabant, et distinctos ab his [h] *septem Principes Persarum et Medorum, videntes vultum regis, et primas sedes in regno obtinentes.* Vocantur iidem etiam [i] *septem consiliarii regis.* Artaxerxes rex in Epistola quadam eos appellat [k] *septem amicos* suos *consiliarios.* Taceo nunc Scriptores exoticos, apud quos rei eiusdem vestigia [l] non raro reperias. Quae potuit esse sanctitatis istius, quam septenario numero inesse existimabant, ratio, nisi eam a cultu septem Planetarum arcessas? Idque clare inprimis loquuntur septem Por-

c. Stromatum Lib. V. p. 600.

d. SELDENVS de Diis Syris, Synt. I. c. VI. p. 169. 170.

e. Liber *Estherae* cap. I. v. 10.

f. *Ibidem* cap. II. v. 9.

g. *Ibid.* cap. I. 10.

h. *Ibid.* I. 14.

i. *Esdrae* VII. 14.

k. *Esdrae* Liber III. c. VIII. 12.

l. HERODOTVS Lib. I. cap. 86. III. 71. V. 17. VII. 114. IVSTINVS I. 10.

* CELSVS apud ORIGENEM contra Celsum, Lib. VI. p. 290. Adde HYDIVM de Relig. vet. Persarum, cap. III. p. 101. 102. 103. 105.

Portae in Mysteriis Mithrae celebratae. Per eas enim nihil aliud intelligi potuisse, quam septem Planetarum orbes, quos animae in coelum tendentes transeunt, et res ipsa docet, et ex placitis cumprimis Theologiae Gnosticae, tam luculenter perspicitur, vt mihi quidem dubium hic supersit nullum.

Ac praesertim in Aegypto.

§. XXV. Non minor in Aegypto septenario sanctitas, nec alia quoque ratio illi suberat. Constat certe, inter mortales omnes [m] Aegyptios fuisse primos, qui a septem Planetis, totidem dies, eodem ordine continuo recurrentes, denominauerint. Inde etiam esse credo, quod veteres Aegyptiorum Legislatores, incolas illius regionis omnes, [n] in *septem hominum genera*, diuisos voluerint. Tale porro est, [o] quod *sub tempus solstitii hyberni*, *Sacerdotes vaccam circa Templum septies circumducere consueuerint*. Neque etiam ratione mystica caret, quod Aegyptii Nilum, Osiridem suum terrestrem, per *septem alueos*, totidemque ostia se in mare exonerare iusserint. Quis Poëtarum rem hanc versibus celebrandam esse non duxit? De ea VIRGILIVS ita canit Georgic. Lib. IV. 292. loquens de Nilo:

Et viridem Aegyptum nigra fecundat arena,
Et diuersa ruens SEPTEM discurrit in ORA.

Et OVIDIVS [p] Metam. Lib. XV. 753.

Perque papyriferi SEPTEMFLVA FLVMINA NILI.

Notum vero est, et literis a veteribus proditum, ex septem illis Nili [q] alueis, quosdam esse, non natura factos; sed arte manibusque hominum effossos. Studio igitur et consilio hominum in Aegypto debetur, quod fluuius genti illi sacrosanctus, per septem, non autem plures paucioresue alueos, in mare decurrerit. Ratio molimini huic subest vtique arcana, quam in his Poëta nobis aperit:

m. Vide Pantheon, Lib. II. c. VII. §. 14.

n. HERODOTVS Lib. II. c. 164.

o. PLVTARCHVS de Iside et Osir. p. 372.

p. Adde Amorum Lib. II. El. XIII. 9.

q. Vide CELLARII Geograph. Vet. Africae p. 19.

r At-

r *Atque haec Niliacas demum est mensura per oras;*
Qua rigat aestiuis grauidus torrentibus arua
Nilus, et erumpens imitatur sidera mundi
Per septem fauces, atque ora fugantia Pontum.

Qua de causa veteres etiam Nilum dixerunt s ἀντίμιμον ἐρανȣ̃, *aemulum et imitatorem coeli.* Sed missis obseruationibus huius generis, inhaereamus nonnihil rei plane singulari, et memoratu inprimis dignae, quam auctor libri egregii περὶ ἑρμηνείας, qui DEMETRII PHALEREI nomen praefert, memoriae prodidit §. LXXI. * Ἐν Αἰγύπτῳ δὲ καὶ τȣ̀ς θεȣ̀ς ὑμνȣ̃σι διὰ τῶν ἑπτὰ φωνηέντων οἱ ἱερεῖς, ἐφεξῆς ἠχȣ̃ντες αὐτά· καὶ ἀντὶ αὐλȣ̃ καὶ κιθάρας τῶν γραμμάτων τȣ́των ὁ ἦχος ἀκȣ́εται ὑπ' εὐφωνίας. *In Aegypto vero, Sacerdotes etiam per VII. vocales, quasi hymnis deos celebrant, dum eas ordine continuo sonant, et apud ipsos loco tibiae et cytharae, literarum harum sonus auditur ob suauitatem vocis.* Hunc Sacerdotum Aegyptiorum ritum, vt bene animaduertit GALEVS, respicere etiam videtur NICOMACHVS *Gerasenus* Harmon. Manual. L. II. vbi ait: t Ἁρμονία ἀποτελεῖ δραστικὰς δυνάμεις καὶ τελεστικὰς τῶν θείων. Διὸ ὅτ' ἂν μάλιστα οἱ ** θερινοὶ

r. MANILIVS Astronomic. Lib. III. v. 453. Sequor autem emendationes BENTLEII.

s. PHILO Iudaeus *de vita Mosis* Lib. III. p. 682. HELIODORVS Aethiop. Lib. IX. p. 435.

t. MEIBOMII, auctores antiquae Musicae, Vol. I. p. 37.

* Multa egregia ad locum hunc obseruauit THO. GALEVS, in Edit. Oxoniensi a se procurata p. 235. Extat quoque in hunc DEMETRII locum, doctissimum Schediasma, IO. MATTH. GESNERI, viri de melioribus literis praeclare meriti, Gottingae 1746. Sed meas cogitationes iam digesseram, cum elegantem hanc Exercitationem perlegere concederetur, quod et tum viro celeberrimo significari curaui.

** Pro Θερινοί, MEIBOMIVS legebat Τυῤῥηνοί, coniectura non valde probabili. B. LA CROZIVS ad notas *Galei* in Demetrium, haec in codice sua adscripserat. *Lego* οἱ Θεόριμοι, *quae vox est Graeco Aegyptiaca.* Ingeniose profecto. Nam in Scriptis Christianorum Coptorum Ecclesiasticis, ΘΕΩΡΙΜΟΣ, *Theorimu*

ϱινοὶ * τὸ τοιοῦτον σεβάζονται, σιγμοῖς τε καὶ ἐνάρθροις καὶ ἀσυμφώνοις ἤχοις, συμβολικῶς ἐπικαλοῦνται. Quae ita redduntur a GALEO: *Harmonia perficit potestates operatrices, et diuinorum effectiuas. Quare Theurgici, cum sanctissime colunt Numen aliquod, inuocant illud symbolice quidem, sibylis tantum vtentes et poppysmis, sonisque qui articulationes et consonas non habent.* Tangit rem eandem auctor incertus, quem EVSEBIVS vnum e Sapientibus appellat, in [u] versibus his, quos viri eruditi saepe adduxerunt, et explicare annisi sunt.

u. Apud EVSEBIVM Praepar. Euang. Lib. XI. c. VI.

Ἑπτά με φωνήεντα Θεὸν μέγαν ἄφθιτον αἰνεῖ
Γράμματα, τὸν πάντων ἀκάματον πατέρα.

Septem me vocales, Deum magnum immortalemque laudant
Literae, me, totius huius vniuersi indefessum patrem.

Loca haec legenti et inter se comparanti, vix aliud in mentem illico venire potest, quam intelligi hic [w] *septem discrimina vocum,* quae veteres, forte primum Aegyptii, et ab his edocti Graeci, per vocales septem designarunt. Et sic [x] IS. VOSSIVS locum DEMETRII explicuit. Quod vti non nego, ita tamen, in sacris hymnis, quibus Deorum laudes cantabantur, id commode locum habuisse, non arbitror. Quid quaeso ad laudes Numinis conferre potest, septem discrimina vocum cantando recitare, et continuo repetere? Subest sine dubio rei huic mysterium aliquod, ex Theologia Aegyptiorum peti-

w. VIRGILIVS Aeneid. VI. 646.

x. *De Poëmatum cantu*, p. 91.

ponitur pro *Theologo*. Verum dubium est, an vox talis apud reliquos Aegyptios in vsu fuerit. Haec cogitanti non potest non arridere correctio GALEI, qui pro Θεριvοὶ, legit Θεουργοὶ, acute profecto.

* Celeberr. GESNERVS, modo laudatus emendat τὸ θεῖον, vt ego quidem puto, vere et egregie.

petitum, et quod ex illo ipso fonte haustum, Pythagoras postea Graecos docuit. Is etenim [y] *curiose perdiscens naturam, mundum dixit melos canere, et per harmoniam consistere, atque is etiam motum, rythmum, et cantum septem Stellarum, primus inuexit.* Rem hanc praeter alios, pluribus explicat HERACLIDES *Ponticus* in *Allegoriis Homeri*, ex quibus haec adscribemus latine conuersa. [z] *Similiter* * *Ephesius Alexander describens quomodo erraticae Stellae ordine ferantur, de singulorum sonis haec verba subdit:*

y. ORIGENIS *Philosophumena* p. 27.

z. in THO. GALEI Opusculis Mythologicis, etc. p. 426.

Omnes harmoniam reddunt concentibus vnam,
Dum sonitus edunt distantes limite certo
Atque lyram pulsant septenis ordine chordis.

Quibus haec subiungo ex VARRONIS *Atacini Chorographia:*

[a] *Vidit et aetherio mundum torquerier axe*
Et septem aeternis sonitum dare vocibus orbes.

a. In Fragmentis veterum Poëtarum Astronomicis a SCALIGERO, inter *Catalecta* editis, et in officina Sant-Andreana repetitis, p. 162.

Ea igitur de causa singulis his Planetarum orbibus, suam cuique literam vocalem assignarunt, ita v. g. [b] vt A, propria sit Lunae, E, Mercurio, H, Veneri, I, Soli, O, Marti, Υ Ioui, et Ω denique Saturno, etsi tamen alii vocales has aliis Sphaeris attribuant. Ab Aegyptiis, vti et Pythagoraeis, ac Platonicis Philosophis, id acceperunt Gnostici, in quorum Gemmis Abraxeis, septem Vocales toties expressae conspiciuntur, per quas nihil aliud designare voluerunt, quam quod in Mithrae Mysteriis septem Portae subinnuunt, (§. XXIV.) septem nempe Planetarum orbes, et per hos reditum animarum, ad

b. THO. GALEVS in notis ad Graecos Rheto-

* De his ALEXANDRI versibus, consule sis, THOMAM GALEVM in notis ad Scriptores historiae Poëticae p. 149. et FABRICIVM ad *Chalcidii* Timaeum a se editum, p. 307.

res ſelectos p. 235. Quibus adde PLVTARCHVM de EI in Delphis p. 386. et CLEMENTEM *Alexandr.* Stromat. Lib. VI. p. 684.

ad coelum ſupremum, quo nihil eſt in hominum huius gregis Theologia celebrius. Non latuit hoc IRENAEVM, qui proinde arcanum iſtud Gnoſticorum dogma explicat Lib. I. cap. XIV. §. 7. Edit. *Maſſueti.* Iam nunc facilius, verus Epigrammatis illius ſenſus, cuius partem attulimus, perſpici poterit. Sic autem auctor illius incertus:

Ἑπτά με φωνήεντα θεὸν μέγαν ἄφθιτον αἰνεῖ
Γράμματα, τὸν πάντων ἀκάματον πατέρα.
Εἰμὶ δ' ἐγὼ πάντων χέλυς ἄφθιτος, ἡ τὰ λυρῴδη
Ἡρμοσάμην δίνης οὐρανίοιο μέλη.

Septem vocales me Deum magnum corruptionisque expertem laudant
Literae, me, totius huius vniuerſi indefeſſum parentem.
Sum autem ego lyra vniuerſi incorruptibilis, quae lyricos
Verticis coeleſtis modos concinnaui.

Per *ſeptem vocales* in Epigrammate hoc, intelligi poſſunt, vocales ipſae, a Sacerdotibus Aegyptiis, loco hymnorum, cantando proferri ſolitae, aut etiam, idque praetulerim, innuuntur ſeptem Planetae, per totidem vocales deſignati, et concentus eorum coeleſtis. Suſpicor ceteroquin, Epigrammatis huius auctorem, alumnum extitiſſe Scholae Gnoſticorum. Nam in *Poemandro* HERMETIS, cuius paginae fere omnes diſciplinam Gnoſticorum aperte redolent, locum verſibus nunc expoſitis valde ſimilem deprehendo, in haec verba conceptum. [c] Ὁ γάρ τοι κατὰ φύσιν μουσικὸς θεὸς, καὶ τῶν ᾠδῶν ἁρμονίαν οὐ μόνον ἐργαζόμενος, ἀλλὰ καὶ ἄχρι τῶν κατὰ μέρος ὀργάνων τῆς οἰκείας μελῳδίας τὸν ῥυθμὸν παραπέμπων ἀκάματός ἐστιν ὁ θεός. *Etenim Deus, qui natura ſua eſt muſicus, quique cantuum* coeleſtium *non modo ipſe perficit concentum; ſed et rythmum pro-*

c. HERMES *Triſmegiſtus* in Poemandro p. 96. Edit. graec. Turnebi.

propriae suae melodiae, ad singularia organa (septem Planetas) *transmittit, Deus est indefessus.* Ad Sacerdotes Aegyptios, vt iam redeam, nescio, an non ad illorum morem, Deos per cantum septem vocalium celebrandi respexerit LVCIANVS, vbi Philopseuden fingit narrantem, [d] *se in Aegypto Memnonem audiuisse, non vulgari illo modo, quo et alii audiunt sonum quendam informem; sed Oraculum ab eo, ore aperto, septem versibus* (ἐν ἔπεσιν ἑπ]ὰ) *editum.* Mentitur sine dubio Philopseudes ille, quod et nomen eius iam sic satis innuit; sed vt solent etiam mendacia, aliquid ex vero trahere, verosimile mihi quidem videtur, LVCIANVM in his allusisse ad morem Aegyptiorum, de quo hic disputauimus. Ludit autem in voce ἔπες, quod et *versum*, et *vocem*; sed et *literam vocalem* significare potest, sicuti in versibus VARRONIS *Atacini*, supra laudatis, *voces septem*, sunt *septem vocales*.

d. in *Philopseude* Opp. To. II. p. 496. Edit. Salmur.

§. XXVI. Nihil vero ea quae dixi, tam valide confirmat, atque *Cabirorum* cultus, qui ab vltimis temporibus, apud Aegyptios et Phoenices obtinuit. Cultum hunc Cabirorum Phoenices constituisse Beryti, discimus ex [e] vetustis eorum Monumentis. Erant autem *Cabiri* numero *septem*, patre *Sadyco*, quem *iustum* interpretantur, progeniti, quibus deinde accessit *octauus*, ab ea re dictus *Esmunus*. Fabula haec referenda vtique est ad antiquissima Phoenicum tempora. Reperimus vero etiam vestigia illius, in monumentis Aegyptiorum, quae antiquitatem gentis huius sapiunt vltimam. Templum certe *Cabirorum* Memphiticum in Aegypto, quod nemini fas esset ingredi, solo Sacerdote excepto, HERODOTVS memorat Lib. III. cap. 37. Et illos Aegyptiorum *Cabiros*, numero similiter fuisse *septem*, vel ex eo

Idem etiam ex antiquissimo, in Aegypto, et Phoenicia, cultu Cabirorum, confirmatur.

e. SANCHVNIATHON apud EVSEBIVM Praep. Euang. Lib. I. c. X. p. 36. 37. 38. 39. DAMASCIVS in *vita Isidori* apud PHOTIVM in Bibl. p. 1074. Adde GVTBERLETHVM de Cabiris cap. IV. et *Pantheon* nostrum, Lib. II. c. VII. §. 12.

eo colligere licet, quod Aegyptii, non fecus atque Phoenices, habuerint et coluerint, [f] quem etiam lingua fua patria dixerunt *Efmunum*, id eft *octauum*. Forte igitur *Cabiri*, numero quippe VII, funt *feptem* illi *Dei*, quos [g] MANETHO ait explere XVI. primas Aegyptiorum Dynaftias. Ceterum, cum [h] Phoenices origine fint Aegyptii, et poft exitum ex Aegypto, in Phoenicia demum confederint, liquet omnino, eos auita haec Sacra ab Aegyptiis accepiffe, hos vero Sacris illis operatos ante iam fuiffe, quam Phoenices ex regione fua excederent. Cultum porro *Cabirorum*, originis effe Aegyptiacae, ex eo quoque confirmari poteft, quod Sacerdotes Aegyptii perhiberent, [i] *Cabiros* fuos *effe Vulcani filios*. Nam [k] ex *Vulcano*, vel, vti eum Aegyptii appellabant, *Phtha*, Deos reliquos omnes, interque hos maiores praefertim, prodiiffe, dogma erat Theologiae Aegyptiorum canae atque genuinae. Quem igitur Phoenices, dialecto fua, quam adfciuerant, Cananaea, nuncupabant *Sydicum* (צדיק) *iuftum*, eum Aegyptii, fermone auito dicebant [l] *Phthas*, ⲪⲐⲀϢ, id eft, *omnia decernentem et ordinantem*. Neque vlla ratione dubito, quin gens vtraque, illa per *Sydicum*, haec per *Phthan*, vnum idemque Numen defignare voluerint, aeternam nempe rerum omnium caufam. Quod ad ipfum *Cabirorum* nomen attinet, illud fateor effe non Aegyptiacae, verum Phoenicicae originis, et a Phoenicibus ad Graecos perueniffe. HERODOTVS loquens de Cabiris Aegyptiorum, nomen graecum, quod et alias fecit, adhibuit, et videtur id ab interpretibus Sacrorum graecis, [m] quos Pfammetichus inftituerat, accepiffe. Nomen antiquiffimum Aegyptiacum nos hodie latet; verum Phoenicicum nomen indicare videtur, proprium id fuiffe Planetis. Sunt enim *Cabiri*, quemadmodum Philologorum plerisque placet, כבירים, *Cabi-*

f. Vide *Pantheon* noftrum Lib. II. c. VII. §. 11. 12. 13. 14.

g. apud SYNCELLVM in Chronographia p. 18.

h. Vide *Pantheon*, loc. cit. §. 12.

i. HERODOTVS Lib. III. c. 37. HESYCHIVS in voce Κάβειροι.

k. Vide *Pantheon*, Lib. I. cap. II. §. 10. 11. cap. III. §. 8.

l. *Pantheon*, Lib. I. cap. II. §. 13.

m. HERODOTVS Lib. II. c. 154.

Cabirim.] quasi dicas *Deos magnos*, vel, vti [n] viro, de literis his optime merito placet גבירים, *Gebirim*, *Dii fortes et potentes*. Samothraces, qui inter Graecos fere primi Cabirorum Sacra receperunt, eosdem appellabant [o] θεὲς μεγάλες, et θεὲς δυνατὲς, *Deos magnos* et *potentes*. Veteres enim credebant, nutu et motu septem Planetarum, Deorum magnorum et potentium, omnia in mundo fieri ac administrari. [p] Apud Arabes etiam, vni ex his Planetis sigillatim, Stellae nimirum Veneris, nomen istud כבר, (Graeci scribunt Χαβὰρ,) vsque ad tempora Muhammedis permansit. Nihil igitur probabilius dici, cogitariue potest, quam septem illos Aegyptiorum et Phoenicum Cabiros, ad quos deinde accessit *octauus* quis, siue *Esmunus*, fuisse Planetas VII, cultu eximio in toto Oriente celebratos. Verum quis erit *octauus* ille, vel *Esmunus?* Phoenices; sed recentiores, vt puto, quos sequitur [pp] DAMASCIVS, doctrinam de *Esmuno* corruperunt, dum Sydico, post septem filios, alium *octauum*, nempe *Esmunum* natum esse tradiderunt. XENOCRATES vero, si est Carthaginiensis, [q] vt quidam literis prodiderunt, adeoque ex Phoenicum stirpe oriundus, credi poterit genuinam maiorum suorum hac de re doctrinam, sic exposuisse, [r] *deos esse octo, quinque qui in Stellis vagis nominantur: vnum qui ex omnibus sideribus, quae infixa coelo sunt, ex dispersis quasi membris, simplex sit putandus Deus: septimum Solem adiungit: octauumque Lunam.* Quaeri omnino posset, assecutusne fuerit CICERO, ex quo haec descripsimus, veram Xenocratis sententiam. CLEMENS certe *Alexandrinus*, Scriptor maximi pretii, sententiam illius talem refert, [s] *septem quidem Deos Planetas, octauum vero, qui ex his omnibus constat, mundum.* Haec

n. RELANDVS in Differt. de Cabiris, quae est in Miscellan. Part. I. num. V. §. 8.

o. VARRO de Lingua Lat. Lib. IV. p. 17. TERTVLLIANVS de Spectac. cap. 3. SERVIVS in Virgilii Aen. I. 382. et II. 269. MACROBIVS Saturn. Lib. III. c. 4.

p. SELDENVS de Diis Syris Synt. II. c. 4. Adde RELANDVM de Relig. Moham. p. 155. etc.

pp. Apud PHOTIVM, vbi supra.

q. CLEMENS *Alexandrinus* Admonitione ad gentes, p. 44. et Codices quidam MSS. DIOGENIS LAERTII Lib. IV. c. 6.

r. Apud CICERONEM de Nat. Deor. Lib. I. c. 13.

s. In *Protreptico* p. 44.

Haec illius ſententia, ſiue Xenocrates origine fuerit Carthaginienſis, ſiue Chalcedonenſis, Graecus, propius omnino accedit ad ſententiam Aegyptiorum veterum, dummodo ſubſtituas mundo, ipſius, vel rerum naturae almum parentem. Optime hanc Aegyptiorum doctrinam, in imagine ſymbolica, de qua et nos [t] in *Pantheo* diximus, ita expreſſit MARTIANVS CAPELLA: [u] *Ibi* (in ſolari circulo) *quandam nauim, totius naturae curſibus diuerſa cupiditate moderantem, cunctaque flammarum congeſtione pleniſſimam, et beatis circumactam mercibus conſpicatur. Cui nautae ſeptem, germani tamen ſuique ſimiles, praeſidebant in prora: — In eadem vero rate fons quidam lucis aethereae, arcaniſque fluoribus manans, in totius mundi lumina fundebatur.* Septem germanos quis non agnoſcat totidem Planetas, per quos mundum gubernari credebant veteres? Fontem vero lucis aethereae, in totius mundi lumina fuſum, non eſſe alium, quam *Phthan*, ſiue *Vulcanum*, [w] alio loco docuimus. Haec eſt antiquiſſima Deorum Aegyptiorum ogdoas, [x] non ſemel HERODOTO, et aliis etiam celebrata, quae primis idololatriae in Aegypto ſtabilitae Seculis, diu ſola obtinuit, et Deos omnes, ab illa gente cultos, vti auguror, complexa eſt. Et illius doctrinae Aegyptiorum priſcae, de cura totius vniuerſi, non Soli tantum, ac Lunae; ſed et Planetis V. reliquis a ſupremo Deo concreditae, [y] paſſim apud veteres veſtigia occurrant ſatis luculenta. Inde etiam videtur eſſe, quod [z] *octonarius numerus, primus cubus et perfectus, Vulcano dicatus* legatur, quod de Vulcano Aegyptiorum intelligo, cum VII. Planetis octonarium conſtituente. Initio quidem cultum VII. Planetarum, cum cultu veri Dei, aliquamdiu in Aegypto coniunctum fuiſſe arbitror. At enim, vbi cognitio et cultus veri Dei plane defeciſſent, loco illius, Planetis VII. tanquam octa-

t. Lib. I. c. IV. §. I.

u. In *Satyrico* Lib. II. p. 43.

w. In *Pantheo* Lib. I. c. IV. §. I.

x. Vide infra §. XXVIII.

y. Vide inprimis HORAPOLLINEM Lib. I. c. 13. vbi adde notas IO. CORNEL. de PAVW.

z. MARTIANVS CAPELLA Lib. VII. p. 242.

octauus additus videtur *Phthas*, siue *Vulcanus*, illo quidem tempore, quo Numen eius consecratum fuit, *octauus* et vltimus, sed dignitate et ordine primus.

§. XXVII. Non praeter rem mihi persuadeo, me tot tamque idoneis argumentis probasse, cultum idololatricum gentis Aegyptiacae primum, non alium fuisse, quam cultum septem Planetarum, vt ea de re ambigendi ratio grauioris momenti superesse nequeat. Sed qualis ille cultus fuerit, quando coeperit, an vbique per totam Aegyptum apud omnes, aut quam diu obtinuerit, id non facile quisquam dixerit. Videtur cultui huic Planetarum, et *exercituum Coeli*, quemadmodum Scriptura loquitur, vbi aliquamdiu substitisset, alius deinde surrogatus fuisse. Herodotus, qui in Aegypto, in rationes Sacrorum omnium tam auide inquisiuit, eorumque origines, diligentia scrupulosa scrutatus est; ac nihil prope intactum reliquit, de Planetarum Templis, Sacerdotibus, et Sacris, nihil quicquam tamen vnquam adfert. Estque etiam praeter eum, * vix Scriptor alius, qui de cultu Planetarum apud Aegyptios vel tantillum nos doceat. Nam vbi forte rem hanc attingunt, sunt adeo ieiuni, adeo in generalioribus tantum subsistunt, vt nobis parum profecto, aut nihil omnino prosint. Primus etiam ille Deorum Aegypti octonarius, de quo §. XXVI. diximus, a tantum non omnibus longe aliter explicatur, de quo mox videbimus. Oportet igitur, vt primaeuae Aegyptiorum Theologiae, vel prisco Planetarum cultui, mox successerit cultus alius, sicuti etiam apud Graecos, cultum Planetarum, de quo vide §. XXIV, postea pepulit Theologia recentior, aut

De cultu Planetarum apud Aegyptios antiquissimo, vix aliquid memoriae proditum reperitur.

* Vide tamen quae obseruantur in *Pantheo* Lib. III. cap. VI. §. 1.

aut quemadmodum * apud Persas, Sabaismum, id est cultum Astrorum, excepit religio Magorum, ab illo cultu penitus aliena, et haec ipsa quoque, successiue, vnam alteramue reformationem atque mutationem experta est. Aut dici etiam non incommode poterit, Sacerdotes Aegyptios, culturam doctrinae de V. Planetis, ex qua vtilitas quaepiam singularis in vulgum redundatura non videbatur, sibi reseruasse, et doctrinam illam cognitioni plebis subtractam, ad vsum scientiae genethliacae adhibuisse, quod SYNESIUS [a] alicubi subinnuit, et aliunde satis notum est.

a. in *Encomio Caluitii* p. 73. Edit. Petauii.

Cultui Planetarum et octonarii primi, in Aegypto, successit cultus octonarii secundi. De eo quaedam obseruantur.

§. XXVIII. Priori itaque Deorum Aegyptiorum octonario, qui Planetas VII, eorumque Creatorem ac rectorem complectitur, alium successu temporis substituerunt Sacerdotes, cuius passim mentionem fieri videmus. Octonarii huius, qui primus meminerit, est HERODOTUS. Ait autem, *octo Deos primos dici ab Aegyptiis.* Lib. II. c. 145. quippe *qui primi extiterint*, cap. 156. et *priores diis duodecim.* c. 46. *ex octo* enim *diis factos esse duodecim*, id est, ** vti HERODOTI mentem capio, primo quidem Aegyptii non coluere nisi octo deos, his vero postea adiecere quatuor, vt sic ex octo duodecim emerserint. Idem c. 145. obseruat, Aegyptios tres constituere Deorum ordines, quorum primus *Deos* complectatur *octo:* secundus *deos duodecim*, qui ex octo facti sint: tertius vero reliquos deos comprehendat, qui ex duodecim sint facti, vel qui ad illos accesserint. In ordine octo primorum Deorum, Scriptor ille locat *Panem*, c. 46. et 145, et praeter hunc *Latonam*, c. 156. quibus tuto adiungere licebit *Vulcanum*, quem meliores Scriptores agnoscunt Deorum,

* THO. HYDIUS de religione vet. Persarum cap. I. p. 3.
** Sic etiam verba Scriptoris illius explicat CUPERUS in *Harpocrate* pag. 69.

rum, in Aegypto celebratorum, patrem atque Principem, cuique idcirco in Dynaſtia Deorum MANETHONIS, locus conceditur primus, ſicuti et HERODOTVS de eo non aliter, atque de ſummo Aegyptiorum Deo loquitur. Vtinam vero reliquorum etiam, ex octo illis Diis, nomina ſcripto conſignaſſet. DIODORVS *Siculus*, non quidem, quantum meminiſſe poſſum, numeri octonarii conceptis verbis mentionem facit; ſed Deos tamen, quos, ex Graecorum ſcilicet mente, in terra regnaſſe, aut honores ſaltem diuinos, poſt mortem conſecutos eſſe, ait, hos recenſet, [b] *Solem*, *Saturnum*, *Rheam*, *Iouem Ammonem*, *Iunonem*, *Vulcanum*, *Veſtam*, *et vltimum Mercurium*, qui ſunt numero *octo*, adeoque vix cuiquam dubium eſſe poteſt, quin loqui voluerit de eodem Deorum Aegyptiorum octonario, quem HERODOTVS toties praedicat. Sed vide tamen ingenium Graecorum recentiorum, quos Scriptor ceteroquin excellens hic ſequitur, et ex eo diſce, quam caute illi in rebus Aegyptiorum antiquioribus adhibendi ſint. Nam DIODORVS primo a Diis coeleſtibus aeternis diſtinguit Deos octo, tanquam illi compoſuerint ſecundum in choro Deorum ordinem. Sed HERODOTVS illis omnibus, tot Seculis antiquior, et de omnibus a Sacerdotibus ipſis edoctus, [c] nullos in Aegypto Deos agnoſcit, qui homines fuerint, et cum his vna in Aegypto vixerint; octo vero Deos, Deorum omnium, quos Aegyptii venerati ſint, primos principesque extitiſſe, ſaepius inculcat, ad hos vero reliquos, ſucceſſu demum temporis, acceſſiſſe. Deinde vero iſte Deorum octo catalogus, quem DIODORVS nobis ſubminiſtrat, non mediocriter ab illo differt, quem ex HERODOTO contexere licet. In hoc poſteriori numerabantur conceptis verbis, quod modo intelleximus *Pan* et *Latona*, eos vero in priori fruſtra quaeras. Et de

b. DIODORVS Lib. I. p. 12. fin. 13.

c. Vide ſupra §. XVIII.

de *Latona* quidem HERODOTI, ſuſpicari quis poſſet, eſſe eandem, cum *Rhea* aut Veſta DIODORI. Quod etſi mihi prorſus videatur a veroſimilitudine remotum, tamen, quia diſputationem longiorem poſtulat, ſuo loco nunc relinquo. Sed *Panem*, [cc] tam bene cognitum habuit DIODORVS, vt in eo aberrare non potuerit. Eum vtique nouerat, inter primores Aegyptiorum Deos, ſuum ſemper habuiſſe locum, et hunc locum tamen ei, in catalogo Deorum octo, quem ipſe exhibet, denegari videmus. Neque etiam ad excuſandum DIODORVM dicere licebit, eum loqui de ordine Deorum ſecundo. Nam octonarius, vti ex HERODOTO diſcimus, quod etiam aliunde confirmare poſſumus, complectitur primum principemque Deorum ordinem, quem ſequitur is, qui ex duodecim compoſitus eſt. Et an non id nomina quoque illorum octo Deorum, quos DIODORVS commemorat, aperte et citra ambages loquuntur? An non in illis apparent *Vulcanus*, ſiue *Phthas*, et *Rhea*, quo nomine Graecos nonnunquam *Athor*, ſiue *Venerem* Aegyptiorum, deſignare, [d] alio loco obſeruaui, ſola duo rerum omnium Principia, ſecundum veteres Aegyptios, actiuum alterum, alterum paſſiuum? An non, ne iam de aliis plura adiiciam, his permixtum videmus *Solem*, Deorum Aegypti omnium, poſt duo illa Principia, citra controuerſiam primum et maximum? His vero, quos DIODORVS nominat, alios facere priores, qui iisdem fere nominibus fuerint inſignes, quod ſane auctor ille fide aliorum refert, figmentum eſt Graecorum recentiorum, nuſquam niſi in eorum cerebro natum, quod confuſionem, quam ipſi in Theologiam Aegyptiorum inuehere conati ſunt, abunde prodit. Praetermittere hic non poſſum catalogum Deorum octo, quem MANETHO nobis reliquit. Eius

cc. Vide *Pantheon* Lib. II. c. VII. §. 5 6. 10.

d. Lib. II. c. II. §. 9.

Eius enim [e] Dynaſtia I. complectitur Deos et Semideos, vti ipſe loquitur, qui ante familiam Chami regnarunt in Aegypto, eoque diluuio priores extitiſſe iudicari debent; ſed re ipſa ad Aſtronomiam ſpectat, cyclosque eorum complectitur, quod [f] antehac iam monuimus. Dii illi et Semidei MANETHONIS, ſunt numero XVI, iique veroſimiliter, ex mente Sacerdotis huius Aegyptii, exhibent nobis Deorum ordines, primum, ſecundum, et tertium. Sed totus animi pendeo, ancepsque haereo, quodnam de Scriptoris huius, aut diligentia, aut peritia, aut accuratione, aut bona denique fide, iudicium ferre debeam. Nam in catalogo iſto, octo hi primum locum occupant, 1. *Vulcanus.* 2. *Sol*, Vulcani filius. 3. *Agathodaemon.* 4. *Saturnus.* 5. *Oſiris.* 6.* *Iſis.* 7. *Typhon.* 8. *Horus.* Quando MANETHO, primos in hoc ordine poſuit *Vulcanum* et *Solem*, ſecutus eſt Aegyptios antiquiores omnes, eorumque Monumenta fide digna. Reliqua vero peſſimi ſane commatis cenſenda ſunt. Nam quod attinet ad *Agathodaemonem*, Aegyptiis *Cnuphi*, vel *Ichonuphi* dictum, [g] erat is *Vulcanus* ipſe. Cognomen iſtud *Vulcani*, Graecis ante Alexandri M. aeuum, vix ac ne vix quidem cognitum erat; ſed a Ptolemaeorum temporibus, cum illud notionibus Graecorum non parum congruere videretur, celebre inprimis euaſit. Sed cur hic *Agathodaemon* diſtinguitur a *Vulcano?* Illi porro MANETHO ſubiungit *Saturnum*, quem re ipſa Theologia Aegyptiorum ignorat; ſed Graeci tamen nomine hoc [h] nonnunquam *Vulcanum* ipſum, [i] nonnunquam vero *Anubim* deſignant. Qui hunc excipiunt *Oſiris* et *Iſis*, ſunt vtique ex vero, Diis Aegyptiorum primoribus adſcripti. Sed neſcio, an

(E) 2 ſatis

e. Apud SYNCELLUM in Chorographia p. 19.

f. Vide ſupra §. XIX.

g. Vide *Pantheon*, Lib. I. c. IV. §. 7.

h. *Ibidem* Lib. II. cap. I. § 9.

i. Lib. V. cap. I. §. 8.

* In Textu graeco SYNCELLI hic eſt lacuna; ſed quam recte prorſus et bene expleuit VIGNOLIUS, in Chronol. Sac. Tom. II. p. 656. Eumque hic ſecutus ſum.

satis accurate *Osiris* hic distinguatur a *Sole*, etsi tamen id aliqua ratione excusari queat. At quoniam a *Sole*, *Osiridem* distinguit, venia vix dignus videbitur MANETHO, quod *Osiridem* octo Diis primoribus annumerauerit. Nam eum non modo non in primo Deorum ordine; sed ne in secundo quidem ponit HERODOTVS Lib. II. c. 145. verum ad tertium deturbat. Idemque de *Iside* pariter dicendum videtur, cuius rei rationem [k] suo loco exponemus. His deinde additur *Typhon*, quo iure viderit Sacerdos ille Aegyptius. *Typhonem* inter Numina Aegypti locum quoque habuisse, nemo negat, at certum mihi est, eum ad ordinem tertium relegandum esse. Superest vltimus *Horus*, quem inter Deos MANETHO locat octauum, eundemque tamen *Semideorum primum* nuncupat, quae sibi inuicem repugnant. Etenim octonarius seu primus Deorum ordo, complectitur Deos Aegyptiorum Principes. *Semidei*, si modo aliquos antiqua et genuina Aegyptiorum Theologia agnoscit, vtique ad classem vltimam reiiciendi erunt. HERODOTVS *Horo* inter Deos locum assignat, aitque [l] eum *inter Deos regnasse vltimum*, sicuti etiam MANETHONIS Ogdoadem claudit. Sed re ipsa ad octonarium Deorum Principum non pertinuisse videtur. Dixi paulo ante, MANETHONEM fide pessima *Agathodaemonem* seiunxisse a *Vulcano*, tanquam duo essent, non vnus. Idem de *Sole* et *Osiride* obseruaui. Sed extant in illa Dynastia, exempla similis, negligentiae (dicam, an infidelitatis? multo luculentiora, quae ab vnoquoque inter legendum deprehendi illico possunt. In hac Deorum serie, octauus dicitur *Horus*, duodecimus vero appellatur *Apollo*. Norunt autem omnes, qui ad res Aegyptiacas animum vel mediocriter tantum appulerunt, Numen illud idem, quod Aegyptiis dicebatur *Horus*, Graecos semper nuncupare ac interpretari

k. Lib. II. c. I. §. 9.

l. Lib. II. c. 144. Adde DIODORVM p. 22.

tari *Apollinem*. *Apollo* igitur Aegyptiorum, ab eorundem *Horo*, non nisi eo differt, quod priori nomine Graeci, posteriori vero Aegyptii, sermone vernaculo vsi sint. Decimus tertius in ordine illo nomen gerit *Ammonis*, a quo distinguitur vltimus, qui nuncupatur *Iupiter*. Estne vero opus monere, *Ammonem* et *Iouem*, non esse nisi vnum idemque Numen? Quem Aegyptii *Ammonem* vocant, Graeci interpretantur *Iouem* vel *Δία*, nomen ceteroquin suae Genti, suaeque linguae proprium. Quid igitur de omnibus his dicemus? Num existimabimus, discordiam Sacerdotum inter se, tales genuisse errores, cum alii hos, alii alios in primo Deorum octonario recenseri voluerint? Verum id mihi quidem non facile quis persuaserit. HERODOTVS certe, qui totam Aegyptum itineribus emensus erat, qui Templa celebriora omnia, tum in superiori, tum in inferiori Aegypto, perreptauerat, et vbique de rebus sacris cum Sacerdotibus diligenter contulerat, satis subinnuit, de primo Deorum octonario, sententiam Sacerdotum omnium fere fuisse vnanimem. Si fuit forte discrepantia aliqua, illam nonnisi leuem fuisse oportuit. Rationem igitur praecipuam magni illius dissensus, qui MANETHONEM inter et Sacerdotes HERODOTI deprehenditur, repetendam esse arbitror, ab m interpretibus rerum sacrarum graecis, quos Psammetichus vbique instituerat, vt antiquitates patrias, Graecis percontantibus possent perspicue exponere. Hi in interpretandis et graece reddendis Deorum nominibus Aegyptiacis, non raro a se inuicem differebant, quod ex indiciis nec paucis nec obscuris, attentus quiuis veterum lector obseruare facile poterit. Dissensum vero hunc interpretum, MANETHO, qui Ptolemaeis origine graecis, velificari modis omnibus cupiebat, quique in eorum gratiam Theologiam gentis suae, ad Graecorum Theologiam, quantum

m. HERODOTVS Lib. II. c. 154.

fieri poterat, accommodabat, in rem suam vertit, multisque symbolicum illud Deorum regnum tenebris inuoluit, etsi tamen consilium istud ipsi non in vniuersum ex voto cesserit: paucos namque inuenit, qui vestigia eius legere sustinuerint.

Octo illos Aegyptiorum Deos, quidam ex eorum Physiologia interpretantur.

§. XXIX. Neque etiam desunt, qui sacrum huncce Deorum Aegyptiorum octonarium, ex doctrina ipsorum Physica interpretari et explicare fategerint. Eos inter numerare licet auctorem Inscriptionis, vti iactatur, antiquissimae, quam in columna ipse Saturnus et Rhea insculpi curarunt, in haec verba conceptam: [n] *Antiquissimus omnium Rex Osiris, Diis immortalibus, SPIRITVI, et COELO, SOLI, et LVNAE, et TERRAE, et NOCTI, et DIEI, et Patri tum eorum quae existunt, tum quae futura sunt, AMORI.* In hac Inscriptione octo nominantur Dii, et totidem in illa commemorari, conceptis verbis testatur THEO, qui eam conseruauit. Is ipse quoque eam in rem adfert versus hosce Orphicos.

n. Apud THEONEM *Smyrnaeum* de Musica c. 47. Vide et *Pantheon* Lib.I. cap.I. §. 12.

Ναὶ μὴν ἀθανάτων γεννήτορας αἰὲν ἐόντων
Πῦρ καὶ ὕδωρ, γαῖαν τε καὶ ἐρανὸν, ἠδὲ σελήνην.
Ἠέλιόν τε Φάνητα μέγαν καὶ νύκτα μέλαιναν.

Certe per immortalium genitores semper existentium Deorum
IGNEM, AQVAM, TERRAM, COELVM et LVNAM
SOLEMque, PHANETEM magnum, et NOCTEM nigram.

Quibus iungendi hi, quos EVSEBIVS conseruauit Praeparat. Lib. III. c. IX.

Πῦρ, καὶ ὕδωρ, καὶ γαῖα, καὶ αἰθὴρ, νὺξ τε καὶ ἦμαρ
Καὶ Μῆτις πρῶτος γενέτωρ, καὶ Ἔρως πολυτερπής.

IGNIS

IGNIS et AQVA et TERRA, et AETHER,
NOXque et DIES
Et METIS, primus genitor, et AMOR valde delectans.

Hine illud Pythagoraeorum, cuius ex TARRHAEO meminit ZENOBIVS ° in Prouerbiis. Πάντα ὀκτώ. Ἔυανδρος ἔφη, ὀκτὼ τοὺς πάντων εἶναι κρατοῦντας θεοὺς, πῦρ, ὕδωρ, γῆν, Οὐρανὸν, Σελήνην, Ἥλιον, * Μίθραν, Νύκτα. *Omnia octo. Euander tradit, Deos rerum omnium potentes, octo esse, IGNEM, AQVAM, TERRAM, COELVM, LVNAM, SOLEM, DIEM, NOCTEM.* Eruditi facile intelligunt, haec esse ** placita Scholae Pythagoraeae, cui etiam pleraque, Orphicorum nomen prae se ferentia, in acceptis ferenda sunt. Verum Pythagoras ipse haec, vt plurima alia, ex disciplina Sacerdotum Aegyptiorum, hausit. Et certe placita haec originem habuisse Aegyptiacam, et pro talibus inter Graecos etiam habita fuisse, docet Inscriptio, quam ex THEONE paulo ante in medium attuli: et docent ea, quae de numero Deorum octonario in Aegypto disputaui. Hoc nempe modo Sapientes Aegyptiorum, nomina octo suorum Deorum symbolica, *Vulcani*, *Veneris*, *Panis*, *Latonae*, et reliqua, ex placitis suis Physiologicis interpretabantur, vt *Vulcanus*, v. g. esset *Spiritus*, *Venus* significaret *Noctem*, et sic porro, in qua nominum horum diuinorum interpretatione ac explicatione non tamen omnes inter se semper conspirasse existimandi sunt. Habuerunt Aegyptii Sectas suas, non minus atque Graeci, etsi forte eorum dissidia, vulgo non ita es-

o. Centur. V. Prouerb. 78.

 sent

* Ex iis, quae hic disputauimus, satis liquet, pro voce Μίθραν, quae ab hoc loco plane aliena est, legi debere Ἡμέραν, *diem*. Et sic verti.

** Videri eam in rem potest MEVRSII *Denarius Pythagoricus*, cap. X.

ſent nota, Scriptisque prodita. Videtur ad eundem octonarium, phyſice explicatum ſpectare, quod apud SENECAM legimus *Quaeſt. Natur.* Lib. III. c. 14. *Aegyptii quatuor elementa fecere: deinde ex ſingulis bina, marem et foeminam. Aerem marem iudicant, qua ventus eſt: foeminam, qua nebuloſus et iners. Aquam virilem vocant mare: muliebrem omnem aliam. Ignem vocant maſculum, qua ardet flamma: et foeminam, qua lucet innoxius tactu. Terram fortiorem marem vocant, ſaxa cauteſque: Foeminae nomen aſſignant, huic tractabili ad culturam.* En octo Aegyptiorum elementa! quae totidem diis primoribus, octonarium conſtituentibus reſpondent. An vero vetuſtiores in Aegypto Sapientes, id ipſum, quod volebat SENECA, de octo elementis docuerint, in dubium nec immerito vocari poſſe reor. Eandem tamen de quatuor Principiis maribus, totidemque foemininis, doctrinam Aegyptiorum, IAMBLICHVS etiam tangit *de Myſter.* Sect. VIII. c. 3. *Eſt et alius Principatus apud Aegyptios, qui reſpicit elementa tota, per quae generatio efficitur, virtuteſque eorum; nam quatuor ſunt maſcula, totidemque foeminina, hunc Soli tribuunt, et alius Principatus totius naturae, generationem producentis, quem Lunae aſſignant.* Vides ex vltimis his teſtimoniis, octonarium Aegyptiorum ſacrum, a quibuſdam eorum Theologis Phyſicis, diuiſum fuiſſe in Quaternarios duos, ſicuti in Theologia Aeonum Valentiniana pariter, ex duobus Quaternariis exſurgit horum hominum Ogdoas prima et perfectiſſima. An talem Aegyptiorum Quaternarium in mente habuit TERTVLLIANVS? vbi *ad Nationes* Lib. II. cap. 2. *Aegyptiorum plerique,* inquit, *quatuor deos credunt, Solem et Lunam, Coelum et Terram.* Aut etiam MACROBIVS? cuius haec ſunt verba, *Saturnal.* Lib. I. c. XIX. fin. *Aegyptii deos praeſtites homini naſcenti quatuor adeſſe*

memo-

memorant, Δαίμονα, Τύχην, Ἔρωτα, ἀνάγκην, *et duo priores Solem et Lunam intelligi volunt.* Non tamen inficias eo, postrema haec mihi videri scholas Graecorum Alexandrinorum sapere.

Ex octo prioribus Aegyptiorum Diis, successu temporis, facti sunt duodecim, de quibus coniectura nostra proponitur.

§ XXX. Octonarium Aegyptiorum sacrum, de quo diximus, subsecutus postea est, ordo secundus p *Deorum duodecim, qui ex octo prioribus facti sunt.* Nam ad octo primores primosque Aegyptiorum deos, aliquo tempore interiecto, additi sunt quatuor alii, qui cum prioribus coniuncti, numerum duodenarium constituunt. Sunt hi sine dubio duodecim illi Dii, quorum simulachra, in Templo Ammonis Thebaeo consecrata, cultuque diuino honorata fuisse, q veteres perhibent. Vnum ex quatuor illis Diis, qui ad octo priores postea adiecti sunt, *Herculem* scilicet, HERODOTVS aliquoties nominat, et ex eo, quinam sint reliqui, non inepte concludere licet. *Hercules*, vel r Aegyptiace ϫⲱⲙ *robur*, aut plenius ϫⲱⲙ ⲛⲛⲟⲩϯ, *robur*, vel *virtus Deorum*, potuit s nomen esse vero Deo ab Aegyptiis tributum. Postea, si coniicere fas est, nomen symbolicum, aut cognomen euasit Solis, in Thebaide. Nam cultum Herculis Aegyptiorum, in ipsorum regione, antiquitatis esse vltimae, atque antecessisse aduentum Israëlitarum in Aegyptum, tum ex Catalogo regum Thebaeorum ERATOSTHENIS, tum t ex nomine Prouinciae *Gosen*, mihi quidem certum est. Cum vero post id temporis, eundem ad secundum ordinem Deorum Aegyptiorum redactum fuisse videamus, id aliter commode explicari non posse videtur, quam dicendo, *Herculem* illum, initio quidem, potestatem Solis in vniuersum omnem symbolice designasse, cuius generis postea *Osiridis* nomen fuit, labentibus vero annis, nomen illud idem symbolicum, ad certam

p. HERODOTVS Lib. II. cap. 43. 46. 145.

q. Vide *Pantheon* Lib. II c. II §. 4.

r. Lib. II. c. III. §. 4.

s. Supra § . VIII.

t. Ea de re pluribus disserui, in Dissertatt. *de Terra Gosen.* Dissert. VII. et VIII.

quandam, atque singularem tantum Solis potestatem, et ad terram nostram relationem, ex consilio Sacerdotum fuisse restrictam. Priora illa quae de Hercule, Solis in vniuersum vim ac potestatem olim subinnuente, dixinus, etsi iis [u] MACROBIVS non parum faueat, ex nexu rerum coniicimus tantum; postremum vero, quod loco vltimo asseuerauimus, certo scimus. Et [w] suo etiam loco, argumentis idoneis ostendimus, Herculis Aegyptii Numen, ad initium temporis et annorum Astronomicum, ac ad aequinoctium vernum sic relatum fuisse, vt eius censeretur symbolum. Quandoquidem igitur Aegyptiorum Hercules, vnus est ex quatuor illis diis aduentitiis, qui ad priores octo posthaec accesserunt, ex doctrina autem Sacerdotum Aegyptiorum, symbolum censeri debet Solis, aequinoctium vernum efficientis, iure id mihi postulare videor, vt concedatur, reliquorum trium esse eandem rationem. Sunt nempe quatuor dii, quos ad priores adiicere placuit Sacerdotibus Aegyptiis, totidem Symbola quatuor temporum, mutationum, et vicissitudinum, quas motu annuo Sol in aequinoctiis, et solstitiis efficit, et ex quibus innumerabilia in terram nostram commoda et beneficia redundant. Quatuor illa Symbola, in Theologia Aegyptiaca nominari *Ammonem*, (ac certo quodam respectu *Herculem*,) *Horum*, *Serapim*, coelestem nempe, et *Harpocratem*, [x] suis locis, fide dignis veterum testimoniis adstruximus. Num haec ipsa nomina, in principio istius institutionis, adhibita iam fuerint, et ab omnibus Sacerdotum Collegiis, per Aegyptum totam recepta, non abs ratione ambigi potest. Sed ea de re disputare iam nolim. Sufficit, vero videri simillimum, Symbola quatuor temporum, de quibus loquimur, eo tempore a Sacerdotibus consecrata fuisse, quo ad Deos octo primos, quatuor alios adiunxerunt.

u. Lib. I. Saturn. cap. XX.

w. Lib. II. cap. III.

x. Lib. II. cap. II. III. IV. V. VI.

xerunt. Ad quatuor haec vicissitudinum Solis in anno Symbola, videmus attemperata etiam fuisse maiora et solenniora, quae in honorem Deorum suorum Aegyptii concelebrarunt, Festa. Id y speciminibus quibusdam olim editis, probare et illustrare annisus sum, eandemque rem in *Pantheo* passim attingo. Facile etiam probari potest, eadem haec Festa, fuisse omnium gentium cultiorum, antiquissima, sanctissima, et omnium religiosissime celebrata. Sed ad alia pergendum mihi est.

y. *Miscellan. Berolin.* To. VI. p. 139. etc. To. VII. p. 373. etc. et p. 406. etc.

§. XXXI. Superest ordo Deorum Aegyptiorum vltimus, de quo HERODOTVS Lib. II. c. 145. sequentia literis consignauit. *Apud Aegyptios Pan vetustissimus est, etiam ex octo Diis, qui primi dicuntur: Hercules vero ex iis, qui secundi, numero duodecim: Bacchus vero ex iis, qui tertii dicuntur, qui sunt ex illis duodecim facti.* Qui hic vocatur *Bacchus*, Διόνυσος, stylo z HERODOTI, aliorumque Graecorum, is est Aegyptiorum *Osiris*, eumque Scriptor peruetustus ait esse in ordine Deorum tertio, adeoque vltimo, eorum nempe, qui ex duodecim facti sunt, vel quos duodecim diis superaddere, eorumque choro adiicere, Sacerdotibus visum est. Quando historiae pater affirmat, Osiridem esse in vltimo Deorum Aegyptiorum ordine, id non de dignitate et honore, quo apud Aegyptios fuit, intelligi potest. Docet potius ille ipse verbis disertis, a solos Osirin et Isin, ab Aegyptiis omnibus, summo aequalique honore coli atque celebrari. Et sane res haec sic iam satis nota est, omnibus antiquitatum Aegyptiacarum studiosis. Osiris erat Deorum visu et sensu percipiendorum omnium Princeps, et quidam veluti rex, vt qui reliquorum virtutes, potestatem, et efficaciam in se vno complecteretur. Commodum igitur sensum, id quod HERODOTVS de Osiride affirmat, non patitur, nisi id de

De ordine Deorum Aegyptiorum vltimo.

z. Lib. II. c. 144.

a. Lib. II. c. 42.

de tempore intelligas, quo placuit Sacerdotibus, nouum aliquod Symbolum *Solis*, ſub nomine *Oſiridis* conſecrare. Et ita res omnino ſe habet. Eam nobis declarat fabula Sacerdotalis, quam [b] alio loco attulimus, et paucis explicuimus. Subinnuitur nempe fabula illa ſacra, conſtitutio anni Aegyptiorum vagi, cui, cum antea non plures, quam 360. dies complecteretur, Sacerdotes quinque alias addiderunt, dictas idcirco ἐπαγομένας. Et quia ſecundum fabulam illam aenigmaticam, vna cum horum dierum inſtitutione, nati ſunt *Oſiris*, *Arueris*, *Typhon*, *Iſis*, et *Nephthys*, non abſurde inde colligimus, quod et ante nos, [c] doctiſſimum quendam in Anglia Theologum obſeruaſſe deprehendimus, illo demum tempore, quo annum ſic ordinarunt Sacerdotes, eosdem quoque noua Numina ſymbolica confinxiſſe, eaque populo, religioſa iam dehinc veneratione celebranda, propoſuiſſe. Sic videmus fabulae huic, cum teſtimonio HERODOTI egregie prorſus conuenire, eaque ſe mutuo illuſtrare. Antea ⲪⲢⲎ, *Sol* magnum erat gentis Aegyptiacae Numen, cuius etiam in hiſtoria Ioſephi Patriarchae, Scriptura Diuina mentionem facit. §. IX. Poſtquam vero anni forma, ad Solis motum magis accommodata, et ſic temporum ratio ex conſilio Sacerdotum ordinata eſſet, in memoriam, vt credere par eſt, tanti euentus, ſepoſito paulatim ſimplici et proprio *Solis* nomine, coeleſti huic lumini, nouum nomen ſymbolicum *Oſiridis* tribui placuit, quod [d] *effectorem*, vel *Patrem temporis* deſignat.

Eodem tempore *Luna*, [e] dicta prius, vt arbitror, ⲠⲒ-ⲒⲞϨ, et ſub hoc nomine culta initio, accepit aliud, *Iſidis* nempe, quod celeberrimum deinde euaſit. Diis hiſce additi tum alii quoque, quorum illa-

b. Lib II. c. I. §. 9. 16.

c. SCHUCKFORD *hiſtoire du monde* To. II. p. 278.

d. *Pantheon* Lib. II. c. I. §. 14.

e. *Ibid.* Lib. III. cap. I. §. 2. 3.

illa fabula mentionem iniicit. Factum hoc est, [f] regnante Heliopoli *Asetho*, anno post exitum Israelitarum ex Aegypto, 320. [g] *sub eodem* illo Asetho *Taurus Memphiticus, in Deorum numerum relatus, dictus fuit Apis.* Qua de re aliquid dicemus Lib. IV. cap. II. §. 15. Ex omnibus his satis tuto colligi posse auguror, eodem hoc tempore, Religionem atque Theologiam Aegyptiorum, saluo tamen dissensu qualicunque, qui inter varia Sacerdotum Collegia, in nonnullis remansit, ordinatam constitutamque fuisse, et vltimum quasi complementum adeptam esse, ac in eo etiam fere statu, vsque ad Persarum, et Ptolemaeorum Graecorum tempora perseuerasse. Illam nobis vtcunque descripsit HERODOTVS, et in eadem quoque fideliter pro viribus depingenda, et explicanda, versabitur nostrum *Pantheon.*

f. *Pantheon* Lib. II. c. I. §. 16.

g. EVSEBIVS apud SYNCELLVM p. 123. et in graecis Scaligerianis p. 23.

§. XXXII. Ea de quibus hucusque disseruimus, obiectum constituunt cultus idololatrici Aegyptiorum verum, proprium et primarium, ad quod cultus huius populi omnis per se, et vltimo, referebatur. Vnicum excipio taurum Memphiticum, quem *Apim* nuncupabant Aegyptii, de quo §. XXXI. Nam in eo, non animal hoc ipsum Niligenae reuerebantur, sed illum, cuius erat imago symbolica, Nilum nempe fluuium, quod Lib. IV. cap. II. *Panthei* pluribus persequimur. *Aegyptii*, inquit [h] PORPHYRIVS, *non alios ponunt Deos, praeter vulgo dictos Planetas et Zodiaci signa.* —— *Videbat quippe Chaeremon*, Sacerdos Aegyptius, *qui Solem vniuersi architectum dicerent, ab illis non ea tantum, quae ad Osiridem Isidemque pertinent, sed etiam quicquid sacrarum fabularum erat, partim in Stellas, et earum conspectus deuolui, partim ad Lunae modo crescentis, modo senescentis varietatem, partim in Solis cursum, vel in diurnum, aut nocturnum hemisphae-*

Obiecta cultus Aegyptiorum sensibilia, erant Sol, Luna, et Nilus, ad quorum Numina referebantur reliqua.

h. in *Epistola ad Anebonem*, praemissa IAMBLICHO de Mysteriis P. VII.

misphaerium, *vel in Nilum fluuium referri.* Vno verbo visibiles Aegyptiorum Dii, quos tota Gens, iuxta Sacerdotum praescripta, aut cultu solenni, aut priuata etiam religione venerabantur, erant *Sol*, et *Luna*, tum in se spectati, tum etiam in diuersis effectibus, quos in mundo procurant, *Astra* porro *Coeli*, quorum tamen cultus, religioni Sacerdotum maxima ex parte, videtur reseruatus fuisse, ac denique *Nilus* fluuius, cui Aegyptiorum gens, Patriae suae fertilitatem, et quae ex illa ad se perueniebant bona et commoda, in acceptis ferebant. Ad hos, quos dixi, Deos, reliquos omnes, religione patria ab Aegyptiis consecratos et cultos, referendos esse, *Pantheon* nostrum planum faciet et perspicuum.

Praeter obiectum illud cultus Aegyptiorum primarium, est quoque aliud; sed improprium, secundarium et relatiuum.

§. XXXIII. Praeter illud vero cultus Aegyptiorum, de quo modo loquebamur, Obiectum verum, proprium et primarium, aliud quoque religione ipsorum consecratum fuisse, deprehendimus, quod vocare possis improprium et secundarium, quoniam cultus ipsi oblatus, non ad illud proprie; sed ad aliud, cuius erat tantum Symbolum, aut imago, referebatur. Dicendum id est de animalibus, quae religio Aegyptiorum volebat esse sacrosancta et penitus inuiolabilia. Haec ab illa gente honore et cultu diuino afficiebantur, etsi cultum hunc Graeci, Romani, Persae, et haud dubie aliae quoque gentes politae, magnopere admirarentur, sed et indignarentur, ac risu contemtuque extremo prosequerentur. Praeter animalia sacra, habuerunt Aegyptii alia quoque signa memorialia, et imagines Numinis diuini symbolicas, quas non, vt natura sua, diuinas, cultu proprio et primario; sed vt tenues diuinitatis vmbras ac memoracula, cultu tantum secundario, et, vt loqui solent, relatiuo, prosequi voluerunt. Non aliter ea de re illi senserunt, atque inter Graecos, meliores eorum Philosophi,

quo-

quorum ſententiam Scriptor quidam egregius in his expreſſit: [i] *Deorum naturae, nec ſtatuis per ſe, nec imaginibus eſt opus, ſed cum infirma ſit oppido mortalium conditio, tantumque a diuina, quantum a coelo terra, recedat, ſigna eiusmodi excogitauit ſibi, quibus et nomina et nuncupationes tribueret deorum. Si quibus igitur tam firma eſt memoria, vt erecto ſtatim animo, coelum vſque ipſum poſſint pertingere, Deumque recta adire, nihil illis fortaſſe opus ſit ſtatuis. Verum rariſſimi inter homines ſunt huiusmodi, et non facile in numeroſa plebe quenquam inuenias, qui diuinae ſemper meminerit naturae, nec eiusmodi egeat ſubſidio. Ita pueris, qui elementa addiſcunt prima, tenues quaſdam magiſtelli notas ſolent praeſcribere, ad quas manu deducant eos, donec paulatim memoriae beneficio, arti inſueſcant. Videntur certe et legislatores mihi non aliter, quam puerorum gregi, has generi mortalium inueniſſe imagines: honoris diuini quaſi ſigna quaedam vel notas, queis ad memoriam eius tanquam manuductione quadam et via homines deducerent.* Ideo Chriſtianis olim, Gentilibus vanitatem et impietatem cultus ſimulachrorum exprobrantibus reſpondere conſueuerant ſimulachrorum aſſertores: [k] *non ignoraſſe antiquos, nihil habere Numinis ſigna, neque vllum omnino ineſſe his ſenſum: ſed propter indomitum atque imperitum vulgus, —— ſalutariter ea conſilioque formaſſe, vt velut quadam ſpecie obiecta his Numinum, abiicerent aſperitatem metu, arbitratique praeſentibus ſe ſub diis agere, facta impia deponerent, et ad humana officia morum mutatione tranſirent.* Et quae plura ibi ſequuntur. Eodem modo hodieque Sapientes Indorum rationes ſubducere ſolent, [l] *prudentes imaginibus opus non habere, neque eas adorare; at rudes ac ſimplices iiſdem admoneri poſſe, vt de Deo cogitent.* Ob eandem quoque rationem primaeuos

i. MAXIMVS TYRIVS, Diſſert. XXXVIII. p. 452. Edit. Oxon. 1677.

k. ARNOBIVS aduerſus Gentes Lib. VI. p. 208.

l. Relationes Miſſionariorum Danicorum in India, Con-

in

tinuat. LXX. p. 1752. in Aegypto Sapientes, postquam cogitationibus et figmentis propriae mentis, se totos permiserunt, excogitasse signa quaedam diuinitatis memorialia, et delineationes symbolicas, non est quod dubitare queam. Sed cuiusnam generis fuerint illa signa, paulo distinctius nunc dispiciamus.

Eo spectant obelisci, imagines Solis apud Aegyptios antiquissimae.

§. XXXIV. Prima Aegyptiorum Templa, sicuti fere gentium omnium antiquissima, simulachris plane nullis instructa fuisse, [m] Scriptores non de triuio memoriae prodiderunt. Pro statuis, signis, et imaginibus, principio Aegyptiis erant, nisi admodum fallor, obelisci, in quibus postea res gestas regum suorum, aut quae ad cultum Deorum spectarent, insculpi curarunt. Verum primus, vt dixi, hicce videtur fuisse eorum vsus, vt radios solares, tanquam in imagine aliqua imitarentur, ac splendidi istius luminis coelestis, essent quaedam signa memorialia. Non ignorant eruditi, in cultu idolorum antiquissimo, columnas lapideas, et lapides omnis generis apud gentes plurimas, primum tenuisse locum. Tales sunt *columnae*, abusu idololatrico pollutae, * quarum in antiquissimis S. Scripturae tabulis mentionem fieri videmus. Si veteres nonnullos audimus, [n] *Assyrii primi erexerunt columnam Marti, eumque inter Deos coluerunt.* In Laconia, quod supra iam monuimus, §. XXIV, PAVSANIAS vidit *septem columnas antiquo ritu erectas, quas incolae dicerent* VII. *Planetarum esse signa.* Pharis, vrbe Achaiae, [o] *lapides erecti erant, fere triginta, figura quadrangulari, quas incolae venerabantur, singulos certis deorum nominibus appellantes. Et sane* Grae-

m. LVCIANVS de Dea Syria p. 877.

n. Auctor *Chronici Alexandrini*, p. 89. Adde HYDII Relig. vet. Pers. p. 64.

o. PAVSANIAS in *Achaicis*, cap. XXII. p. 579.

* *Leuitici* c. XXVI. 1. *Deuteron.* XVI. 22. Vide ibi Commentatores, et EDVARD. POCOCKIVM in *Hoseae* III. 4. nec non SELDENVM de Diis Syris Prolegom. cap. 3. p. 49.

Graecis olim omnibus patrium fuit, rudes lapides pro Diis, perinde ac simulachra ipsa colere. Apud Arabes, quorum religio cum Aegyptiaca affinitatem habet non leuem, Dysares maximum Numen, [p] *lapis erat niger, quadratus, informis, quatuor pedes altus, duos latus,* quem se vidisse testatur MAXIMVS TYRIVS Dissert. XXXVIII. p. 459. Consimiliter Deus Amazonum, cui omnes Sacra faciebant, nihil erat, nisi [q] *lapis niger.* Veneris vero Paphiae simulachrum vetustissimum, [r] *albae Pyramidi dissimile non erat.* Et eadem specie in hodiernum vsque diem, apud Indos [s] simulachrum fingitur *Mahadeu,* id est *Dei magni.* Eandem [t] Pyramidis figuram vel Obelisci, videtur habuisse *Elagabalus,* quo nomine *Sol* in Syria ab Emesenis colebatur. Et huic quidem vsui primi etiam, quos Aegyptii erexerunt, Obelisci, videntur destinati fuisse. [u] *Primus* certe *omnium,* Obeliscorum erectionem *instituit Mitres, qui in Solis vrbe regnabat, somnio iussus. —— Postea et alii regum in dicta vrbe. Solis vrbs,* graece *Heliopolis,* nomen ex re ipsa sumsit, quod prima in Aegypto, cultus solennis, decreti Solis Numini, viderit initia. §. IX. Et eadem illa primos quoque vidit erectos in Aegypto Obeliscos, neque etiam dubito, quin vtriusque istius rei primordia, in idem fere tempus inciderint. Fauet sententiae nostrae, ipsa etiam Obeliscorum forma, quae talis est, vt imaginem radii solaris referat. Hinc veteres Graeci Romanique, Pyramides, quas Aegyptii ad imitationem Obeliscorum postea construxerunt, hunc in modum describere soleant, quod sint [w] *regum Aegyptiorum sepulchra, ingenti mole constructa, et in cacumen educta, in modum flammae surgentis, unde et nomen acceperunt.* Graeculi nempe nomen πυραμίδος solent ἀπὸ τοῦ πυρὸς deriuare, non aliter ac

p. SVIDAS Θεὺς Ἄρης.

q. APOLLONIVS *Rhodius* Argonaut. Lib. II. 1176.

r. MAXIMVS TYRIVS p. 459.

s. PET. DELLA VALLE Itinerar. Part. IV. p. 83. fin. 90. 301. etc. ex versione Gallica.

t. HERODIANVS Lib. V. p. 114. Ed. Steph.

u. PLINIVS Hist. Natural. Lib. XXXVI. c. 8.

w. *Scholiastes Horatii* in Carmin. Lib. III. Od. ult. p. 211. AMMIANVS MARCELLINVS Lib. XXII. p. 250.

si a Graecis nomen hoc Aegyptii mutuati essent. Et in genere [x] PORPHYRIVS obseruat, *pyramidas atque obeliscos ignis naturae, conum vero*, (qui ad speciem Obelisci accedit,) *Soli tributum*, et dedicatum ab antiquis fuisse. Propius ad rem nostram spectat, quod TERTVLLIANVS, ex Scriptore rerum Aegyptiacarum * HERMATELE, nos docet : [y] *Obelisci enormitas, vt Hermateles adfirmat, Soli prostituta: Scriptura eius, vnde eius et census, de Aegypto superstitio est.* Quod ex eo illustratur, quod veteres literis prodiderunt, [z] Obeliscum *Deo Soli speciali munere dedicatum* fuisse. Verum omnium optime et clarissime rem hanc exponit PLINIVS, vbi de Obeliscorum origine et vsu differit. [a] *Trabes*, inquit ille, *ex Syenite lapide, fecere reges quodam certamine, obeliscos vocantes, Solis Numini sacratos. Radiorum eius argumentum in effigie est, et ita significatur nomine Aegyptio.* Redit hic in memoriam elegans obseruatio, Beati mihique amicissimi LA CROZII, quam cum aliquando de Pyramidibus, ac sigillatim illo PLINII loco, quem descripsi, confabularemur, mecum communicauit, et quam lectori, rerum harum studioso non inuidebo. Cum enim PLINIVS nos docuerit, obeliscos esse *effigies radiorum Solis*, ac praeterea *id* ipsum *significari nomine Aegyptio*, ex eo vir summus concludebat, Obelisci nomen antiquissimum apud Aegyptios fuisse *Pyramis*. Etenim ⲠⲒ-ⲢⲎ, *Pi-re*, vel *Pi-ra*, Aegyptiis dici *Solem*, tritum vulgatumque est. Deinde ⲘⲞⲨⲈ, *Mu-e*, *splendorem* et *radium* designat, *ἀπαύγασμα*. Hebr. I. 3. Erit itaque ⲠⲒ-ⲢⲎ-ⲘⲞⲨⲈ, *Pi-ramu-è*,

x. Apud EVSEBIVM Praepar. Lib. III. c. VII.

y. *de Spectaculis* cap. 8. p. 93. Edit. Rigalt.

z. AMMIANVS Lib. XVII. p. 100.

a. Hist. Natur. Lib. XXXVI. c. 8.

Auctor *Etymologici*, in voce *πυραμίς*.

* PLINIVS Scriptorem istum vocat DEMOTELEM Lib. XXXVI. c. 13.

mu-e, *radius Solis*, quod nos docere PLINIVM vidimus. Graeci id efferre consueuerunt πυραμίς, cum proprie et verius scribendum fuisset πιραμύς. Sed Graeci, quod modo vidimus, vocem hanc ἀπὸ τȣ̃ πυρὸς ab *igne* deriuantes, non poterant non scribere πυραμίς. Aegyptii igitur Obeliscis primo *Pyramidum* nomen indiderunt, quod in effigie quadam *radios Solis* imitarentur: deinde illud idem ad structuras molis amplioris, quas proprie *Pyramidas* vocant, etiam transtulerunt, quod et hae aliquam radiorum Solis speciem seruarent, quamuis earum alius esset vsus.

Obeliscis successisse videntur animalia viua, symbolicae Deorum imagines.

§. XXXV. Cultui lapidum inanimium, quem forte pepulerunt constructae in aliis Aegypti partibus Pyramides, Regum futurae sepulchra, successisse arbitror cultum animalium viuorum, quibus, nisi me opinio fallit, Aegyptiorum Sapientes, virtutes potestatemque Numinis diuini, melius et luculentius adumbrari posse crediderunt, quam lapidibus, vita omni priuatis. Illis profecto, qui cultum illum, in tota antiquitate adeo famosum, primi instituerunt, id consilii fuit, vt animalia religione consecrata, essent quaedam [b] μιμήματα τȣ̃ Θεȣ̃, [c] *Deorum imagines viuae*, vel [d] *figurae et allegoriae virtutum quarundam, quibus adiutricibus regatur humanum genus*, siue, vt loquitur [e] quidam rerum harum non imperitus, *diuinae potentiae effigies quaedam, sicut Solis imagines in stillis aquae conspiciuntur.* Et profecto, res ipsa id satis declarat. An non *LEO* symbolum et imago allegorica apud Aegyptios censebatur *Vulcani* et *Solis?* *Vacca Isidis* et *Veneris?* *accipiter* tum *Osiridis*, tum *Hori?* *felicis* Dianae, siue *Bubasteos?* Erant igitur animalia sacra omnia, ex mente et sententia Aegyptiorum, symbola et imagines quaedam viuae Numinis diuini, et adumbrationes tenues virtutis illius, illius potestatis et operationis, quam in eo mortales

b. PORPHYRIVS de Abstin. Lib. IV. p. 372. etc.
c. HYGINVS Poët. Astron. Lib. II. c. 28.
d. Pseudo-CLEMENS Recognit. Lib. V. c. 21.
e. PLVTARCHVS de Iside p. 380. fin.

tales reuerentur. Eam ob caufam LVCIANVS, ingeniofiffimus Scriptor, cultum ab Aegyptiis offerri folitum animalibus, [f] refert ad αἰνίγματα. In Templis igitur Aegyptiorum plerisque, vfum eundem hominibus praeftabant animalia viua, quem in Templis Graecorum, fimulachra, figna, et imagines Deorum inanimatae. Hinc illae Cottae Academici, [g] apud CICERONEM voces. *Firmiores videas apud Aegyptios opiniones effe de beftiis quibufdam, quam apud nos de fanctiffimis Templis et fimulachris Deorum.* Eandem ob rationem vota et preces Aegyptiorum, animalia venerantium, referebantur, non tam ad animalia ipfa, quae habebant tantum pro imaginibus diuinitatis, verum [h] ad Numina illa ipfa, quorum cenfebantur fymbola. Confentiunt cum iis quae dixi, defcriptiones Templorum Aegyptiorum, quae apud Scriptores optimos reperiuntur. Illa enim erant [i] *pulcherrima et magnitudine ampliffima, ex marmore praeftantiffimo conftructa, et ornata, auroque et picturis diftincta. Si vero intus in adyto quaereres Deum, fimia in oculos incurrebat, vel Ibis, vel hircus, vel felis.* STRABO etiam praeftantiora, quae tempore ipfius in Aegypto fupererant Templa, quorumque ipfe pleraque oculis vfurpauerat, diligenter enumerat, et quodnam in vnoquoque animal eo modo cultum fuerit, obferuat, Lib. XVII. *Geographiae.*

f. In *Deorum Concilio*, Opp. To. II. p. 956. Edit. Salmur.

g. *De natura Deorum*, Lib. I. c. 29.

h. HERODOTVS Lib. II. c. 65.

i. LVCIANVS *de imagin.* Opp. To. II. p. 12. CLEMENS *Alex.* in *Paedagogo* Lib. III. p. 216. STRABO Lib. XVII. p. 554.

Cultus animalium in Aegypto, fuit multo vetuftiffimus, et exitum Ifraelitarum ex Aegypto anteceffit.

§. XXXVI. Sed funt tamen viri doctiffimi, qui omnia haec, quae veteres de cultis in Aegypto, fimulachrorum loco, animalibus viuis narrant, ad tempora non antiquiffima, verum recentiora pertinere, arbitrantur. Verum enim vero, eorum fententiae, fi quid iudico, ipfius S. Scripturae auctoritas obeft. Illa enim tefte fcimus, tempore iam Iofephi Patriarchae, animalia Aegyptiis fuiffe facrofancta, illisque iniuriam facere, aut carnibus eorum vefci, piaculum fuiffe haud leue. §. X. XI. Nouimus, Graecorum etiam,

etiam, aliarumque gentium religione, certa animalia pariter diis quibusdam dicata et consecrata fuisse [k] Graeci Veneri columbam, Mineruae draconem, coruum Apollini, canem Dianae, sacrum et proprium esse voluerunt. Apud Persas equi solebant sacrari Soli. Illis igitur animalia haec picta aut sculpta symbola erant quaedam Deorum, quibus nempe erant consecrata. Neque tamen idcirco dici potest, aut vnquam aliquis dixit, Graecos animalia Deorum loco habuisse. Iis potius Aegyptii, cum suo animalium cultu, ludibrio et deridiculo fuere. Quod Graecos et gentes alias in Aegyptiorum religione tantopere offendit, quodque concoquere non potuerunt, hoc est, quod animalia viua pro statuis aut signis collocarent in Templorum Sacrariis, iisque honores decernerent eosdem, quos reliqui imaginibus sanctis et simulachris, quin imo Diis ipsis habebant. Hoc discrimen illud ingens inter Aegyptios, aliosque populos constituit, quo effectum est, vt hi illos vehementer contemnerent, illi vero hos abominarentur. Hoc in historia Iosephi Mosaica iam obseruari, monuimus §. X. Eadem historia Mosaica, cultus viuorum animalium in Aegypto, vestigia alia, non inficianda, tum saepe alias, tum vero omnium clarissime, in vitulo aureo nobis offert. Ab his quae dixi, diuersum non sentit DIODORVS *Siculus*, Scriptor magni pretii, multisque aliis anteponendus. Is autem testatur, se a Sacerdotibus accepisse, [l] *consecratas ab ipso religionis suae initio bestias adhuc semper in honore haberi, illisque extinctis, luctum, quo olim Osiridem prosecuti sunt, renouari.* Credebant igitur Sacerdotes, in ipsis religionis suae initiis, cultum animalium quoque viuorum fuisse institutum. Equidem qui aliam hic tuentur sententiam, in isthoc Decalogi praecepto praesidium non mediocre quaerunt. [m] *Ne facias tibi sculptile, aut vllam imaginem*

k PLVTARCHVS de Iside p. 379. itemque p. 380.

l. Lib.I.p.19.

m. Exod. XX. 4. 5.

nem eorum, quae ſunt in coelis ſupra, aut quae in terra infra, aut quae in aquis infra terram: non adorabis ea aut coles. Videmus Deum in his, non quidem cultum animalium; ſed cultum tantum imaginum, lege prohibere. Haec, neque enim inficior, inſignem prae ſe ferunt ſpeciem; verum recte et ab omni parte excuſſa, aduerſus nos non militare deprehendentur. Non igitur exiſtimare poſſum, ex praecepto illo Dei, legitime concludi poſſe, Aegyptios animalia viua non coluiſſe. Nam 1. תמונה *imago* dici poteſt repraeſentatio aut ſimilitudo rei alius qualiscunque, etiam ſymbolica. Atque ſic imaginibus hiſce in Decalogo prohibitis, annumerare vtique licet animalia viua, ab Aegyptiis culta, quippe quae ex eorum ſententia eſſent, *μιμήματα τȣ̃ Θεȣ̃, Numinis diuini effigies et imagines viuae.* §. XXXV. Et profecto Deum in Lege ſua, non modo vſu imaginum pictarum aut ſculptarum, verum et animalium viuorum, ac hircorum ſigillatim, tanquam ſymbolicarum Diuinitatis repraeſentationum, cultu interdixiſſe Iſraëlitis, Leuit. XVII. 7, [n] doctiſſimi interpretes iam dudum obſeruarunt. 2. In Aegypto ipſa cultus animalium pictorum et ſculptorum multo erat frequentior et communior cultu animalium viuorum. Animalia viua, quae pro ſimulachris et ſtatuis colerentur, omnibusque honoribus diuinis gauderent, in Templis tantum conſpiciebantur, rite conſecratis, Diisque dedicatis, idque tantum in certis quibuſdam. *Apis* Taurus, qui proprie ſic diceretur, non colebatur niſi in vna vrbe Memphi. *Mendes* hircus viuus, adorabatur tantum in Templo Thmuitano, *ouis* vel *aries* viuens, diuinis honoribus mactabatur tantum in Templis, Thebaeo, et Saitico. Verum effigies horum animalium cernebantur in plerisque aliis Templis per totam Aegyptum, et cernuntur hodieque in eorum ruderibus. Et

n. Vide *Pantheon*, Lib. II. c. VII. §. 4.

Et priuatus quisque, animalium eorum, quae ipſi prae aliis ſancta eſſent et venerabilia, ſigna et ſculpturas in vſum domeſticum confici curabat, prout ipſi liberet, qualia in cadaueribus medicatis, quae vulgo Mumias appellant, frequentia etiamnum deprehenduntur. Veroſimile eſt, Legislatorem in praecepto de imaginibus, ad priuatum hunc earum vſum inprimis reſpexiſſe, quippe qui fere ſolus in Iſraëlitis metui tum poſſet. Idem de vitulo aureo dicendum.

Ad animalium cultum acceſſerunt proceſſu temporis imagines etiam et ſimulachra, tum animalium, tum forma quoque humana praedita.

§. XXXVII. Cultu animalium haud ita multo recentiores fuiſſe videntur ſtatuae imaginesque ſacrae, tum animalium, tum quae formam humanam prae ſe ferrent. Diximus de ſimulachris animalium Aegyptiacis, ipſa iam Decalogo prohibitis. Eiuſdem antiquitatis fuiſſe ſimulachra et imagines ſacras in ſpeciem corporis, aut oris humani confictas, ex ipſa Lege Moſaica edocemur, in qua illae commemorantur. o) *Quandoquidem autem, quo die Iehoua vos allocutus eſt in Chorebo, e medio igne, nullam imaginem vidiſtis: cauete vobis vehementer, ne corrumpamini, faciatisque vobis ſculptile ſimulachrum, imaginem vllius figurae, aut formam maſculi vel foeminae, formam vllius animalis, quod ſit in terris, formam vllius volucris, quae volat in Coelo, formam vllius reptilis, quod ſit in terra, formam denique vllius piſcis, qui ſit in aqua ſub terra.* Lectori cuiuis manifeſtum illico eſt, tangi in his verbis idololatriam Aegyptiorum, cuius tam diu in eorum regione teſtes, et magna etiam ex parte ipſi rei fuerant. Eosdem igitur in mente habebat etiam gentium Apoſtolus, vbi verba illa MOSIS fere repetit, atque origines idololatriae ſic fere enarrat: p) *Mutarunt gloriam incorruptibilis Dei in efformatam imaginem corruptibilis hominis, et volucrium, et quadrupedum et reptilium.* Simulachra Aegyptiorum vetuſtiſſima,

o. Deuteron. IV. 15. 16.

p. Roman. I. 23.

e ligno fabricata, commemorat [q] PAVSANIAS, satisque significat, similia illis fuisse, quae in Graecia vltimam antiquitatem prae se ferrent. Tale etiam videtur fuisse [r] signum Vulcani, vtique perantiquum, quod in eius Templo Memphi vidit, multoque cachinno contemsit Cambyses. Videbatur enim simulachrum esse hominis pygmaei. Et huic prorsus similia erant [s] simulachra Deorum Cabirorum, (de quorum summa vetustate aliquid tetigi §. XXVI.) in eodem Vulcani Templo collocata, quibus pariter Cambyses illusit, quaeque igne cremari iussit. Simulachris ligneis, qualia erant, de quibus nunc diximus, successerunt mox aurea, atque argentea, aut ex alia materia pretiosa conflata. Verum haecce omnia, quotquot inuenire potuit, [t] secum in Persiam asportauit Cambyses, eiusque exemplum alii quoque ex eius successoribus, Ochus praesertim, aemulati sunt. Sed illa fere omnia posthaec, Ptolemaeus Euergetes, rex Aegypti, direpto toto Oriente, [u] ex Persia in Aegyptum reduxit.

q. In *Atticis* p. 102. et in *Corinth.* p. 152.

r. HERODOTVS Lib. III. c. 37.

s. *Idem*, vbi supra.

t. DIODORVS Lib. I. p. 43.

u. *Monumentum Adulitanum* in FABRICII Biblioth. Graeca Vol. II. p. 605. fin. HIERONYMVS in Danielem, Opp. To. III. col. 1123. Edit. Martian.

CAPVT

* *

CAPVT III.

De methodo ac modo, quo in excolenda et tradenda doctrina Sacrorum vſi fuerunt Sapientes Aegyptiorum.

Illi quibus doctrina rerum diuinarum, cura religionis, cultusque diuini incumbebat, nomine Sacerdotum deſignabantur §. XXXVIII. Sacerdotum in Aegypto plures erant ordines, quos inter praecipue hic obſeruandi ἱερογραμματεῖς, qui et Sapientum nomine veniunt. §. XXXIX. Qui primo dicti ſunt Sapientes, poſtea ἱερογραμματεῖς, et Arpedonaptae nuncupati. §. XL. De literis Scriptisque ſacris, curae ἱερογραμματέων concreditis. §. XLI. In ſcientiis ſacris, quae libris literisque ſacerdotalibus tradebantur, primum locum habuit Aſtronomia. §. XLII. Deinde ſequitur Geometria, Arithmetica, et doctrina practica. § XLIII. Neque minus doctrina rerum naturalium, vel phyſica, a Sacerdotibus ſtudio impenſo coli ſolita. §. XLIV. Philoſophia Aegyptiorum phyſica ſpectabat ad religionem, haec quippe in illa erat fundata. §. XLV. Pſeudo-Sanchuniathonis ſententia de natura et indole Theologiae vetuſtiſſimae excutitur. §. XLVI. Indoles Theologiae antiquiſſimae oſtenditur. §. XLVII. Origo methodi res diuinas tradendi aenigmatice. Ea vtebantur olim, qui Sapientiae nomine celebres erant. §. XLVIII. Eandem propriam ſibi reddiderunt temporibus antiquis Sacerdotes. §. XLIX. Inprimis vero Sacerdotes Aegyptii. §. L. Ab iis methodum eandem accepit Schola Pythagoraea. §. LI. Apud Pythagoraeos, Philoſophiae illius alumni primo inſtituebantur per ſimilia, rerumque imagines. Eae autem deſumi ſolebant 1) ex doctrina de numeris. §. LII. Et 2) ex figuris geometricis. Vtrumque ab Aegyptiis tractum. § LIII. Succedebat tum apud Pythagoraeos inſtitutio per ſymbola, vel ſententias aenigmaticas, quibus inuoluebant doctrinam phyſicam. §. LIV. Vti et doctrinam practicam. Vtrumque vero hoc ab Aegyptiis deſumtum. §. LV. Methodus haec Aegyptiorum tradendi ſcientias ſacras aenigmatica,

matica, effecit, vt doctrina eorum a non initiatis intelligi non posset. §. LVI. Ex illa methodo symbolica, ortum traxit dialectus sacerdotalis, cuius indoles explicatur. §. LVII. LVIII. Et haec plene intelligi non poterat, nisi ab initiatis. Causa huius obscuritatis in sermone sacerdotali obseruandae, prima fuit inopia linguae antiquae. §. LIX. Postea eadem in docendo obscuritas placuit, 1. quia sapientiae reconditae speciem prae se ferebat. 2. quia docenti securitatem praestabat. §. LX. Eandem ob causam Sacerdotes Aegyptii scientiarum suarum arcana, cum paucis tantum communicabant, idque nonnisi praeuia initiatione valde molesta et diuturna. §. LXI. Ex eo tandem factum est, vt doctrina Sacerdotum arcana in Aegypto plane amitteretur. Quaeritur hic, ecquid detrimenti religioni Aegyptiorum attulerit dominatio Persarum. §. LXII. Persis propositum nunquam fuit, vt religionem Aegyptiorum aut mutarent, aut corrumperent. §. LXIII. Causa vera imminutae religionis huius gentis, et deperditae doctrinae Sacerdotum arcanae indicatur. §. LXIV.

§. XXXVIII.

Qui religionem Aegyptiorum ordinarunt, et doctrinam de illa constituerunt, vocantur Sacerdotes.

Qui deprauatam in Aegypto religionem excogitarunt, qui omnia ad illam spectantia successiue constituerunt et ordinarunt, atque doctrinam de his excoluerunt, limitibus certis circumscripserunt, aliisque tradiderunt, dici solent *Sacerdotes*, eoque nomine intelliguntur homines, quibus cura religionis, cultusque Deorum, praesertim publici, et rerum sacrarum omnium, publica auctoritate demandata est. Nulla, quantum nouimus, gens paulo cultior vnquam fuit, quae non habuerit suos Sacerdotes, rerumque diuinarum procuratores; verum primi forte Aegyptii, Sacerdotum huiusmodi diuersos ordines, et integra Collegia instituerunt. Prima certe Sacerdotum religionis corruptae mentio, quae apud MOSEM occurrit, est Sacerdotum Aegypti. *Genes.* XLI. 46. 50. XLVII. 22. ex quo postremo loco id etiam colligimus, numerum illorum Sacerdotum

dotum iam tum fuiſſe permagnum, illosque agros poſſediſſe plurimos, ex quibus, tum ad propriam ſuſtentationem, tum ad procurandas res ſacras, reditus capere poſſent. In Textu hebraico, capite vtroque hic citato, hominum iſtud genus appellatur כהנים, quod nomen Deus Sacerdotibus etiam ſibi conſecratis tribui voluit. Interpretes Copti, *Geneſ.* XLI.46.50. vocem adhibent Aegyptiacam Π-ϨΩΝΤ, *P-hont*, quae proprie *Sacerdotem ſummum*, vel Collegii Sacerdotum Praeſidem deſignat. At *Geneſ.* XLVII. 22. in verſione Coptica, legitur alia vox, in verſione tum Veteris, tum Noui Teſtamenti, frequentiſſime occurrens, ΟΥΗΒ, *U-eb*, qua Sacerdos quiſque, etiam gregarius deſignatur. Significatur autem voce illa, *ſacratus* Deo, eaque ſatis reſpondet vocibus, graecae ἱερεὺς, et latinae *Sacerdos*.

Eorum plures erant ordines, quos inter praecipue hic obſeruandi ἱερογραμμα-τεῖς, *qui et Sapientum et Philoſophorum nomine veniunt.*

§. XXXIX. Non tamen omnium Sacerdotum in Aegypto, eadem erat, aut dignitas, aut auctoritas. Equidem toti Sacerdotum ordini, a primis inde temporibus, reges Aegypti duplicem curam iniunxerunt, [a] *cultum Deorum, et accuratum ſapientiae ſtudium;* ſed duplicem hanc curam plures inter ſe partiebantur, ſingulisque certa ſua penſa ac munia erant aſſignata. Quidam igitur cultum Deorum, omnesque illius ritus ordinabant et peragebant, iique *Prophetarum* nomine deſignari ſolent. Alii his miniſtrabant, et functionibus vacabant minoris dignitatis ac momenti, quos Graeci nomine τῶν νεωκόρων, ſiue *aedituorum* complectuntur. Alii denique in diligenter colendis ac ſtudioſe expoliendis ſcientiis Aegyptiorum ſacris, totam ſuam vitam impendebant. Hi ſunt, quos Graeci dicere ſolent ἱερογραμματεῖς, quaſi dicas *Scribas Sacrorum*, vel potius, *literarum ſanctiorum*, in ſacris eorum libris expoſitarum, quibusque

a. IOSEPHVS Lib. II. *contra Appion.* §. 13. DIODORVS Lib. I. p. 66.

busque tota ipſorum religio nitebatur et Theologia, *Profeſſores*, ac *Magiſtri*. Et hi quidem in Sacerdotum Collegio [b] ordinem tantum conſtituebant ſecundum, Prophetis dignitate et honore inferiores; at praecipua tamen erat illorum, in rebus quae ad religionem ſpectabant, auctoritas. Nam fundamentum illius erant ſcientiae ſacrae, a Scribis Sacrorum excultae, et non facile cum aliis, ne cum ipſis quidem Prophetis, niſi ſub certis quibuſdam conditionibus, valde oneroſis, communicatae. Antiquiſſimum, quod honoris ergo, ipſis ab aliis tributum fuit nomen, videtur fuiſſe illud *Sapientum*, quo MOSES ipſe eos deſignauit, *Geneſ.* XLI. 8. et quo ipſos a Scriptoribus quoque exoticis, Graecis et Romanis, frequenter admodum ornari videmus. Ab Aegyptiis nomen iſtud traxiſſe, ſibique vindicaſſe videntur, qui olim a Graecis *Sapientes* dicebantur, quos ſeptem fuiſſe numero, vulgo aiunt. Is certe, qui [c] omnium primus nomine hoc condecorari meruit, Thales Mileſius, Aegyptios adiit, et ab iis principia ſcientiarum, quas deinde profeſſus eſt, domum reportauit. *Sapiens*, dialecto Aegyptiorum dicitur ⲤⲀⲂⲈ, *Sabe*, cuius pluralis ⲚⲒ-ⲤⲀⲂⲈⲨ, legitur *Geneſ.* XLI. 8. vbi ſermo eſt de Sacerdotibus Aegyptiorum. Vero adeo diſſimile non eſt, hoc ipſum nomen eſſe *Sabiorum*, vetuſtiſſimorum in Oriente, ac ſigillatim Arabia, Philoſophorum, qui cultum Aſtrorum inuexiſſe perhibentur, et quorum plurima apud Scriptores Muhammedanos mentio occurrit. Eruditi propemodum omnes, nomen iſtud *Sabiorum* [d] ex lingua Arabica, quidam etiam ratione non improbabili, deductum eſſe volunt. Verum [e] BIDAVIVS ipſe Arabs, ſubdubitat, ſitne nomen iſtud pro Arabico habendum. Arabes ceteroquin, non ſecus atque Aegyptios, temporibus antiquiſſimis, ſuos

b. Illi qui ordinem ſecundum Sacerdotum conſtituebant, a SYNESIO de *Prouidentia* p. 95. appellantur *Comaſtae* de quibus SELDENVS *de Diis Syris* p. 69. 70. Sunt autem illi ἱερογραμματεῖς.

c. DIOGENES LAERTIVS Lib. I. §. 22.

d. SPENCERVS de Legibus Hebr. Lib. II. cap. I. Sect. I.

e. POCOCKIVS *Specimin. hiſt. Arab.* p. 138.

ſuos habuiſſe *Sapientes*, vel ipſa [f] Scriptura teſte, diſcimus. Videmus etiam [g] in illa, *Sapientiam Orientalium*, [h] id eſt *Arabum*, cum illa Aegyptiorum coniungi. Eodem modo PLINIVS Lib. XXV. c. 3. coniunctim memorat *Arabiae Aegyptique Magos*, id eſt *Sapientes*, quos adiiſſe Democritum perhibet. Certum quoque eſt, ab vltimis inde temporibus, Aegyptios cum Arabibus frequentia coluiſſe commercia, et [i] hos, per vnum alterumque Seculum, Aegyptum totam poſſediſſe, quo tempore Aegyptiorum *Sabii*, vel *Sapientes*, potuerunt migrare in Arabiam, vbi poſthaec diſcipuli eorum multiplicati ſunt. Eos videtur in animo habuiſſe SERVIVS, vbi [k] *Sabaeos colonos Aegyptiorum* vocat. Id de Sabaeorum in Arabia felici gente recte dici non poteſt, cum ex Arabum potius hiſtoria conſtet, [l] eos a *Saba*, Ioctanis Pronepote originem et nomen traxiſſe. Sed vere omnino dici id potuit de *Sabiis*, Arabum Sapientibus et Philoſophis, SERVIO parum cognitis, quos ille cum *Sabaeis* confundere facile potuit. In multis etiam *Sabiorum* placita et inſtituta, cum inſtitutis Sacerdotum Aegyptiorum conueniunt, ex quibus nunc illud tantum commemorabo, [m] *magni ab illis fieri Pyramides, quas priorum Sectae ſuae auctorum ſepulchra credi volunt*. Et ſi [n] MARSHAMO viro doctiſſimo aſſentimur, *Maimonides Zabiorum nomine, Aegyptios, maxime Mendeſios*, in Aegypto inferiori, *intelligere videtur*.

f. *Ierem.* XLIX. 7.
g. 1. Reg. IV. 30.
h. GROTIVS ad Matth II.
i. POCOCKIVS, vbi ſupra, p. 34. 35.
i. MARSHAMVS in Canone Chron. ad Secul. VIII.
k. in *Virgilii* Georgic. Lib I. v. 57.
l. POCOCKIVS Specim. p. 40.
m. ABVLFEDA apud POCOCKIVM, lib. cit. p. 144.
n. In *Canone Chronico* p. 162. Edit. Franck. Adde p. 203.

§. XL. Nomini *Sabiorum*, vel *Sapientum*, in Aegypto ſucceſſit nomen ἱερογραμματέων, iiſdem tributum, ſicut in Graecia, qui primitus dicti erant *Sapientes*, * poſtea nomen adſciuerunt *Philoſophorum*.

Sapientes poſtea dicti ἱερογραμματεῖς, *et Arpedonaptae.*

* Teſtantur veteres, primum inter Graecos, qui repudiato nomine *Sapientis*, dici voluit *Philoſophus*, fuiſſe Pythagoram. Vide MENAGII notas ad Laërtium Lib. I. §. 12. Et hoc Pythagoras, vt pleraque alia, videtur deſumſiſſe

rum. Sunt autem ἱερογραμματεῖς, quemadmodum Graeci eos appellare consueuerunt, quod iam monui §. XXXIX. *sanctiorum literarum siue scientiarum custodes et Professores.* Antiquum nomen Aegyptiacum, graecae ἱερογραμματέως respondens, videtur fuisse ⲤⲀϦ, *Sach*, quomodo in versione librorum Scripturae Coptica, semper redditur γραμματεὺς, *Scriba*, et *Scripturae peritus.* Aliud nomen ex Aegyptiorum sermone petitum, quo idem illud hominum genus designari in Aegypto solebat, DEMOCRITVS celeberrimus Graeciae veteris Philosophus, nobis, nisi me fallit opinio, conseruauit, idque sonat *Arpedonaptes.* Verba DEMOCRITI haec sunt: * Καὶ γραμμέων συνθέσιος μετὰ ἀποδείξιος οὐδείς πω με παρήλλαξεν οὐδ' οἱ Αἰγυπτίων καλεόμενοι Ἀρπεδονάπται. *Et in componendis cum demonstratione lineis, nemo me adhuc superauit, nec qui Aegyptiorum quidem vocantur Arpedonaptae.* Lingua Aegyptiorum o ⲚⲈⲂⲎⲦ, *nabat*, et cum articulo generis indefinito, ⲞⲨ-ⲚⲈⲂⲎⲦ, *u-nabat*, designatur νοήμων, *sapiens*, *intellectu pollens.* Erit itaque ⲈⲢ-ⲠⲈⲦ-ⲞⲨⲚⲈⲂⲎⲦ, *Arpedunabat*, proprie ὁ πράττων τὰ τῶν νοημόνων, vel, quod idem est, νοημονικὸς, quasi dicas eum, *qui est ex ordine νοημόνων.* Vix inter se differunt νοήμονες, et νοημονικοὶ, nisi quod postrema vox eum subindicet, qui vi muneris sui, studiis τῶν νοημόνων incumbit. Mentionem horum hominum fieri video, apud LVCIANVM,

o. *Thesaurus Epistolicus La-Crozianus* To. I. p. 180.

ab Aegyptiis. Ἱερογραμματεῖς Aegyptiorum dicebantur etiam *Arpedonaptae*, id est νοημονικοί. Νοημονικὸς vero designat etiam *sapientiae studiosum*, vel *Philosophum.*

* CLEMENS *Alexandrinus* Stromat. Lib. I. p. 304. EVSEBIVS Praepar. Euang. Lib. X. c. IV. p. 472. Sed perperam ibi legitur Ἀρσεπεδόνακται. Lectio CLEMENTIS est genuina.

CIANVM, in *Philopseude*, vbi Tychiades interlocutor ita infit. p Παγκράτην, ἔφη, λέγεις, ὁ Ἀρίγνωτος, ἐμὸν διδάσκαλον, ἱερὸν ἄνδρα, ἐξυρημένον, ἐν ὀθονίοις, νοήμονα. *Pancratem dicis, inquit Arignotus, praeceptorem meum, virum sacrum, rasum, lineis vestibus indutum, intellectu pollentem*, vel etiam, *sacrarum scientiarum peritum.* En! Sacerdotem Aegyptium, ex eorum numero, de quibus q Poëta canit

p. Operum T. I. p.496. Edit. Salmur.

q. MARTIALIS Lib. XII. Epig. XXIX.

Linigeri fugiunt, calui, sistrataque turba.

Eum vero LVCIANVS paulo ante ita descripserat: Ἔτυχεν ἡμῖν συμπλέων μεμφίτης ἀνὴρ, τῶν ἱερῶν γραμματέων, θαυμάσιος τὴν σοφίαν, καὶ τὴν παιδείαν πᾶσαν εἰδὼς τὴν αἰγύπτιον. Ἐλέγετο δὲ τρία καὶ εἴκοσιν ἔτη ἐν τοῖς ἀδύτοις ὑπογείοις ᾠκηκέναι, μαγεύειν παιδευόμενος ὑπὸ τῆς Ἴσιδος. *Nauigationis autem fuit socius, vir Memphiticus, quidam ex sacris illis Scribis, sapientia mirabili, et qui vniuersam Aegyptiorum doctrinam callebat. Dicebatur autem tres et viginti annos, in adytis subterraneis mansisse, Magiam interea edoctus ab Iside.* Erant igitur νοήμονες, ex ordine illorum Sacerdotum, qui communius ἱερογραμματεῖς a Graecis dicebantur. Et quemadmodum ἱερογραμματεῖς, nomen hoc traxerunt ἀπὸ τῶν ἱερῶν γραμμάτων, a *Sacris Codicibus, literis*, et *scientiis*, diligenti et sollicitae eorum curae creditis, ita pari ratione, inter Sacerdotes iidem dicebantur νοήμονες, quia νοήματα ἱερὰ, *Scientias sacras*, et *inuenta* Mercurio attributa, industrie addiscebant, perficiebant, aliisque vicissim tradebant. Mentionem illorum νοημάτων facit AELIANVS Var. hist. Lib. XII. c. 4. Φασὶν Αἰγύπτιοι Σέσωστριν παρ' Ἑρμοῦ τὰ νοήματα ἐκμεμαθῆναι. *Aegyptii dicunt, Sesostrin a Mercurio in scientiis sacris institutum fuisse.* Sic ἐγχαράττειν

ταῖς ψυχαῖς τὰ νοήματα, imprimere animis, quae scitu sunt dignissima, est apud PHILONEM *de vita contemplatiua* p. 901. Et *Πλάτωνος νοήματα*, [r] DAMASCIO dicuntur *Platonis* in scientia Philosophica *inuenta*, aut *placita* ipsi propria.

§. XLI. Dicti igitur sunt *ἱερογραμματεῖς*, qui essent, vt loquitur IVLIVS FIRMICVS, [s] *Sacrarum literarum periti*, id est, qui literas hieroglyphicas, a Sacerdotibus olim in consignandis scientiarum suarum inuentis adhibitas, bene callerent, atque scientias literis his sacris memoriae mandatas, velut in succum et sanguinem conuertissent. Initio [t] scientiae illae, literis hieroglyphicis, insculpebantur in Stelis, vel columnis, *Thoto*, vel *Mercurio* consecratis, quae hanc ob causam dici etiam solent *columnae Mercurii*. Postea autem, cum scientiae sacerdotales multis modis auctae atque amplificatae essent, literarum vero hieroglyphicarum notitia paucis tantum esset reseruata, opus omnino erat, vt quae variis Sacerdotum Ordinibus, ad munus suum rite obeundum, ac ad peragendum cultum diuinum a maioribus institutum, scitu erant necessaria, sic describerentur, vt vsibus eorum inseruire possent. Eum igitur in finem, Scribae Sacrorum, [u] literas excogitarunt sacerdotales, ab hieroglyphicis plane diuersas, sed solis tantum Sacerdotibus notas, vsuque receptas, earumque beneficio, in libros, *Mercurio* attributos, retulerunt, quae ex scientiis suis sacris, etiam a reliquis Sacerdotibus cognosci aequum iudicabant. Aetate [w] CLEMENTIS *Alexandrini*, librorum horum Mercurialium numerabantur quadraginta duo. Eorum *primus*, complectebatur *hymnos Deorum*, qui nempe quotidie, aut etiam certis quibusdam diebus festis, in honorem Deorum canebantur. Partem eorum, si bene coniicio, faciebant *Sacri Osiridis Hymni*, PLVTARCHO memorati, *de Iside*

r. in vita *Isidori* apud PHOTIVM in Biblioth. Cod. CCXLII. col. 1033. *De literis, Scriptisque sacris, curae ἱερογραμματέων concreditis.*

s. *Mathes.* Lib. III. c. 8. pag. 68.

t. Vide *Panthei* Lib. V. cap. V. §. 14. 18. 19.

u. *Ibidem* §. 18. 19.

w. Vide eum Lib. VI. Stromat. p. 633. 634.

Iside, p. 372. *Secundus* librorum Hermeticorum Sacerdotalium, praescribebat *rationes vitae regiae*. Olim enim [x] reges a Sacerdotibus sollicite instituebantur, sacrisque eorum disciplinis, certo saltem modo, initiabantur. Libri *tertius*, *quartus*, *quintus* et *sextus*, continebant τὰ ἀςρολογέμενα, siue *Praecepta Astrologica*, et quidem *de ordine inerrantium*, *de coitu atque illuminatione Solis atque Lunae*, *deque eorum ortu*. Excipiebant libros hos, *decem* alii, agentes *de literis*, quae sic vocantur *hieroglyphicis*, doctrinam porro continentes *de Cosmographia*, et *Geographia*, *de ordine Solis atque Lunae*, *deque Planetis quinque*, ac denique *chorographiam Aegypti*, et *Nili delineationem* complectentes. Accedebant ad hosce *decem alii libri* Mercuriales, proprie sic dicti *Sacerdotales*, *de legibus*, *de Diis*, *et vniuersa Sacerdotum disciplina*, quorum custodia et cura Prophetae sigillatim demandata erat. Agmen claudebant *libri sex* reliqui, Pastophoris ediscendi, pertinentes ad Scientiam Medicam, ideoque doctrinam, *de constructione corporis*, *de morbis*, *de organis*, *siue instrumentis actiuis corporis humani*, *de medicamentis*, *de oculis*, et postremo *de mulieribus*, comprehendentes. Librorum horum, quidam speciatim ad Prophetas pertinebant, alii ad Scribas Sacrorum, alii ad Pastophoros ac aedituos: et illi quidem libri, qui alicui Sacerdotum ordini erant proprii et necessarii, ab illis non tantum manu assidua terebantur; sed etiam [y] memoriae ita infigebantur, vt eos memoriter recitare possent. Fluxit hoc sine dubio ex antiquiori Sacerdotum Aegyptiorum disciplina, quo tempore ea, quae in columnis sacris Adytorum, literis hieroglyphicis picta aut insculpta erant, nondum libris; sed tantum memoriae eorum, quorum haec scire intererat, mandabantur. Seruatur id ipsum in hodiernum vsque diem, ab Indorum

x. PLVTARCHVS de Iside p. 353. 354. CLEMENS *Alexandr.* Stromat. Lib. V. p. 566.

y. CLEMENS *Alexandr.* vbi supra, p. 634.

Brachmanibus, veterum Aegyptiorum discipulis: illi enim librum legis suae, diuinitus, vt suos credere iubent, acceptum, et a maioribus, per traditionem oralem ad se transmissum, quem *Wedam* appellant, non chartae, aut Monumentis quomodocunque consignatis. Sed * memoriae Sacerdotum vnice credunt. De aliis libris, nomen Hermetis Trismegisti prae se ferentibus, quippe qui ad nostrum hoc argumentum non spectent, pluribus hic non agimus.

Inter Scientias Sacras, libris sacerdotalibus comprehensas, locum primum habet Astronomia.

§. XLII. Ex argumentis librorum Hermeticorum Sacerdotalium, quos CLEMENTEM *Alexandr.* recensuisse vidimus, colligi iam potest, qualianam fuerint Νοήματα, *Scientiae* a Sacerdotibus, ac sigillatim *Scribis Sacrorum* inuentae, perpolitae, et summa industria cultae. Solent veteres eas omnes ad duas classes redigere, Astronomiam scilicet et Philosophiam. Ita STRABO Lib. XVII. loquens de priscis Heliopolitanorum Sacerdotibus p. 554. *Heliopoli domos amplas vidimus, in quibus Sacerdotes habitarunt. Hanc enim perhibent olim Sacerdotum habitationem fuisse, hominum Philosophiae et Astronomiae deditorum.* Et p. 561. de Sacerdotibus Thebaeis haec habet: *Hi Sacerdotes maxime Astronomiam et Philosophiam excolunt.* Et in Astronomia quidem inuenienda, colenda, et polienda, tantum Sacerdotes Aegyptiorum posuisse studii et industriae, vt [z] Aegyptus patria quaedam Astronomiae appellari non immerito possit, veterum testimoniis fere constat. Ab Aegyptiis enim scientiam hanc accepisse Babylonios, [a] DIODORVS *Siculus*, ac insuper alii testantur, ab vtrisque vero Graecos eandem mutuatos

z. MARTIANVS CAPELLA Lib. VIII. p.274.

a. Lib. I. p. 24.

* Mira plane sunt, quae hac de re leguntur in Relationibus Missionariorum Danicorum in India Orientali, Continuat. XLVI. p. 1252. 1253. quae omnino sapiunt antiquissimam Aegyptiorum disciplinam.

tôs eſſe, nemo diffitetur. Cum vero Sacerdotes hi Aegyptiorum, ad Scientiam Aſtronomicam, Studium Geometriae accuratum adiungerent, et diſciplinae vtrique ſolerter et cum fructu excolendae, horas non tantum impenderent diurnas, verum [b] nocturnas etiam, vel ſic ſatis intelligitur, quantos in harum ſcientiarum ſtudiis progreſſus fecerint, tametſi de iis recentiores noſtros Scriptores nonniſi tenuiter et exiliter ſentire ſciam. Quodſi Aegyptiorum Sapientes impetrare a ſe potuiſſent, vt inuenta ſua Aſtronómica, Graecorum exemplo, cum aliis communicarent, literisque proderent, in propatulo omnibus perſpectumque foret, quantum ipſis debeant Aſtronomiae ſtudioſi. Superſunt tamen quaedam Aegyptiorum in iſto ſtudio ſpecimina et inuenta, ex quibus, tanquam ex vngue leonem, cetera diiudicare licet. Referre eo vtique poſſumus Pyramidum, ante tria annorum millia, et aliquot inſuper Secula, conſtructarum, poſitionem admiratione dignam. Etenim [c] *Pyramidis cuiusque latera, a Borea in Auſtrum directa, — lineam meridianam prorſus eſſe immotam euincunt. — Eaque ſic diſponi aliter non potuerunt, quam per Obſeruationes Aſtronomicas, ab iis erroribus immunes, quas acus magnetica inducit.* Beatus VIGNOLIVS vir in Diſciplina Aſtronomica non perfunctorie verſatus, vbi HAMELII verba, quae et hic deſcripſi, attuliſſet, [d] aliam praeterea obſeruationem addit, Pyramides nempe vſum hunc etiam Sacerdotibus praeſtitiſſe, vt certis quibuſdam diebus, *Sol aut incepturus, aut deſiturus, faciem Pyramidis borealem illuſtraret, atque dies quibus id contingebat, a Sacerdotibus pro Aequinoctialibus, quoad vſum, habitos, et arcanis ipſorum Calendariis aſſignatos fuiſſe.* Eodem ſpectat forma anni Aegyptiorum Caniculo-Solaris, a Sacerdotibus eorum inuenti, circa Annum P. I. 3389, ante Chri-

b. CHAEREMON, apud PORPHYRIVM *de Abſtinentia* Lib. IV. p. 369. 370. Edit. Lugdun.

c. DV HAMEL Hiſt. Acad. Scient. p. 420. Edit. Lipſ.

d. in Diſſertat. *de Annis Aegyptiacis.* Miſcellan. Berolin. To. IV. p. 10.

Christum natum 1325; verum vsque ad tempora Augusti Imperatoris, secretis ipsorum vsibus reseruati, quem Iulius Caesar, ex Sacerdotum institutione in Aegypto acceptum, Romam inuexit, *Iulianum* ideo postea appellatum, quemque esse omnium perfectissimum, [e] VIGNOLIVS liquido demonstrauit. Neque etiam tacitus praetermittere hic possum, videri, celeberrimam illam COPERNICI Hypothesin, terram circa Solem moueri, Sacerdotibus Aegyptiorum olim iam ignotam non fuisse. Sciunt omnes, [f] idem docuisse PHILOLAVM, aliosque scholae Pythagoraeae alumnos. Pythagoram vero placitum hoc Astronomicum, ab Aegyptiis accepisse, et in schola sua, inter dogmata esoterica et arcana tradidisse, ex eo non parum verosimile mihi fit, quod idem etiam, ad Indorum Brachmanas, Aegyptiorum priscorum discipulos dimanasse intelligam. Nam et [g] apud hos ea de re in vtramque partem hodieque disputari solet, quibusdam moueri terram, aliis vero Solem, contendentibus. Quando autem Sacerdotes, Scientiae Astronomicae tam diligentem nauabant operam, id ea de causa faciebant, quod eam sacram esse, et ad religionem inprimis pertinere arbitrarentur, quod etiam ex argumentis librorum Hermeticorum, de quibus §. XLI. dictum, satis liquere potest. Et certe in rationibus Astronomicis, magnam Theologiae Aegyptiacae partem fundatam fuisse, ex *Panthei* nostri Lib. II. et III. perspici abunde poterit.

In libris Sacerdotalibus tradebatur etiam Geometria, Arithmetica, et Doctrina practica.

§. XLIII. Cum Astronomia Sacerdotum Aegyptiorum, veteres coniungere solent eorundem Philosophiam. §. XLII. Et sane Sacerdotes hos nomine *Philosophorum* solere insigniri oppido tritum atque vulgatum est. Solent autem veteres, vbi de Philosophia Aegyptiorum loquuntur, eo nomine cumprimis designare Arithmeticam et Geometriam, ac praeterea Philosophiam quam vocamus practicam, et

e. in Dissertatione modo laudata.

f. ARISTOTELES de Coelo, Lib. II. c. 13. DIOGENES LAERTIVS Lib. VIII. §. 85. vbi vide notas eruditorum. Adde WEIDLERI Histor. Astron. p. 91. 92.

g. Relationes Missionariorum Danicor. Continuat. LXVII. p. 1154.

et omnium maxime naturalem, siue physicam. ISOCRATES igitur fructum studii illius, quod Aegyptiorum Sacerdotes in colenda Philosophia ponerent, duplicem hunc agnoscit, [h] *vt possent bonas leges ferre, et naturam rerum inuestigare.* Et *Geometriam* quidem, atque *Arithmeticam* a *Mercurio Aegyptiorum*, id est a Sacerdotibus eorum, esse inuentas, [i] Scriptores plurimi memoriae prodiderunt. Ipsa autem regionis Aegypti indoles, adeoque necessitas, compulit Aegyptios, vt animum ad hasce disciplinas studiose appellerent. [k] *Nam quia Nilus quotannis egressus, varie agros transformat, multas omnis generis controuersias inter vicinos de limitibus excitat, quas exacte dirimere non facile est, nisi Geometrae peritia veritatem ostendat. Arithmetica autem cum ad ceteras vitae rationes, tum ad Geometriae speculationes, ipsis vsum singularem praebet.* Et rem hanc in Aegypto eodem modo hodieque se habere, quod citra rationem quidam in dubium vocant, testatur Aegyptius gente, [l] IOSEPHVS ABVDACNVS. In Aegypto easdem has disciplinas, ex institutione Sacerdotum, non sine labore ac molestia, didicerunt, et deinceps inter Graecos tradiderunt, primo [m] *Thales*, et post hunc [n] *Pythagoras.* Ipsi vero Aegyptiorum Sacerdotes, disciplinas hasce, tanquam Diis sacras, et ad cultum Numinis pernecessarias, [o] assidua manu, ac fere sine intermissione tractabant, arcana vero istarum scientiarum tanto in pretio habebant, vt ad earum notitiam ac perceptionem plenam, [p] neminem, nisi circumcisione sacerdotali initiatum admitterent, quod etiam Pythagoram coactum fecisse, certo scimus, supraque obseruauimus, §. VII. Et ante eum Thaletem pariter legem eandem subiisse, mihi plus quam probabile videtur. Philosophiae

 porro

h. In *Busiride* p. 534. Edit. Basil.

i. PLATO in *Phaedro* p. 213. DIOGENES LAERTIVS in Prooemio, §. 11. DIODORVS p. 73. STOBAEVS in Eclog. Phys. p. 2.

k. DIODORVS loc. cit. Vide et HERODOTVM Lib. II. c. 109. ac alios.

l. in *historia Iacobitarum* cap. XXII. p. 62. 63. Edit. *Io. Henr. a Seelen.*

m. DIOGENES LAERTIVS Lib. I. §. 24. IAMBLICHVS in *Nicomachi* Arithmeticam, p. 10. 11. PROCLVS in *Euclidem* p. 19.

n. Scriptores vitae Pythagorae. etc.

o. ISOCRATES in *Busiride* p. 534. CHAEREMON, apud PORPHYRIVM de Abstin. p. 369.

p. ORIGENES Comment. in Epist. ad Rom. cap. III.

porro illius, cui operam nauabant Sacerdotes, partem faciebat *Philosophia practica*, quae de actionibus pie, iuste, honesteque instituendis praecipit, et ad religionem vtique spectat. Nam inter *libros Hermeticos*, Sacerdotibus ediscendos, memorantur etiam *libri de Legibus*, et *de ratione vitae regiae*. §. XLI. Ab his, vt credi potest, diuersa non sunt τὰ τȣ̃ Ἑρμȣ̃ νόμιμα, de quibus AELIANVS Var. hist. Lib. XIV. c. 34. *Aegyptii iura* (τὰ νόμιμα) *a Mercurio se edoctos iactitant. —— Iudices autem apud Aegyptios primo tempore fuerant Sacerdotes.* Illi nempe ius omne, diuinum et humanum, docebant pariter atque dicebant. Hinc de iisdem DIOGENES LAERTIVS obseruat, in *Prooemio* §. II. *De iustitia quoque leges constituerunt, quas ad Mercurium referunt.* Legum harum nonnullas adfert [q] DIODORVS *Siculus*. Earum indoles atque ingenium optime perspici potest ex precatione, quam in funeribus nobilium, aliquis ex eorum numero, qui corpora defunctorum condire solebant, nomine et vice mortui, ad Deos recitare iubebatur: [r] *Ego Deos a genitoribus mihi demonstratos, quamdiu in hoc Seculo vixi, cultu assiduo religiose prosecutus sum: parentes qui corpus meum genuerunt, semper honoraui: reliquorum hominum occidi neminem: depositum cuiusquam neque defraudaui, neque malum aliud nefandum commisi. Si vero, dum viuebam, deliqui aliquid, quod non oportebat, edendo vel bibendo, non per me peccaui; sed per ventrem iam in arca sepositum.* Quae quidem, vt vere obseruauit vir magnus, [s] *non prorsus dissona sunt ab istis, quae in secunda Decalogi tabula praecepit Moses: aut ab istis, quae a Magistris Talmudicis Noachidarum Praecepta vocantur.*

q. Lib. I. p. 63. 64. etc. p. 68. 69. etc.

r. PORPHYRIVS de Abstin. Lib. IV. p. 379. etc.

s. MARSHAMVS Canone Chron. p. 156.

Neque minus Doctrina Physica,

§. XLIV. Superest Philosophia Aegyptiorum naturalis, siue physica, pars sapientiae ipsorum, si non primaria; illa tamen, cui prae ceteris studio ex-

exquisito incubuerunt, quaeque multorum ore celebrata est. Et profecto temporibus antiquissimis, illi inprimis Sapientum nomine et honore digni habebantur, qui res naturales, corpora coelestia et terrestria inuestigabant, eorumque arcana eruere aliisque promere conabantur. Talis erat sapientia Salomonis, omnium gentium et aetatum linguis decantata. Scriptura, vbi eam praedicat, docet etiam, qua in re illa potissimum versata fuerit. [t] *Protulit* autem *tria millia sententiarum*, quibus continebantur Praecepta moralia, *eiusque canticorum*, in laudem Dei, *fuerunt quinque millia. Egit et de arboribus, a cedro, quae nascitur in Libano, ad hyssopum, quae prodit e muro; de quadrupedibus, de auibus, de reptilibus, deque piscibus.* Haec fuit sapientia Salomonis, notumque est, eiusdem plane generis fuisse etiam eorum sapientiam, qui primo *Sapientum* nomine in Graecia cohonestati sunt, ad quos sapientia haec ab Aegyptiis dimanauit. Talem certe fuisse sapientiam Aegyptiorum, ac Orientalium ceterorum, Scriptura satis testatur eodem loco: [u] *Donauit Deus Salomonem sapientia et peritia maxima, animique amplitudine, quae arenam in littore maris aequabat. Sapientia Salomonis superauit sapientiam omnium Orientalium, et omnem sapientiam Aegypti.* An non luculenter satis significat Scriptor sacer, Salomonis sapientiam idem habuisse obiectum, quod obiectum erat sapientiae Orientalium et Aegyptiorum, in eoque tantum distulisse, quod Salomonis de rebus his scientia, vberior esset, distincta magis atque certa. Nouimus vero etiam aliunde, in rebus iisdem versatam quoque fuisse sapientiam Aegyptiorum. Nam eos in naturam plantarum, arborum, ac herbarum, sollicita industria inquisiuisse, ex hieroglyphicis eorum satis liquet, quae cum a plantis saepiuscule sint desumtae, hae vero rem aliam, propter

vel naturalis, impenso studio a Sacerdotibus excoli solita.

t. 1. Reg. IV. 32. 33. ex versione CLERICI.

u. Loc. cit. v. 29. 30.

relationem, aut affinitatem aliqualem, quam cum ea habent, ſymbolice deſignent, patet earum vires ac proprietates, auctoribus hieroglyphicorum non potuiſſe eſſe incognitas. Clarius id intelligitur ex huiusmodi hieroglyphicorum, a plantis petitorum, explicationibus, quales nobis, ex ipſorum doctrina, HORAPOLLO in *hieroglyphicis*, PLVTARCHVS in libro *de Iſide et Oſiride*, aliique paſſim ſubminiſtrarunt, vt iam taceam, quae de varii generis plantis, ex eorundem doctrina, tradunt THEOPHRASTVS, DIOSCORIDES, PLINIVS, et nonnunquam alii obiter, vti et quae de herbarum nominibus myſticis et ſymbolicis, ipſis nempe a Sacerdotibus impoſitis, veteres memorant, et nos infra quaedam tangemus,

§. LVIII. Non minus diligenter vero Sacerdotes Aegyptiorum naturam ſcrutatos fuiſſe animalium, quadrupedum, auium, reptilium et piſcium, teſtantur conſimiliter eorum hieroglyphica, quorum pleraque oculis noſtris obiiciunt animalia, quaeque ad illorum explicationem, ex traditione Sacerdotali, proferunt PLVTARCHVS, AELIANVS, CLEMENS ALEXANDRINVS, EVSEBIVS, HORAPOLLO, et alii innumeri. Videmus etiam inter libros Aegyptiorum ſacerdotales, qui Hermetici nuncupantur, complectentes quippe diſciplinam et ſcientias Sacerdotum, commemorari [w] *βίβλȣς ἱερὰς περὶ ζώων*, *libros ſacros de animalibus*. Ad harum autem ſcientiarum ſtudia, Sacerdotes in Aegypto, a primis inde temporibus, animum ſuum conuertiſſe, colligi ex eo poteſt, quod [x] Moſes iam in ſapientia Aegyptiorum inſtitutus fuiſſe perhibeatur, et quod non [y] huius tantum, verum et [z] Ioſephi Patriarchae aetate, cultus animalium diuinus, apud Aegyptios iam inualuerit. Nam cum ille eſſet ſymbolicus, in natura animalium, ſtudioſe inueſtigata, fundatus tantum eſſe potuit. De aliis partibus Philoſophiae Aegy-

w. HELIODORVS Aethiopic. Lib. III. p. 142.

x. *Actor.* VII. 22.

y. Supra, §. XI.

z. *Ibid.* §. X.

Aegyptiorum naturalis, plura hic adferre animus non est, etsi Sacerdotibus in vniuersum, propositum esset, [a] τὴν φύσιν τῶν ὄντων ζητῆσαι, *naturam rerum omnium*, *quae existunt*, *indagare*. Huc etiam spectat, quod [b] *Mercurius ille Trismegistus*, ad quem Sacerdotes in Aegypto, tanquam ad verum auctorem, omnia sua excogitata et inuenta referebant, dici consueuerit, *magister omnium physicorum*.

a. ISOCRATES in *Busiride* p. 534.
b. TERTVLLIANVS aduersus Valentin. cap. 15.

§. XLV. Ex iis quae nunc de Philosophia Sacerdotum Aegyptiorum naturali obseruauimus, liquet, omnino, eam spectasse ad religionem, et partem fecisse Theologiae ipsorum. Aut vt verius dicam, Philosophia naturalis, coniuncta cum scientia Astronomica, praecipuum fuit fundamentum Theologiae et religionis totius Aegyptiorum. Nam Dii, quos popularibus suis colendos proposuerunt Aegyptiorum Sacerdotes, si a mente aeterna, rerum omnium prima causa, discesseris, erant elementa, et maiora ac illustriora Mundi corpora, a quibus laetissima sperabant beneficia, et quae pro diuersis, quas ad terram nostram habent, relationibus, diuersis etiam nominibus insigniebant, diuersisque honoribus afficiebant, in quorum igitur naturam, vires, vti et relationes ad terram, omni mentis nisu et contentione inquirere, occupationem iudicabant, et nobilissimam, et longe vtilissimam, ac Sacerdotibus inprimis conuenientissimam. [c] Alibi iam adductis Scriptorum optimorum testimoniis, ostendi, plerosque in ea fuisse sententia, Aegyptios nihil aliud coluisse, quam corpora, et causas rerum naturales ac materiales, *Solem*, *Lunam*, *Nilum*, *terram*, *aërem*, *ventos*, *calores*, *et humores*, hisque solis rerum cunctarum existentiam, ortum, et interitum attribuisse. Si igitur verum fateri volumus, rerum harum, et vno verbo totius naturae cognitio, sollicite quaesita et inuestigata, basin fere totius Aegyptiorum Theologiae

Philosophia Aegyptiorum naturalis spectabat ad religionem, haecque in illa erat fundata.

c. Lib. I. *Pantheï* cap. II. §. 4. 5.

logiae conſtituit, eademque Sacerdotes in ordinando cultu diuino vnice direxit. Hoc Feſta eorum cuncta, quorum notitiam habemus certam, inuicte docent, idque in *Tabula Bembina*, vti eam paſſim explicuimus, egregie depingitur. Non excludo Mentem aeternam diuinam, de qua [d] ſuo loco prolixe egi; etſi tamen [e] monere debuerim, poſt plene conſtitutam religionem et idololatriam Aegyptiorum, quod Seculo IV. poſt exitum Iſraëlitarum ex Aegypto contigiſſe reor, in ſolennibus Aegyptiorum Sacris, cultuque Deorum publico populari, Mentis illius aeternae, raram admodum et parcam, ac, vt videtur, tenuem tantum et obſcuram, mentionem fieri conſueuiſſe, vnde fieri potuit, [f] vt permulti ſibi perſuaderent, ex Theologia Aegyptiorum eam re ipſa excludi. Verum vt ad cognitionem naturae rerum, tanquam baſin Theologiae Aegyptiorum, redeam, poteſt ex iis quae dixi, ſatis intelligi, quam vere OLYMPIODORVS, inclytus e Secta Peripateticorum Philoſophus, dixerit: [g] Τὰ Φυσικὰ δεῖ πρῶτον μανθάνειν, καὶ ὅτως θεολογεῖν. *Philoſophiae naturali operam nauare oportet, atque ſic demum ad cognitionem rerum diuinarum accedere.* Nam vt vere pronuntiauit auctor excellens: [h] *Vetus Phyſiologia, non modo Graecorum; ſed etiam Barbarorum, nihil aliud fuit, quam doctrina quaedam naturalis, fabulis inuoluta, adeoque latens et obſcura Theologia, cuius aenigmatibus et allegoriis, arcana fere myſteria ita tegebantur, vt cum ea quae dicebantur facilius, quam quae ſilebantur, imperita multitudo caperet, tum vero de iis, quae ſilebantur, maius aliquid, quam quae dicebantur, ſuſpicione coniiceret, quod tam ex Orphei carminibus, quam ex Aegyptiorum, Phrygumque fabulis, clare intelligitur.* Sic etiam de fabulis Graecorum Theologicis iudicat Scriptor, ingentis ſane pretii, [i] *fabulas Graecorum opera naturae per allego-*

riam

d. Supra §. XXII. et in *Pantheo* Libro I. cap. II. et praecipue IV.

e. Lib. I. cap. II. § 14. et cap. III. § 9. 11.

f. Lib. I. c. II. §. 4. 5.

g Comment. in Ariſtotelis Meteorolog. Lib. I. fol. 2 b.

h. PLVTARCHVS in libro *de Feſto Daedalis apud Plataenſes*, apud EVSEBIVM Praepar. Euang. Lib. III. c. I.

i. DIONYSIVS *Halicarnaſſeus* Antiq. Rom. Lib. I. p. 92.

riam indicare. De Aegyptiis vero figillatim obferuat PROCLVS: [k] Καὶ οἱ αἰγύπτιοι διὰ μύθων (ita lege) ἠνίσσοντο τὰ ἀπόῤῥητα τῆς φύσεως. *Etiam Aegyptii per fabulas folebant fubinnuere arcana naturae.* Solet ceteroquin laboriofus hicce Philofophus, dogmata Aegyptiorum Theologica, fabulasque eorum facras, vbi modo poteft, etiam obtorto collo, ad notiones Metaphyficas Philofophiae Pythagoraco-Platonicae inflectere; verum hic ipfa veritatis vi victus, fatetur tametfi inuitus, cognitionem rerum naturae, bafin effe Theologiae Aegyptiorum, et ex hac fabulas ipforum debere explicari.

k. In Platonis Timaeum Lib. I. p. 40.

§. XLVI. Longe equidem aliter iudicat Pfeudo-SANCHVNIATHON, vel PHILO BYBLIVS iactatus eius interpres, vbi fic fcribit: [l] *Sed enim qui nouiffime rerum facrarum difputationem attigere, cum eorum, quae ab initio facta erant, veritatem reieciffent, allegoriis quibufdam et fabulis excogitatis, et cum rebus quae naturaliter in mundo fiunt, affinitate quadam confcta, Myfteria excogitarunt.* Sed auctoris huius, a veteribus fane neglecti et contemti, ac * fi vnum PORPHYRIVM excipias, vix ab vno alteroue veteris Ecclefiae Chriftianae Doctore ad teftimonium vocati, multiplices fraudes, et infulfa mendacia, tam docte et ingeniofe detexit [m] HENRICVS DODWELLVS, vt fabulae hae, quas nobis offert, et quae vix confutatione egent, morari neminem poffint, aut debeant. Voluit nempe auctor ille fuppofitus hiftoriae Phoenicicae, quifquis eft, lectoribus fuis perfuadere, gentium deos re ipfa fuiffe

Pfeudo-Sanchuniathonis fententia de indole Theologiae veterum excutitur.

l. Apud EVSEBIVM Praepar. Euang. Lib. I. c. IX.

m. *A Difcourfe concerning Sanchoniathon's Phoenician hiftory.* London. 1691.

* Creditur ante PORPHYRIVM, laudaffe hiftoriam SANCHVNIATHONIS etiam ATHENAEVS. Sed haec eft tantum coniectura virorum eruditorum, quae aliquam verofimilitudinis fpeciem habet; fed dubiis expofita eft, et certo demonftrari nequit. Licet eam reiicere.

fuiſſe homines, de ciuibus ſuis multis modis bene meritos, ideoque deorum et nominibus et cultu honoratos, eorum etiam geſta et praeclara merita primis temporibus, monumentis publicis, lapidibus videlicet et columnis, ſtylo ſimplici et perſpicuo inſcripta fuiſſe; ſed recentiores Theologos (*τὲς νεωτάτες τῶν ἱερολόγων*) geſta illa, allegoriis et fabulis aenigmaticis inuoluiſſe, et ſic tenebris plurimis inuoluta, ad res naturales transtuliſſe, vnde tandem Theologia enata ſit phyſica, cui et myſteria ſuperſtruere placuerit. Vt auctor hiſtoriae illius Phoenicicae recens, ſigmentis ſuis colorem aliquem induceret, auctoritatemque acquireret, conſultum duxit, eam Scriptori antiquiſſimo; ſed a ſe conficto, attribuere, SANCHVNIATHONI ſcilicet. Perhibetur autem Scriptor ille ſuppoſitus, [n] opus ſuum dedicaſſe Abibalo, quem Annales Tyriorum patrem faciunt illius Hirami, qui aequalis fuit Salomonis, Iſraëlitarum regis, vnde ſequeretur, Scriptorem illum fictitium, Dauidi coaeuum fuiſſe, et forte etiam initia regni Salomonis attigiſſe. Id ſaltem lectores ſuos credere voluit PHILO BYBLIVS. Ex eo autem colligere recte licet, quosnam in animo habuerit ille, qui ipſi dicuntur *νεώτατοι τῶν ἱερολόγων*, *Theologorum nouiſſimi*, qui nempe Theologiam priſcam corruperint. Non potuit certe reſpicere, niſi ad ORPHEVM, eiusque diſcipulum MVSAEVM, primos inter Graecos Theologos, Aegyptiorum diſciplina imbutos, auctores adhaec Theologiae allegoricae, et Myſteriorum, poſthaec in tanto pretio habitorum, aut forte etiam ad antiquiorem his INACHVM, qui [o] a nonnullis, et valde veroſimiliter, Myſteria ex Aegypto in Graeciam vexiſſe perhibetur. Ab his igitur Pſeudo-SANCHVNIATHON PHILONIS, initia Theologiae Phyſicae et Allegoricae deriuat, callide profecto

n. EVSEBIVS vbi ſupra. DODWELLVS in libro cit. §. 2. p. 2. 3.

o. EPIPHANIVS Lib. I. adv. haereſes p. 11.

cto et astute! Nam Theologos illos Poëtas, vsos fuisse methodo Theologiam tradendi allegorica et fabulosa, nemo neque ignorabat, neque negabat. Et vicissim, qualis fuisset ante horum aetatem, Graecorum, et gentium in vniuersum, Theologia, aetate PHILONIS, docere ex gentilibus nemo poterat. De Theologis Orpheo, et Inacho antiquioribus, dici omnino iure potest, quod de heroibus fabulosi illius aeui HORATIVS cecinit, *Carmin.* Lib. IV. Od. IX.

Vixere fortes ante Agamemnona
Multi: sed omnes illacbrymabiles
Vrgentur, ignotique longa
Nocte, carent quia vate sacro.

Vt tamen de temporibus his, longa atraque nocte circumfusis, aliquid certi dicere posse videretur SANCHVNIATHON, Monumenta tantam aetatem mentientia confinxit, *Taauti columnas* in Phoenicia, *libros Ammoneorum*, et alia huius furfuris, fraudis non modo vehementer suspectas; sed et a DODWELLO, argumentis omni exceptione potioribus, conuicta, ex quibus res protulit, ad tempus vsque PHILONIS BYBLII, omnibus inaudita, quibus tamen p nonnulla admiscuit, ex melioribus et certioribus Phoenicum Monumentis, quae in manibus omnium tum versabantur, desumta, vt saltem aliquam figmentis suis veri speciem circumponeret.

p. Exemplum vide in *Pantheo*, Lib. I cap. I. §. 8.

§. XLVII. Qualis autem fuerit ante Orphei et Inachi tempora, Theologiae primorum mortalium indoles, qui derelicto vno vero Deo, Deos fictos sibi excogitarunt, et excogitatos coluerunt, certo scire non possemus, nisi nobis scripta Dei reuelatio, et lingua vetus Aegyptiaca succurreret, et aliquam in densis his tenebris facem praeferret. Libenter et vltro largior, primam Theologiae falsae, quae inter

In eodem argumento pergitur. Indoles idololatriae antiquissimae ostenditur.

ter gentes varias obtinuit, speciem, non fuisse allegoricam et fabulosam; verum et id concedi mihi velim, eam nec fuisse historicam, quae nempe in praedicandis bene factis, virtutibus et meritis, primorum inter gentes heroum, ea propter in Deorum ordinem translatorum, vnice versata fuerit, nam si a sola Graecorum gente recesseris, rei huius in Monumentis bonis ac genuinis, canae Antiquitatis, vestigia plane nulla reperire possum. Prima hominum ad idololatriam iam inclinatorum Theologia, supremos honores retulit ad corpora huius Vniuersi splendidiora, ex quibus in res humanas maxima redundaret vtilitas, coelestia cumprimis, Solem, Lunam, Astra, aliaque his similia, aut eorum etiam illustriores quosdam et visibiles effectus. Haec vero cultus tum publici, tum priuati obiecta, gens vnaquaeque vocabulo designabat proprio et obuio, Solem appellando Solem, Lunam vocando Lunam, sine vllis imprôpriis, symbolicis, longeque petitis denominationibus. Illam Theologiam, simplicem adhuc, et fictionibus studiose conquisitis liberam, sequitur IOBVS, fictitio Sanchuniathone, si vel esset genuinus Scriptor, Seculis multis antiquior, etsi in libro poëtico Cap. XXXI. 26. 27. *An lucem* Solis *adspexi, quod splenderet, et Lunam, quod clara ingrederetur? Et num clam seductum est cor meum? vt manus mea*, ad colendum haec lucida Astra, *os meum oscularetur.* Estque satis tritum, Scripturam, vbi idololatriam primorum horum temporum verbis castigat, de eo queri, [q] quod gentes *adorent Solem, Lunam, Astra et exercitus Coeli.* Aegypti incolae [r] *Solem* colebant, sub nomine genti illi proprio, omnibusque obuio, ϕpH, [s] *Lunam* sub nomine IOϨ, *Ioh*, quo Aegyptii semper in communi vitae vsu *Lunam* designarunt. Idem de ceteris primorum

q. *Deuteron.* IV. 19.

r. Supra §. IX.

s. *Pantheon* Lib. III. cap. I. §. 2.

rum idololatrarum Diis pariter dicendum venit. Poſtquam vero Sacra gentium idololatrica ſucceſſiue ordinata et rite conſtituta fuiſſent, poſtquam Templa ſumtuoſa condere, hisque Sacerdotes praeficere placuit, poſtquam integra Sacerdotum Collegia eſſent inſtituta, et hi doctrinam ſuam de rebus diuinis digerere, nouis augmentis locupletare, et in ordinem certum redigere coepiſſent, vt ſibi et placitis ſuis, tanto maiorem, et auctoritatem, et ſapientiae ſpeciem conciliarent, methodum tradendi Sacra inuexerunt allegoricam, ſymbolicam, et fabulis aenigmaticis mire inuolutam, ad quod apud Aegyptios, vſus ſcripturae hieroglyphicae, potuit non parum conferre. Ab eo tempore rara in Sacris gentium *Solis* ac *Lunae*, mentio occurrit; ſed audiuntur iam nomina ſymbolica, et aenigmatica, ab aliqua Solis Lunaeque qualitate, aut ad terram noſtram relatione, deſumta, *Gad*, *Meni*, *Molochi*, *Baalis*, *Aſtartes*, *Atergatis*, *Remphah*, *Oſiris*, *Ammonis*, *Hori*, *Iſis*, *Bubaſtis*, et ſimilia. Mutationem hanc Theologiae gentium primitiuae ſimplicis, in artificioſam, allegoricam, et aenigmaticam, niſi me opinio decipit, fabula illa antiquiſſima et celeberrima, de Ione Inachi filia, in vaccam mutata, dein in Aegyptum delata, ibique ſub nomine Iſidis culta, velut in imagine quadam depingit. Verum quando argumentum iſtud [t] alio loco perſecutus ſum, de eo plura hic non addo.

[t] Pantheon loc. cit.

Idem argumentum continuatur. Origo methodi docendi aenigmaticae.

§. XLVIII. Vbi vero ſemel Sacerdotes, vt ſibi ſpeciem ſapientiae non vulgaris compararent, ſtylum illum, de quo dixi, allegoricum, aenigmaticum, et fabulis obſcuris inuolutum, in Theologiam inuexiſſent, alii etiam, qui ad ſapientiae laudem adſpirabant, idem dictionis genus aemulari, illique pretium ingens ſtatuere coeperunt. Sapientum igitur nomen illi primum adepti ſunt, qui profunda Naturae arca-

arcana rimabantur, §. XLIV. et qui insuper suas, tum de his, tum aliis etiam rebus, sententias, aenigmatibus ingeniosis, et dictione aenigmatica inuoluere norant. Vere omnino obseruatum est, u *illos inter Graecos, qui sapientiae famam adepti sunt, res non sermone perspicuo proposuisse, sed aenigmatibus inuoluisse.* Et obseruari meretur, auctorem a me hic laudatum, id ipsum etiam ad mythologiam Graecorum applicare. Illis praesertim hoc familiare admodum erat, quos vulgo septem Graeciae Sapientes vocare consueuimus, quemadmodum ex PLVTARCHI *Conuiuio septem Sapientum* perspicitur. In eo enim Sapientes hi, sicuti et, qui cum ipsis conuiuio intersunt, aenigmatibus proponendis inter se certant. Illic p. 146. Thales, vnus e VII. Sapientibus, haec de Amaside refert. *Miserat Amasis Aegypti rex* ad Biantem Prienaeum *victimam, iubens, vt exemtam ex ea, carnem tum optimam, tum pessimam, sibi mitteret. At noster praeclare, linguam exsectam ad regem perferri curauit: quae res ei gloriam magnam, admirationemque peperit.* P. 152. de eodem Amasi Aegyptio, refertur ex eius literis, quod ei cum rege Aethiopum certamen de sapientiae praestantia, per aenigmata intercesserit. Per Aethiopes forte hic, vt alias saepius, Arabes intelligendi veniunt, quorum sapientia w Scripturae indicta non est, et quorum in proponendis soluendisque aenigmatibus studium, x ex historia Salomonis notum est. Ad Conuiuium VII. Sapientum vt redeamus, legitur porro in eo p. 149. de Eumeti, vel Cleobulina, Cleobuli filia: *Sapientem, inquit, et famosam non nosti Eumetidem? Tum Niloxenus: Nimirum, inquit, eam ob aenigmatum peritiam ac sapientiam laudas. Nam et in Aegyptum, quaedam ab ea propositae quaestiones peruenerunt.* Denique p. 153. obseruatur: *Enim vero priscis quoque Graecis in more*

u. PAVSANIAS in *Arcadicis*, siue Lib. VIII. p. 613.

w. *Ierem.* XLIX. 7.

x. I. *Regum* X. I.

more positum fuit, huiusmodi inter se quaestiones obscuras aenigmaticas proponere. Quod deinde Leschae et Hesiodi exemplis confirmatur. Celebre cumprimis est aenigma CLEOBVLI, vnius ex VII. Graeciae Sapientibus, cuius meminere [y] plures, quodque ita habet:

Εἷς ὁ πατὴρ, παῖδες δὲ δυώδεκα· τῶν δὲ ἑκάστῳ
[z] Κοῦραι ἑξήκοντα, διάνδιχα εἶδος ἔχουσαι.
Ἡ μὲν λευκαὶ ἔασιν ἰδεῖν· ἡ δ᾽ αὖτε μέλαιναι.
Ἀθάνατοι δὲ τ᾽ ἐοῦσαι ἀποφθινύθουσιν ἅπασαι.

Quae ex versione HVGONIS GROTII id latine sonant:

Est vnus genitor, cui bis sex ordine nati
Et sexaginta natae, sed dispare forma;
Candida namque harum pars altera, et altera nigra est:
Cunctae immortales, morientes attamen omnes.

Significatur autem aenigmate hoc annus, constans duodecim mensibus, quorum vnusquisque dies triginta candidos, totidemque noctes nigras habet. Est igitur aenigma istud physicum, fabulis Aegyptiorum, quibus in Theologia sua, corporum coelestium phaenomena et effectus subinnuere solebant, non valde dissimile. Et credi potest, Cleobulum, [a] quem sapientiae Aegyptiorum participem factum esse, constat, id ab Aegyptiis mutuo sumsisse. Verum tamen sapientia illa aenigmatica, multo antiquior censenda est, quod et PAVSANIAS innuit, et in PLVTARCHI *Conuiuio septem Sapientum* disertis verbis monetur. De Salomone namque rege Israëlitarum legimus, quod [b] *Regina Sabaeorum, eius fama permota, ad eum venisset, vt sapientiam eius aenigmatibus exploraret.* Ex Annalibus quo-

y. DIOGENES LAERTIVS Lib. I. §. 91. STOBAEVS in Eclogis Physicis Lib. I. c. XI. SVIDAS in voce Κλεοβουλίνη.

z. Ita ex STOBAEO emendat CASAVBONVS. Alii aliter. Vide notas MENAGII ad Laërtium.

a SVIDAS in Κλεόβουλος. Adde DIOGENEM LAERTIVM Lib. I. §. 89.

b. I. *Reg.* X. I. etc.

que Phoenicum, MENANDER Scriptor antiquus memoriae haec prodidit: [c] *Hirami temporibus clarebat Abdemonis filius natu minor, qui difficultatem problematum, quae sibi explicari iussit Solomon, Hierosolymorum rex, semper ingenii subtilitate superabat.* Et DIVS annales eosdem secutus, ea de re in haec verba scripsit, [d] *Solomonem —— ad Hiramum aenigmata misisse, pariter rogantem, ab ipso vt alia acciperet; quique proposita soluere nequiret, is ab interprete pecunia mulctaretur. Hiramum vero, cum conditionem accepisset, et aenigmata explicare non potuisset, magnam pecuniae vim pro mulcta pependisse, postea per Abdemonem quendam hominem Tyrium, soluisse ea, quae proposita erant, rursumque alia proposuisse, quibus soluendis cum haesisset Solomon, Hiramo ab eo multum pecuniae persolutum.* Similia his de Amaside, rege Aegyptiorum, commemorare PLVTARCHVM, paulo ante monuimus. Et certe Salomonis aetate extitisse, notasque passim fuisse, sententias Sapientum, stylo aenigmatico conscriptas, ipse satis indicat *Prouerb.* cap. I. v. 5. *Audiet sapiens, adiicietque doctrinam, et intelligens consiliis abundabit, vt intelligere queat parabolas, easque interpretetur, et verba Sapientum, atque eorum aenigmata.*

c. Apud IOSEPHVM Antiq Lib. VIII. cap. V. §. 3.

d. Apud eundem loc. cit.

Methodum hanc aenigmaticam et allegoricam, in docendo propriam sibi reddiderunt vetusti gentium Sacerdotes.

§. XLIX. Quae de Sapientibus temporum antiquissimorum, eorumque sermone aenigmatico, in genere obseruauimus, ea vtique in Sacerdotibus etiam, et multo quidem magis, omnium vero maxime in Sacerdotibus Aegyptiorum, locum habent. Recte id verbis his obseruauit CLEMENS ALEXANDRINVS: [e] *Omnes igitur, vt semel dicam, qui de rebus diuinis tractarunt, tam Barbari quam Graeci, rerum quidem principia occultauerunt, veritatem autem, per aenigmata, symbola, allegorias, metaphorasque, similesque tropos tradiderunt, cuiusmodi sunt* etiam

e. Stromatum Lib. V. p. 566. Sic

etiam apud Graecos Oracula. Inprimis vetustissimis Theologiae apud varias gentes conditoribus, magnopere semper placuit, vt rerum diuinarum cognitio, aliis non traderetur, nisi fabulis tecta et obuoluta, quia sicuti vetus quidam et peringeniosus Philosophus obseruat, [f] fabulae inter obscura Theologorum aenigmata, et perspicuam Philosophorum dogmaticorum orationem, medium quoddam tenent, cum his quidem sint obscuriores, illis vero clariores et intellectu faciliores. Aegyptiorum de rebus diuinis fabulas, in *Pantheo* nostro persaepe adferimus, et pro ingenii modulo explicamus. Graecorum, et tractae ab iis Romanorum de Diis suis fabulae, etiam pueris notae sunt. Sed et aliorum Barbarorum, qui nempe literarum et sapientiae studium aliquo modo coluerunt, Theologia, suos semper habuit λόγυς ἱερὺς, *fabulas sacras et allegoricas*, [g] diuersas quidem a fabulis Graecorum, neque minus Aegyptiorum; sed quibus tamen res propemodum eaedem significantur, et hac quidem in re illis non valde dissimiles. Tales quasdam Phrygum et Paphlagonum fabulas sacras adfert PLVTARCHVS *de Iside* p. 378. Λόγον ἱερὸν Pelasgorum, qui sunt vetustissimi Graeciae incolae, commemorat HERODOTVS Lib. II. c. 51. Idem etiam Aegyptiorum λόγυς ἱερὺς [h] passim tangit. Eosdem [i] AELIANVS appellat λόγυς προφητικὺς, et [k] PROCLVS ἱερατικὺς. Et Syrorum quoque aliquem λόγον ἱερὸν [l] AELIANVS refert. Sunt autem illi λόγοι ἱεροὶ nihil aliud, quam quod CLEMENS *Alexandrinus*, de Aegyptiis loquens, appellat [m] ἱερατικὰς ἱστορίας Αἰγυπτίων, *historias* (vel fabulas) *sacerdotales Aegyptiorum*, a Sacerdotibus nimirum confictas, et ad Sacrorum vsum translatas. Ideoque CHAEREMON Sacerdos Aegyptius, eosdem appellauit

et PROCLVS in Timaeum Platonis Lib. III. p. 216.

f. MAXIMVS TYRIVS Dissert. XXIX. p. 350.

g. PHVRNVTVS de Natura Deorum cap. XVII. init.

h. Lib. II. c. 48. 62. 81.

i. de Animal. Lib. XI. c. X. p. 649.

k. Lib. I. in Timaeum Platonis p. 59.

l. de Anim. XII. 30.

m. Lib. V. Stromat. p. 566. D.

n. In Epistola PORPHYRII ad Anebonem P. VII. fin.

o. HARPOCRATION περὶ λέξεων, in voce Ἐξηγητής.

n τὰς ἱερατικὰς μύθους, *fabulas sacerdotales*. Erant et ab antiquo inde tempore, in plerisque, certe maioribus et celebrioribus, Templis, quidam ἐξηγηταὶ, *interpretes*, o qui peregrinis Templa adeuntibus, et in rationes Sacrorum inquirentibus, de fabulis sacris tantum, quantum cognosci volebant Sacerdotes, et quantum forte illi ipsi interpretes sciebant, referebant atque explicabant. Templorum in Graecia ἐξηγητὰς passim commemorat, qui cum illis conuersatus est, PAVSANIAS, in *Descriptione Graeciae*. In Aegypto ἐξηγητὰς huius generis, vel vt p HERODOTVS eos vocat, ἑρμηνέας, instituit Psammetichus, qui a pueritia lingua graeca imbuti essent, et peregrinis omnia interpretarentur. Hos consuluit Herodotus in Aegypto, et ex eorum relatione, vt opinor, pleraque accepit, quae de rebus Aegyptiorum sacris memoriae prodidit. Habebant etiam q Assyrii et Arabes suos ἐξηγητὰς τῶν μύθων, *interpretes fabularum*, et ita r alii quoque. Has vero fabulas Sacerdotum Theologicas et sacras, non continuisse res veterum heroum praeclare gestas, verum ipsius naturae arcana, PHVRNVTVS, cum toto libro de *Natura Deorum* vbique asserit, tum capite praesertim vltimo, multis adstruit. Idemque ex Scriptoribus vetustis aliis, supra obseruauimus, §. XLV.

p. Lib. II. c. 154.

q. LVCIANVS in *Macrobiis* To. II. p. 632.

r. PLVTARCHVS de Iside p. 355.

De Aegyptiis maxime id ipsum adductis testimoniis pluribus confirmatur.

§. L. Talis igitur erat, omni procul dubio, Sacerdotum quoque Aegyptiorum, in tradendis Sacris, ratio et methodus. Et ab his quidem methodus talis tradendi Theologiam, aenigmatica, symbolica, et fabulosa, ad alios dimanasse videtur. De Graecis certum est. Nam qui apud hos doctrinam de rebus diuinis, eum ad modum traderent, Principes fuere Orpheus et Pythagoras, quos sapientiam Aegyptiorum in Graeciam intulisse, apud omnes

omnes conſtat. Et ea de re plura mox dicemus. Multa de hac Aegyptiorum Sacerdotum methodo et Theologia, PLVTARCHVS in libro *de Iſide et Oſiride* paſſim obſeruat, ex quo haec tantum nunc deſcribemus, quae leguntur p. 354. *Qui autem e militibus creabatur rex, ſtatim ſe Sacerdotibus dabat, fiebatque particeps Philoſophiae, occultantis pleraque fabulis, ac ſermonibus, obſcura veritatis indicia et argumenta habentibus, quod ſane ipſi declarant, ante Templa ſphyngas plerumque collocantes: quo innuunt, doctrinam ſuam rerum ſacrarum, conſtare ſapientia aenigmatica, et ſub inuolucris latente.* Similia de ſphyngibus obſeruat etiam CLEMENS *Alexandrinus* Stromat. Lib. V. p. 561. *Ideo Aegyptii ante Templa ponunt ſphyngas, quia doctrina de Deo aenigmatica eſt et ſubobſcura.* Poſtremum hoc veritati omnino conſentaneum eſt, an vero id ipſum ex veterum Aegyptiorum ſententia ſignificauerint ſphynges ante Templa collocatae, id aliis curatius explorandum et diiudicandum relinquo. IAMBLICHVS porro, vbi de ſymbolica docendi ratione, Pythagorae et Pythagoraeis vſitata, loquitur, iſthaec addit: [s] *Hic enim docendi modus, apud Graecos fere omnes, vt antiquiſſimus, exeolebatur: inprimis vero Aegyptii multiplici eum honore ſtudioque complexi ſunt.* Apud LVCIANVM in Dialogis, vbi interlocutorum alter veſaniam religionis Aegyptiorum derisiculo habuiſſet, alter reſpondet: [t] *Turpia profecto ſunt, quae dicis de Aegyptiis. Attamen pleraque illorum ſunt aenigmata, non omnino a profanis deridenda.* Et ne in congerendis huius modi teſtimoniis, modum tranſiliam, vnum hocce tantum ORIGENIS addo, quia fabulas ſacras, vel hiſtorias de Diis, ſigillatim tangit. Ita autem ille: [u] *Videtur mihi ita facere Celſus, ac ſi aliquis peregrinatus in Aegypto, vbi Sapientes Aegyptiorum, eru-*

s. *De vita Pythagorae*, cap. XXIII. p. 86. Edit. Kuſteri.

t. in *Deorum Concilio*, Opp. To. II. p. 956.

u. Lib. I. aduerſus Celſum pag. 11.

 diti

diti doctrina domeſtica, multa philoſophantur de his, quae apud illos ſacra exiſtimantur, plebeii vero homines, fabulas quaſdam audientes, quorum rationem non intelligunt, vehementer ſibi placent earum cognitione, putet ſe pernoſſe omnem Aegyptiorum ſapientiam, ex vulgaribus colloquiis, cum nemine Sacerdotum conuerſatus, nec a quoquam eorum doctus de Myſteriis Aegyptiorum. Fabulae igitur illae ſacrae, a Sacerdotibus in vulgus ſparſae, de Oſiride, Iſide, Horo, Typhone, aliaeque conſimiles, longe aliud quid ſignificabant, quam vulgus iis auditis, ſibi imaginabatur, celabant myſteria, nimirum naturae, et non niſi ex doctrina Sacerdotum arcana explicari poterant.

Idem ex docendi methodo Pythagoraeorum, quam hi acceperunt ab Aegyptiis, corroboratur et illuſtratur.

§. LI. Verum cuius indolis fuerit illa Aegyptiorum diſciplina ſymbolica et myſtica, non melius poterit intelligi, quam ex rationibus diſciplinae in Scholis Pythagoraeorum obſeruari ſolitae. In eo enim Pythagoram imitatum eſſe Aegyptios, et [w] veteres diſerte teſtantur, et res ipſa clare loquitur. De Pythagoraeis haec memoriae prodidit PROCLVS, quae breuitatis amore, in latinum conuerſa adſcribo. [x] *In more poſitum fuit Pythagoraeis, vt, antequam rerum ſcientias perſpicue tradant, quaeſtionum propoſitarum dilucidationes, per ſimilitudines et imagines praemittant, atque tum his poſtea ſubiungant rerum earundem per obſcura ſymbola, demonſtrationem arcanam, et ſic demum, vbi intellectus, ad res has cognoſcendas, excitatus, oculusque Mentis perpurgatus eſt, totam de rebus, quae explicandae ſunt, doctrinam, ordine et perſpicue proponant.* Primus igitur gradus inſtitutionis in Scholis Pythagoraeorum hic erat, vt res, quae doceri debebant, exponerentur per ſimilia, ceu quaſdam rerum tradendarum imagines, quibus parabolae ac fabulae videntur annumerandae, etſi PROCLVS loc. cit.

w. IAMBLICHVS de vita Pythag. c. XXIII. init. PLVTARCHVS *de Iſide* p. 354.

x. Lib. I. in Platonis Timaeum p. 10.

cit. has ad ordinem ſymbolorum et aenigmatum referre maluerit. Succedebat huic inſtitutionis gradui alius, vt res de quibus edocendi erant diſciplinae huius alumni, ipſis per ſymbola, id eſt, ſententias oppido obſcuras et aenigmaticas proponerentur et inculcarentur. Operae pretium eſſe iudico, vt haec, quae de inſtitutione Pythagoraeorum dixi, exemplis nonnullis illuſtrem, vt hac ratione, et inſtitutionis illius indoles, et eius cum diſciplina Aegyptiorum ſumma concordia tanto melius pateat.

§. LII. In Scholis itaque Pythagoraeorum, locum primo habebat inſtitutio per ſimilia et imagines, quae Orphicis etiam quodammodo propria erat. Obſeruat PROCLVS, [y] *eorum qui per demonſtrationem* (δι' ἐνδείξεως) *de rebus diuinis diſſerunt, quoſdam loqui ſymbolice et fabuloſe, alios per ſimilitudines,* alios denique *aperte cogitationes ſuas et ſententias enuntiare. Rationem* porro *docendi per ſymbola* ait *eſſe Orphicorum, et eorum quoque, qui ſcientiam rerum diuinarum ſub cortice fabularum proponunt.* Deinde ſic pergit: *Etiam Pythagoraei Mathemata excogitarunt, ad rerum diuinarum commemorationem, et per haec, quaſi per imagines et ſimilitudines, ad illas tranſire annitebantur. Etenim numeros et figuras Diis attribuerunt, quemadmodum dicunt, qui res eorum narrare ſtudent.* Paria habet idem auctor in Commentario ad Euclidem Lib. I. p. 6. 7. Similitudines igitur imaginesque theologicae Pythagoraeorum, deſumtae erant ex Arithmetica et Geometria, *numeris* videlicet et *figuris*, per quas intelligendae veniunt figurae geometricae, quales ſunt *triangulus, cubus* etc. Luculentius id ipſum explicat PORPHYRIVS *de vita Pythagorae.* Et de numeris quidem Pythagoraeorum ita diſputat: [z] *Mathematicis ſcientiis et ſpeculationibus illis,* quae

Pythagoraeorum diſcipuli inſtituebantur primo per ſimilia, deſumta I. ex numeris.

y. In Theologiam Platonis Lib. I. c. IV.

z p. 202. Edit Cantabrig. vel 45. Edit Kuſteri.

quae inter corpora et incorporea media sunt, et quasi in vtrorumque confinio —— *veluti praeexercitationibus paulatim vtebatur, ad contemplationem eorum, quae vere existunt:* — *Doctrinam numerorum autem* —— *hanc ob causam studiose excoluerunt: Cum enim primas formas, primaque principia oratione perspicue explicare nequirent, quod et intellectu et prolatu difficillima sint; ad numeros, manifestioris doctrinae causa, confugerunt: Geometras atque Grammaticos imitati.* Vt enim hi literas earumque potestatem tradituri, ad notas illas confugiunt, easque veluti prima docendi elementa esse dicunt; sed nihilo minus postea docent, notas illas non esse elementa; sed illarum ope vera elementa cognosci.* Nempe Philosophi hi [a] *numerum* vocabant *patrem Deorumque et hominum.* Extat eam in rem hic eorum versus

a. PROCLVS Lib. I. in Timaeum Platonis, p. 6.

b. Apud SIMPLICIVM in Aristotelis Auscultat. Physic. Lib. III. fol. 104. b.

[b] Κέκλυθι κύδιμ' ἀριθμὲ, πάτερ μακάρων, πάτερ ἀνδρῶν

Audi me o gloriose numere, pater Deorum beatorum, paterque hominum.

Singulos vero numeros totidem Deorum nominibus insigniebant, ita vt [c] *vnitatem appellarent Apollinem, binarium Dianam, septenarium Mineruam,* * *numerum quendam* δικαιοσύνην, *id est iustitiam, alium vero* σωφροσύνην, *id est temperantiam* Et sic de aliis. Sicuti vero Pythagoras, quod [d] multi testantur, doctrinam de numeris ex Aegyptiorum institutione hausit, ita etiam nullus dubito, quin doctrinae huius ad res diuinas translationem et applicationem ab iisdem acceperit. Fateor quidem huius Aegyptiorum

c. PLVTARCHVS de Iside p. 354.

d. Supra §. XLIII.

* PORPHYRIVS de Abstinent. Lib. II. p. 188. Plura de his omnibus vide sis, in MEVRSII *Denario Pythagorico.*

rum Theologiae arithmeticae vix ac ne vix quidem mentionem occurrere, ex quo colligo, parciorem fuisse eius in institutione Sacerdotum, et scientiis ipsorum vsum; sed supersunt tamen quaedam illius vestigia, non valde obscura. Quando enim Pythagoraei docebant, [e] Monadem, numerum primum, rerumque omnium principium, esse masculo-foemineum, an non doctrinam Aegyptiorum aperte suam fecere? Numerus binarius [f] in Theologia Pythagorica dicebatur *Isis* et Diana, vbi *Isidis* nomen, originem suam Aegyptiacam aperte prodit. In eadem Theologia, [g] numerus quinarius appellari solebat *Nemesis*, quam fuisse Deam Aegyptiorum, [h] alibi docuimus, et *Bubastia*, cuius [i] ipsum adeo nomen Aegyptiacum esse, norunt eruditi. Ista nunc sufficiant. Plura dabit rerum huiusmodi auidis MEVRSII *Denarius Pythagoricus*.

e. Vide *Pantheon* nostrum Lib. I. cap. III. §. 6.
f. IAMBLICHVS in Nicomachi Arithmeticam p. 14.
g. NICOMACHVS in Theologia Arithmetica, apud PHOTIVM in Biblioth. col. 464.
h. Lib. I. c. V. §. 4.
i. Vide Lib. III. cap. III.

§. LIII. Aliae similitudines a Pythagoraeis, in tradenda scientia rerum diuinarum adhibitae, ex figuris Geometricis desumtae erant, quae tamen cum numeris Pythagoraeorum tantam habent affinitatem, vt ad eandem referri queant, et a PORPHYRIO etiam re ipsa referantur. Et iste quidem auctor docebit nos, quemnam figurae hae Pythagoraeis in doctrina ipsorum Theologica, vsum praestiterint. Sic autem is: [k] *Et Geometrae, cum* * *formas incorporeas verbis proponere non valeant, ad figurarum descriptiones confugiunt: dicentes, hoc* Δ *esse triangulum; non quod hoc ipsum, quod sub aspectum cadit, triangulum esse velint, sed istud omne, quod huiusmodi figuram obtinet, quodque huius ope, conceptum atque cognitionem trianguli animo repraesentat.*

Et II. ex figuris Geometricis.

k. in *vita Pythagorae* p. 203. Edit. Cantabr. vel 46. Edit. Küsteri.

 tat.

* ita vertit HOLSTENIVS, cum in graeco legatur σωματοειδῆ, id est *figuras corporeas*. Sed sine dubio corrigere voluit ἀσώματα εἴδη.

tat. Idem ergo et Pythagoraei in primis rationibus siue affectionibus formisque fecere. Cum enim incorporeas formas ac prima principia verbis tradere non possent, ad demonstrationem per numeros confugerunt: atque ita vnitatis quidem et identitatis atque aequalitatis rationem, causamque amicae conspirationis atque mutuae affectionis et conseruationis vniuersi, secundum idem ac eodem modo se habentis, vnum appellarunt. Vnum enim illud, quod in particularibus conspicitur, tale existit; partibus vnitum et conspirans, ob primae causae participationem. Diuersitatis autem atque inaequalitatis omnisque diuidui, et in continua mutatione versantis, et modo hoc, modo illo modo sese habentis, biformem rationem, binarium vocabant. Nam et binarii in rebus particularibus talis natura est. Sed rem eandem, cur nempe Pythagoraei in tradenda doctrina sua Theologica, vti voluerint figuris ex Geometria mutuo sumtis, tanquam similibus quibusdam, operae pretium est illustrare, verbis vetusti cuiusdam Philosophi, quae ita se habent: [1] *Nunc praestanda est ratio formae istius triangularis, in qua sunt limites septem, et sex interualla, duplicis et triplicis quantitatis. Nullam dico esse aptiorem figuram, quam est haec, in qua singularitas* (Monas) *cacumini superimposita, summitatem atque arcem obtinere consideratur, vt per eam, velut emissaculum quoddam, tanquam e sinu fontis perennis, prouidae intelligentiae, quasi quidam largus amnis efflueret: ipsaque singularitas* (Monas) *Mens, siue intelligentia, vel ipse Deus Opifex intelligatur esse. Cum enim* (Monas) *sit origo numerorum, omnibusque ex se substantiam subministret, rationesque eorum tam simplices, quam multiplicatas, ipsa contineat, ceteris numeris, incrementis, imminutionibusque mutatis, atque ex propria natura recedentibus, sola inconcusso iure est,*

1. CHALCIDIVS in Timaeum Platonis cap. XXIX. p. 292. Edit. Fabricii.

est, atque in statu suo perseuerat; semper eadem, semper immutabilis, et singularitas (Monas) *semper, quemadmodum diuina omnia, quae nulla temporis progressione mutantur, suntque semper impatibili felicitate.* Haec vero, quae indolem doctrinae Pythagoraeorum Theologicae, per figuras Geometricas, non parum illustrant, tam bene cum [m] placitis Aegyptiorum de *Phtha*, vel *Vulcano* ipsorum conueniunt, vt vix opus sit monere, Pythagoraeos hanc suam doctrinam videri ab Aegyptiis mutuatos esse. Spectat eo, quod supra iam monuimus, §. XXXIV, prima in Aegypto diuinitatis symbola, obeliscos fuisse et pyramides, moles quae figura sua triangulum repraesentant. An non diceres, Sacerdotes Aegyptiorum, huiusmodi moles erigendo, eadem plane in animo habuisse, quae de Triangulo disputabant Pythagoraei? nisi ex testimonio PLINII, quod loco cit. adduximus, quodque ipsa vetus Aegyptiorum lingua mirifice confirmat, constaret, moles illas stupendas, non primum rerum omnium Principium, verum potius Solem, adumbrasse. Fuerintne vero Sacerdotes quidam, in arcana sua doctrina, etiam de Pyramidibus ac Obeliscis, more Pythagoraeorum ratiocinati, nunc quidem incertum, at minime improbabile est. Et in vniuersum Pythagoraeos, hanc tradendi dogmata sacra rationem et methodum, ex Aegyptiorum disciplina accepisse, liquere potest ex his PLVTARCHI: [n] *Apparet, etiam Pythagoraeos Typhoni vim genii adsignasse. Natum enim eum aiunt esse mensura* (vel *numero*) *pari, quinquagesima sexta nimirum. Rursum triangulam figuram Plutonis, Bacchi et Martis esse aiunt: quadratam Rheae, Veneris, Cereris, Vestae, et Iunonis: duodecim angulorum figuram Iouis: quinquaginta sexangulam Typhonis, vt Eudoxus tradit.* Nam haec ab Aegyptiis ad Pythagoraeos dimanasse, ipsum nomen

m. Vide *Panthei* Lib. I. cap. II. §. 8. et II. cap. III. §. 6.

n. *de Iside et Osir.* p. 363. init. Vide et p. 367. fin. 370.

Typho-

Typhonis, Daemonis, vel Genii Aegyptii, satis prodit. Idem etiam ex eo colligi posse arbitror, quod PLVTARCHVS haec ad illustrandas res Aegyptiorum attulerit, quodque ea depromserit ex EVDOXO, Sacerdotum Aegyptiorum alumno, et qui de eorum rebus plura egregia memoriae prodiderat. Cum vero haec Aegyptiorum, per numeros et figuras geometricas, institutio, nonnisi apud initiandos adhiberetur, mirum non est, de ea apud veteres paucissima memoriae mandata reperiri.

Succedebat apud Pythagoraeos, institutio per symbola, quibus inuoluebant doctrinam physicam. Id autem ab Aegyptiis tractum erat.

§. LIV. Institutioni per similitudines et imagines, succedebat in Disciplina Pythagoraeorum, institutio per symbola, sic autem vocantur sententiae breues; sed obscurae aenigmaticae, continentes aut doctrinam de rebus naturalibus, aut praeceptum aliquod vitae instituendae practicum. Symbolis Pythagoricis nihil notius est apud Scriptores historiae Philosophicae veteres. Illorum quaedam referebantur ad doctrinam de rebus naturalibus, de quibus haec obseruat PORPHYRIVS: o "Ἔλεγε δέ τινα καὶ μυστικῷ τρόπῳ συμβολικῶς. —— οἷον, ὅτι τὴν θάλατταν μὲν ἐκάλει * Κρόνου δάκρυον. Τὰς δὲ ἄρκτους Ῥέας χεῖρας· Τὴν δὲ Πλειάδα Μουσῶν λύραν. p Τοὺς δὲ πλανήτας Κύνας τῆς Περσεφόνης. Τὸν δ' ἐκ χαλκοῦ κρουομένου γινόμενον ἦχον ** ἔλεγε Φωνὴν εἶναί τινος τῶν δαιμόνων ἐναπειλημμένην τῷ χαλκῷ. *Quaedam etiam arcano et mystico modo, per symbola et aenigmata proferebat. ——— Verbi gratia, cum mare lachrymam Saturni appellaret: vrsas vero polares,*

o. In *vita Pythagorae*, p. 199. Edit. Cantabrig. vel 41. Edit. Küsteri.

p. Sic et CLEMENS *Alexandr.* p. 571.

* In Editionibus vulgatis legitur εἶναι δάκρυον, et sic HOLSTENIVS vertit, *cum mare lachrymam appellaret.* Sed legendum, vti correxi, et latine reddidi, Κρόνου δάκρυον, ex PLVTARCHO p. 364. et CLEMENTE *Alexand.* p. 571.

** Vocem hanc, quae ex Textu graeco excidisse videtur, hic restitui.

res, Rheae manus; Pleiadem Musarum lyram; Planetas canes Proserpinae: sonum autem, qui aeris percussu redditur, dicebat daemonis cuiusdam vocem esse, in ipso aere inclusam. Quaedam horum Symbolorum etiam [q] CLEMENS ALEXANDRINVS inter Pythagoraeorum aenigmata memorat. Idem [r] alio loco *Aegyptiorum* quoque *Aenigmata* tangit, et eorum haec exempla adfert. *Ex Aegyptiis nonnulli Solem in nauigio, alii super crocodilum pingunt. Significant autem, quod Sol per aërem dulcem et humidum ingrediens, gignit tempus, quod ex alia quadam sacerdotali historia intelligitur.* Et quam non symbolis Pythagoraeorum, haec Aegyptiorum similia sunt, quando [s] *salem marinum* dicebant *spumam Typhonis*, [t] *vitem* vero *sanguinem eiusdem terrae mixtum?* Consimiliter in historiis sacerdotalibus perhibebatur, [u] *lepidotum*, *phagrum*, et *oxyrinchum*, pisces Niloticos, gustasse de genitalibus Osiridis, in fluuium proiectis, vel secundum alios, [w] *oxyrinchum ex vulneribus Osiridis ortum esse.* Huius generis etiam sunt, nomina herbarum, symbolica apud Aegyptios: quod *Artemisiam* appellarent *cor Bubastis: Bulbum Scylliticum, Typhonis oculum: crocum, sanguinem Herculis*, et quae sunt huius generis plura, de quibus nonnulla etiam dicentur §. LVIII. Ad haec Aegyptiorum symbola, si ita velis, referri pariter possunt eorundem fabulae de multiplici variaque Solis forma, fabulae plures de Ammone, de Hercule, de Harpocrate, de Typhone, et quae non aliae? quarum plerasque, aut certe praecipuas, suis locis tangimus. Vere igitur, quod monuimus §. L, de Aegyptiis IAMBLICHVS obseruat, *eos inprimis hunc dicendi per symbola characterem, maximo in pretio habuisse, et multiplici studio excoluisse, atque illos imitatum Pythagoram, in eo quoque plurimum diligentiae posuisse:*

q. loc. cit.

r. Stromat. Lib. V. p. 566.

s. PLVTARCHVS de Iside p. 363.

t. *Idem* p. 353.

u. *Idem* p. 358.

w. AELIANVS de Animal. Lib. X. c. 46.

vt

x. *Idem* in *vita Pythagorae* cap. V. p. 16.

vt qui [x] *viam docendi per ſymbola ingredi coeperit eodem modo, quo in Aegypto doctus erat.*

Pythagoraei, imitati Aegyptios, per ſymbola etiam tradebant doctrinam practicam.

§. LV. Praeter haec Pythagoraeorum ſymbola, quae poſſumus appellare phyſica, alia a veteribus ſaepe commemorantur, quorum vſus erat in tradenda doctrina practica. Audiamus de his PORPHYRIVM ita differentem: [y] *Erat et aliud quoddam ſymbolorum genus huiusmodi: Stateram non eſſe tranſiliendam: hoc eſt, auaritiam fugiendam. Ignem gladio non fodiendum: id eſt tumidum et iracundum aſperis verbis non commouendum. — Cor non comedendum: hoc eſt, non oportere ſemetipſum moerore conficere. — Deorum imagines in annulis non ferendas: id eſt ſapientiam ſermonemque de Diis non temere paſſim in promtu habendum, nec in vulgus efferendum. Libamina Diis facienda iuxta auriculam poculorum. Eo enim indicabat, Deos Muſica honorandos ac celebrandos eſſe: ea enim aures penetrat.* Notum eſt, ſententias has morales aenigmaticas, inprimis *Symbolorum Pythagoricorum* nomine intelligi, easque [z] permultorum ſermonibus, olim cum maxime, celebratas fuiſſe. Easdem ex vetuſtis Scriptoribus diligenter collectas, nomine *Pythagorae Symbolorum*, vulgauit, et Commentario erudito illuſtrauit LILIVS GYRALDVS, qui typis ſaepe repetitus manibus doctorum teritur. Pythagoram vero ſymbola haec, ſuis tantopere commendata, moribus et inſtitutionibus Sacerdotum in Aegypto debere, quin imo pleraque ab ipſis traxiſſe, mutuoque ſumſiſſe, et veteres obſeruant, et res ipſa loquitur. Oſtendamus id vno alteroue exemplo. Erat inter celebrata illa Pythagorae ſymbola, et hoc, *cor non eſſe edendum*, quod, vti fere omnes obſeruant, nihil aliud, niſi hoc ſignificat, *non oportere ſe ipſum moerore conficere.* Dubitare non poſſum, quin hoc Pythagoras ex Aegyptiorum

y. In *vita Pythagorae* p. 199. Edit. Cantabr. et 42. Edit. Kuſteri.

z. Vide praeter PORPHYRIVM iam allatum, IAMBLICHVM in *vita Pythagorae*, cap. XXIII. p. 183. DIOGENEM LAERTIVM Lib. VIII. §. 17. 18. 19. PLVTARCHVM *de liberor. inſtitut.* p. 12. et *de Iſide* p. 354. aliosque.

ptiorum sermone desumserit. Nam in illo ⲞⲨⲰⲘ ⲚϨⲎⲦ, *cor comedere* dicitur de iis, qui poenitentia alicuius rei ducuntur, vel quibus rei alicuius memoria aut cogitatio, sensum molestum, curam vel moerorem adfert, vt *Exodi* XIII. 19. Ps. CX. 4. Rom. XI. 29. Videtur locutio haec metaphorica, initio Sacerdotibus, et linguae eorum sacrae symbolicae, de qua §. LVI, fuisse propria, vnde eadem non modo Pythagoraeis; sed * Mystis quoque tribuitur. Ex locutione illa mystica, initio Sacerdotibus et initiatis tantum perspecta, ab aliis vero minus recte intellecta, crediderim deriuandum esse, [a] quod in Oriente persuasio inualuerit, Magos posse cor hominis viuentis consumere. Verum posthaec locutio illa successu temporis, in communem sermonem se etiam insinuauit, vnde in Coptica Bibliorum versione, etiamnum toties legitur. Quinimo videmus, eadem loquendi forma vsum quoque esse HOMERVM Iliad. Z. v. 201. de Bellerophonte:

a. les Voiages de PIETRO DELLA VALLE. To. III. p. 594 595. etc. Vers. gallic.

Ἤτοι ὁ καππεδίον τὸ ἀλήϊον οἶος ἀλᾶτο
Ὃν θυμὸν κατέδων, πάτον ἀνθρώπων ἀλεείνων.

id est ex versione [b] CICERONIS:

Qui miser in campis moerens errabat Aleis
Ipse suum cor edens, hominum vestigia vitans.

b. Tuscu-lan. Lib. III. c. 26.

Vnde eorum forte sententia confirmari posset, [c] qui Poëtam hunc gente Aegyptium fuisse, contendunt. Sed, vt verum tamen fatear, locutio haec, rei quam

c. HELIODORVS Lib. III. Aethiop. p. 149. Edit. Bourdelot.

* CLEMENS *Alexandr.* Lib. V. Stromat. p. 560. extr. Etvidentur sane Sacerdotes, aut in vniuersum, aut saltem in castimoniis ab edendo quorumcunque animalium corde abstinuisse. AELIANVS igitur, quando obseruat, accipitrem cor non comedere, *de Animal.* Lib. II. c. 42. addit, esse hoc τελεστικὸν καὶ μυστικὸν, *ex disciplina initiatorum et Mystarum* [illegible]*ntum.*

quam exprimit, adeo conformis eſt, vt nunc in pleriſque linguis cultioribus reperiatur. Eſt et aliud Pythagoraeorum ſymbolum, praecipiens, vt *a fabis abſtineatur*, cuius ſententiae ſymbolicae, veteres [d] rationes admodum diuerſas reddere ſolent. Id autem bene omnino et vere GYRALDVS monuit, videri ſymbolum hoc ab Aegyptiis eſſe tractum. Etſi enim [e] faba Aegyptia optima eſſet, et in magno pretio haberetur, nouimus tamen ex teſtimonio Scriptorum praeſtantiſſimorum [f] *Aegyptios fabis ſerendis operam non valde dediſſe, et conſitas plerumque non ediſſe, Sacerdotes vero fabam ne intueri quidem ſuſtinuiſſe, exiſtimantes eam eſſe immundam.* [g] *Quidam* eorum etiam, *ſe patrum potius capita, quam fabas eſituros eſſe dicebant.* Ex Aegypto mos hic vna cum Myſteriis in Graeciam perueniſſe videtur, quod [h] ex Myſteriis Orphicis Eleuſiniisque colligere quodammodo licet.

§. LVI. Symbolica haec docendi res diuinas methodus, ab Aegyptiis ideo primo inuenta, et a Pythagoraeis poſtea adoptata fuit, vt audita non ita facile intelligi ac plene perſpici poſſent. Dicebantur talia initiatis tantum ac exercitatis: Reliqui nullum ex iis fructum percipiebant. De Pythagoraeis non male vetus quidam Anonymus ita iudicat: [i] *Nihil adeo proprium eſt Philoſophiae Pythagoraeorum, quam ſymbolicum doctrinae genus, vbi tanquam in ſacra initiatione, vox ſilentio permixta eſt.* —— *Nam ſtatim quodlibet dictum exercitatis lucem et characterem ſui in promtu oſtendit. Quemadmodum enim Apollo Delphicus, non dicit, nec abſcondit; ſed innuit, iuxta Heraclitum: ſic e Pythagoricis ſymbolis, et quod dici videtur, abſconditur, et quod abſconditur, intelligi videtur.* Eodem modo comparatum erat cum inſtitutione Aegyptiorum ſymbolica, quae aliquam ſapientiae, et profundae doctrinae ſpeciem, illo

CLEMENS *Alexand.* p. 302.
d. Conſuli hic poteſt, GYRALDVS in Symbola Pythagorae.
e. VINDETVS *de ſtatu vita functorum* Sect. V.
f. HERODOTVS Lib. II. c. 37. PLVTARCHVS Sympoſ. Lib. VIII. p. 729.
g. SEXTVS *Empiricus* p. 184. Edit. Fabric.
h. PAVSANIAS in Atticis p. 90.
Methodus haec docendi ſymbolica et aenigmatica Aegyptiorum, effecit, vt doctrina eorum non intelligi poſſet, niſi ab initiatis.
i. Apud STOBAEVM Serm. V. p. 69.

illo inprimis tempore, prae ſe ferebat, vere tamen, aut perfecte, neminem erudiebat, niſi exercitatum, aut initiatum. Reliqui ſonum verborum, ſed minus intellectorum et perſpectorum, audiebant quidem, et nonnunquam forte, ſe in ſtudio ſapientiae Aegyptiorum, profectus feciſſe non poenitendos, augurabantur: re ipſa vero, aut plane nihil percipiebant, aut nihil ſaltem, cum certitudinis ſenſu, aſſequebantur. Qui multum temporis, ſtudii, et laboris impendebant, vt verum doctrinae illius ſymbolicae ac aenigmaticae ſenſum diuinando attingere poſſent, intra coniecturarum limites ſe tamen continere ac ſubſiſtere cogebantur. Quo quis plus aliis ingenio et doctrina valebat, tanto maiorem explicationibus ſuis et coniecturis, ſpeciem probabilitatis conciliare poterat; verum ad plenam in rebus his certitudinem, peruenire vix ac ne vix quidem cuiquam integrum erat. Hinc ille in interpretatione fabularum Aegyptiacarum, etiam inter doctiſſimos quosque, tantus, tamque multiplex et mirificus diſſenſus obſeruatur, quem ex PLVTARCHI libro *de Iſide et Oſiride* colligere quiuis facile poteſt. Et profecto, ſi ſingulas illas Aegyptiorum fabulas ſacras aenigmaticas, ſeorſim conſideres, quantamcunque etiam diligentiam et vim attentionis adhibeas, fieri vix poſſe videtur, vt in genuinum earum verumque ſenſum penetres, ac veluti intromittaris. Verum nunc tamen, in illa literarum luce, qua fruimur, in illa antiquitatis omnis cognitione vberrima, quam huic mundi aetati reſeruauit Deus, aſſequi id ſaltem aliquo modo poterit, qui priſcas Sacerdotum Aegyptiorum fabulas ſollicite eruet, easque ab additamentis Graecorum recentiorum ſecernet, qui ad harmoniam et nexum fabularum inter ſe diligenter attendet, qui ex nexu illo omnes diiudicabit, et, vbi id facere licebit, cum aliis etiam Orientalium, Brach-

manum cumprimis Indorum, fabulosis et symbolicis traditionibus curate conferet, nam has, vt plurimum, ex Aegyptiorum fontibus olim dimanasse, multis indiciis liquet; etsi tamen, vt fieri solet, tractu temporis, modo non vno interpolatae, ac incrustatae fuerint.

Ex magna symbolorum copia, in Aegyptiorum doctrina, enata est dialectus Sacerdotum symbolica.

§. LVII. Obseruatione dignum puto, Sacerdotes Aegyptiorum, in tradenda doctrina sacra, non modo symbola quaedam adhibuisse, qualia etiam in Scholis Pythagoraeorum recepta erant; verum doctrinam Aegyptiorum, tanta horum symbolorum abundasse copia, vt illa peculiarem aliquam *dialectum* pepererint, *sacram*, vel *sacerdotalem*, qua nempe *Sacerdotes*, ac speciatim *Scribae Sacrorum*, in Sacris, in aliorum institutione, in libris denique suis, ac Monumentis religiosis, vtebantur, et quam praeter ipsos, nemo recte et per omnia intelligebat. Dialectus illa similis aliqua ratione erat scripturae hieroglyphicae; si quis ergo ea, quae veteres de hieroglyphicis Aegyptiorum obseruant, rite expendat, ex iis colligere poterit, cuiusnam generis fuerit illa Sacerdotum dialectus symbolica. Mentionem illius, quod acute perspexit [k] vir elegantissimi ingenii, facit MANETHO, Sacerdotum in Aegypto, regnante Ptolemaeo Philadelpho, Princeps, is enim in aliquo libro asseuerauit, [l] se sua desumsisse, *ἐκ τῶν ἐν τῇ Σηριαδικῇ γῇ κειμένων ϛηλῶν, ἱερᾷ διαλέκτῳ, καὶ * ἱερογραφικοῖς γράμμασιν κεχαραγμένων, ὑπὸ Θὼθ, τοῦ πρώτου Ἑρμοῦ*: *ex columnis in Seriadica terra positis, et lingua sacra, ac hieroglyphicis literis, a Thoth, Mercurio primo consignatis.* Sacerdotibus hic tribuuntur et literae ipsis propriae, hieroglyphicae scilicet, et dialectus sacra, ipsis nempe tan-

k. Mr. WARBURTON *Essai sur les Hieroglyphes des Egyptiens.* To. I. p. 74. etc.

l. Apud GEORGIUM SYNCELLUM Chronogr. p. 40.

* In *Panthei* Libro V. cap. V. §. 18. ostendi, legendum hic esse ἱερογλυφικοῖς. Et sic latine verti.

tantum vſu trita. Nec minus opportune vir idem egregius, prouocat ad eiuſdem MANETHONIS *Aegyptiaca*, in quibus hoc legebatur: [m] Ἐκαλεῖτο δὲ σύμπαν αὐτῶν ἔθνος ΥΚΣΩΣ, τοῦτο δέ ἐστι βασιλεῖς ποιμένες. Τὸ γὰρ ῾ΥΚ, καθ' ἱερὰν γλῶσσαν, βασιλέα σημαίνει, τὸ δὲ ΣΩΣ ποιμήν ἐστι, καὶ ποιμένες, κατὰ τὴν κοινὴν διάλεκτον, καὶ οὕτω συντιθέμενον γίνεται ΥΚΣΩΣ. —— Ἐν δ' ἄλλῳ ἀντιγράφῳ, οὐ βασιλεῖς σημαίνεσθαι διὰ τῆς τοῦ ΥΚ προσηγορίας, ἀλλὰ τοὐναντίον αἰχμαλώτους δηλοῦσθαι ποιμένας. Τὸ γὰρ ΥΚ πάλιν Αἰγυπτιαστὶ καὶ τὸ ΑΚ δασυνόμενον, αἰχμαλώτους ῥητῶς μηνύει. *Vocabatur autem gens eorum vniuerſa* HYCSOS, *id eſt* Reges Paſtores, HYC *enim in ſacra lingua* Regem *ſonat*, SOS *vero* Paſtorem, *ſiue* Paſtores, *ſecundum dialectum communem*, *vnde vox compoſita* HYCSOS. —— *In alio autem exemplari*, *nomine illo* HYCSOS, *non* reges *ſignificari comperi; ſed e diuerſo*, captiuos paſtores *indicari*. HYC *enim iterum lingua Aegyptiaca*, *et* HAC *cum adſpiratione*, captiuos *proprie nominatimque ſignificat*. Hic igitur linguam ſacram, vel ſacerdotalem Aegyptiorum, commemorari videmus. Et ex voce, quae ex illa ipſa lingua profertur, aliquod de illa iudicium ferre licebit. Vox illa eſt ΥΚΣΩΣ, ex duabus, ΥΚ et ΣΩΣ, compoſita. Vocum harum altera ΣΩΣ non habet, quod quenquam merito poſſit morari. Teſtatur MANETHO, in dialecto communi voce hac deſignari *Paſtorem*. Et ita res omnino ſe habet. In dialecto Sahidica, ſiue Aegypti ſuperioris, ϢⲰⲤ, *Schos*, vel *Sos*, dicitur *Paſtor*. Extat Oxonii in Bibliotheca Bodleiana, Euangelium Iohannis, ea dialecto expreſſum, in cuius cap. X. vox illa aliquoties occurrit. Inueni eandem in Monumentis aliis Copticis huius dialecti. Vox

m. Apud IOSEPHVM Lib.I. cont. Apion. §.14. p. 445.

(I) 2 vero

erat inaugurationis regiae, vel regiae poteſtatis in aliquem collatio ſolemnis. Hinc Sacerdotibus, in lingua ipſorum ſacra ſymbolica, *cingere* ſignificabat *inaugurare in regem*, et *cinctus* dicebatur, *rex* legitime et rite inauguratus. Poſſunt ea quae dixi ex *Scholiaſte* veteri *in Germanici Aratea* confirmari, cuius idcirco verba operae pretium erit adſcribere. De Templo autem Apidis Memphitico haec obſeruat: [r] *Vbi mos fuit, Solio regio decorari reges, qui regnabant. Ibi enim Sacris initiabantur primum, vt dicitur, reges, ſatis religioſe TVNICATI.* Hic ϦΗΚ, vt videtur, latine redditur *tunicatus*.

r. Pag. 120. Edit. Sant-Andreanae.

§. LVIII. Poſſumus rem eandem exemplis aliis illuſtrare. Scribit nempe idem ille MANETHO, de Salati, rege Paſtorum Arabicorum, qui Aegyptum inuaſerunt: [s] Ἑυρὼν δὲ ἐν νόμῳ τῷ * Σεθροΐτῃ πόλιν ἐπικαιροτάτην κειμένην πρὸς ἀνατολὴν τȣ̃ Βȣβαςίτȣ ποταμȣ̃, καλȣμένην δ' ἀπό τινος ἀρχαίας θεολογίας Ἄυαριν, ταύτην ἔκτισέν τε καὶ τοῖς τείχεσιν ὀχυρωτάτην ἐποίησεν. *Cum nactus eſſet in Sethroite Nomo, ciuitatem opportuniſſimam, ad Orientem fluuii Bubaſtitae ſitam, quae vero in antiqua Theologia Auaris appellabatur, et ipſam aedificauit, et muris firmiſſimis communiuit.* Dixerat idem alio loco: [t] Ἔςι δ' ἡ πόλις Ἄυαρις, κατὰ τὴν θεολογίαν ἄνωθεν Τυφώνιος. *Eſt vero vrbs Auaris, ſecundum Theologiam primaenam, Typhonia.* [u] Vir ſummus vrbem illam, de qua loquitur Sacerdos Aegyptius, exiſtimat fuiſſe *Peluſium*, coniectura non improbabili; mihi tamen vero videtur ſimile, [w] deſignari vrbem, olim loco illo exſtructam, vbi poſtea lacus Sirbonis emerſit. Hinc iam ratio facilis reddi poteſt, cur vrbs illa dicta fuerit *Typhonia*. Nam malo huic Genio

De eadem dialecto Sacerdotali, alia quaedam obſeruantur.

s. Apud IOSEPHVM loc. cit. p. 445.

t. Apud IOSEPHVM Lib. I. contra Appion. §. 26. p. 460.

u. MARSHAMVS in CanoneChron.

w. Vide *Panthei* Lib. V. cap. II. §. 23.

(I) 3

* Ita corrigit, et recte, MARSHAMVS, in Chronico Canone p. 108. et BERNARDVS in notis ad Ioſephum.

Genio Lacum Serbonidem Aegyptii assignarunt sedem, eumque hac de causa nuncuparunt [x] *exhalationes Typhonis.* Commodissime quoque ex eodem explicare licet, cur Sacerdotes vrbem illam dixerint *Auarin.* Vox enim haec, Aegyptiace ⲁⲩⲣⲏⲭ, (*Aures*) *finem* alicuius rei, aut *extremitatem* sonat. Sic ⲁⲩⲣⲏⲭⲟⲩ ⲛⲧⲉ ⲭⲏⲙⲓ, *extremos fines Aegypti*, habes *Genes.* XLVII. 21. Vide et Psalm. II. 8. Rom. X. 18. Sacerdotes igitur vrbem illam, cuius nomen proprium ignoramus, lingua sua sacra, dixerunt *finalem*, vel *terminalem*, quia in ipsis Aegypti finibus vltimis, qui Syriam spectant, sita erat. Eandem ob rationem, Mons *Cassius*, penes quem vrbs illa condita erat, a Syris dicta fuisse creditur, [y] קצי videlicet, *Cassi*, id est *terminalis*, *quia Aegyptum Syriamque disterminabat.* Non alia de causa, AESCHYLVS Poëta, de vrbe *Canobo*, quippe quae ab altero latere, vrbs esset Aegypti vltima, versus Libyam, in *Prometheo vincto* canit v. 845.

Ἔστιν πόλις Κάνωβος ἐσχάτη χθονός.

Vrbs est Canobus, terrae extrema.

Ceterum, quoniam ex MANETHONE monui eandem vrbem a Sacerdotibus, *Typhoniam* quoque nuncupari consueuisse, occasione hac monebo, in lingua eorum symbolica, vel Theologica, praesertim vero in ipsorum Physiologia, nomina longe plurima a Diis fuisse desumta. Ita supra iam vidimus §. LIV, Sacerdotes *mare*, et *salem marinum*, dixisse *spumam Typhonis*, et *vitem* illius ipsius *sanguinem terrae permixtum.* Nulla erat herba vel planta, quae non haberet tale in lingua Sacerdotum nomen. Itaque * *hederam*

[x] *Ibid.* §. 10. et 23.

[y] BOCHARTVS Geograph. Sac. Part. I. Lib. IV. cap. 32.

* PLVTARCHVS de Isid. et Osir. p. 365. vbi pro Χενόσιρις, videtur legendum Σχενόσιρις. Nam ϣϣⲏⲛ, *Schen*, Aegyptiis dicitur *planta.* Vnde *Schen-Osiri*, est *planta Osiridis.*

ram vocabant *Schen-Osiri*, id est *plantam Osiridis*. Et memoriae proditum legimus, Prophetas Aegyptiorum, * *verbenacam* dixisse *lacbrymam Iunonis*, vel, quod idem est, *Veneris*, *lilii* aliquod genus, * *sanguinem Martis*, vel, quod eodem redit, *Herculis*. Artemisiam, [b] *cor Bubasteos*, bulbum Scylliticum, [c] *oculum Typhonis*, crocum, [d] *sanguinem Herculis*, Marrubium [e] *Hori genituram*, et quae sunt plura eiusdem generis, quae facile deprehendet, quisquis auctores indicatos euoluere dignatus fuerit. Plura de illa lingua Sacerdotum mystica, possent adferri; sed quae attulimus, satis declarant, qualisnam illa fuerit.

z. *Notha Dioscoridis* p. 466. APVLEIVS de herbis c. 3.
a. *Notha Diosc.* p. 457.
b. APVLEIVS, c. 10.
c. *Idem* c. 42.
d *Notha Dioscor.* p. 441.
e. *Eadem* p. 458.

Obscuritatis huius a Sacerdotibus cum affectatione vsurpatae, prima caussa, pristina linguae patriae inopia, fuit.

§. LIX. Talis igitur erat sacra illa dialectus Sacerdotum Aegyptiorum, vt, qui illam audirent, aut legerent, voces quidem, vtpote ex communi sermonis vsu desumtas, intelligerent, res vero vocibus illis designatas, sed ad sensum arcanum applicatis, non ita facile perciperent, nisi essent vehementer exercitati, aut Sacris initiati. Sed quaenam potuit esse caussa, quae homines sapientiae singularis studio et laude illustres, impelleret, vt sapientiam suam alios tam sollicite celarent? Vbi rem hanc intenta cogitatione mecum expendo, et ad vltimas rerum huiusmodi origines animum aduerto, credere cogor, primam ac praecipuam rei huius caussam fuisse, primarum in Mundo linguarum, ac sigillatim Aegyptiacae, inopiam et sterilitatem. Scientiae, inprimis quae pro obiecto habent res spirituales, aliasque paulo abstrusiores, et a vulgari hominum cognitione magis remotas, nonnisi pedetentim, et per varios gradus excultae fuerunt. Ideoque successu tantum temporis diuturni, voces et termini excogitari coeperunt, ad res mente conceptas rite designandas veritatesque inuentas, commode et distincte explicandas. Primi sapientiae magistri, conceptus suos de

(1) 4 rebus

rebus altioris indaginis, et ſub intellectum vulgi per ſe non cadentibus, vix aliter, certe non melius, quam per ſimilitudines, locutionesque tropicas, allegoricas, et ſymbolicas, exprimere nouerant. Ipſa lingua ſancta populi Dei, qua etiam Prophetae diuinitus inſpirati ſunt vſi, [f] *caret vocibus, res ſpirituales primario ac proprie ſignificantibus, ideo eae exprimuntur vocibus a rebus corporeis mutuo deſumtis.* Quando Hebraei *Spiritum* deſignare volunt, etiam diuinum, vocem ſolent adhibere רוח, quae proprie *ventum* ſignificat. Similiter נשמה, qua etiam Hebraei *animam rationalem* intellectam volunt, proprie *halitum oris* deſignat. Idem quoque ſignificat נפש. Conſimili modo Graeci *Spiritum* dicunt πνεῦμα, nempe a πνέειν, a *ſpirando* et *flando*, quod vento proprium eſt, vnde vox illa primario *ventum*, et deinde *Spiritum rationalem* innuit. Apud Latinos eandem ſignificationis vim habere *Spiritum*, vel ex iis quae dicta ſunt, ſatis liquet. *Animus* Latinorum deſumtus haud dubie eſt, a Graecorum ἄνεμος, id eſt *ventus*. Et ab ea ſignificatione non recedit vox *animae*, qua et vtitur LVCRETIVS Lib. VI. 129.

Nec mirum cum plena animae veſicula parua
Saepe ita dat pariter ſonitum diſploſa repente.

Et HORATIVS Lib. IV. Od. XII.

Iam veris comites, quae mare temperant
Impellunt animae lintea Thraciae.

Animae Thraciae ſunt venti, [g] quorum patriam veteres finxere Thraciam. Quibus vocabulis Aegyptii veteres vſi ſint, ad ſignificandum ψυχὴν, *Animam*, et Πνεῦμα, *Spiritum*, certo ſciri nequit. Nam Aegyptii Scripturae S. interpretes, quoties in graeco voces hae occurrunt, eas ſemper retinent, neque alia Aegyptiaca aequipollenti reddunt. Crediderim tamen, veteres Aegyptios vſos fuiſſe voce ⲛⲓϥⲓ, *niphi*,

[f] Rev. WYTTENBACHIVS *Tentamine Theologiae dogmaticae, methodo ſcientifica pertractatae* §. 512. *Schol.*

[g] VALERIVS FLACCVS Argon. Lib. I. v. 611. *Scholiaſtes Apollonii* ad Lib. I. Argon. v. 826.

niphi, quippe quod *flandi* ac *spirandi* significationem habeat, *Iohan.* III. 8. VI. 18. *Apocal.* VII. 1. Et nisi memoria me decipit, in Gemma aliqua Gnostico-Abraxea, legi vocem ⲚⲓϤⲓ adhibitam de *Spiritu Sancto*, vti quidem opinabar. Sed eam nunc quaerere non vacat. Scribit quidem HORAPOLLO: [h] Ἐϛι γὰρ τὸ βαῒ παρ' Αἰγυπτίοις ψυχή. *Nam Aegyptiis Bai dicitur Anima.* Verum arbitror, vocem hanc esse tantum symbolicam, et ex dialecto Sacerdotum petitam. Nam paulo ante dixerat: *Etiam pro anima* (ἀντὶ ψυχῆς) *ponitur accipiter.* Id est, *Accipitrem voluerunt esse symbolum animae.* Est vero ⲂⲀⲒ, βαῒ, *bai*, species aliqua *accipitrum*, *vpupa* videlicet, *Deuter.* XIV. 7. Ac idem quoque in Dictionario aliquo perbreui, Coptico-Graeco, Bibliothecae Regiae Parisiensis, inueni. Et apparet, quosdam *Vpupam* generi *Accipitrum* annumerare. Aegyptiis igitur *accipiter* symbolum erat *animae:* ideoque Sacerdotes *animam* significaturi, *vpupam*, vel *accipitrem* dicebant. Ceterum, quod ab hoc loco non alienum est, *accipitrem* Aegyptiis quoque symbolice designasse *ventum*, [i] alibi iam monuimus. Ad interpretes Aegyptios vt redeam, solent illi tamen νῦν, *mentem rationalem*, modo reddere ϨΗΤ, *cor*, 1 *Cor.* II. 16. XIV. 14. 15. quod nempe existimarent, cor esse sedem mentis, modo etiam ⲠⲒⲔⲀϮ, quod proprie *intellectum* sonat. *Rom.* XII. 2. 1 *Corinth.* XIV. 19. Sterilitas igitur linguae, et inopia vocum commodarum, Sacerdotes Aegyptios, vti populos omnes, nondum scientia insigniter politos, coëgit, vt ad declarandam mentem suam, locutionibus continuo vterentur tropicis, allegoricis, metaphoricis et symbolicis, ac res naturales saepe sub inuolucris aenigmatum et fabularum mirificarum proponerent.

h. *Hieroglyph.* Lib. I. c. VII.

i. *Panthei* Lib. II. cap. IV. §. 5.

Postea character dicendi symbolicus placere coepit, 1. quia sapientiae reconditae speciem audientibus offert. 2. quia docenti securitatem praestat.

§. LX. Postea vero, vbi stylus ille symbolicus et allegoricus, vsu diuturno inualuisset, et singulae illius voces, significationem adeptae essent determinatam et certam, id quod sola necessitas, inopiae filia, primo inuexerat, coepit etiam auribus placere, gratumque orationi ornamentum adferre visum est. Is certe hodie est, fuitque semper Orientalium omnium genius, vt orationem tropis miris, figurisque plane peregrinis, ornarent, aut potius inquinarent. Russi quondam solebant [k] supremam in Republica potestatem appellare *Solem*, Ecclesiam, et quicquid ad Sacra pertinet, *Lunam*, fungentes muneribus praecipuis, in Republica et Ecclesia, *Stellas*, homines plebeios *terram* etc. Et talis in vniuersum, quod eruditos non latet, esse solet Oratio populorum, qui Solem orientem spectant. Quoniam vero talis Oratio, tropis, symbolis, et dictionibus aenigmaticis, tanquam tessellis quibusdam et emblematibus distincta, sapientiae non mediocris existimationem post se olim trahebat, illi inprimis, qui ad laudem sapientiae adspirabant, et nomen etiam Sapientum affectabant, hoc dictionis allegoricae et aenigmaticae genus tam crebro vsurpabant, tamque diligenter excolebant, vt *parabolae*, et *aenigmata Sapientum*, in prouerbium satis notum abierint, et antiquis illis temporibus nemo Sapientis nomine dignus videretur, nisi qui sententias tum physicas, tum practicas, sermone aenigmatico inuoluere didicisset, §. XLVIII. Nam, quod Scriptor quidam perelegans opportune monuit, vere de Sapientibus prisci illius aeui dici poterat. [l] *Ea est humanae Mentis arrogans imprudentia, vt, quae exposita sunt, minoris faciat, quae abstrusa, vehementer admiretur. Res enim occultas visuique non expositas, coniectando persequitur, et rationis inuestigare beneficio laborat, quas priusquam inue-*

k. PETRI ab HAVEN Reise in Rußland p. 411.

l. MAXIMVS TYRIVS Differt. XXIX. p. 349.

inuenit, quaerit, et, vbi inuenit, tanquam opus ſuum amat. Cum igitur ineruditi etiam, Sapientum aenigmata doctasque fabulas admirarentur, magnumque illis prĕtium ſtatuerent, hi iiſdem vti tanto libentius perrexere, iisque doctrinam ſuam tanto copioſius exornauere, quod ſibi, vbi etiam a vero aberrarent, ſecuritatem praeſtarent non leuem. Multo magis certe ille, id quod docet, aliorum examini, ac cenſurae etiam atque reprehenſioni exponit, qui ſententiam ſuam ſine ambagibus et obſcuris vocum inuolucris diſtincte proponit, quam qui poſt aenigmatum ambiguorum, fabularumque plures ſenſus admittentium propugnacula, tutus latet. Obſeruat hoc auctor paulo ante laudatus, qui poſtquam aenigmatum PHERECYDIS *Syrii* et HERACLITI mentionem inieciſſet, iſta ſubiicit. [m] *Omnia plena ſunt aenigmatum, tam apud Poëtas, quam Philoſophos* vetuſtiores. *Quorum ego in tradenda veritate reuerentiam et verecundiam, pluris facio, quam recentiorum* (παῤῥησίαν) *audaculam libertatem. Eorum enim, quae natura humana, ob ſuam imbecillitatem diſtincte intueri nequit, modeſtior interpres eſt fabula. Quod ſi plus illis prioribus, poſteriores audaculi viderunt, gratulor illis hoc ſcientiae augmentum: ſin cum nihilo plus ſcierint, aenigmata tamen illorum, in manifeſtius et perſpicuum magis dicendi genus conuerterint, vereor, ne quis reprehendere eos poſſit, quod occultas ſacrasque uulgauerint ſcientias.* Opponit auctor hic veterum dicendi genus aenigmaticum et fabuloſum, tanquam verecundum, et ſublimitati rerum Theologicarum conueniens, τῇ παῤῥησίᾳ, *audaciori libertati* recentiorum, qui de rebus tam arduis diſputantes, ſine vlla circuitione, ſcapham vocare ſcapham auſi ſunt. Et ita Orientalium omnium, ac ſigillatim Aegyptiorum, Sapientes, quoque iudicaſſe, dubio carere debet. Eaque de cauſa

m. *Idem ibidem* p. 348. fin. 349.

causa methodo illi docendi symbolicae ac aenigmaticae semper inhaeserunt.

Eandem ob causam Sacerdotes Aegyptii neminem scientiarum suarum arcanarum faciebant participem, nisi praeuia initiatione molesta, ac diuturna.

§. LXI. Norunt vero omnes, in Aegypto, sicuti in Oriente toto, Sapientes et Sacerdotes fuisse eosdem. Qui rerum diuinarum curam agebant, illi iidem omnis quoque sapientiae et scientiae antistites erant et magistri, iique scientias reliquas, praesertim vero scientiam Physicam, Astronomicam, et practicam, eo tantum summa industria expoliebant, vt ornandae et perficiendae doctrinae de rebus diuinis subseruire possent. Et hoc nouum illis suggerebat argumentum, vt in illa sua doctrina de rebus diuinis, locutionibus allegoricis et aenigmaticis, omnes Sacris suis non initiatos, a clara et distincta rerum sacrarum cognitione in perpetuum arcerent. Ex quo enim theoretica cognitio rerum diuinarum, apud Aegyptios, in aliquam singularis scientiae aut disciplinae formam redacta est, et veritates Theologicae, a Sapientibus inuentae et certo ordine digestae, paulo operosius doceri, ac discipulis tradi coeperunt, visum est Sacerdotibus, verum disciplinae huius nucleum, certis tantum atque selectis discipulis reseruare, reliquum vero vulgus, fabulis allegoricis, symbolis obscuris, et, vt paucis dicam, doctrina pure aenigmatica, audita quidem; sed vt plurimum non intellecta, pascere, et re ipsa ludificare, quod [n] insignis disciplinae huiuscemodi fautor et admirator, non potuit non fateri. Ideoque Aegyptii omnium primi, in religionem mysteria inuexere, a quibus eadem, per Inachum, Orpheum, et Eumolpum, acceperunt Graeci, et non minus aliae quoque gentes, apud quas Mysteria in vsu fuerunt. Ad haec Mysteria, in quibus disciplinae sacerdotales, per idoneum temporis interuallum, successiue tradebantur, et arcana Theologiae symbolicae aperte explicabantur, praeter

n. SYNESIVS in *Encomio Caluitii*, pag. 70.

ter Aegyptiorum reges, [o] nemo admittebatur, nisi Sacerdos, et ex ipso Sacerdotum ordine, nonnisi pauci selecti, qui praerogatiua hac allis iudicabantur digniores, peregrinis vero, vix ac ne vix quidem vnquam, certe non ante superatas incredibiles molestias ac difficultates, patebat aditus, idque semper praeuia circumcisione. §. VII. Eaque ita necessaria habebatur, [p] vt ne institutionum quidem in scientia Geometrica, quisquam particeps euadere posset, nisi prius duram illius legem subiisset. Si itaque Orpheum et Eumolpum eximas, vix durante et florente Aegyptiorum imperio, ex peregrinis quisquam initiationis Aegyptiacae particeps factus est, praeter Thaletem, de quo §. XLIII. et Pythagoram, si modo ille in Aegypto fuit, antequam Persae eam in ditionem redegissent. Quod si autem Pythagoras, vt quidam volunt, in Aegypto fuit, regnante adhuc Amasi, id omnium optime docebit, quae peregrinis deuorandae essent molestiae, quot quantaeque superandae difficultates, antequam interiori plenaque Sacerdotum institutione frui possent. Nam Pythagoras, cum iter in Aegyptum suscepturus erat, [q] *Polycratem Sami Tyrannum rogauit, vt Amasi Aegyptiorum regi, amico suo et hospiti scriberet, vt ad doctrinam Sacerdotum admitteretur, et ubi ad Amasin peruenit, literas ab ipso ad Sacerdotes accepit. Verum Heliopolitae, ad quos primo accessit, eum ablegarunt Memphim, tanquam ad Seniores. Memphi eodem praetextu dimissus, venit ad Diospolitas, vel Thebaeos. Hi cum metu regis causam nullam obtendere possent, existimarunt, ipsum laboris et aerumnarum magnitudine, a proposito recessurum, ideoque dura admodum, et a Graecorum religione prorsus aliena iniunxere. At ille, cum promtissime ea exsequeretur, vsque adeo admirationi ipsis fuit, vt et sacrificare, et studiis ipsorum interesse ei liceret:* quod

o. CLEMENS *Alexandrinus* Lib. V. Stromat. p. 566. Auctor *quaestionum et responsionum ad Orthodoxos*, in Operibus IustiniMart. p. 406.

p. ORIGENES Comment. in *Roman.* c. III.

q. PORPHYRIUS de vita Pythag. p. 183. Edit. Cantab vel 11. Edit. Kusteri.

quod nulli vnquam extero homini contigisse reperitur. Postquam vero Aegyptus iugum Persarum subiisset, illaque regio bellis intestinis continuis cum Persarum regibus implicata fuisset, auctoritas Sacerdotum, quod quiuis facile intelligit, decrementa sensit non mediocria. Et cum temporibus iisdem Graeci Aegyptios aduersus Persas frequenter et classibus, et copiis terrestribus adiuuarent, credibile vtique est, Philosophis eorum liberiorem multo et faciliorem etiam, ad Sacerdotes Aegyptios, eorumque disciplinas arcanas aditum patuisse, quod Plato, Eudoxus, aliique experti sunt. Sed si vel antiquioribus illis auspicatisque imperii Aegyptiorum temporibus, peregrini promiscue ac libere admissi fuissent, talia tamen ab initiandis exigebantur, et in tempus adeo longum institutio eorum protrahebatur, vt vel hoc cupidissimum quemque absterrere posset. De Pythagora paulo ante ex PORPHYRIO intelleximus, Sacerdotes sibi persuasisse, ipsum laboris exantlandi, et aerumnarum superandarum magnitudine territum, a proposito recessurum esse, ideoque dura admodum, et a religione Graecorum aliena ei iniunxisse. Inter dura haec, et a Graecorum religione aliena, circumcisio potissimum, quod §. VII. monui, intelligenda vtique venit. Sed ad illam procul dubio, alia insuper accesserunt, homini ingenuo, et liberaliter educato, vix ac ne vix quidem perferenda, qualia in veterum initiationibus plerisque, et praesertim * in Magorum Mysteriis Mithriacis vsu venisse noui-

* Ea de re haec reperiuntur in NONNI *Collectione historiarum* ad Gregorii Nazianzeni inuectiuas, Lib. I. hist. 5. (in Opp. Gregorii Tom. II. col. 501.) *Nullus Mithrae Sacris initiari potest, nisi prius per quosdam suppliciorum gradus transierit. Sunt autem tormentorum gradus* LXXX. *partim remissiores, partim intentiores.* Eorum quaedam exempla adfert idem hist. 45. (col. 511.) *Verbi gratia primum ei multis diebus, aqua per magnum spa-*

nouimus. Inprimis vero institutio initiandorum in Aegypto, tractum temporis absumebat, qui videtur omnem fidem excedere. Pythagoras certe cum Sacerdotibus [r] perdiu conuersatus esse, ab omnibus perhibetur. Si vero [s] IAMBLICHO auscultamus, totos XXII. annos in Adytis Aegyptiorum consumsit, omni illo tempore in sacris scientiis Sacerdotum eruditus. Pancrates vero LVCIANI, Sacrorum Scriba Memphiticus, [t] annos non pauciores viginti et tribus, in subterraneis Adytis vixerat, vt scientias Aegyptiorum arcanas recte ediscere posset, nisi dicere malis, LVCIANVM id ex historia Pythagorae desumsisse. Aut talia ille in vetustioribus Graecorum Monumentis, de initiatione Sacrorum Scribarum in Aegypto legerat. Nam illius aeuo, haec iam dudum in desuetudinem abierant. Sed et ad finem iam vergente Persarum imperio, Plato et Eudoxus, sapientiae Aegyptiorum cognoscendae auidi, cum eorum Sacerdotibus, [u] annos tredecim exegerunt, et sic vt credere par est, Mysteriis ipsorum, aut vterque, aut alter eorum saltem, Eudoxus nimirum, initiationis iuribus donatus fuit. Tam charo pretio redimenda erat scientiarum sacerdotalium in Aegypto, et Theologiae gentis huius

r. PLVTARCHVS Sympos. Lib. VIII. p. 729. CYRILLVS aduersus Iulian. Lib. I. p. 15.

s. In *vita Pythagorae* cap. IV. p. 15.

t. LVCIANVS in *Philopseude* Opp. To. II. p. 496.

u. STRABO Lib. XVII. p. 554.

tium, natando traiiciendum est. Deinde cogitur se ipsum in ignem coniicere. Postea in solitudine versari tenetur, et a cibo capiendo abstinere, et praeterea aliis huiusmodi exercitiis vacare, donec tandem octoginta, de quibus diximus, supplicia pertulerit. Et tum demum, si superuixerit, Mithrae mysteriis plene initiatur. Verba versionis huius latinae, quae in Editionibus Billianis Gregorii Naz. reperitur, ex vnica Editione graeca Nonni, quae prodiit Etonae in Anglia A. 1610. nonnunquam correxi. Vide eam p. 130. et 143. Ceterum in Graecorum Mysteriis, purificationes, quae initiationem praecedebant, etiam aqua et igne perficiebantur, vti in Mysteriis Mithrae.

huius aenigmaticae, paulo distinctior cognitio, vt igitur colligere non abs ratione possit, paucos ab omni aeuo peregrinos fuisse, qui aenigmata Theologiae Aegyptiorum, sibi omni ex parte plene perspecta esse, vere gloriari potuerint.

Ex eo tandem factum est, vt doctrina arcana Sacerdotum in Aegypto amitteretur. Quaeritur, ecquid detrimenti religioni Aegyptiorum attulerint Persae.

§. LXII. Et hanc quoque causam fuisse reor, quod religio Aegyptiorum, postquam eorum regionem Graeci sibi subiecissent, plurimas innouationes mutationesque perpessa fuerit, quodque labentibus annis, superstitiones Graecorum plurimae, ad priscas Aegyptias accesserint, ac tandem scientiae, quondam Scribis Sacrorum propriae, arcanaque doctrinae sacerdotalis omnia, vergente ad finem regno Ptolemaeorum, penitus interciderint. Equidem si fidem adhibemus SYNCELLO, et auctoribus quos ille secutus est, sacra Aegyptiorum doctrina, dum summa rerum illic potirentur Persae, insignem corruptelam passa iam est, quandoquidem hi Templis, et Sacerdotum Collegiis in Aegypto, Magum quendam, Philosophiae et Theologiae Persarum Mystagogum, praefecerunt. Etenim [w] *Democritus Abderita, ab Osthane Medo, quem reges Persiae in Aegyptum miserant, vt Templis in illa regione praeesset, Sacris in Templo Memphitico initiatus est, praesentibus Sacerdotibus aliis et Philosophis, quos inter fuit Maria, mulier Hebraea, sapientiae laude celebrata, et Pammenes.* Verum quis non videt, haec * a graeculis Chemicis aeui recentioris esse conficta? Nam in eorum Scriptis plurima sane mentio et *Osthanis*, et *Democriti*, et *Mariae*, et *Pammenis* occurrit. Erat vtique *Osthanis* permagnum ac celeberrimum in Oriente nomen. Persae Muham-

w. SYNCELLVS in *Chronographia* p. 240. EVSEBIVS in graecis *Scaligeri*. Id quoque traditur in Epistola Pseudo-SYNESII, apud FABRICIUM Biblioth. Graec. Vol. VIII. p. 233.

* His annumerari quoque debet Pseudo-SYNESIVS, quod Epistola modo citata in nota w. satis declarat.

hammedani credunt, [x] eum fuiſſe magiſtrum Zoroaſtris, quod tamen rationes temporum non permittunt, librosque ſeruant nomen eius praeferentes; ſed in quibus ars Chemica traditur, ex quo colligi poteſt, quae ſit illorum librorum antiquitas et auctoritas. Fuit tamen [y] Graecis quoque notus, qui et [z] libros eius laudant; ſed, vt credo, non magis genuinos, quam quos hodie Perſae pro talibus venditant. Cum fama eius quoque inter Chriſtianos veteres percrebuiſſet, illique intellexiſſent, quanta eſſet ipſius apud Ethnicos exiſtimatio, quidam eorum, vt nomine tam illuſtri, dogmatibus religionis ſuae, inſignem antiquitatis ſpeciem conciliarent, ſcriptis nonnullis a ſe compoſitis, nomen eius praefixerunt, ad quae deinde non raro [a] alii prouocarunt. Horum omnium exempla aemulati ac imitati ſunt Scriptores graeci Chemici, qui ad fabulas, quas inuenere confictas ab aliis, nouas plurimas ex ingenio ſuo ſuperaddidere, eoque effecere, vt Oſthanes, Magorum Perſicorum Princeps, non modo ſummus artis Chemicae Magiſter, ſed et * pius, ac de Trinitate, aliisque fidei noſtrae articulis recte ſentiens Chriſtianus nobis ſiſteretur. His igitur illa etiam, quam ex SYNCELLO attulimus, fabula, omnino et vnice debetur, ſed quam ex genuinis hiſtoriae Monu-

x. HYDIVS in Praefat. Libri de relig. vet. Perſarum, Pag. VI.

y. DIOGENES LAERTIVS in Prooemio Hiſt. Philoſ. §. 2. SVIDAS in 'Αϛρονομία, et 'Οϛάναι.

z. PLINIVS Lib. XXVIII. c. 19. XXX. I. 2. APVLEIVS de herbis, ſaepe.

a. TATIANVS Orat. ad Graecos p. 155. TERTVLLIANVS de Anima c. 57. CYPRIANVS de idolor. vanitate p. 14. MINVTIVS FELIX c. 26. EVSEBIVS Praepar. Eu. Lib I. c. vlt.

* In Collectione veterum Chymicorum Graecorum Pariſina, Opuſculum aliquod occurrit, tributum OSTHANI, quod deſinit in Doxologia maxime orthodoxa, ad SS. Trinitatem directa. Vide FABRICII Biblioth. Graec. Vol. XII. p. 763. In Codice quodam Barocciano, Bibliothecae Bodleianae Oxonienſis, habetur libellus 'Αϛάνα περὶ Θεοτόκου. *Aſthanis Oraculum de Maria Deipara.* Ita legitur in MAGNI CRVSII Diſſertat. Epiſtol. *de Scriptis quibuſdam hactenus ineditis* p. 25. Sed legendum illic haud dubie 'Οϛάνα, *Oſthanis.*

Monumentis, facile conuellere possumus. Democritum innotuisse Osthaui, non negauerim, [b] hunc enim comitatum fuisse Xerxem, cum Graeciam inuaderet, nouimus; Xerxem vero, dum Abderam, patriam Democriti praeteriret, [c] pater illius hospitio et conuiuio excepit. Et ibi quidem [d] Xerxes Magos quosdam et Chaldaeos reliquit, a quibus Democritus in scientiis Theologicis atque Astrologicis institueretur. Eo tamen non contentus Democritus, vbi ad maturam aetatem peruenisset, [e] Magos ipse in Persia adiit, ibique disciplina eorum vsus est. Sed et seorsim ad Aegyptios iter instituit, ibique [f] annos quinque Sacerdotum consuetudine vsus est, et, quod verosimile mihi fit, initiationis priuilegia percepit. Ipse certe testatus est, [g] scientiam Geometricam Arpedonaptarum, siue ἱερογραμματέων, ad cuius cognitionem, nonnisi praeuia initiatione olim patebat aditus, sibi cognitam bene et perspectam fuisse. [h] Quae cum a Scriptoribus optimis, fideque dignissimis, memoriae mandata sint, fabulam illam Chemicorum penitus euertunt. Et profecto, [i] in alio quodam eorundem Chemicorum scripto, perhibitum reperitur, Democritum Osthanis iam defuncti manes ab inferis exciuisse, et super arte magna consuluisse. Verum operae pretium non est, in his diutius haerere.

b. PLINIVS Lib. XXX. cap. I.

c. DIOGENES LAERTIVS Lib. IX. c. 34. VALERIVS MAXIMVS Lib. VIII. c. 7. Adde PETRI BAYLII Dictionar. artic. *Democrite.*

d. LAERTIVS loc. cit.

e. AELIANVS Var. hist. Lib. IV. c. 20. SVIDAS in Δημόκριτος.

f. DIODORVS, p. 88.

g. Vide supra §. XL.

h. Supra §. LXI.

i. Apud FABRICIVM Biblioth. Græc. To. XII. p. 768.

§. LXIII. Quae etsi ita se habeant, quaeri tamen non abs ratione potest, num non dominatio Persarum in Aegypto, religioni huius populi auitae, detrimentum aliquod insigne et vim inimicam intulerit. Existimo, id omnino affirmaturos esse, qui ad ingenii humani indolem, qui ad ea, quae euenire solent in mundo, qui denique ad ea, quae in Aegypto, regnantibus Ptolemaeis, re ipsa contigisse scimus,

Persis propositum nunquam fuit, vt religionem Aegyptiorum mu-

ſcimus, ſollicite attendunt. Solent enim victores, populis a ſe deuictis, ſuaeque poteſtati ſubiectis, leges etiam in iis quae ad religionem ſpectant, praeſcribere nouas. Plena exemplorum huius generis eſt hiſtoria Eccleſiaſtica, tum veteris, tum noui Teſtamenti. Et poſtquam Ptolemaei graeci, ſummae rerum in Aegypto praefuerunt, certum eſt, religionem Aegyptiorum, plures nec mediocres ſubiiſſe mutationes, et faciem aliquo modo graecanicam induiſſe. Verum enim vero, tale quid Aegyptios etiam a Perſis, dum horum dominatione oppreſſi erant, in religione perpeſſos fuiſſe, ex bonis et genuinis hiſtoriae documentis non modo non intellexi; ſed etiam contrarium probari poſſe confido. Non videntur Perſarum Magi aliis in religione a ſe diſſentientibus moleſti fuiſſe, aut contra eos regibus ſuis conſilia violenta ſuggeſſiſſe, hoc vno tantum excepto, quod gentium bello ſuperatarum Templa et ſimulachra ſacra igni conſumenda tradere conſueuerint. Nullo argumento colligere potui, Perſas Graecos, in Aſia imperio ſuo parentes, in rebus, quae ad cultum Deorum ſpectant, aliqua moleſtia affeciſſe, etſi [k] Templa eorum, in expeditione Xerxis, odium furoremque Magorum experiri debuerint. Idem plane Aegyptiis vſu quoque veniſſe arbitror. Norunt enim omnes, [l] Cambyſen, Perſarum regem, occupata Aegypto, in ſplendidiſſima regionis huius Templa, ferro igneque crudeliter ſaeuiiſſe, eorumque ornamenta praecipua in Perſiam auexiſſe, Diis quoque Aegyptiis non vno modo illuſiſſe, ac Sacerdotes inſuper iniuriis, aliisque malis plurimis affeciſſe. Verum nullam tamen facinora haec Cambyſis, breui poſt fato functi, religioni Aegyptiorum intulere mutationem. Conſtat potius, ſucceſſorem eius, Darium Hyſtaſpidem,

tarent, aut corrumperent.

k. PRIDEAVX *Hiſtoire des Juifs*, To. I. p. 436. etc.

l. HERODOTVS Lib. III. cap. 27. 28. 29. 37. DIODORVS Lib. I. p. 46. STRABO Lib. XVII. p. 553. 554.

spidem, [m] *detestatum Cambysis in Templa Aegyptiorum impietatem, —— cum Sacerdotibus Aegyptiorum familiaritatem iniisse, ac Theologiae ipsorum, rerumque in sacris voluminibus annotatarum participem factum esse.* Eundem ferunt, [n] cum aliquando Memphi inaudiuisset, Apidem, praecipuum gentis illius Numen, non sine ingenti luctu quaeri, promulgari voluisse, se centum talenta auri ei daturum, qui nouum Apidem adduxisset. Tantus superstitionis Aegyptiacae fautor is videri voluit. Credibile tamen est, regem hunc ipsum, aut constitutos ab eo Praefectos Aegypti, incolis grauia admodum tributa imperasse, quo factum est, [o] vt ab eo tandem desciscerent; sed magno suo malo. Xerxes enim Darii et filius, et in regno successor, [p] breui post, pristinum eos iugum, idque non mediocriter aggrauatum, denuo subire coëgit. Quoniam vero illi, onus ceruicibus suis impositum, intolerabile esse existimabant, ad ingenium suum mox redierunt, [q] ab Artaxerxe Longimano, Xerxis filio defecerunt, seque in libertatem vindicare iterum annisi sunt. Quamuis vero Athenienses, penes quos maris tum fere imperium erat, Aegyptios classibus et copiis non parum iuuissent, eoque bellum hoc aliquamdiu protraxissent, [r] vicit tamen causa Artaxerxis, qui post rebellionem septem circiter annorum, Aegypto rursus tota potitus est. Superuacaneum hic non erit, obseruasse, HERODOTVM, qui regnante hoc Artaxerxe in Aegyptum venit, qui celebriora huius regionis Templa, oculis subiecit, et cum illorum Sacerdotibus colloquia instituit frequentia, ac origines Sacrorum omnium mira diligentia inuestigauit, sacrilegia Cambysis et crudelia eius in Sacrorum ministros facinora, prolixe quidem enarrare, at nuspiam ne vel leuissimae quidem

m. DIODORVS *Siculus* Lib. I. p. 85.

n. POLYAENVS Stratagem. Lib. VII. p. 490. Edit. Casauboni Genev.

o. HERODOTVS Lib. VII. c. I.

p. *Idem* Lib. cit. cap. 7.

q. PRIDEAVX *Histoire des Juifs*, To. II. p. 6. 7. etc.

r. *Idem ibidem* p. 95. 96. etc.

dem ſuſpicioni locum facere, Perſarum tyrannidem, ritibus religionis patriae, nedum doctrinae Sacerdotum Theologicae, vim aliquam intuliſſe. Neque tamen crediderim, eum id omiſſurum fuiſſe, ſi aliqua talis rei veſtigia deprehendiſſet. Videntur bellis his inteſtinis, Aegyptiorum vires eum in modum attritae fuiſſe, vt, cum lacertos mouere nequirent, in poteſtate Artaxerxis manerent, dum is viueret, et Dario quoque Notho obedirent, vſque ad annum regni eius vndecimum, [s] quo tandem ſucceſſu auſpicato, iugum Perſarum de nouo excuſſerunt, et poſthaec per annos fere ſexaginta et quatuor, libertatem armis recuperatam, aduerſus inimicorum molimina aſſeruerunt, vſque ad annum Ochi, Perſarum regis, nonum, qui ipſis oppido luctuoſus extitit. [t] Illo enim anno, Ochus Aegyptum vniuerſam armis ſubegit, et dehinc gentem miſeram peſſimis exemplis mulctauit, idque ſibi datum negotii crediďiſſe videtur, vt immanem Cambyſis ſaeuitiam, et ferocitatem, non imitaretur modo, verum et longe poſt ſe relinqueret. Tametſi vero tempore iſthoc, Templa Aegyptiorum ſplendidiora, magnis quoque calamitatibus expoſita eſſent, multaque Aegyptii ſupra modum indigna pati cogerentur, diu tamen tempus adeo triſte non durauit. Excepit illud, poſt annos non ita multos, lene Darii Codomanni, et vix elapſis ab eo quatuor annis, Alexandri M. imperium. Vero itaque ſimillimum eſt, neque iſthoc tempore, religionem Aegyptiorum vim qualemcunque paſſam fuiſſe a Perſis, ex qua vel doctrina Sacerdotum Theologica, vel cultus Deorum, opera eorum olim conſtitutus, detrimentum notabile ſenſiſſet, aut ſi vel tale quid re ipſa contigiſſet, an non certum eſt, breui poſt illud reparari omnino potuiſſe?

s. *Idem ibidem* p. 279. 280. etc.

t. *Idem ibidem* p. 394. 395. etc.

(K) 3 §. LXIV.

Causa imminutae religionis Aegyptiorum, et deperditae doctrinae Sacerdotum arcanae indicatur.

§. LXIV. Non tamen diffiteor, dominationem Persarum in Aegypto, et bella intestina fere continua, quae illa produxit, casu effecisse, vt scientiae Sacerdotum arcanae paulatim interierint, eoque res eorum Theologica vehementer imminuta fuerit, clauis autem vera doctrinae ipsorum sacrae iam dudum perierit. Neminem enim ad scientiarum arcanarum perceptionem admissum fuisse, nisi praeuia initiatione diuturna et valde molesta, monuimus §. LXI. Temporibus vero illis incertis ac perdifficilibus, quibus per intestina dissidia et bella valde cruenta, tota Aegyptus continuo premebatur, et tantum non opprimebatur, quibus praesertim in Templa illius regionis, eorumque ministros, pessimis modis saeuiebatur, paucos admodum fuisse, qui molestias immensas initiationis subire et perferre voluerint, operose multisque adstruere opus non est, cum res per se id satis doceat. Nouimus equidem, illo eodem temporis interuallo, e Graecia permultos, eosque inter Democritum Abderiten, Oenopidem Chium, Euripidem, Platonem, Eudoxum, aliosque scientiarum causa in Aegyptum profectos, ibidemque Sacerdotum institutione vsos fuisse, Graeci enim Aegyptios omni tum ope adiuuabant, iisque iugum Persicum penitus excutere conantibus, naues copiasque auxiliatrices continuo submittebant, eoque beneficio gentis illius amicitiam et fauorem maiorem in modum demerebantur. At enim, vt cuncti hi institutione qualicunque, et consuetudine Sacerdotum vsi fuerint, dubitari tamen non immerito potest, voluerintne omnes initiationis Aegyptiacae labores et molestias tolerare, et hoc modo, ad fruitionem priuilegiorum illius, viam sibi sternere. Suspicor sane, ex his, quos nominaui, Democritum et Eudoxum, alicuius saltem

ſaltem initiationis participes factos fuiſſe; ſed tota tamen haec res nonniſi coniecturis nititur. Illud extra dubitationis aleam poſitum eſt, ex Graecis non oſtendi poſſe quenquam, qui ad rite ſubeundam illam initiationem,* aeque praeparatus, omnibusque illius beneficiis ac fructibus tam copioſe donatus fuerit, atque Pythagoras, alumnus genuinus totius diſciplinae ſacerdotalis Aegyptiacae, quod tum ipſius, tum ſcholae quoque eius hiſtoria, argumentis plurimis demonſtrat. Id de Graecis reliquis, qui poſt eum in Aegyptum iter ſuſceperunt, dici profecto nulla ratione poteſt. In dubium ergo vocari poſſe non reor, durante Perſarum in Aegypto imperio, numerum rite initiatorum, et cum eo cognitionem ſcientiarum arcanarum ſacerdotalium, paulatim, ſed magnopere defeciſſe. Veri nominis *ἱερογραμματεῖς*, et Arpedonaptae, de quibus §. XL, pauci omnino ſupererant, cum Ptolemaei regno Aegypti potirentur, quod vel ex iis, u quae circa cultum Serapidis, in Aegyptum illo tempore introducendum, geſta ſunt, cuiuis liquere poteſt. Et niſi res ita ſe haberet, Manethoni, qui in gratiam Ptolemaeorum, multa in religione Aegyptiorum innouauit, §. XX. XXVIII. molimina haec ita feliciter ſuccedere non potuiſſent. Eandem quoque cauſam fuiſſe arbitror, quod a Ptolemaeorum tempore, Graeci de ſuſcipienda Aegyptiorum initiatione ſolliciti amplius plane non fuerint, etiamſi reges ſibi ſuisque ſtudiis oppido haberent fauentes. Nullum certe ex Graecorum Philoſophis alicuius nominis inuenire potui, qui regnantibus Ptolemaeis beneficium initiationis aut quaeſiuerit, aut impetrauerit, quod mihi quidem argumento videtur eſſe, ritum huncce myſticum, tempore

u. Vide *Pantheon* Lib. II. cap. V. §. 4. 5.

illo * iam desinere coepisse, aut ex illo, fructum insignem, vt antea, iam non expectari potuisse. Tempore vero Augusti Imperatoris, qui extincta familia Ptolemaeorum, deuictisque vltimis Aegypti regibus, regionem illam in formam Prouinciae Romanae redegit, ordo eorum, qui vere ἱερογραμματεῖς dici poterant, quibusque solis arcana scientiarum sacerdotalium omnia perspecta erant, in vniuersum iam defecerat. Testatur hoc Scriptor inprimis eruditus, et iudicio perpolitus, STRABO Lib. XVII. p. 554, vbi de Sacerdotibus Heliopolitanis, quorum ordo sapientiae fama, tantopere olim celebratus erat, ista obseruat. *Heliopoli domos amplas vidimus, in quibus Sacerdotes habitarunt. Hanc enim perhibent olim Sacerdotum habitationem fuisse, hominum Philosophiae et Astronomiae deditorum: nunc is ordo et studium etiam defecit, nec quisquam nobis, qui studium tale profiteretur, ostendebatur. Sed homines tantum, qui sacrificia curarent, atque ritus eos peregrinis commonstrarent. Comitatus quidem est Aelium Gallum ducem, ex Alexandria nauigantem in Aegyptum, quidam nomine ** Chaeremon, qui sibi eiusmodi scientiam arrogabat;*

* Equidem et illo tempore, et postea, tum in ipsa Graecia, tum Romae quoque, cultores Isidis, sacris et mysteriis huius Deae initiari solebant, quod constat ex APVLEII Metam. Lib. XI. vbi ritus initiationis huius describuntur. Sed illa nec temporis multum absumebat, nec molestiis insignibus onerata erat. Per illam quoque aditus quidem patebat ad mysticum quendam Isidis cultum; non vero ad scientias arcanas. Erat ergo infimus tantum initiationis gradus. Supremus et vltimus gradus iam dudum exoleuerat.

** Eundem hunc esse existimo, quem EVSEBIVS vocat ἱερογραμματέα. EVSEBIVS Praeparat. Eu. Lib. V. c. X. Nam eorum scientias volebat profiteri. Ex eodem in-

rogabat; sed ob inscitiam et arrogantiam, vt plurimum deridebatur. Ostendebantur ergo ibi Sacerdotum aedes ac domicilia, in quibus Eudoxus et Plato egerant. Erant illa aetate, vti etiam postea plures in Aegypto, qui veterum ἱερογραμματέων et nomen et scientiam sibi tribuerent; sed qui a cordatis rerumque harum peritis, falsi argui facile poterant. Ex eorum numero erat etiam Acamatius, Sacerdos, vt videtur, Heliopolita, de quo Anonymus [w] apud SVIDAM obseruat ἠξίου καλεῖσθαι φιλόσοφος, *arrogabat sibi nomen Philosophi*, id est videri volebat esse [x] ex ordine veterum Arpedonaptarum. Et iterum ἠβούλετο δὲ τις εἶναι τῶν ἱεροσκόπων. *Volebat etiam esse ex ordine eorum, qui Sacra inspiciunt.* Quod opinor munus fuisse, quibusdam ex Scribis Sacrorum quondam proprium. Tales STRABO etiam, dum Aegyptum peragraret, reperire tantum potuit. De Thebaeis quidem, Aegypti superioris, Sacerdotibus, idem scribit p. 561. quod inter reliquos *maxime Astronomiam et Philosophiam exercuerint*; sed quam frigide eos non laudat? Non deerant sane illo tempore, qui disciplinas Philosophicas et Astronomicas pro virili excolerent. [y] A Sacerdotibus Aegyptiis Iulius Caesar illam anni formam didicit et mutuatus est, quam postea Romae inuexit, et qua melior perfectiorque a nemine excogitari potuit. Et inter eos quidem, qui disciplinis hisce studio laudabili incumberent, excelluisse videntur Sacerdotes Thebaei, ab Alexandria, a strepitu Aulae et negotiorum, ac a commercio cum Graecis, omnium maxime remoti. Sed cum tamen opulentissima quondam Thebarum vrbs,

(K) 5 ante

w. in 'Ακαμάτιος.

x. Vide supra §. XL.

y. Vide *la Chronologie* de Mr. DES VIGNOLES To. II. p. 701. 702.

signe Fragmentum de Sacerdotibus Aegyptiis adfert PORPHYRIVS de Abstin. Lib. IV. p. 360. etc.

ante illud tempus, saepe iam vim hostilem experta, et tota fere diruta fuisset, cum Templa Deorum plus semel vastata, opibusque et donariis spoliata vidisset, cumque calamitates hae Collegia illic Sacerdotum vehementer concussissent, atque disiecissent, fieri non potuit, vt exules in solum patrium reuersi, gloriam maiorum suorum attingerent, et successionem scientiarum arcanarum conseruarent, quae in tota reliqua Aegypto extincta iam erat. Itaque scientiae, etiam pristinae, excolebantur quidem etiamnum ab Aegyptiis; sed quae initiationis priscae, et mysteriorum, magistri, sibi reseruauerant, alta obliuione sepulta iacebant. Cultus Deorum, ritibus patriis ac auitis etiam tum peragebatur quidem: Sacerdotes semper, vti antea, sacrificia more Maiorum procurabant, ac omnia eo spectantia, ex libris illis sacerdotalibus addiscebant, qui vsui eorum patebant, §. XLI; verum clauis genuina totius Theologiae veterum Aegyptiorum, intermortua iam erat. Solae supererant Theologiae illius fabulae aenigmaticae, quarum genuinum sensum equidem diuinando assequi, et interpretari conabantur plurimi, verum successu plerumque minus felice, vnde in illo explicando, tot et tanta apud Sacerdotes reperiebantur sententiarum diuortia, quae in PLVTARCHI libro *de Iside et Osiride*, et in IAMBLICHI Commentario *de Mysteriis Aegyptiorum*, legi possunt. Hanc sine dubio rem tangere voluit auctor *Dialogi Asclepii*, qui HERMETI TRISMEGISTO adscribitur, quem vero ego a Scriptore Christiano; sed antiquitatis Aegyptiacae non mediocriter perito, Seculo III. adulto, confictum esse suspicor. Ita autem ille: [a] *O Aegypte, Aegypte, religionum tuarum solae supererunt fabulae, et aeque incredibiles posteris suis, solaque supererunt*

z. BOCHARTVS in *Phaleg.* Lib. IV. cap. XXVII. PRIDEAVX Histoire des Iuifs. To. IV. p. 169. 170.

a. In Operibus APVLEII p. 90. Edit. *Elmenhorstii.*

erunt verba lapidibus incisa, tua facta narrantibus. Subinnuit auctor hicce, quisquis est, arcana religionis Aegyptiacae, manere quidem incisa lapidibus et Stelis; sed superesse neminem, qui illa norit interpretari, vt proinde ex cana priscorum Aegyptiorum Theologia, nihil supersit, quam solae illius fabulae. Non me quidem fugit, extitisse illo etiam tempore, et deinceps, qui sibi scientiam scripturae hieroglyphicae arrogarent, et re ipsa quoque cana illa vltimae vetustatis monumenta, [b] Obeliscos videlicet primi in Aegypto aeui, aliis interpretarentur. Verum ex STRABONE iam intelleximus, eius tempore fuisse plures, qui sibi veterum Aegyptiorum sapientiam et scientias sacras attribuerent, quarum tamen re ipsa plane essent expertes. Licebitne nobis idem quoque de recentibus antiquorum Obeliscorum interpretibus cogitare? Aut, quoniam res in Obeliscis his inscriptae et insculptae, ex earum numero non videntur fuisse, quarum scientiam sibi solis reseruauerant initiationis Magistri, absurdum non erit dicere, earum notitiam, traditione perpetua, inter Sacerdotes omnes, fuisse conseruatam, et forte etiam libris illis sacerdotalibus comprehensam, quos plures non legere modo; verum et memoriter ediscere tenebantur. §. XLI. At vero aenigmatum Theologicorum interpretationem arcanam, regnantibus Ptolemaeis intercidisse, et vna cum prisca initiationis disciplina, obliuioni perpetuae mandatam fuisse, arbitror. Omnia Vetustatis Monumenta, quae nunc supersunt, iacturam hanc resarcire nobis non possunt. Verum Theologiae Aegyptiacae ingenium, genuinam fabularum illius interpretationem, nemo iam, nisi diuinando et coniectando assequi valet. Labori huic sane perdifficili, et ego ante permultos annos, manum

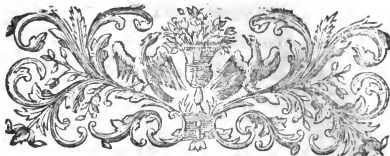
b. DIODORVS Lib. I. p. 53. STRABO Lib. XVII. p. 551. TACITVS Annal. Lib. II. c. 60. AMMIANVS MARCELLINVS Lib. XVII. p. 101.

manum admoui, regulis illis, quas §. LVI. commendaui, perpetuo inhaerens, et vetustam Aegyptiorum linguam, quantum id quidem fieri potuit, semper in consilium adhibens. Vtrum vero labor ille meus, quem Beneuolo Lectori nunc offero, feliciter et ex voto semper cesserit, dicere non ausim. Ne inficias quidem eo, me ipsum, in argumento non vno, adhucdum ancipitem haerere. Sed ea forte insecutura dies maiori luce perfundet. Tu vero cordate et beneuole Lector

— si quid nouisti rectius istis
Candidus imperti: si non, his vtere mecum.

INDEX
IN
PANTHEON AEGYPTIORVM.

INDEX.

RERVM ET VERBORVM.

Numeri minores *indicant paginas:* Maiores *Panthei Partes*, *I. II. et III.* Pr. *designat Prolegomena.*

Aftra

C.

D.

K.

Latona

Menu-

N.

N.

Osiri-

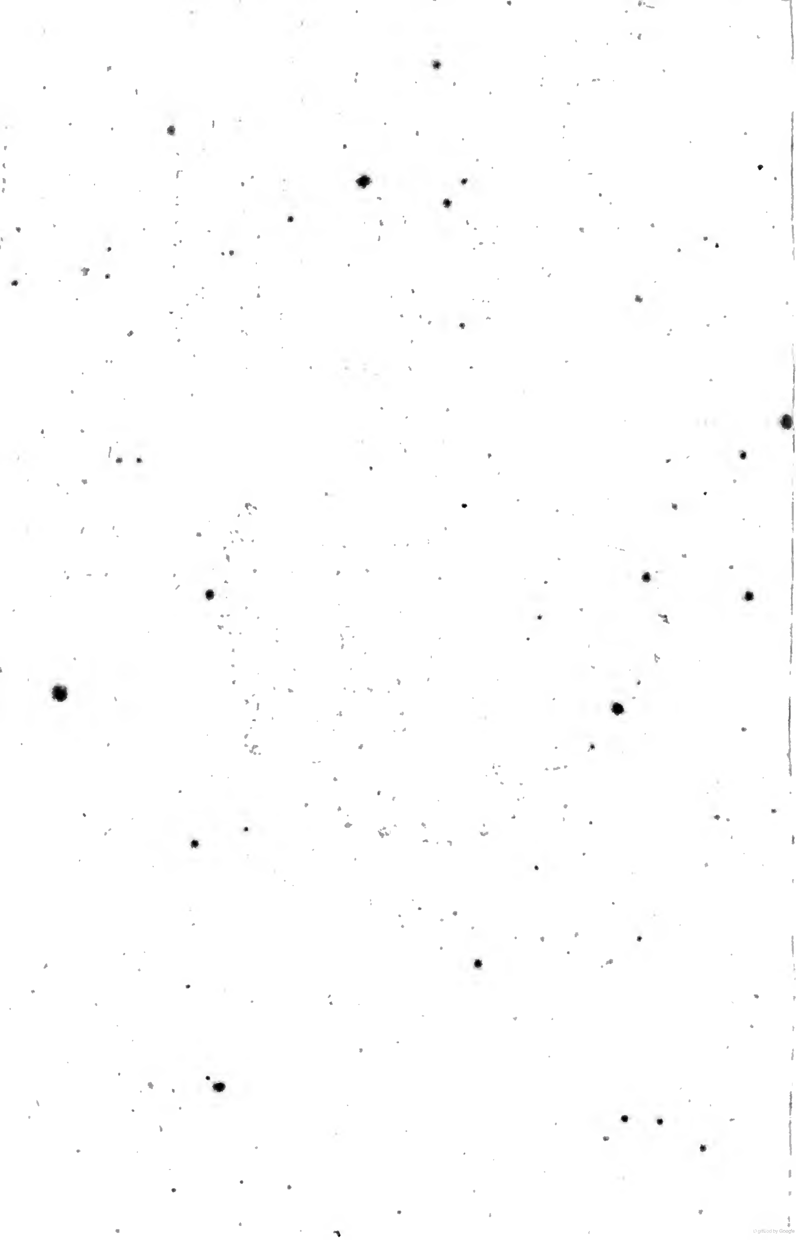
O.

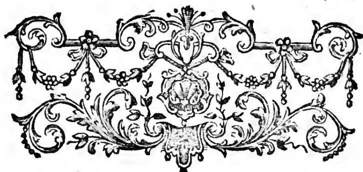
M 2 Qua-

T.

esset

DE
DIIS AEGYPTIORVM
LIBER V.

qui complectitur

Totam reliquorum Deorum Aegyptiorum turbam.

CAPVT I.

De Anubide, quem Graeci Mercurium, et nonnunquam Saturnum, interpretari ſolent.

Ad argumentum Libri V. tranſitur. §. 1. Anubis magnum fuit ſanctumque Aegyptiorum Numen. §. 2. Ei inter animalia ſacra, dedicatus erat canis, tanquam viua illius imago. §. 3. In honorem huius Dei canini, vrbes erant conſtructae, Templaque dedicata, isque per Aegyptum totam colebatur ab omnibus. §. 4. Et apud ipſos Graecos antiquiores, culti huius ab iis Numinis, veſtigia deprehenduntur. §. 5. Sacerdo-

tales Aegyptiorum de Anubide traditiones. §. 6. In causas inquiritur, ob quas Deus hic, capite caninus, in Aegypto fingeretur. Anubis erat perpetuus Isidis Osiridisque comes. §. 7. Anubidem Graeci nonnunquam Saturnum, plerumque vero Mercurium interpretantur. §. 8. Interpretationes nominis Anubis adferuntur, quibus assensum praebere non possumus. §. 9. Anubis in lingua Aegyptiorum aureum significat, istaque interpretatio aliquot argumentis adstruitur. §. 10. Anubis Planetam Martis Aegyptiis non subindi cauit. §. 11. Verum symbolice ipsis designauit Horizontem, siue ortum et occasum Solis. §. 12. Explicatio haec nostra argumentis pluribus fulcitur. §. 13. 14. 15. Ex ea ratio suppetit facilis et egregia, cur Aegyptii Anubidem dixerint aureum, eidemque formam caninam affinxerint. §. 16. Mirandum ceteroquin non est, Aegyptios idololatras, Horizontem coelestem, diuinis affecisse honoribus. §. 17.

§. 1.

Transitur ad argumentum Libri V.

Libro huic *Panthei* nostri vltimo, illos reseruauimus Aegyptiorum Deos, qui nec ad Spiritum aeternum, nec ad Solem, nec ad Lunam, nec ad Nilum denique fluuium proprie et commode referri queunt, aut in quibus explicandis, magna nos obscuritate et difficultate premi, inficias ire non possumus. Primum inter hos locum concessimus *Anubidi*, magno et sancto Aegyptiorum Numini, quem Osiridi Isidique comitem semper fere datum fuisse, quiuis obseruare perfacile potest, quemque hanc ob causam, tum ad Solem, tum ad Lunam, pari iure, referri debere auguramur, etsi in vera eius ratione et significatione eruenda, non parum desudauerimus. Vt vero, quae de hoc *Anubidis* Numine comperire, ac meditando et diuinando

nando aſſequi potuimus, ordine nunc exponamus, primo quidem praecipua, quae de hoc Deo veteres prodidere literis, referemus, deinde in nominis Aegyptiaci veram ſignificationem inquiremus, quod viam nobis ſternet ad reliqua, ac denique aperiemus, quidnam veteres Aegyptiorum Philoſophi et Sacerdotes, Numine iſto indicare, et naturae Scrutatoribus ſignificare voluiſſe, viſi mihi ſint.

Anubis magnum ſanctumque erat Aegyptiis Numen.

§. 2. *Anubis* igitur Aegyptiorum Deus eſt, veterum plurimorum oratione non parum celebratus. Illius mentionem facit OVIDIVS, Iſidem ſic precatus, Lib. II. Amor. Eleg. XIII.

Per tua ſiſtra precor, per Anubidis ora verenda.

Verenda Anubidis ora dicit, quoniam Deus ille, myſtice fingebatur vt canis, vel capite canino, qua de re plura dicemus §. 3. Apud LVCIANVM, Socrates de hoc Deo ita infit: * ἐχ᾽ ὁρᾷς τὸν Ἄνϐιν ἐν Αἰγύπτῳ, ὅσος θεός; *Nonne vides, quantus ſit Anubis in Aegypto Deus?* Apud eundem Iupiter inducitur, vehementer conquerens, quod Graecorum Dii, etiam maiorum gentium, ex lapide, ligno, aut ebore fabricari conſueuerint, cum apud Barbaros, Aegyptios, Perſas, et Gentes alias ſimiles, res longe aliter ſe habeat. ** Ἡ Βενδῖς αὕτη, καὶ ὁ Ἄνϐις ἐκεινοσὶ, καὶ παρ᾽ αὐτὸν ὁ Ἄττις, καὶ ὁ Μίθρης, καὶ μὴν ὅλοι ὁλόχρυσοι, καὶ βαρεῖς καὶ πολυτίμητοι, ὡς ἀληθῶς. *Bendis autem haec* Thracum Dea, *et Anubis ille* Aegyptius, *et prope ipſum Attis*, Phrygum, *et Mithra*, Perſarum Sol, *ex ſolido auro ſunt conflati, graues ſane et magni re vera pretii.* Alia veterum loca ſuppeditabunt ſequentia. Vti vero *Iſis* ſua habebat *Iſea*, *Serapis* pariter *Serapea*, et *Nemeſis* in Labyrintho *Nemeſea*, ita in honorem quoque *Anubidis*, conſtructa fuiſſe

A 2 *Anu-*

* in *vitarum auctione*, Opp. To. I. p. 372. Edit. Salmur.
** In *Ioue Tragoedo* To. II. p. 194.

Anubidea, Templa nempe aut Sacella, Deo huic consecrata, ex Scriptorum antiquorum testimoniis liquet. Narrat LVCIANVS in *Toxari*, quomodo Demetrii cuiusdam seruus, patria Syrus, in Aegypto, * *inita societate cum sacrilegis quibusdam, vna cum illis in Anubideum* (ἐς τὸ Ἀνȣβείδιον) *irrupit: Deoque per furtum ablato, aureisque phialis duabus, aureo item caduceo, et cynocephalis argenteis, atque id genus aliis, omnia apud Syrum deposuerint.*

Et inter sacra Aegyptiorum animalia, dedicatus erat canis, qui eius habebatur imago.

§. 3. *Anubidi* inter animalia, more Aegyptiorum, aliquod etiam proprium dicatumque erat, *canis* scilicet, is vbi eius, in Aegypto cumprimis, vigebat cultus, viua quaedam ipsius censebatur imago. Plerumque vero, ad repraesentandum huncce Deum, corpori humano, caput addebatur caninum. In ruderibus antiquis Templorum Aegypti, figurae huiuscemodi persaepe cernuntur, et supersunt etiam in Principum thesauris, aut Museis eruditorum, passim Dei huius simulachra et signa, talem prae se ferentia formam. Ea de re toties loquuntur Scriptores antiqui. Inter hos DIODORVS *Siculus* Lib. I. p. 76. *Deum*, inquit, *quem Aegyptii Anubim appellant, canino capite repraesentant.* Et OVIDIVS adductus §. 2. commemorat

—— *Anubidis ora verenda.*

Idem Metamorph. Lib. IX. v. 692, vbi Pompam Isiacam depingit, Dei huius canini minime obliuiscitur

—— *cum qua latrator Anubis*
Sanctaque Bubastis, variusque coloribus Apis.

Non aliter VIRGILIVS Aeneid. Lib. VIII. v. 698.

Omnigenumque Deum monstra, et latrator Anubis.

ad quae verba SERVIVS haec notat: *Quia capite canino pingitur, hunc volunt esse Mercurium.* De Cleo-

* Operum To. II. p. 75. eiusdem Edit.

Cleopatra vltima regina Aegypti, queritur PROPERTIVS Lib. III. Eleg. IX.

Scilicet incesti meretrix regina Canopi
Vna Philippeo sanguine inusta nota,
Ausa Ioui nostro latrantem opponere Anubin,
Et Tiberim Nili cogere ferre minas.

Et PRVDENTIVS noster, incredibilem hanc Aegyptiorum vesaniam mirari iuxta et indignari satis non potest, *Apotheos.* v. 194.

Quae gens tam stolida est animis, tam barbara linguis;
Quaeue superstitio tam sordida; quae caniformem
Latrantemque throno coeli praeponat Anubem?

Sed nec LVCIANVS, irrisor ille Deorum et hominum, impetrare a se potuit, vt Aegyptiorum Numini canino parceret. Nam in *Concilio Deorum*, Momum sic loquentem fingit: * *Ceterum tu, o canino vultu praedite Aegyptie, qui sindone es amictus, quisnam es o optime, aut quomodo te, latrator cum sis, Diis annumerari pateris?* Et diu ante hunc Scriptorem, Aegyptiis hunc in modum illusit ANAXANDRIDES Poëta

—— ** κύνα σέβεις, τύπτω δ' ἐγὼ
Τοὔψον κατεσθίουσαν ἥνικ' ἂν λάβω.

—— *canem venerari; sed ego verbero*
Sicubi offendam vorantem obsonium.

§. 4. *Cani* igitur, siue *Anubidi*, nam huius Symbolum sacrosanctum existimabatur ille, vrbes in Aegypto erant aedificatae, Templaque dedicata, illique statis temporibus, Sacra fiebant sumtuosa et solennia. In eius nempe honorem, vrbem non ex postre- *In honorem canis, siue Anubidis, vrbes passim constructa, Templaque*

* Operum T. II. p. 956.
** Apud ATHENAEVM Lib. VII. p. 300.

dedicata erant; usque per Aegyptum totam colebatur ab omnibus.

postremis Aegypti mediae, cognominatam fuisse κυνόπολιν, vel κυνῶν πόλιν, quasi dicas, *vrbem canum*, docet Geographia Aegypti. STEPHANVS *Byzantius* de ea haec habet, in articulo κυνῶν πόλις. *Cynopolis, vrbs Aegyptia. Incola dicitur Cynopolita. In ista vrbe Anubis colitur.* Similia habet STRABO, qui ea narrat, quae oculis ipse lustrauerat, Lib. XV. p. 558. fin. *Sequitur Cynopolitana praefectura, et Canum vrbs, in qua Anubis colitur, ac honor, et sacer quidam cibus, canibus est constitutus.* Ita et CLEMENS *Alexandrinus* in *Protreptico* p. 25. *Cynopolitae canem religiose venerantur.* Idque ipsi Cynopolitarum nummi, qui etiamnum extant, * Anubidis quippe, canina facie insignis, effigie signati, abunde confirmant. Neque tamen existimandum, cultum Dei huius canis, intra fines vnius vrbis Cynopoleos se continuisse; verum ille per Aegyptum totam, omnesque eius partes late vagatus est. Erat, quod videbimus §. 6 et 7, maximorum Deorum, Osiridis et Isidis comes. Vbi hisce Diis, Sacra, secundum ritus patrios, erant constituta, Anubis partem sibi ex illis quoque vindicabat. In Pompis Isiacis omnibus, Anubidis quoque simulachrum circumferri solebat, cuius rei specimina plura infra dabimus, §. 7. Vero igitur perquam simile est, in Templis omnibus, quae Isidis Osiridisque Numinibus consecrata erant, Anubidi Sacellum pariter constructum fuisse. Tale erat, vt opinor *Anubideum*, quod ex LVCIANO commemorauimus §. 2. Hinc est, quod in ruderibus famosae Labyrinthi, multorumque in Aegypto Templorum, effigies Anubidis, etiamnum conspiciantur frequentes, quod ex testimoniis peregrinatorum, qui nostra cumprimis aetate, loca haec adierunt, discere possumus. Ve-

* Vide HOLSTENII notas in STEPHANVM p. 179. et VAILLANTII *Aegyptum Numismaticam* p. 206.

Verum ergo vtique eſt, quod de Aegyptiis Poëta cecinit.

* *Oppida tota canem venerantur* ——

Teſtatur et id de enixa veneratione, qua Aegyptii omnes Deum ſuum caninum proſequebantur, quod olim temporibus antiquiſſimis, per totam regionem, ** ſi in qua domo canis mortem oppetiiſſet, domeſtici cuncti, prae luctu, ſupercilia, caput, totumque corpus raderent, qualis profundus luctus, aliorum animantium Diis conſecratorum, interitum non comitabatur. Quod ſi etiam audimus PLVTARCHVM, *** *cani antiquitus honores prae aliis animalibus deferebantur longe maximi ac praecipui. Sed poſtquam Apis, a Cambyſe necati et proiecti, cadauer, nullum animal adiit, deque eo guſtauit, niſi canis, primis inter animalia honoribus canis excidit.* Contigit illius eiusdem Scriptoris aetate, **** quod ipſe teſtatur, vt Cynopolitae Oxyrynchitis, propter mactatum et comeſtum canem, bellum intulerint graue; ſed quod Romani, et in his, et in illis vlti ſunt, etſi † illis ipſis quoque aliquando, ſimili de cauſa, aduerſus Aegyptios arma capienda fuerint.

§. 5. Sed ne in ipſa quidem Aegypto, cultus Numinis huius canini ſubſtitit. Teſtantur enim Scriptores fide digni, idque ex veſtigiis quibusdam, non adeo obſcuris illuſtrari poteſt, Anubidis et notitiam et reuerentiam, ex Aegypto tranſiiſſe in Graeciam. Non loquor de recentioribus, poſt Ptolemaeorum in Aegypto regnum, temporibus, quibus Aegyptus ipſa, magnam partem, vultum graecanicum induit, vnde factum eſt, vt plurima Ae- *Et apud ipſos Graecos antiquiores, culti huius apud ipſos Numinis, veſtigia deprehenduntur.*

* IVVENALIS Sat. XV. v. 8.

** HERODOTVS Lib. II. c. 66. 67. DIODORVS p. 75.

*** *de Iſide et Oſir.* p. 368. fin.

**** Ibidem p. 380.

† AELIANVS de anim. Lib. XI. c. 26.

gyptiorum Numina, eaque inter Anubis etiam, † a Graecis, et †† ab ipsis Romanis quoque, tractu temporis, non illibenter recepta fuerint. De temporibus loquor antiquitatis vltimae, ad quae historia Graecorum pertingit. Ipsum namque Rhadamanthum, Minois Cretici fratrem, aut, ††† vt alii volunt, eo etiam antiquiorem, Anubidem Aegyptium veneratione religiosa prosecutum esse deprehendo. De eo enim haec retulit SOCRATES, Scriptor non incelebris, Lib. XII. rerum Creticarum: * Ῥαδάμανθυς δοκεῖ διαδεξάμενος τὴν βασίλειαν δικαιότατος γεγενῆσθαι πάντων ἀνθρώπων· λέγεται δὲ αὐτὸν πρῶτον οὐδένα ἐᾶν ὅρκους ποιεῖσθαι κατὰ τῶν θεῶν, ἀλλ᾽ ὀμνύναι κελεῦσαι χῆνα καὶ κύνα, καὶ κριὸν, καὶ τὰ ὅμοια. *Apparet, Rhadamanthum, postquam regno admotus esset, mortalium omnium extitisse iustissimum. Primus etiam dicitur lege sanciuisse, ne quis per Deos iuraret, verum iurare iussit per anserem, per canem, per arietem, et similia.* Lex illa adscribitur pietati insigni regis illius, qua nempe obuiam ire voluerit abusui temerario nominis diuini. Ita etiam EVSTATHIVS rem exponit: ** Ῥαδάμανθυς, φασὶ, ὑπὲρ τοῦ μὴ θεὸν ὀνομάζειν ἐπὶ πᾶσιν, ἐκέλευσε κατὰ χῆνος, καὶ κυνὸς, καὶ κριοῦ ὀμνύναι. *Rhadamanthum aiunt, vt ne nomine diuino*

† Pompa Isiaca, quam APVLEIVS a se visam describit Lib. XI. Metam. in qua Anubidem circumlatum fuisse legimus, peracta erat Cenchreis, in Graecia, prope Corinthum, cuius erat portus.

†† Anubidis Simulachrum marmoreum Romae memorat LAMPRIDIVS in *vita Commodi*, cap. 16. Testatur etiam Scriptor idem, ipsum Commodum Imperatorem, Sacra Anubidis publice celebrasse. Vide §. 7.

††† EPHORVS apud STRABONEM, Lib. X. Geogr. p. 328.

* Apud *Scholiasten Aristophanis* in *Aves* p. 566. Edit. Genev.

** In Odysseae Lib. Υ. p. 1871. Edit. Rom.

uino ad res quascunque abuterentur, iussisse iurare per anserem, canemque et arietem. MICHAEL APOSTOLIVS tradit, Rhadamanthum ea, quae aliis, lege lata praeceperat, proprio exemplo roborasse. * Ὁ δὲ ὅρκος Ῥαδαμάνθυος ἦν κατὰ χῆνος, ἢ κυνὸς, ἢ πλατάνε, ἢ κριε, ἤ τινος ἄλλε τοιέτε. *Iusiurandum, quo Rhadamanthus solebat vti, erat per anserem, vel canem, vel platanum, vel arietem, vel aliquid huius generis.* Vbi auctor hicce, ad ea, quae ab aliis commemorantur, platanum arborem addit. Ego vero, vbi haec legi et paulo attentius consideraui, aliter colligere non potui, quam priscum illum Rhadamanthum, aut gente fuisse Aegyptium, quod et nomen eius prodere videtur, aut post peregrinationem eo institutam, cultum deorum nonnullorum Aegypti, domum secum reduxisse, ideoque per anserem, canem, arietemque iurare consueuisse, quod in ipso, vt peregrinum quidpiam, et in Graeco inauditum, veteres obseruare iubent. *Canem* et *arietem*, inter Deos Aegyptiorum, suum quoque sortitos fuisse locum, *Pantheon* nostrum satis docere potest. *Anserem* equidem diuinis honoribus Aegyptii dignati nunquam sunt; sed scimus tamen, ** alitem hunc Isidi sacrum, et in delitiis fuisse, quamuis ipsi in sacrificium quoque cederet. Vnde IVVENALIS Sat. VI. v. 540. canit.

Vt veniam culpae non abnuat, ansere magno
Scilicet, et tenui popano corruptus Osiris.

A 5 Plata-

* in Centuria Prouerbiorum XVII. num. 7.
** HERODOTVS Lib. II. c. 45. OVIDIVS Fastor. Lib. I. v. 453. ARISTIDES Rhetor, λόγων ἱερῶν tertio circa fin. fol. 175. b. Edit. Florent. graec. PHILOSTRATVS de vita Apollonii Lib. V. cap. IX. Adde his LEONARDI AVGVSTINI Gemmas Part. II. num. 39. et SPANHEMIVM de Praestantia Numism. p. 266.

Platanus, per quam etiam iuraſſe Rhadamanthum, perhibet APOSTOLIVS, eodem quoque ſpectat. Nam non animalia tantum, ſacra erant Aegyptiis, erant etiam arbores et plantae, eosque *allium caepasque inter Deos in iureiurando habuiſſe*, teſtis eſt PLINIVS Lib. XIX. c. VI. Rhadamanthi exemplum imitatus poſtea eſt Socrates, Graecorum omnium optimus et ſapientiſſimus: ideoque vtrumque in hac cauſa coniungit PORPHYRIVS, *de Abſtin.* Lib. III. p. 285. fin. Κρησὶ δὲ, inquit, *νόμος ἦν Ῥαδαμάνθυος, ὅρκον ἐπάγεσθαι πάντα τὰ ζῶα. Οὐδὲ Σωκράτης, τὸν κύνα καὶ τὸν χῆνα ὀμνὺς, ἔπαιζεν, ἀλλὰ κατὰ τὸν τοῦ Διὸς καὶ * Μαίας παῖδα, ἐποιεῖτο τὸν ὅρκον. Legem Cretenſibus tulerat Rhadamanthus, vt per omnia animalia iurarent. Neque Socrates, cum canem anſeremque iuraret, putandus eſt ludere aut ridere voluiſſe. Iurauit per filium Iouis et Maiae.* Docet nempe eruditiſſimus hic Scriptor, Socratem, quando iurabat per *canem*, intellexiſſe Aegyptiorum *Anubidem*, ſeu, vt Graeci interpretantur, *Mercurium*, quem ipſi quidem perhibebant Iouis et Maiae filium. Et ne in hoc argumento prolixior ſim, habemus ſane Socratem ipſum, conceptis verbis id profitentem, et ita iurantem: ** Μὰ τὸν κύνα τὸν Αἰγυπτίων θεόν. *Per canem, Aegyptiorum deum.* Sed de his iam ſatis.

Sacerdotales Aegyptiorum de Anubide traditiones.

§. 6. Videamus nunc iam, quid in Sacerdotalibus Aegyptiorum fabulis, de *Anubide* traditum inueniamus. Et primo quidem Oſiridis filium eum perhibitum fuiſſe, deprehendimus. *** *Aiebant* enim, *cum Oſiride duos militatum profectos eſſe* † *filios*

* Ita correxi, cum legeretur, nullo prorſus ſenſu δίκαιον.
** Apud PLATONEM in *Gorgia*, p. 316. Edit. graec. Baſil.
*** DIODORVS *Siculus* p. 15. fin.
† Deeſt hoc in verſione latina RHODOMANNI; ſed in graeco extat, *δύο υἱοὺς*, *duos* Oſiridis *filios*.

lios eius, Anubim et Macedonem, fortitudine praestantes viros. Erat ergo *Anubis* * filius Osiridis. Rem ex iisdem fabulis acceptam, narrat paulo prolixius PLVTARCHVS *de Is. et Osir.* p. 356. fine, in haec fere verba: *Porro Isidem, comperto, Osirin cum Sorore,* (Nephthy) *per errorem congressum esse, credentem se cum Iside vxore, rem habere, et viso rei huius argumento, corona nempe melilotina, quam is apud Nephthyn reliquerat, puerulum quaesiuisse, nam prae metu Typhonis,* mariti sui, *mater eum statim exposuerat, magnoque labore, canibus indagantibus, repertum enutriuisse.* Osiris itaque filium hunc suum, per adulterium, etsi ignorans et imprudens, ex Nephthy sorore sua susceperat. Refer huc, quod alibi PLVTARCHVS, in eodem libro, p. 366. scribit: *Cum autem exundans Nilus, etiam in istas partes diffluit, hoc Osiridis cum Nephthy coitum nuncupant.* Et mox, post insecuta quaedam alia: *Itaque Isis Horum,* ex Osiride susceptum, *iusto partu edidit: Nephthys autem,* ex eodem Osiride, *Anubim furtiuo.* Potest hinc liquere, TERTVLLIANVM memoriae lapsu, in errorem inductum fuisse, cum in *Apolog.* cap. XV. *moechum Anubim* commemoraret, nisi forte dicere velis, *moechum* Scriptori illi hoc loco significare, *adulterio procreatum.*

In caussis inquiritur, ob quas Deus hic specie canina ab Aegyptiis fingeretur.

§. 7. Solent veteres, vbi res *Anubidis* attingunt, etiam in caussas inquirere, ob quas eum Aegyptii canina forma fingere et repraesentare consueuerint, et illas plerumque, ex historia fabulosa eorum, quae perhibentur, aut circa Anubim, aut ab ipso gesta fuisse, depromunt. PLVTARCHVS postquam p. 356. furtiuos Dei huius natales retulisset, addit, Isidem *eum, magno labore, canibus indaganti-* *bus*

Anubis perpetuus Isidis Osiridisque comes.

* Non igitur erat filius Typhonis, quod memoria lapsus affirmat GERH. IOH. VOSSIVS, *de Idolol.* Lib. I. c. 27. fol. 105.

bus repertum, enutriuisse: eumque custodem deinde comitemque habuisse, Anubim appellatum, et creditum Deos custodire, vt canes hominibus custodes adesse solent. Similia fere sunt, quae ea de re, apud DIODORVM p. 77. leguntur, vbi, *canis*, inquit, *vsui est venationibus et custodiis. Ideo* Aegyptii *Deum, quem Anubim appellitant, canino capite repraesentant; canem Osiridi et Isidi corporis fuisse custodem, indicantes. Alii narrant, canes Isidi, quando inuestigabat Osiridem, duces fuisse, et feras aliosque obuios auertisse, et fidos beneuolosque inquisitionis socios se praebuisse cum vlulatu.* Obseruat DIODORVS, canes vsui esse in venatione, idque ad fabulas quoque de *Anubide* applicat, sicuti fecerunt et alii. Eos inter IVLIVS FIRMICVS, *de erroribus profan. relig.* non procul ab initio, nescio vnde, refert, Isidem *adhibuisse sibi Nephthen sororem sociam, et Anubim venatorem.* DIODORVS vero, alio loco, rationem adfert aliam, Anubidis in speciem canis effictі. Ait enim p. 15. fin. 16. Anubidem *ex bellua sibi confecisse armaturam maxime insignem, videlicet ex pelle canina, eamque ob causam belluam hanc religiose ab Aegyptiis coli.* Plures huiusmodi explicationes adferre taedet. Quis tam est obesae naris, qui non confestim perspiciat, veteres hanc de Anubide fabulam Sacerdotalem, quemque pro ingenio suo, ex coniectura explicuisse, huncque obtulisse nobis talem, illum vero aliam. Illi vero a scopo quam proxime abesse mihi videntur, qui rationem, ob quam *Anubim* suum *canem* finxerint Aegyptii, ex eo repetendam esse suspicati sunt; quod *Anubis*, Diis supremis, *Osiridi* et *Isidi*, ab Aegyptiis semper additus fuerit, vt ipsorum comes, custos et pedissequus. Id enim veteres omnes vnanimiter tradunt. DIODORVM et PLVTARCHVM modo nunc intelleximus asserere, *Isidem et Osiridem habuisse custodem cor-*

corporum comitemque Anubidem, ficuti canes hominibus custodes adesse solent. Idem PLVTARCHVS p. 355. obferuat, Aegyptios Mercurium fuum dicere *canem, ob cuftodiendi ac vigilandi ftudium.* Hinc *Anubim* τὸν τȣ̃ Ὀσίριδος φρȣρὸν, *cuftodem Ofiridis* appellat PROCLVS, in Platonis πολιτείαν, p. 417. Et de eodem STATIVS quaerit, *Syluarum* Lib. III. num. II. v. 112.

Cur feruet Pharias lethaeus Ianitor aras.

Ex quo colligere licet, in Templis Ifidis, prope eius aram, communiter fignum Anubidis collocari confueuiffe. Veram autem rei huius rationem, quam ex ifta deducimus, et quae nobis vera vifa eft, in fequentibus exponemus, §. 12. 13. Inde vero eft, quod in Pompis Ifidis folennibus, Anubis quoque femper circumferri folitus fuerit. Diferte profecto DIODORVS p. 78. obferuat, τοῖς Ἰσείοις προπορεύεσθαι τȣ̀ς κύνας κατὰ τὴν πομπὴν, *in feftis Ifiacis, canes antecedere pompam.* Talem Pompam defcriptam videmus ab OVIDIO, *Metamorph.* Lib. IX. v. 689.

Inachis (Ifis) *ante torum, pompa comitata Sacrorum*
Aut ftetit, aut vifa eft: inerant lunaria fronti
Cornua, cum fpicis, nitido flauentibus auro,
Et regale decus; cum qua latrator Anubis,
Sanctaque Bubaftis, variusque coloribus Apis.

APVLEIVS, qui huiusmodi Pompam Ifiacam, Cenchreis a fe vifam refert, *Metam.* Lib. XI, de ea haec fcripto confignauit p. 262. *Nec mora, cum Dei, dignati pedibus humanis incedere, prodeunt; hic horrendum attollens canis cervices arduas, ille fuperum commeator et inferum: nunc atra nunc aurea facie fublimis, laeua caduceum gerens; dextra palmam virentem quatiens.* Ideoque de Commodo Imperatore, cum is Sacra Aegyptiorum, omnemque eorum

rum apparatum, Romam inuexisset, et Pompas Isiacas ipse* solenniter celebraret, narrat in eius vita AELIVS LAMPRIDIVS cap. 9. *Sacra Isidis coluit, vt et caput raderet, et Anubim portaret.* Et mox: *Quum Anubim portaret, capita Isiacorum grauiter obtundebat ore simulachri.* Eadem commemorat SPARTIANVS in *Pescennio nigro* cap. 6. *Sacris Isidis Commodus adeo deditus fuerat, vt et caput raderet, et Anubim portaret, et omnes pausas ederet.* Idem in *Antonino Caracalla* cap. 9. *Commodus Sacra Isidis ita celebrauit, vt et Anubim portaret, et pausas ederet.* Diu ante, Ciceronis aeuo, Consulibus Pisone et Gabinio, Sacra haec Roma fuerant eiecta, quod sic TERTVLLIANVS testatur, in *Apolog.* c. VI. *Serapidem, et Isidem, et Harpocratem, cum suo Cynocephalo,* (intelligit Anubidem, capite canino insignem,) *Capitolio prohibitos, id est curia Deorum pulsos, Piso et Gabinius Coss. abdicauerunt.* Addamus his vnicum praeterea MINVTII FELICIS locum, qui in *Octauio*, cap. 21, solenne aliquod Aegyptiorum Sacrum commemorans, haec habet: *Isis perditum filium cum Cynocephalo suo* (Anubide) *et caluis Sacerdotibus luget, plangit, inquirit.* —— *mox inuento paruulo, gaudet Isis, exultant Sacerdotes, Cynocephalus* (Anubis) *inuentor gloriatur.* Id vero ipsum, * in *Tabula Isiaca,* ad viuum depictum cernimus.

Anubidem Graeci nonnunquam interpretantur Saturnum, plerumque vero Mercurium.

§. 8. Graeci, de rebus Aegyptiacis agentes, nomine *Anubidis* nonnunquam intelligunt *Saturnum,* aut *Anubidem* interpretantur *Saturnum.* Monet hoc PLVTARCHVS, *de Is. et Osir.* p. 368. Ἐνίοις δοκεῖ Κρόνος ὁ Ἄνουβις εἶναι· διὸ πάντα τίκτων ἐξ ἑαυτοῦ, καὶ κύων ἐν ἑαυτῷ, τὴν τοῦ κυνὸς ἐπίκλησιν ἔχειν. *Nonnullis videtur Anubis Saturnus esse, quia omnia gignens ex se, et in se tanquam praegnans mulier gerens*

* Vide *Miscellanea Berolin.* T. VII. p. 379. 380.

rens (quod graece κύειν dicitur) κύων, *siue canis appelletur*. Nihil dico de ista explicatione puerili, qua nempe ratio promitur, cur *Anubis*, cum sit *Saturnus*, ab Aegyptiis, vt κύων, vel *canis* fingi solitus fuerit. Huiusmodi ineptiis, auctor ille alioquin grauis, omnique laude dignus, in libro praesertim *de Iside*, ita se oblectare videtur, vt fere diceres, eum id fecisse in gratiam Cleae, superstitiosae mulieris, cui etiam librum hunc inscripsit. Sed praeterea videtur PLVTARCHVS hic *Anubidem* confudisse cum *Phtha*, siue *Vulcano* Aegyptiorum, quod etiam alias non semel factum esse, monuimus Lib. II. cap. I. §. 9. Verum tamen est, quod PLVTARCHVS aiebat, nonnullos *Anubim* interpretari *Saturnum*. Nam vbi de *Saturno* Aegyptiorum veteres loquuntur, persaepe alium, quam *Anubidem*, non intelligunt. Sed plura eam in rem hic non congero. Nam plerumque et fere semper *Anubidem* interpretari iidem solent *Mercurium*. Sic PLVTARCHVS in libro *de Iside* p. 355. *Non enim Aegyptii, Mercurium suum proprie canem vocant: sed ob custodiendi et vigilandi studium, ac sapientiam, qua amicum ab inimico discernit, cum Deorum callidissimo, vt Plato ait, accommodant.* Sermonem hic esse de *Anubide*, omnes illico perspiciunt. Idem p. 367. ait, fabulari Aegyptios, *Mercurium sedem habere in Luna, et vna cum illa circumferri.* Vbi non alium, quam Anubidem, comitem et pedissequum Isidis intelligi posse, palam est. Et ita in libro eodem, auctor ille fere semper. Non aliter SERVIVM et PORPHYRIVM, Numen *Anubidis* interpretatos esse, ex §. 3. et 5. liquere poterit. Ex LVCIANO quoque, cuius verba dedimus §. 2, discimus, *Anubidi* Aegyptiorum attributum fuisse κηρύκιον, *caduceum*, quem tesseram esse *Mercurii* Graecorum, neminem latet. De *Anubide* quoque capiendum esse existimo, quod DIO CAS-

SIVS,

sius, nobilissimus historiae Romanae Scriptor, de Marco Aurelio Imperatore, literis mandauit. * Λόγος ἔχει, Ἀρνοῦφίν τινα, μάγον Αἰγύπτιον, συνόντα τῷ Μάρκῳ, ἄλλους τε τινὰς δαίμονας, καὶ τὸν Ἑρμῆν τὸν ἀέριον, ὅτι μάλιστα μαγγανείαις τισὶν ἐπικαλέσασθαι, καὶ δι' αὐτῶν, τὸν ὄμβρον ἐπισπάσασθαι. *Fama est, Arnuphin quendam, Magum Aegyptium, qui Marco aderat, Mercurium illum, qui est in aëre, aliosque daemonas, artibus quibusdam magicis inuocasse, ac per eos pluuiam extorsisse.* Lectori erudito facile patescit, sermonem esse de pluuia illa mirifice exoptata, qua exercitus M. Aurelii Imperatoris, in bello Marcomannico, angustiis extremis pressus, praeter spem omnium, subito recreatus fuit, quam quidem Christi cultores precibus suis, alii Deorum suorum auxilio et fauori in acceptis tulere, ac inter hos quidam *Mercurio aërio*, quem *Arnuphis*, magus Aegyptius, inuocauerat. Quis vero sit ille Mercurius aërius, nisi *Anubis*, Solis ac Lunae pedissequus, et cum lunari globo rotari creditus?

Interpretationes nominis Anubis *adferuntur, quae minus nobis probantur.*

§. 9. Pergimus nunc ad interpretandum nomen Aegyptiacum *Anubis*, qua de re extat ** quaedam nostra obseruatio. Sed argumentum istud tanto minus hic omittere nobis licet, quod ad indagandam veram Sacerdotum Aegyptiorum, de *Anubide*, mentem ac sententiam, non parum nobis profuturum esse videam. Graeci nomen hoc semper scribunt *Anubis*, vbi omnes in rebus huius generis vel mediocriter tantum exercitati, facile persentiscunt, ad ipsam vocem Aegyptiacam, accessisse terminationem graecam, quam vocabulis barbaris fere semper addere, graecis Scriptoribus solenne atque familiare est.

* In *Epitome* IOHANNIS XIPHILINI, p. 260. Edit. Roberti Stephani.

** In *Thesauro Epistolico La Croziano* To. I. p. 168. etc.

est. Si igitur demseris terminationem graecam, remanebit *Anub*, nomen inter Aegyptios, oppido vsitatum, cuius Scriptores Ecclesiae nostrae vetusti, qui elegantias veneresque graecae dictionis aucupari non solent, persaepe meminerunt. In PALLADII *historia Lausiaca*, * cap. LVIII. inscribi videmus περὶ Ἀββᾶ Ἀνοὺβ. *De Abbate Anub*, quod, nescio qua de causa, redditur in versione HERVETI, *Vita Abbatis Anuph*. Nam nomen *Anuph*, quod ** in historia Monachorum Aegyptiorum etiam subinde occurrit, a nomine *Anub*, significatione vehementer differt. Sic in eadem *historia Lausiaca*, cap. LV. mentio est *Abbatis Anub*, vti quidem habet Textus graecus, quem et hic versio latina corrupit, scribendo *Anuph*. Commemoratur idem *Abbas Anub*, in *** *Apophthegmatibus Patrum*, aliisque Ecclesiae antiquae Monumentis. Ipsi igitur Aegyptii, *Anubidis* nomen, lingua sua efferebant *Anub*, aut etiam, et rectius quidem *Annub*. Ita nomen hoc scribit LVCIANVS, nisi quod illi terminationem graecam assuerit. Nam in *dialogis mortuorum* p. 254. fingit Alexandrum M. ἐλπίζοντα Ἄννουβιν ἢ Ὄσιριν γένεσθαι, *sperantem, fore, vt aliquando fiat Annubis, vel Osiris*. Eundem typum in hoc nomine seruat etiam STEPHANVS Ethnicographus, qui de Cynopoli obseruat, ἐν ἧ πόλει Ἄννουβις τιμᾶται, *in qua vrbe colitur Annubis*. Non diffiteor, eruditissimos viros, BERKELIVM, et HOLSTENIVM, in notis ad illum Scriptorem, id agere, vt persuadeant nobis, locum in mendo cubare, et pro Ἄννουβις, scribendum esse Ἄνουβις; verum quo iure, ipsi viderint. Posterior sane rationem emendationis suae offert, quae videri potest,

* In *magna Bibliotheca Patrum* Parisina To. XIII. p. 990.
** Vide SOZOMENI hist. Eccles. Lib. III. cap. XV. CASSIANO scribitur *Pinuphius* Collat. XX. saepiuscule.
*** *Monumenta Ecclesiae Graecae* COTELERII To. I. p. 393.

potest, aliquod habere pondus. *Graecis*, inquit, *Latinisque Poëtis prior syllaba corripitur.* Hoc enim re ipsa ita se habere, exempla §. 3. adducta, inuicte probant. At enim ex ea, quam vir eximius, pro emendatione sua, attulit ratione, id tantum intelligitur, quamobrem Graeci Latinique ex voce *Annubis*, alterum eliserint *n*, vt nempe in versibus syllabam primam corripere possent. Corruptio igitur nominis huius primo quidem debetur Poëtis; sed eos secuti sunt alii, et sic consuetudo illius scriptionis et pronuntiationis paulatim vbique inoleuit. Non possum itaque non sic existimare, ipsos Aegyptios nomen hoc antiquitus protulisse *Annub.* Quod si ita se habet, de quo dubitare mihi non licet, cordati omnes facile mihi concedent, sententiam magni * BOCHARTI, eorumque, qui vestigia eius legunt, vocem *Anubis* autumantium nihil aliud esse, quam hebraeum הנובח *hannobeach*, vel *hannobeah*, admitti non posse. Nam vt plura alia taceam, quae in hac interpretatione difficulter concoqui possunt, quis non videt, *Annub* et *Hannobeach*, nimio interuallo a se inuicem differre, quam vt vnum vocabulum censeri possint? Taceo illorum originationem, qui *Anubin*, lingua Aegyptiorum patria, *canem* dictum fuisse sibi imaginantur, etsi illis praeiuerit vetus *Scholiastes Iuuenalis*, qui ad Sat. V. v. 535. haec notat: *Dictus Anubis, quia caput caninum accipit per mysteria.* Nam *canis* Aegyptiis non dicitur *Anubis*, etsi ob rationem mysticam Deum hunc cum capite canino repraesentare soliti fuerint. Sed de hac ipsa, aliisque similibus Numinum Aegyptiorum originationibus, ** in superioribus iam dixi.

§. 10.

* In *Hierozoico*, Parte I. Lib. II. cap. LVI. col. 691.

** Lib. II. cap. VII. §. 2. Lib. III. cap. III. §. 11.

§. 10. Illis, qui linguae Aegyptiacae, siue, vt vulgo vocatur, Copticae, aliquam notitiam sibi comparauit, aqua haerere hic non potest. Omnia potius sponte fluunt. Diximus, *Anubidem* Aegyptiis re ipsa sonuisse *Annub.* Id vero sine vlla qualicunque mutatione, *aurum* significat, vel *aureum.* Nam ⲚⲞⲨⲂ, *nub*, lingua Aegyptiorum antiquissima dicebatur *aurum*, quod interpretatio S. Scripturae Coptica, innumeris locis docet, quodque * testimonio Sacerdotis Aegyptii veteris confirmatum videre possumus. Inde vero est ⲚⲚⲞⲨⲂ, vel quod prorsus idem valet, ⲈⲚⲚⲞⲨⲂ, *Ennub*, vel *Annub*, idque semper *aureum* significat, quod sexcenta exempla, et amplius, in Coptica Scripturae S. interpretatione docent. *Annub* igitur Aegyptiis, vti dixi, *aureum* sonat, neque solum et separatum positum, aliud quid significare potest. Hanc vero interpretationem meam, a mente et sententia Sacerdotum Aegyptiorum, alienam non esse, I. Ex eo colligi merito potest, quod Aegyptii *Anubim* suum, propter rationem sine dubio mysticam, semper ex solido *auro* fingere, aut vero illi, ex alio metallo fabricato, *aureum* saltem *colorem* inducere solerent. Pertinet huc locus LVCIANI, §. 2, iam allatus, vbi praeter alios Deos barbaricos, memoratur etiam *Anubis, ex solido auro conflatus, grauis et vere magni pretii*, alterque Scriptoris eiusdem, illic etiam descriptus, in quo narratur, furem aliquem *in Anubideum* (id est Sacellum Anubidis) *irrupisse, ibique Deum ipsum* (aureum quippe et magni pretii,) *surripuisse, duas item phialas aureas, et aureum insuper caduceum.* Nescio an aliis sim persuasurus, quod mihi valde probabile fit, eandem rem tangi in hoc LVCILII Epigrammate.

Anubis Aegyptiis aureum significat, eaque interpretatio argumentis aliquot confirmatur.

B 2 * Τὴν

* Vide infra Libri huius cap. IV. §. 4.

* Τὴν γένεσιν λυπῦντα μαθὼν Κρόνον Ἡλιόδωρος
Νύκτωρ ἐκ ναῦ χρύσεον ἦρε Κρόνον

Cum Heliodorus intellexisset, per Saturnum genituram suam deprauari
Noctu clam ex Templo aureum surripuit Saturnum.

Nisi fallor, Epigramma hoc narrat rem persimilem illi, quae in LVCIANI vltimo loco refertur. Saturni ipsius signa et simulachra, in Templis, Graecorum quoque et Romanorum, erant perrara, et vix conspiciebantur. *Anubis* vero, praeter Aegyptiorum, Graecorum quoque et Romanorum Templa, frequens occupauerat. Et huius Dei simulachra fuisse plerumque aurea, modo obseruabamus. Eum vero a Graecis saepius dictum fuisse Κρόνον, vel *Saturnum*, §. 8. iam monuimus. Neque vero existimandum est, casu tantum quopiam nonnunquam contigisse, vt *Anubidis* simulachra, ex auro conflarentur. Id nitebatur arcanis quibusdam Sacrorum rationibus, quod non ita obscure innuit PLINIVS, Lib. XXXIII. c. 9. *Tingit et Aegyptus argentum, vt in vasis Anubim suum spectet, pingitque non celat argentum.* Liquet hinc, ideo Aegyptios argentum non celasse, quoties sculpendus erat Anubis, vt nimirum illius effigies, vero et proprio suo colore, id est *aureo*, insignis conspici semper posset. Rationem hanc arcanam, ex Sacris petitam, paulo apertius tangit APVLEIVS, Lib. XI. Metamorph. p. 262. vbi vectatum in Pompa Isiaca Anubidis simulachrum ad hunc modum describit: *Hic horrendum attollens canis ceruices arduas, ille superum commeator et inferum, nunc atra nunc aurea facie sublimis.* Ecce tibi *Anubidem aurea facie sublimem!* Equidem, ne quid dissimulem, *Mercurius* ille, aut *Anu-*

* In *Anthologia* Graecorum Lib. II. cap. XXIV. Epigr. VII.

Anubis, quem in Pompa ſua nobis deſcribit Philoſophus Madaurenſis, aliquid ex Graecorum Sacris traxiſſe mihi videtur, vti ſane is Pompam ſibi viſam, ſpectauit non in Aegypto, verum Cenchreis in Graecia. Sed id tamen ex praeceptis Theologiae Aegyptiorum, habuit ille APVLEII *Anubis*, quod *aurea facie* conſpiciendus eſſet. Poteſt vero id ipſum, quod nunc obſeruauimus, II. ex traditione aliqua antiqua Aegyptiorum, de *Anubide* ſuo, vel *Mercurio*, quae ad Graecos etiam, etſi nonnihil incruſtata, dimanauit, non mediocriter illuſtrari. Veſtigia illius ſatis luculenta reperiuntur in hiſtoria Fauni, Italorum regis peruetuſti, prout eam Scriptores quidam Eccleſiaſtici in literas retulerunt. Ea apud auctorem *Chronici Alexandrini*, vel *Paſchalis*, in haec verba concepta legitur, quae breuitatis amore ductus, ex graeco latine conuerſa adſcribo. * *Extincto Pico, qui et Iupiter dictus eſt, regnauit in Italia filius eius Faunus, qui et MERCVRIVS appellatus, annos* XXXV. *Erat vir ille callidus et Mathematicus, qui primus in Occidente AVRI METALLVM, eiusque conflandi rationem adinuenit. Is —— conuaſato ingenti admodum AVRI pondere, IN AEGYPTVM, ad tribum Chami, filii Noae ſe contulit, a qua perhonorifice exceptus eſt. Ibi degens, pro nihilo ceteris habitis, AVREA INDVTVS STOLA, philoſophabatur APVD AEGYPTIOS, quibus ventura praedicebat: —— vnde ab iis adorabatur, dicebaturque Deus Mercurius, vt qui futura praediceret —— opesque praeberet: quem ideo DIVITIARVM LARGITOREM NOMINABANT, quippe quem exiſtimarent ** DEVM eſſe AVRI. —— Cum porro idem Mercurius in Aegyptum venit, apud Aegyptios regnabat Meſtrem,*

* Pag. 104. Edit. *Raderi*, vel 44. et 45. Edit. Pariſ.
** In graeco eſt, ὡς τὸν χρυσὸν θεὸν ὀνομάζοντες, idque ver-

Mestrem, *ex genere Chami.* Similia de *Mercurio* reperiuntur apud CEDRENVM p. 16. 18. et apud Anonymum, cuius *Excerpta Chronologica* praemittuntur Chronico IOHANNIS MALALAE, Oxonii edito, p. 22. Omnes hi in eo inter se conueniunt, Mercurium Aegyptium, *aurum* eiusque conflationem *inueniſſe*, *Stolam* ad haec *auream geſtaſſe*, et habitum fuiſſe *Deum aureum*, vel *Deum auri.* Hoc manifeſto apparet, ex traditionibus antiquis, fabulisque Sacerdotum Aegyptiorum de ſuo *Anubide*, etſi nonnihil inquinatis, defluxiſſe. Reliqua, quae Scriptores hi de Fauno Italo docere nos volunt, et de Mercurii ex Italia in Aegyptum peregrinatione, ipſis relinquo. Id mihi ſatis liquet, eos res *Anubidis*, cum rebus alius Aegyptiorum Dei, *Thoth*, quia vtrumque hunc Graeci *Mercurium* interpretantur, paulo ſecurius confudiſſe. Quae de *aurea Stola*, et de *tutela auri* ipſi commiſſa, narrant, ſpectant ſane ad *Anubim.* Sed quae iidem de Mercurii huius Studio Philoſophico ſuperaddunt, referenda vtique ſunt ad Deum *Thoth*, quod ex cap. V. huius libri perſpicietur luculentius. Reperiuntur vero etiam III. traditionis huius Aegyptiorum veſtigia quaedam ſubobſcura, in ipſa Graecorum, de ſuo *Mercurio*, Mythologia antiquiſſima. In *Hymno* namque HOMERI, *in Mercurium*, Poëta hic narrat, quomodo Apollo, in antrum Cyllenii montis, vbi Mercurius puellus nutriebatur, peruenerit, quantasque illic opes inuenerit, v. 249.

Πολλὸς δὲ χρυσός τε, καὶ ἄργυρος ἔνδον ἔκειτο

Multum autem AVRI que et argenti intus iacebat.

Ideo-

titur, *cum aurum Deum appellarent.* Sed legendum ſine dubio τὸν χρυσῆν θεὸν, *Deum aureum*, vel, vti apud CEDRENVM p. 18. ſcriptum extat, ὡς τῷ χρυσῷ θεὸν νομίζοντες. Et ſic verti.

Ideoque passim ipsi a Poëtis tribuuntur *talaria aurea*, vt a Poëtarum Principe. Aen. IV. 239.

—— Et primum pedibus TALARIA nectit
AVREA. ——

Quod videtur sumsisse a Poëtarum omnium Patre ac Magistro, cuius hi sunt versus

* Ἀυτίκ' ἔπειθ' ὑπὸ ποσσὶν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα
Ἀμβρόσια, χρύσεια ——.
Statim deinde sub pedibus ligauit pulchra TALARIA
Ambrosia, AVREA ——

Eadem ratione Graeci *Mercurio* suo, auream etiam *virgam*, quam caduceum vocant, tanquam aliquod insigne, tribuunt, sicuti etiam Aegyptii, §. 2. Et ab eo Deus hicce dici solet Χρυσόῤῥαπις, *aurea virga insignis.* HOMERVS Odyss. K. 277.

Ἐνθά μοι Ἑρμείας Χρυσόῤῥαπις ἀντεβόλησεν.
Ibi mihi Mercurius AVREA VIRGA obuiam venit.

Ad quae verba vetus *Scholiastes* haec habet. Χρυσόῤῥαπις, χρυσῆν ῥάβδον ἔχων. *Mercurius dicitur* Χρυσόῤῥαπις, *quia virgam auream gestat.* Quod EVSTATHIVS confirmat, ad Odyss. E. p. 1522. Ad versum vero, quem modo adscribebamus, idem scribit p. 1658. circa fin. veteres epitheton hoc Mercurii exponere de *aureis talaribus.*

§. 11. Explicandum nobis iam est, qualenam re ipsa Numen *Anubis* fuerit, et quid in eo venerari voluerint Aegyptiorum Theologi. Aliquando illa mihi sententia sedit, *Anubim* ipsis designasse *Stellam*, vel *Planetam*, quem dicere solemus *Mercurii*, eumque *Anubis Planetam Martis Aegyptiis non significauit.*

* HOMERVS Iliad. Lib. Ω. v. 340. Odyss. A. 96.

que ab Aegyptiis *Annub*, ſeu *aureum* fuiſſe dictum, quemadmodum Graeci eundem Στίλβοντα, *fulgentem* nuncupare conſueuerunt. Rationes, quae id mihi veroſimile reddiderunt, expoſui Lib. III. cap. VI. §. 5. Ad illas accedat nunc et iſta, quod *Anubis* Aegyptiorum, ab APVLEIO nobis ſiſtatur, *nunc atra, nunc aurea facie ſublimis*, quod explicat, dum eum vocat *ſuperum commeatorem et inferum*. Vide §. 10. Id vero *Planetae Mercurii* tam egregie conuenit, vt nihil poſſit magis. Illius autem rei haec eſt ratio, quod cum ſtellae quaedam ſint diurnae, quas inter Solem eminere norunt omnes ac vident, aliae vero nocturnae, quibus Luna praeſidet, * *Mercurius ad vtramque naturam ſe accommodet, modo diurnus, modo nocturnus. Sed orientalis diurnus eſt, occidentalis vero nocturnus.* Hinc iam ratio omnibus patere videtur, cur dicatur *ſuperum commeator et inferum*, et *nunc atra, nunc aurea facie ſublimis.* Verum tamen haec omnia ad *Anubidem* noſtrum non ſpectare, vel ex eo aeſtimare licet, quod Aegyptii *Anubidem* ſuum, *aureum* tantum, non itidem *atrum* haberi agnoſcique voluerint. Nomen eius ſignificat *aureum*, idque ſimulachra eius prae ſe etiam ferebant, ex auro ſolido quippe conflata, aut certe aureo colore obducta, vt ſemper intelligi poſſet *aureus.* Signum illud Dei huius, APVLEIO memoratum, cuius facies *nunc atra nunc aurea eſſet*, id eſt, vt interpretor, ** ex dimidio atra, ex dimidio aurea, ſi recte iudico, Graecorum, non Aegyptiorum, ingenio et artificio adſcribendum fuerit. *Mercurii* porro ſtellam Aegyptios

* IVLIVS FIRMICVS *Matheſ.* Lib. II. c. VII. PROCLVS in Paraphraſi Tetrabibli Ptolemaei Lib. I. c. VII.

** Effigiem ad illud APVLEII ſimulachrum prope accedentem cernere mihi videor, in Lucerna antiqua, quam ex LICETO adfert, BAVDELOTIVS. Vide *L'utilite des voyages* To. I. p. 173.

ptios attribuisse non *Anubidi*, verum *Horo*, siue *Apollini*, testimonio Scriptoris idonei ostendimus, Lib. III. c. VI. §. 2. Neque ergo dici recte potuit, quod tamen CICERO, et ARNOBIVS dixerunt, nomen eius Aegyptios horruisse, et nominare nefas habuisse. Ego certe, quid de hoc Aegyptiorum Mercurio, cuius nomen ipsi expromere veriti sint, dicere debeam, non habeo. Illud noui, Graecos duos Aegyptiorum Mercurios, quos nempe ipsi nomine hoc designabant, *Anubidem*, et *Thoth*, persaepe inter se confudisse, et alteri eorum tribuisse, quod non nisi alteri proprium erat, quod in Theologiam Aegyptiorum de *Mercurio*, vti ea a Graecis traditur, miras nonnunquam tenebras inuexit. Ego hic me Dauum non Oedipum profiteor.

Anubis symbolice Aegyptiis designabat Horizontem, siue ortum et occasum Solis.

§. 12. Post reiectam igitur illam Numinis *Anubidis* interpretationem, quam nunc retuli, diu mecum anceps dubiusque fluctuaui, quidnam re ipsa Sacerdotes Aegyptiorum, Numine hoc suo innuere et designare voluerint, idque occasione data, * in Epistola ad Venerandum quendam amicum, quae deinde publici iuris facta est, candide fateri veritus non sum. Sed videamus tamen, num non ex tenebris his, exque incertitudine, quacum hucusque luctati sumus, emergere, et argumento huic, sane perdifficili, aliquid lucis affundere queamus. Aegyptiorum Philosophi, e quorum numero est *Arnuphis*, §. 8. memoratus, *Mercurium* suum, dicebant *aërium*, eique in illa Mundi nostri regione sedem assignabant, aut volebant, in aëre per eum, statis temporibus, mutationem effici insignem, et in omnium oculos incurrentem. Id mihi veteres quidam sic explicare videntur, Aegyptiorum Theologos,

B 5 *Anu-*

* Eam celeberrimus apud Halenses, in Lyceo Reformato, Theologus, IO. GEORGIVS MICHAELIS, praemisit *Obseruationibus Sacris*, in Belgio A. 1738. editis.

Anubidis nomine, ſymbolice adumbrare voluiſſe *Horizontem*, vel, vt Latini loqui amant, *circulum finitorem*, qui hemiſphaerium Coeli ſuperius, ab inferiori diuidit, quique proinde partem aliquam Siderum nobis oſtendit; aliam vero oculis noſtris ſubducit.

*— * nec Sidera tota*
Oſtendit Libyae finitor circulus orae,
Multaque deuexo terrarum margine celat.

Teſtem do PLVTARCHVM, qui in libro *de Iſide*, Numen *Anubidis* ex mente Aegyptiorum, hunc in modum interpretatur, p. 368. *At circulus ambo* hemiſphaeria *tangens et dirimens, qui a definiendo Horizon dicitur, ambobus communis, Anubis vocatur, ac forma cani adſimilatur, quia canis viſu perinde noctu utitur atque interdiu. Videturque Anubis apud Aegyptios eam obtinere vim, quam apud Graecos Hecate, Numen ſcilicet terreſtre ſimul ac coeleſte.* Eorundem ſententiam adfert CLEMENS ALEXANDRINVS, vbi de hieroglyphica Aegyptiorum Scriptura differit, *Stromatum* Lib. V. p. 567. *Atque duo quidem canes* (intelligit duo Anubidis ſigna) *Symbola ſunt duorum hemiſphaeriorum, vt quae circumeant et cuſtodiant.* Et poſt nonnulla intermedia: *Sunt, qui volunt, tropicos ſignificari per canes, qui cuſtodiunt, et inſtar ianitorum obſeruant, acceſſum Solis ad Auſtrum*, (id eſt hemiſphaerium inferius) *et Septentrionem* (ſiue hemiſphaerium ſuperius.) Haec omnia eodem redire, neque explicatione vberiori egere, peritus lector facile intelligit. Secundum hos igitur, *Anubis* Aegyptiis ſubindicat *circulum finitorem*, qui primus Solem orientem oſtendit, ac veluti in hemiſphaerium noſtrum admittit, quique eundem occidentem, conſpectui noſtro rurſus ſubtrahit, ac ad hemi-

* LVCANVS *Pharſal.* Lib. IX. v. 495.

hemiſphaerium inferius depellit: vel, vt clarius rem explicem, deſignat Solis et ortum matutinum, et occaſum veſpertinum, variasque horum mutationes, quas Aequinoctia et Solſtitia poſt ſe trahunt. Qua de re nouus mihi ſe aperit diſſerendi campus, ſed ſpatioſior, quam vt eum nunc emetiri queam. Vt ad ea, quae dixeram, redeam, * *Solis ortus dicitur eius apparitio ſuper horizontem. Occaſus vero eſt illius occultatio, quae quotidie fit, infra horizontem.* Id igitur Sacerdotes Aegyptiorum, *Anubidis* nomine et Numine ſubinnuebant.

Explicatio noſtra pluribus fulcitur rationibus.

§. 13. Multa nunc mentem ſubeunt, ex quibus hancce *Anubidis* interpretationem ac explicationem illuſtrare, eique robur non ſpernendum addere queam. Etenim I. hinc intelligi optime poteſt, quamobrem Aegyptii hunc ſuum *Mercurium*, vel *Anubidem*, dixerint *aëreum*, § 8. 12.. Nam ** *Sole oriente, colluſtratur illico aër. Sed ſimulac ſub horizonte occultatur, nigreſcit, et obſcuratur tenebris.*

— *** *Solet aër*
Purpureus fieri: cum primum Aurora mouetur;
Et breue poſt tempus candeſcere Solis ab ictu.

II. Rationem hinc petere nobis licebit, cur Aegyptiorum Theologi, *Horum*, Oſiridis filium, perhibuerint legitimum, *Anubidem* vero eiuſdem quidem, ſed ſpuriam prolem, ex Nephthy, furtiuo concubitu ſuſceptum fuiſſe, tradiderint. *Horum* merito filium *Oſiridis*, ſiue *Solis*, Aegyptii dictabant genuinum et legitimum, vt qui ipſe *Sol* eſſet, aut quotidie in ortu renouatus, aut quouis anno vertente, in Solſtitio hyberno renatus, Lib. II. cap. IV. §. 11. et cap. VI. §. 7. 8. *Anubis* vero filius Oſiridis dice-

* GEMINVS in Elementis Aſtron. p. 45. Ed. Petauii.
** CLEOMEDES *de Meteoris* Lib. II. cap. IV. p. 104.
*** OVIDIVS Lib. VI. Metam. v. 47.

dicebatur tantum ſpurius, nam Sol ipſe non erat, quantumuis primos illius exorientis radios, terrae oſtenderet. Quod vero Aegyptii fabularentur, *Anubidem* e *Nephthy* ſuſceptum eſſe, ſenſum hunc habet arcanum. Incolentibus Aegyptum mediam, & ſuperiorem, a Memphi vſque ad Syenen, Sol oriens, omnium primo montium illorum cacumina illuminabat, qui ad orientale Nili latus poſiti ſunt, et veluti ex illis, partem Aegypti quam dixi, proſpectabat, ſicuti habitantibus in Aegypto inferiori, lux Solis, in ipſo ortu, e monte Caſio, in finibus Syriae et Aegypti poſito, videbatur mitti. Vnde LVCANVS *Pharſal.* Lib. X. v. 434.

Lucifer a Caſia proſpexit rupe, diemque
Miſit in Aegyptum primo quoque Sole calentem.

Hinc de Hadriano Imperatore refertur, quod * *in montem Caſium, videndi Solis ortus gratia aſcenderit*, vbi montem Caſium, non Syriae; ſed in confiniis Aegypti, Phoeniciae ac Arabiae ſitum, intelligi, nullus dubito, etſi viris eruditis ſecus videri animaduerterim. Videbatur ergo Aegyptiorum vulgo, pone montes illos, qui Nilum a Syene, ad Memphim, a dextro latere, vel ab Oriente cingunt, Sol oriri, eoque cacumina horum montium, primo impetu contingere. Terra vero, quae inter montes iſtos, mareque rubrum, vel Sinum Arabicum, intermedia iacet, arida, ſterilis, et prorſus infelix, Aegyptiorum Theologis dicebatur *Nephthys*, quod cap. III. Libri huius, argumentis non contemnendis adſtruemus. Cumque inde Sol ortum ducere videretur, ac Aegyptiis ſe conſpiciendum praeberet, *Anubis*, qui Solem Aegyptiis ex illa regione mittere exiſtimabatur, ſtylo allegorico nuncupabatur *Oſiridis* et *Nephthyos* filius. III. Neque vero minus facile

* SPARTIANVS in Hadriano c. 14.

cile quiuis nunc aſſequitur, cur *Anubis*, indiuulſus Oſiridis ac Iſidis comes, et vtriusque cuſtos perhibitus fuerit. §. 7. Non citra rationem fingebant Aegyptiorum Sacerdotes, Deum ſuum *Anubidem*, perpetuum eſſe *Oſiridis*, id eſt *Solis*, ac *Iſidis*, ſiue *Lunae* comitem. Nam Solem eiuſque et motum, et in hoc noſtro Mundo operationes, cogitare nemo poteſt, quin eiuſdem pariter et ortum et occaſum menti ſuae repraeſentet. Hi ab ipſo Sole ſeparari nullo modo poſſunt, vti nec minus circulus ille finitor, quem *Horizontem* vocant, quem Sol oriens primo attingit, quemque occidens derelinquit, et intra quem operationes eius in noſtro hemiſphaerio ſubſiſtunt. Nec etiam ratio cuiquam poteſt eſſe obſcura, cur *Anubis* ille, Numinum eorundem, Solis ſcilicet et Lunae cuſtos fuiſſe perhibeatur. § 7. Nam circulus finitor, quem in Theologia ſymbolica, *Anubidem* vocitabant Sacerdotes, cuſtodis inſtar, ſiue ianitoris, Soli orienti hemiſphaerium ſuperius veluti recludit, eumque in hoc intromittit, occidentem vero eundem, ex hoc noſtro, in hemiſphaerium inferius dimittit. Illud vero difficultatis nihil habet, quod *Anubidem* Aegyptii, non Oſiridi modo, verum et Iſidi, aſſiduum addiderint comitem. Diſcimus tantum ex eo, Numen hoc Aegyptiis, non *Solis* tantum; ſed *Lunae* etiam, tum ortum, tum occaſum ſymbolice adumbraſſe. Quin imo ſatis conſtat, in gentis huius Theologia et Sacris, ab *Iſide*, *Anubidem* diuulſum nunquam fuiſſe, vſque adeo, vt * *Mercurium*, ſiue Anubidem, *in Luna poſitum*, *vna cum illa circumferri*, fingerent.

§. 14. Qui ea, quae hactenus obſeruauimus, attenta aeſtimatione penſitauerit, IV. haud grauate mihi, credo, largietur, doctrinam hanc Aegyptiorum ſymbolicam, de *Anubide*, a MARTIANO quoque *Idem argumentum continuatur.*

que

* PLVTARCHVS de Iſide p. 367.

que CAPELLA tangi, vbi in Satyrico Lib. II. p. 32, de Mercurio hunc in modum canit:

Qui ſolus Aſtra Mundi
Praeteruolans perexit,
Rapidis vigil procellis:
Qui cum ſuperna tranat
Freta, Tartarum recurrit;
Qui ſolus ante currum
Et candidos iugales
Altipotens parentis
Memorem ciere virgam:
Qui fata ſuccidentis
* *Separat libens Oſiris*
Sationibus grauari
Genitalibus repertis.

Non poteſt eſſe dubium, Scriptorem noſtrum hoc in loco, vt ſaepe alias, Sacra Aegyptiorum placita, de ſuo Mercurio*, fabulis Graecorum interſpergere voluiſſe. Loquitur enim aperte de *Oſiride,* eiusque *genitalibus repertis.* Quis enim eruditorum, ac antiquitatis peritorum, eſt, quem hae Aegyptiorum fabulae lateant. In vulgaribus Aegyptiorum fabulis ſermo quidem tantum eſt, de *genitalibus* Oſiridis *deperditis.* Sed forte in quibuſdam Sacerdotum Collegiis, ſymbolice etiam tradebatur, eadem *genitalia* certo quodam tempore eſſe *reperta*, vti MARTIANVS loquitur. Nam et hoc in Theologia Aegyptiorum Phyſica, fundamentum ſuum, et optimum, habet. CAPELLA ſaltem id ex aliquo Scriptore, forte

* GROTIVS in notis ad h. l. monet, vocem *ſeparat*, peccare in legem pedariam, ideoque ſuſpicatur, legi debere *ſarpit*. Verum cum CAPELLA leges metricas frequenter negligat, eoque nomine, a GERH. IOH. VOSSIO reprehendatur Lib. II. *de arte Grammatica*, cap. XXXIX. cur non & hoc in loco, ſimile delictum commiſiſſe dici poterit?

forte deperdito, hausisse videtur. Ita sciebat idem, quod pariter alicubi memoriae proditum legisse videtur, solere a Sacerdotibus Aegyptiis tradi, *Mercurium*, seu, vt ipsi loquebantur, *Anubidem*, *separare fata Osiridis*, quippe qui Solem nobis orientem ab hemisphaerio inferiori separaret, nobis vero occidentem, et in hemisphaerium inferius redeuntem, a nostro secluderet. Non quidem inficias iuerim, Scriptorem illum, doctrinam Aegyptiorum symbolicam, cui nunc lucem aliquam affundere conor, longe aliter explicare, atque ego hic facio. Ego *separationem Osiridis*, de Solis ad nostrum hemisphaerium accessu, et de eiusdem ad inferius hemisphaerium reditu, interpretor. Eam *separationem* efficit *Anubis*, siue *Horizon*, is enim, vti dicebamus, Solem nobis orientem, ex inferiori hemisphaerio excludit, et nobis occidentem, ex nostro superiori, in aliud repellit. At CAPELLA doctrinam symbolicam de *separatione Osiridis*, interpretatur de seminis in terram coniectione, deque eiusdem, ex terra laetifico reditu, aut insecuta resurrectione. Et in eo alios tantum secutus est, qui rem hanc eodem modo explicari posse, coniecerunt. Verum mihi iam sufficit, CAPELLAM doctrinam Aegyptiorum mysticam, de qua hic agimus, adferre, eamque explicare velle. Vter vero nostrum, in explicatione illius, rem acu tetigerit, iudicium esto penes eruditum & candidum lectorem. Ea certe, quae apud CAPELLAM praecedere videmus, quaeque nos idcirco describenda esse putauimus, talia sunt, vt eum ad sententiam nostram inclinare et dirigere debuisse, videantur. Possumus etiam V. dum in his versamur, ad firmandam coniecturam nostram, et aliam fabulam Sacerdotalem adferre, et huic ex illa lucem non poenitendam conciliare. Fabulam PLVTARCHVS, *de Iside et Osiride*, p. 358.

in haec verba refert. *Isidem* aiunt, *cum vinctum Typhonem esset nacta, non modo non interfecisse; sed et soluisse, et missum fecisse: idque Horum ita indigne tulisse, vt matri iniecerit manus, et regium ornatum a capite eius detraxerit; sed Mercurium Isidi galeam e bouis factam capite, imposuisse.* Ex doctrina Sacerdotum, prout eam in *Pantheo* nostro explicuimus, fabula haec non difficulter explicari poterit. *Isis* in hac fabula est *Luna*, vti in plerisque aliis. *Typhon* ventum vehementem et nociuum designat, quod Libri huius, cap. II. ad liquidum perducemus. Illum *Isis*, vel *Luna*, cum *Horo*, siue *Sole* certis temporibus vincit, eundemque alio tempore rursus dimittit. Nam *Luna* ventos temperat, iisque dominatur, secundum doctrinam Aegyptiorum, quam exposuimus Lib. III. cap. I. §. 6. Est et * ab aliis obseruatum, neque id Aegyptios latuisse videtur, tempore inprimis plenilunii, ventos quosdam singularem in modum saeuire, quare haec ipsorum vis, tanto melius ad Lunam referri potuit. Et *Solem* quoque *Typhonem vincere*, seu de maligno impetu perniciosorum ventorum triumphare, iuxta eorundem Aegyptiorum doctrinam, adstructum videri poterit, Lib. II. cap. IV. §. 11. Quod vero in fabula illa perhibetur, *Horum*, seu *Solem*, manus iniecisse *Isidi*, et *regium ornatum e capite eius detraxisse*, ad *Lunam nouam*, vel interlunium spectat. *Ornatus Isidis*, et, vt loquitur OVIDIVS, *regale decus*, sunt *cornua* eius *lunaria*, Metamorph. Lib. IX. 687. et sq. Illum Sol e capite Lunae detrahit, quando haec est in coniunctione cum illa. Nam eo tempore vultus eius, et cornua, et ipsa in vniuersum conspectui nostro penitus subtrahitur, neque decus eius regale cerni amplius potest. *Mercurius* vero *ipsi galeam imponit, e bouis capite factam,* quam-

* Vide infra Lib. hoc V. cap. II. §. 19.

quando, vbi e radiis ſolaribus Luna iam emerſit, in *Horizonte* rurſus apparet, et cornua eius, * quae cum bouinis comparabantur ab Aegyptiis, iam ab hominibus poſtliminio conſpiciuntur. Haec omnia *Horizon* nobis oſtendit, ac veluti producit. *Anubis* igitur, in hac quoque fabula myſtica, *Horizontem* euidenter deſignat.

Pergitur in eodem argumento.

§. 15. Iis, quae nunc attulimus, VI, aliud inſuper addamus argumentum. Deſumemus illud a comparatione, quam Graeci inter *Anubidem* Aegyptiorum, ſuumque *Mercurium*, inſtituere ſolent. De illo namque loquentes, ſemper fere eum Ἑρμῆν, id eſt *Mercurium* nuncupant, et interpretantur, quod ex ſuperioribus ſatis liquet. Aliquam ergo, aut re ipſa deprehenderunt, aut deprehendiſſe viſi ſibi ſunt, inter *Anubidem*, ſuumque *Mercurium*, affinitatem ac ſimilitudinem. Cuius rei non exiſtimauerim rationem poſſe ſuppeditari probabiliorem hac, quod Graeci *Mercurium* ſuum finxerint, *ſuperum commeatorem et inferum*, ideoque eum *nunc atra nunc aurea facie ſublimem* finxerint, quod ipſum APVLEIVS, §. 10. allatus, etiam de *Anubide* affirmat. Noti ſunt CLAVDIANI de *Mercurio* verſus, qui Graecorum de eo Theologiam optime nobis exponunt.

** *Atlantis Tegaee nepos, commune profundis*
Et ſuperis Numen, qui fas per limen vtrumque
Solus habes, geminoque facis commercia mundo.

An non diceres, Poëtam hunc, doctrinam Aegyptiorum, vti eam nunc explicui, de *Anubide*, tradere, paucisque totam complecti voluiſſe? Nam *Anubis* erat *commune profundis ſuperisque Numen*, quia

* Vide ſupra Lib. III. cap. I. §. 2.
** *de raptu Proſerpinae* Lib. I. v. 89.

quia habebatur circulus ille finitor, qui hemisphaerium superius et inferius diuidebat, ac simul etiam coniungebat, propinquus vtrique, semperque praesens. Idemque *gemino mundo commercia facere*, dici merito poterat. Lucem namque totius Mundi, ex superiori in mundum inferiorem demittit, et ex eo in superiorem reducit. Idem subindicabat MARTIANVS CAPELLA, cuius verba haec de *Mercurio*, §. 14. iam descripsimus,

Qui cum superna tranat
Freta, Tartarum recurrit.

Et quid diutius inhaeream argumento, nemini eruditorum ignoto aut obscuro? Aliquid hic vidit etiam MACROBIVS, etiamsi in intimam doctrinae Aegyptiorum, de *Anubide*, medullam, nondum perrupisse videatur. Verba eius ista extant Saturnal. Lib. I. cap. XIX. *In Mercurio Solem coli, etiam ex caduceo claret, quod Aegyptii in specie draconum, maris et foeminae, coniunctorum, figurauerunt, Mercurio consecrandum. Hi dracones parte media voluminis sui inuicem nodo, quem vocant Herculis, obligantur; primaeque partes eorum reflexae in circulum, pressis osculis, ambitum circuli iungunt: et post nodum caudae reuocantur ad capulum caducei; ornanturque alis ex eadem capuli parte nascentibus.* Aegyptios, recentiores saltem, Anubidem cum tali caduceo, qualem MACROBIVS describit, fingere consueuisse, * *gemmae* Gnosticorum *Abraxeae*, argumento sunt euidenti. Verum mihi tamen certo constat, fictionem caducei, Mercurio attributi, non ab Aegyptiis ad Graecos; sed vicissim a Graecis ad Aegyptios peruenisse. Quicquid sit, duo serpentes in caduceo, videntur

* Vide Collectionem harum gemmarum CHIFLETII, Tab. XIII. num. 54. et *L'Antiquité expliquée* du P. MONTFAVCON, To. II. Part. II. Planche CLIV.

dentur antiquitus designasse duplicem mundum, vel duplex hemisphaerium, superius et inferius, et in vtroque * cursum Solis obliquum, serpenti in caduceo persimilem, virga vero inter duos serpentes intermedia, Horizontem, qui vtrumque hemisphaerium, et disiungit, et coniungit. Ideoque Aegyptii recentiores, caduceum Mercurii doctrinae suae non parum accommodatum, ad suum quoque Anubidem transferre coeperunt.

Ex ea explicatione ratio suppetit, facilis et egregia, cur Anubidem Aegyptii dixerint aureum, eidemque formam canis assignauerint.

§. 16. Quae omnia, si ita se habent, vti adstruximus, sollicite iam quaerendum nobis non erit, quamobrem Deus ille, cui caput hocce dicauimus, ab Aegyptiorum Theologis, *Anubis*, id est, vt supra §. 10. docuimus, *aureus* fuerit nuncupatus. Si enim *Sol* ipse, a colore et splendore, toties merito a gentium omnium Scriptoribus dicitur *aureus*, circulus ille finitor, qui primos Astri huius splendentis radios, ad oculos nostros mittit, luceque clarissima mundum nostrum replet, quique etiam illius occidentis, fulgorem aliquamdiu nobis conseruat, non minori iure, vere apteque *aureus* appellari potest. Consimili ratione Poëtarum pater atque princeps, Auroram persaepe dixit ** *χρυσόθρονον, aureo throno insidentem*, qualia non pauca, apud alios etiam poëtas, graecos et latinos deprehendere licet; sed a quibus hic congerendis, abstinere malumus. Et in quibusdam Germaniae nostrae partibus, vox est non infrequens, de Sole proferri solita, vbi occasui propinqua est: die Sonne gehet zu Golde. Id plane *Anubis* significabat Aegyptiis. Neque etiam laboriosum magis, ac difficile erit, inuestigare, qua de causa Aegyptii suo Anubidi canis speciem affingendam esse censuerint. Est enim, fuitque sem-

 per,

* Vide MACROBIVM Lib. I. Saturnal. c. XVII. fin. c. XIX. fin. c. XX.

** HOMERVS Odyss. K. 541. M. 142. T. 319. etc.

per, hominibus in more positum, vt domuum suarum ianuis, canes adderent, tanquam ianitores quosdam, custodesque domus, ac vigiles. * Eam igitur ob rem, ANTIPHANI, veteri Poëtae, ** in Epigrammate, canes dicuntur, *φερεοδόμοι νηλέες κύνες*, *domus custodes*, *truces canes.* Hinc legimus, apud veteres, non modo canes viuos, catena ad ostia alligari consueuisse; sed saepe etiam *** in pariete canem pingi solitum fuisse, addita hac inscriptione: *Caue canem.* Canis igitur, gentibus cultioribus, et literarum non omnino expertibus, pene cunctis, Symbolum fuit ostiarii, custodis, vigilis. Non aliam ob rationem, Aegyptii suo *Anubidi*, formam caninam tribuendam esse crediderunt. Erat enim, quod §. 7. ex Aegyptiorum placitis adstruxi, *Osiridis* et *Isidis*, id est *Solis* ac *Lunae* comes atque custos. Erat quidam coeli ianitor, atque ostiarius, qui Soli aduenienti in hemisphaerium nostrum, ianuam aperiret, sicque cum intromitteret, ac eundem, abitum ex eo parantem, in hemisphaerium inferius emitteret. Apposite ad haec, *Auroram*, quae certo quodam sensu, eadem est cum *Anubide*, Poëta *vigilem* appellat.

— Ecce vigil rutilo patefecit ab ortu
Purpureas Aurora fores, et plena rosarum
Atria.

Et hanc rationem formae caninae Anubidi ab Aegyptiis additae, agnoscunt etiam ex veteribus, Scriptores

* Plura dabit IS. CASAVBONVS ad Theophrasti characteres Ethicos, cap. V. p. 145.

** *Anthologia* Graecorum Epigramm. Lib. I. cap. XXIII. Epig. 7.

*** Vide TVRNEBI Aduersaria Lib. XV. c. 4. et notas eruditorum ad *Petronii Satyricon* cap. 29. Edit. Genev. 1629.

ptores praeſtantiſſimi, PLVTARCHVS, cuius verba habes §. 6. et CLEMENS ALEXANDRINVS. Vide §. 12.

§. 17. Neque vero eſt, quod miremur, veteres creaturarum et idolorum cultores, auroram ortumque Solis, non ſine magna admiratione contemplatos eſſe, eoſdemque, ac inprimis Poëtas, quauis data occaſione, imagines illius nobis reliquiſſe iucundas, elegantes valde, et vere magnificas, Aegyptios vero inſuper, locum, intra quem Sol oritur et occidit, per σωματοποιΐαν, genti praeſertim huic valde familiarem, in Deorum numerum recepiſſe, honoribusque diuinis dignatos fuiſſe. Quis enim quaeſo magna haec Opera Dei cogitationibus attentis prudenter voluat ac reuoluat, quem non ſollicita et cordata tantae rei meditatio, veluti extra ſe in ecſtaſin rapiat, quem non vel inuitum cogat, vt ordinem hunc ab optimo Creatore conſtitutum, tacitus reuereatur, atque eius tum potentiam, tum ſapientiam, hic quoque agnoſcat, celebret ac adoret? *Mirandum ceteroquin non eſt, Aegyptios idololatras, Horizontem coeleſtem diuinis affeciſſe honoribus.*

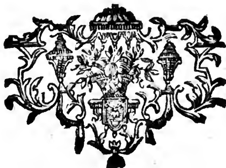
* *Quis nocte clara lumine flammeo*
Semper micantes non ſtupeat globos?
Aut mane caſtris prodeuntem
Quum rutilo videt axe Solem?
Siue ille eois fluctibus exſerit
Vultus decoros, ſponſus vti nouus
Auro refulgens, gemmeaque
Tempora conſpicuus corona:
Seu quum fugacem praecipitans diem
Curru citato tempora diuidit
Artusque, viresque, impetumque
Centimano ſimilis giganti.

* BVCHANANVS in *Paraphraſi Pſalmi XIX.*

Ab vsque Eoo cardine ad vltimam
Metam occidentis sidera permeans
Obliqua, vitali calore
Cuncta creatque fouetque alitque.

Ipsa sanctissima, diuinitus nobis concredita, Reuelatio, mirabilem hunc in rerum natura ordinem, saepius nobis ob oculos ponit, inque memoriam reuocat, ad laudem Creatoris. Illa ipsa, * *AVRORAM ET LVCEM MATVTINAM, tanquam famulas introducit, et Prouidentiae, res humanas potentissime ac sapientissime regentis, Ministras, quae iussa Numinis alacri aure et pede, capessant quotidie, stationesque suas nunquam intermittant.* Has vero Dei famulas, et Prouidentiae eius ministras, magno sane cum splendore munus suum obeuntes, rebusque humanis tam vtiles, quinimo pernecessarias, Aegyptii idololatriae mancipati, ad honores diuinos euexerunt, Deique loco coluerunt.

* Celeberr. nunc beatus SCHVLTENSIVS Comment. in Iobum cap. XXXVIII. v. 12.

CAPVT

* *

CAPVT II.

De Typhone, malo Aegyptiorum Genio, siue Daemone, eiusque cognominibus, Apopi, Baby, Seth, Smy.

Typhon Numen Aegyptiorum fuit peruetustum; sed maleficum. Nomen eius non vno modo effertur. §. 1. Graecorum de Typhoeo suo traditiones fabulosae paucis exponuntur. §. 2. Typhon Aegyptiorum, in eorum fabulis, non vt Monstrum repraesentabatur; sed vt homo vnus e multis, qui regnum Aegypti affectauerit. §. 3. In iisdem fabulis perhibebatur filius Rheae, frater Osiridis ac Isidis, huiusque maritus. §. 4. Secundum easdem Typhon fuit, vixit, semperque mansit in Aegypto, quamuis Graeci quidam fabulas has corruperint. §. 5. Pura vero Graecorum, non Aegyptiorum fabula haec est, Deos metu Typhonis in Aegyptum fugisse, ibique varias animalium figuras induisse. §. 6. Id ipsum pluribus adductis rationibus probatur. §. 7. Respondetur ad exceptionem celeberrimi Warburtoni. §. 8. Fabulae Sacerdotalis Aegyptiacae, de gestis et patratis a Typhone in Aegypto, summa. §. 9. Fabulae Sacerdotum de Typhonis interitu et sepulchro. §. 10. Typhoni Genio malefico et inuiso, animalia ab Aegyptiis dedicata erant, impura, inuisa, et contemta. §. 11. Typhonem Aegyptii, nonnunquam, vt maleficia eius auerterent, sacrificiis placabant, nonnunquam vero contumelia afficiebant. §. 12. Aegyptii res Typhonis, cum rebus Iudaeorum, sibi tantopere inuisorum, nonnunquam studio confuderunt. §. 13. Typhon primo quidem Sacerdotibus videtur significasse, Spiritum, principiumque malum, bono oppositum. §. 14. Postea, cum Typhon, ad res sensibiles et materiales transferri coepit, a quibusdam Symbolum habitus est hyemis. §. 15. Aliis visus est Symbolum maris, cuius rei rationes exponuntur. §. 16. Alii Typhonis nomine intel-

intelligebant vim ardoris et ficcitatis, nimis inualefcentem. §. 17. Proprie vero Typhonis nomine, Theologi Aegyptiorum defignaffe videntur ventum vrentem, exficcantem, noxium. §. 18. Ex eo ratio peti poteft, quare fedes Typhoni in Aegypto inferiori affignatae fuerint. §. 19. Sigillatim vero per Typhonem Aegyptii defignarunt illum ventum, qui in Scriptura S. orientalis et vrens vocari folet, cuius effectus funt omnino terribiles. §. 20. Typhon vox eft Aegyptiaca, fignificans ventum corruptorem. §. 21. Typhon cognominabatur ab Aegyptiis Apopis, quod proprie Gigantem defignat. §. 22. Idem a Sacerdotibus etiam cognominabatur Babys, quod explicatur. Significat autem ventum fubterraneum vehementem, ex cauernis erumpentem. §. 23. Aliud Typhonis cognomen erat Seth, de quo nonnulla differuntur. §. 24. Vti et de cognomine Smy. §. 25.

§. 1.

Typhon, Numen Aegyptiorum fuit peruetuftum; fed maleficum. Nomen eius non vno modo effertur.

Venio nunc ad Aegyptiorum Numen, quod gens illa, non, vt ceteros Deos, beneficos, bonorumque omnium auctores, impenfo affectu, fummaque mentis veneratione profecuta eft; fed exhorruit potius, ac vt Genium maleuolum, malorumque tantum non omnium caufam, execrata eft, *Typhonem* videlicet. Numen hoc ominis deteftabilis, Scriptores pene omnes, qui de rebus Aegyptiorum paulo diligentius agunt, commemorare folent, etiam antiquiores et meliores, HERODOTVS, HELLANICVS, EVDOXVS, MANETHO, et qui hos fequuntur, plurimi alii, quos inter PLVTARCHVS, notitiam illius fatis amplam, in libro *de Ifide et Ofiride*, nobis reliquit. Ipfum Numinis huius malefici nomen, non ab omnibus eodem modo efferri, deprehendimus. PHILO Iudaeus, qui Alexandriae, in Aegypto, vitam egit, Genium hunc, * ratione fibi

* Hoc, quod negarunt quidam multis adductis e PHILONE locis, inuicte probauit BOCHARTVS Hieroz. Lib. II. c. XXXIV. col. 339. 340.

ſibi peculiari, Τύφον, *Typhum*, quod graece *fumum*, aut *inſolentem arrogantiam*, ac *ſuperbiam* ſignificat, appellare fere ſemper conſueuit. Sed oſtendere perfacile eſſet, Iudaeum hunc in rebus, quae ad *Typhonem* ſpectant, errorem non vnum commiſiſſe. Poëtis Graecis Latinisque, vti et Scriptoribus rei Graecorum mythicae, Genius ille Aegyptiorum laeuus, non raro audit Τυφωεὺς, ſiue *Typhoeus*, qui tamen nimis manifeſto, fabulas de *Typhoeo* Graecorum, cum rebus *Typhonis* Aegyptii, errore non mediocri, in vnum compingunt, eoque interpretationem Numinis Aegyptiaci veram ac natiuam, difficilem, perplexamque valde reddiderunt. Communiter vero, qui res Aegyptiorum attingunt, aut ſtudio perſequuntur, Numen ipſorum ſiniſtrum, Τυφῶνα, ſeu *Typhonem* nuncupant.

§. 2. Antequam ad *Typhonis* Aegyptii Numen interpretandum progrediar, de *Typhoeo* Graecorum, mihi quaedam in anteceſſum dicenda eſſe video, vt intelligatur, eum a *Typhone* Aegyptio, toto coelo differre, etſi vtriusque et nomen et Numen, veterum permulti, et ſaepiuſcule inter ſe permiſceant, eoque in doctrinam Aegyptiorum de *Typhone*, tenebras plurimas inuehant, quae ſunt diſpellendae, vt vera *Typhonis* ſignificatio tanto facilius et certius erui, inque debita luce collocari queat. TYPHOEVS igitur, quem fabulae Graecorum, et Poëtarum carmina crepant, et quem non raro *Typhonem* appellari videmus, in Graecorum fabulis, Gigas perhibetur, * *immani magnitudine, ſpecieque portentoſa*, ** *cui centum capita, draconum ex humeris enata erant.* Fingunt Poëtae nonnulli, Iunonem iratam

Graecorum de Typhoeo ſuo fabulae paucis exponuntur.

* HYGINVS Fabula 152. APOLLODORVS in Biblioth. Lib. I. c. VI. §. 3.

** HESIODVS in Theogon. v. 821. 824. PINDARVS Pythion. I. et VIII.

iratam Ioui, * solam hunc sine virili semine peperisse. ** Alii eundem a Iunone ex terra procreatum fuisse, fabulantur. Plurimi denique *** Terram aut ex se ipsa, aut cum Tartaro congressam, Typhoeum edidisse, nugantur. Testatur tota fabulae de Typhoeo series, eum ex odio in Iouem, e terra genitum fuisse, ideoque continuo se et Ioui, et reliquis Diis, inimicum praebuisse implacabilem, **** coelum quoque oppugnasse lapidibus candentibus, † ac Iouem ipsum prouocasse, et cum eo de regno certare voluisse. Et in eo quidem vis praecipua comparationis inter Graecorum *Typhoeum*, Aegyptiacumque *Typhonem*, videtur esse posita. Nam et hunc fabulae Sacerdotum, fingunt maximorum Deorum, Osiridis, Iouis Ammonis, Isidis, Hori, ac Herculis, hostem acerrimum, qui hunc etiam, vita spoliauerit, non secus, atque Osiridem, et post istius mortem, cum Iside etiam atque Horo de regno bellum acre et pertinax gesserit. Sed et hic, fabulas Poëtarum suorum de *Typhoeo*, priscae Aegyptiorum genti penitus ignotas, Graeci cum traditionibus Sacerdotum Aegypti aenigmaticis, de Typhone suo, continuo permiscent et mirifice confundunt. Sedem *Typhoeo* Graecorum vates assignare solent Ciliciam, et quidem †† Arima Ciliciae montem,

* STESICHORVS apud auctorem ETYMOLOGICI, in voce Τυφωεύς· Alio modo fabulam hanc narrat EVSTATHIVS in Iliad. B. p. 345.

** HOMERVS Hymno in Apollinem v. 334. etc. 351. 352.

*** HESIODVS, vbi supra. VIRGILIVS Lib. I. Georgic. v. 278. APOLLODORVS, et HYGINVS loc. cit. aliique.

**** APOLLODORVS, vbi supra.

† HYGINVS, loc. cit.

†† HOMERVS Iliad. B. v. 783. vbi consule vetustum *Scholiasten*, vti et ad *Hesiodi Theogoniam* v. 304. STRABO Geograph. L. XIII. p. 431. et STEPHANVS

tem, vel vt quidam volunt Lydiae, quamuis et ſint, qui montem eundem aliis in regionibus, ac praecipue * in Syria collocent, quae poſtrema ſententia, viris quibuſdam doctiſſimis prae aliis ſe commendat. Quicquid ſit, PINDARO, Pythion. VIII. v. 20. dicitur Τυφὼς Κίλιξ, *Typhoeus Cilix*. Oſtendebatur etiam ** in Cilicia ſpelunca, eo nomine multo celeberrima, quae Typhoeo domicilium et cubile praebuiſſe ferebatur. Sed quoniam id ipſum bene multi, tametſi perperam, ad Typhonem quoque Aegyptium referunt, ea de re in ſequentibus, loco opportuno, §. 5. quaedam addemus. In Arimis etiam, gigantem illum multicipem, fulmine Iouis percuſſum fuiſſe, alicubi memoriae prodidit *** PINDARVS. Sunt etiam, qui eum in rupibus Caucaſiis, ac deinde prope montem Caſium, in finibus Aegypti, iterum fulmine coelitus tactum, ac tandem interemtum, lacu Serbonide merſum fingant. Sapit et hoc fabulas Niloticas, quas hic ſaltem Graeci fictionibus ſuis admiſcuerunt, quamobrem ea de re poſtea nonnulla diſputabimus, §. 10. Sed plerique Typhoeum † in Sicilia monte Aetna premi, ignemque illic eructare aiunt. Multi ſunt in deſcribendo hoc Typhoei miſeri ſupplicio Poëtae, ac inprimis Latini, quorum loca adferre prolixum foret. Summam rei paucis complexus ſic eſt HYGINVS, Fab. 152. Iupiter *fulmine ardenti pectus eius percuſſit, cui, cum flagraret, montem Aetnam, qui eſt in Sicilia, ſuper eum impoſuit: qui ex eo adhuc ardere dicitur.* Plura non

Byzantius, in voce Ἄριμα. Adde illic notas doctorum virorum.

* HOLSTENIVS in notis ad *Stephani* loc. cit. GRAEVIVS in Lection. Heſiod. cap. XXIII. p. 120.

** PINDARVS, Pythion. Od. I. v. 31.

*** Apud STRABONEM Lib. XIII. p. 431.

† PINDARVS, Pythion. Od. I. v. 33. et multi alii.

non adfero. Si quis vero hanc Graecorum fabulam, multis amplisque accessionibus ditatam cognoscere cupit, adeat is APOLLODORI *Bibliothecam*, Lib. I. c. VI.

Typhon Aegyptiorum, in eorum fabulis repraesentatur, non vt Monstrum; sed vt homo, vnus e multis, qui regnum Aegypti affectauerit.

§. 3. Longe alia sunt, quae de *Typhone* suo, Aegyptiorum Sacerdotes aenigmatice in vulgus spargere solebant. In genuinis gentis illius fabulis, nihil reperire possum, ex quo colligas, Genium hunc malum, ceu Monstrum aliquod horrendum, quod de *Typhoeo*, vidimus, pictum fictumue fuisse. Et * qui ex recentioribus contrarium nobis persuadere annituntur, nihil habent, quod pro tuenda sententia sua adferre queant, quam fictiones Graecorum poëticas. Quae HERODOTVS, Scriptorum omnium, qui Typhonis Aegyptii meminerunt, antiquissimus, et post hunc alii, de malo hoc Genio, ex Aegyptiorum sermonibus referunt, ita comparata sunt, vt nisi ad indolem Theologiae gentis illius sollicite attendas, credere facile possis, *Typhonem* fuisse hominem, aliis prorsus similem, qui regnum Aegypti affectauerit, eoque fratrem suum Osiridem, cui et vitam eripuit, spoliauerit. Vnum hoc tantum, ceu singulare ipsique peculiare obseruant veteres, ** quod, si colorem corporis spectes, fuerit πυῤῥόχροος, et πάρωχρος, *rufus et subpallidus, vnde Aegyptii eorum consuetudinem declinabant, qui colore similes ipsi essent.* Et quo tempore in regione illa vigebant adhuc victimae humanae, *** homines adspectu tales, quos et *Typhonios* vocabant, odio illius Daemonis, ad Osiridis aram mactabantur, aut viui comburebantur. Postea vero eadem de causa boues

* Instar omnium esse potest KIRCHERVS in *Oedipo*, To. I. p. 219. 221. quem multi, saltem ex parte sequuntur.

** PLVTARCHVS de Iside p. 364. Adde p. 359.

*** DIODORVS *Siculus* L. I. p. 79. PLVTARCHVS p. 380.

* boues in ſacrificia non accipiebant, niſi colore rufos. Videntur aſini in Aegypto, colore eodem, vt plurimum fuiſſe inſignes, quamobrem et ** huic animali Typhonem fuiſſe ſimilem, *** idque illi ſingulariter gratum acceptumque eſſe fingebant. In reliquis Typhonem aliis hominibus diſſimilem extitiſſe, fabulae Aegyptiorum memoriae non prodiderunt. Et ita, adductis fere iiſdem argumentis, iudicat etiam PLVTARCHVS p. 359.

In fabulis Sacerdotum, Typhon perhibebatur Rheae filius, Oſiridisque et Iſidis frater.

§. 4. Quod ſi ortum ac natales, hinc *Typhoei* Graecorum, illinc *Typhonis* Aegyptii, exploraueris, non minus vtique inter vtrumque diſcrimen reperies. *Typhoei* natales ex fabulis Graecorum, retulimus §. 2. Quod vero ad *Typhonem* Aegyptium attinet, conſentiunt in eo omnes, fuiſſe eum *Oſiridis* fratrem natu iuniorem. Vnus, quantum meminiſſe poſſum, SYNESIVS *Cyrenaeus*, **** iſtorum fratrum, *Oſirin* quidem minorem, *Typhonem* vero natu maiorem perhibuit. Aliud loquitur fabula a Sacerdotibus Aegyptiis excogitata, quae huius fere eſt tenoris: † *Ex Saturno et Rhea*, vel, vt alii fingunt, recentiores haud dubie, *ex Ioue et Iunone quinque Dii nati ſunt, ita, vt in vnamquamque intercalarium*, (quas Aegyptii habent quinque, anno ſemper finem imponentes,) *vnius natalis incideret*. Nomina illorum ſunt *Oſiris*, *Iſis*, *Typhon*, *Apollo*, (Horus) *et Venus*, Aegyptiace *Nephthys:* Paulo prolixius fabulam hanc perſequitur PLVTARCHVS, ex quo haec tantum decerpemus. †† *Rheam aiunt, clandeſtino ſtupro cognitam fuiſſe et Saturno et Mercurio, Solem vero,*

* PLVTARCHVS p. 363.
** Idem p. 362.
*** AELIANVS de Anim. Lib. X. c. 28.
**** In libro *de Prouidentia*, p. 90. Edit. Petauii.

† DIODORVS p. 13.
†† de Iſ. et Oſir. p. 355. 356.

vero, vt flagitium iſtud vlciſceretur, Rheae imprecatum eſſe, vt neque in menſe, neque in anno pareret, Mercurium vero callido artificio, a Luna impetraſſe, vt ad annum, qualis hactenus conſtitutus fuerat, dierum 365, dies intercalares quinque adiicerentur, eosque fuiſſe natales Deorum, quos Rhea ex Saturno et Mercurio conceperat, iam nunc in lucem edendos. Prima quinque illarum dierum natus eſt Oſiris. Secunda dies protulit Aruerin, vel Horum ſeniorem: Tertia Typhonem: Quarta Iſidem: Quinta denique Nephthyn. Quidnam fabula hac allegorica in genere ſubinnuere Sacerdotes voluerint, * alio loco breuiter iam monui, cui argumento hic pluribus non immorabor. Liquet igitur ex hac fabula, in Aegypto peruulgata, et cuius veſtigia in Theologia Aegyptiorum mythica, ſiue aenigmatica et allegorica, paſſim reperiuntur, *Oſirin* inter deos quinque, primum in lucem prodiiſſe, et poſt hunc demum *Typhonem.* De hoc fabula illa ipſa quoque perhibebat, quod ** *neque iuſto tempore, neque loco proprio, in lucem editus fuerit; ſed latere matris perrupto, exſilierit.* Ex quinque Diis, quorum cum noua anni conſtitutione, cultum aut inuexere, aut aliquo ſaltem modo innouauere Sacerdotes, *Iſis* quidem *Oſiridi* nupſit, *Nephthys* vero *Typhoni*, etſi cum illa quoque *Oſiris* aliquando; ſed inſcius, et ex errore, congreſſus fuerit. Quare neſcio, ex quibus fontibus, lutulentis ſane et adulteratis, haec hauſerit IVLIVS FIRMICVS, quae in principio libri eius *de errore profanarum religionum* leguntur: *Iſis ſoror eſt, Oſiris frater, Typhon maritus; is cum comperiſſet, Iſidem vxorem inceſtis fratris cupiditatibus eſſe corruptam, occidit Oſiridem artuatimque lacerauit.* Sed perquam libenter, et quod dicitur

* In *Panthei* huius Lib. II. cap. I. §. 9.
** PLVTARCHVS p. 355.

citur ambabus manibus, veteres Ecclesiae Doctores arripere solebant, quicquid aliquam infamiae turpisque maculae notam, Sacris Gentilium inurere posset, etsi non semper ex limpidis, genuinisque fontibus haustum. Id quod zelo ipsorum pro vera religione condonare facile possumus.

Secundum fabulas Aegyptiorum, Typhon in Aegypto ortus fuit, vixit, semperque mansit, etsi fabulas has Graeci quidam corruperint.

§. 5. Ex fabulis Aegyptiorum Sacerdotalibus de Typhone perspicitur, Typhonem semper intra Aegyptum se continuisse, tum antequam res nouas moliretur aduersus Osiridem, tum post eundem interemtum. In eadem regione is ipse, partim cum Iside, partim vero cum illius Osiridisque filio, Horo bella gessit, donec tandem ab hoc deuictus, et vt antiquiores addunt, neci datus fuisset. Id tenor totus, fabulae Sacerdotalis de Typhone, clare testatur et demonstrat. Vide §. 9. 10. Longe aliter res se habet cum Typhoeo Graecorum, quod ex §. 2, auctoribusque illic ad testimonium vocatis, perspici abunde poterit. Sunt tamen Scriptores, non prorsus contemnendi, qui credere nos iubent, Typhonem, etiam Aegyptium, diu in Cilicia habitasse, post ex hac regione prodiisse, ac in Aegyptum fecisse impetum. SOLINVS hunc in modum rem narrat, cap. XXXVIII. Edit. Salmas. *Circa Corycum Ciliciae crocum plurimum optimumque —— Ibi Corycos oppidum est et specus, qui montem impositum mari a summo cauat vertice, patulus hiatu amplissimo. —— Vbi peruentum ad ima primi sinus, alter rursus specus panditur: quod antrum latis primum patet faucibus; postmodum in processu per angustias obscuratur. In eo sacrum est Iouis fanum, in cuius recessu intimo Typhonis gigantis cubile positum, qui volunt, credunt.* Similia de re eadem legas apud MELAM Lib. I. c. XIII. Antrum illud Corycium in Cilicia, * multorum sermonibus vehementer

* Vide praeter auctores adductos, STRABONEM Lib.

ter erat celebratum, et ipse iam PINDARVS * πολυώνυμον, *celeberrimum, multisque dictum*, appellat. Quando autem Scriptores nunc a nobis excitati, antrum Corycium in Cilicia, *cubile Typhonis* dictitant, *Typhonem* videntur intelligere *Aegyptium.* Nam traditionem hanc de *Typhone*, cuius illi verbo tantum mentionem fecere, alii luculentius de Typhone Aegyptio explicant. Eos inter est NIGIDIVS, vir egregie doctus, qui Iulii Caesaris aetate floruit, quique in Libris de *Sphaera*, ex Scriptoribus vtique antiquioribus, memoriae prodiderat, ** *capricornum immortali honore donatum, quo tempore Typhon in monte Tauro Ciliciae speluncam haberet, et Aegyptum incoleret, ab Iouequc concessum habuisset, quemadmodum Diis posset obsistere.* Similia habet LVC. AMPELIVS, in *libro memoriali*, cap. 2. *Capricornus nomine Pan. Quo tempore Python* (Typhon) *speluncas incolens in monte Tauri, Aegyptum profectus est, ad bellum, Pan se in caprae figuram conuertit.* SOLINVS etiam, vt quiuis intelligeret, se ea, quae de *Typhonis cubili in Cilicia*, narraturus erat, de *Typhone Aegyptio* intellectum velle, cap. XXXVIII. hanc obseruationem praemittere non neglexit : *Cilicia autem vsque ad Pelusium Aegypti pertinebat.* Sed haec *prodigia Soliniana*, merito ad eum locum vocat SALMASIVS. Nolui fabellas istas omittere, etsi priscis Aegyptiorum traditionibus aperte repugnantes, vt hoc etiam exemplo intelligatur, quantopere res Aegyptiorum Graeci corruperint. Qui ea, quae §. 2. attulimus, cum fabulis

XIV. p. 461. PLINIVM Lib. XXXI. c. 5. SENECAM Natur. Quaest. Lib. III. c. 10. CVRTIVM de rebus Alexandri M. Lib. III. c. 4. LVCANVM Pharsal. Lib. III. 226.

* *Pythion.* Od. I. v. 32.

** Apud veterem *Scholiasten Germanici*, in Aratea Phaenomena, p. 119. Edit. Sant-Andr.

bulis hisce conferet, graecam earum originem, non ita magno negotio subodorabitur, perspicietque.

§. 6. Cum isthac Graecorum de Typhone fabula, aliam coniungere possumus, quam tamen ab eruditis fere omnibus, pro antiqua et genuina ipsorum Aegyptiorum traditione Sacerdotali aenigmatica, agnosci haberique video. Certum nempe est, idque tota Aegyptiorum Theologia Mythica, aut testatur, aut supponit, Typhonem graues cum Diis principibus, Osiride, Ammone, Hercule, et Iside inimicitias gessisse, Osiridem etiam fratrem suum, parricidio impio, per insidias e medio sustulisse, eiusque regnum vi inuasisse, postea cum Iside, quae caedem fratris et mariti sui vlcisci voluit, super regno belligerasse, ad vltimum vero, ab Horo penitus deuictum, necique datum fuisse. Haec omnia e bonis fideque dignis Monumentis eruta, §. 9, latius persequemur. His quaedam non omnino dissimilia, de Typhoeo, Iouis ac Deorum ceterorum hoste implacabili, sed promerita poena tandem a Ioue affecto, in vatum suorum carminibus legebant Graeci. Et cum praeterea a *Typhoei* nomine, illud *Typhonis* non valde abluderet, ac vtrumque saepius promiscue vsurparetur, ex duabus illi fabulis disparibus, vnicam conflarunt, *Typhoni* Aegyptiorum plurima adaptantes, quae in fabulis suorum de *Typhoeo* contineri sciebant. Typhonem igitur fingunt, Diis se opposuisse, coelumque ipsum impia manu tanta vi oppugnasse, vt Dii, securitati suae illic minus prospectum esse arbitrantes, alio se recipere, consultius duxerint. Addunt, partem eorum aufugisse in Aegyptum, et cum illuc quoque Typhon eos esset persecutus, vt impia eius molimina eluderent, formas variorum animalium induisse. Sic etiam rationem se reddere posse putant, ob quam Aegyptii Deos suos sub forma animalium coluerint, ac adorauerint. APOL-

Pura Graecorum, non Aegyptiorum fabula est, Deos metu Typhonis, in Aegyptum fugisse, ibique varias animalium figuras induisse.

LODORVS, qui annis circiter 140. ante C. N. floruit, vir illo tempore suo merito non parum celebris, sed hic nimium fabulosus, rem ita refert, in *Bibliotheca*, Lib. I. c. VI. §. 3. *Talis itaque tantusque Typhon, candentes in coelum lapides iaculatus, cum sibilo simul atque boatu ferebatur; magna etiam ex ipsius ore ignis procella deferuebat. Hunc vbi Dii in coelum prospiciunt irruentem, acti in fugam, properare in Aegyptum coeperunt, et vbi illum insequentem vident, in varias animantium formas sese quisque transmutabant. Iupiter autem procul a se Typhonem conspicatus, fulmine percussit.* Subiungimus huic Scriptorem graecum alium, incertae quidem aetatis, sed haud dubie antiquum, ANTONINVM LIBERALEM, qui fabulam eandem narrans, ab APOLLODORO non discrepat, nisi quod nonnulla plenius edisserat. Sic autem ille *Metamorphoseon* Libro, Fab. XXVIII. *Terrae filius fuit Typhon.* —— *Is imperium Iouis affectauit: impetumque facientem, nemo Deorum sustinuit; sed omnes in Aegyptum fugam fecerunt, solis Minerua et Ioue relictis. Typhon Deos e vestigio secutus est: verum illi calliditate vsi, effugerunt, habitu in bestias mutato: Apollo in accipitrem, Mercurius in ibin, Mars in squamosum piscem*, (lepidotum) *Diana in felem, Bacchus in caprum, Hercules in hinnulum, Vulcanus in bouem, Latona in murem araneum: alii vt visum fuit, in alia.* Concinunt his * Scriptores graeci alii, sed quorum loca, vt vitemus prolixitatem, omittimus. Audiamus nunc etiam Scriptores latinos, eosque inter agmen ducat OVIDIVS, cuius hi sunt Lib. V. *Metamorph.* versus:

Bella canit superum: falsoque in honore Gigantas
Ponit, et extenuat magnorum fata Deorum:
Emissumque ima de sede Typhoëa terrae
Coelitibus fecisse metum, cunctosque dedisse Ter-

* SVIDAS in voce Τυφώς, et alii.

Terga fugae: donec fessos Aegyptia tellus
Ceperit, et septem discretus in ostia Nilus.
Huc quoque terrigenam venisse Typhoëa narrat,
Et se mentitis superos celasse figuris:
Duxque gregis, dixit, fit Iupiter: vnde recuruis
Nunc quoque formatus Libys est cum cornibus Ammon.
Delius in coruo, proles Semeleïa capro,
Fele soror Phoebi, niuea Saturnia vacca
Pisce Venus latuit, Cyllenius ibidis alis.

Hoc nonnihil antiquior, P. NIGIDIVS FIGVLVS, de eodem argumento, in hunc sen[illegible]n scripserat. * *Capricornus immortali honore donatus est, quo tempore Typhon in monte Tauro speluncam haberet, et Aegyptum incoleret, ab Ioueque concessum habuisset, quemadmodum Diis posset obsistere, cum eis consilium panderet, si neque terras relinquere vellent, neque Typhonis immanitati resistere Dii possent, inconsulte figuras immutauerunt, in quam quis vellet, seu bestiam, seu volucrem, seu piscem, pecudemue, Typhon* (lege omnino *Pan*) *se in capram transmutasset: itaque immortales figuris ignotis, Typhonis ante oculos crebro versabantur: vnde adhuc maxime pro Diis multas bestias obseruant coluntque Aegyptii.* Vltimo loco, et haec ex HYGINI *Poëtico Astronomico* addere, operae pretium fuerit. Ita nempe is Lib. II. c. XXVIII. *Aegyptii Sacerdotes, et nonnulli Poëtae dicunt, cum plures dii in Aegyptum conuenissent, repente venisse eodem Typhona, acerrimum giganta, et maxime Deorum inimicum: quo timore permotos, in aliam figuram se conuertisse. Mercurium factum esse ibin: Apollinem autem, quae Threicia auis est, et grus dicitur: Dianam cato* (id est

* Apud *Scholiasten* veterem, in Germanici Aratea, p. 119. 120.

eſt feli,) *ſimulatam. Quibus de cauſis Aegyptii ea genera violari non ſinere demonſtrant, quod deorum imagines dicantur.*

Id pluribus adductis rationibus probatur.

§. 7. Credo fore paucos, qui non poſt lecta, et attente penſitata haec veterum loca, quae nunc adduximus, in meam pedibus ituri ſint ſententiam, fabulam hanc, Poëtarum graecorum fictionibus, haudquaquam vero Sacerdotum Aegyptiorum traditionibus aenigmaticis deberi. Etenim 1) in omnibus illis locis, quae attulimus, ſermonem proprie eſſe, de *Typhoeo,* terrae filio, immanis magnitudinis gigante; Poëtarum graecorum carminibus tantopere celebrato, quis quaeſo, inficias iuerit? Huic per accommodationem tantum quaedam attribuuntur, quae ad res Aegyptiorum ſpectant, vt credere poſſis, deſignari *Typhonem* Aegyptium, etſi re ipſa fabulis poëtarum graecorum attemperentur Aegyptiacae, haeque cum illis confundantur. Ideo 2) in fabula hac, *Typhoni* illi, quisquis eſt, patria non aſſignatur Aegyptus; verum dicitur potius aliunde profectus, in Aegyptum fortuito tantum veniſſe, eo quod eam in regionem deos aufugiſſe, intellexiſſet. An id Sacerdotes Aegyptii, de Typhone ſuo dicturi fuiſſent? 3) Ipſae vero Aegyptiorum traditiones de *Typhone,* vti eas a Sacerdotibus gentis illius acceptas, ipſi Graeci referunt, aliud quid omnino ſonant, et fabulae illi, quam ex Graecorum figmentis §. 6. contexui, prorſus ſunt diſſimiles. Idque 4) cumprimis de antiquioribus e gente Graecorum Scriptoribus obſeruare operae pretium eſt. Illis enim fabula illa, vti eam a recentioribus conſarcinatam vidimus, penitus incognita fuiſſe videtur. Herodotvs, qui de rebus cunctis, ſacris praeſertim, Sacerdotes per totam Aegyptum, curioſa et fere nimia diligentia percontatus erat, et omnia memoratu digna, in literas ſollicite retulerat, ea de

re

re haec tantum ex ore Sacerdotum narrat, Lib. II. c. 156. *Aegyptii dicunt, quod Latona, quae est ex octo eorum primoribus Numinibus, Apollinem,* (vel Horum) *ab Iside sibi commendatum, occultauerit in hac insula, nondum innatante, et sospitem seruauerit: quo tempore Typhon omnia inuestigans, vt filium Osiridis,* (Horum,) *inueniret, eo venisset.* Haec cum fabulis vere Aegyptiacis, quae a probis Scriptoribus pro talibus venditantur, per omnia conspirant. Sed nihil hic de bello Typhonis aduersus omnes Deos, nihil de Diis, metu Typhonis, in Aegyptum aufugientibus. Multo vero minus hic aliquid reperias, de Diis, in formas animalium conuersis, vt sic rabiem Typhonis euaderent. Typhon tantum, quod genuina Aegyptiorum fabula fingit, post interfectum Osiridem, filium eius Horum quaerit. Eum vero mater Isis, Latonae commendauerat, haec autem eum, vna cum sorore Bubasti, in insula abscondidit, et sic saluum incolumemque praestitit. Scriptori huic antiquissimo, aetate suppar erat HELLANICVS *Lesbius*, qui in Aegyptiacis, scriptum reliquerat, * *deos in Aegypto, coronas sibi detraxisse, cum Babyn, qui Typhon est, regnare intellexisset. Coronae Deorum*, quas memorari hic videmus, sunt id, quod ** alii Scriptores, loquentes de Diis Aegyptiorum, vocant βασίλειον, et OVIDIVS, Pompam Isidis describens, *** *regale decus.* Secundum HELLANICVM igitur, Dii Aegyptiorum, Osiridis videlicet propinqui, cum intellexissent, Typhonem voto suo, regnoque potitum iam esse, coronas tantum, in signum luctus, e capitibus detraxerunt. Talis

* Apud ATHENAEVM, Lib. XV. *Deipnosoph.* p. 680.

** PLVTARCHVS *de Iside*, p. 358. AELIANVS de Anim. Lib. XI. c. 31. HORAPOLLO in Hieroglyph. Lib. I. c. 11. et 15.

*** *Metamorph.* Lib. IX. v. 689.

lis erat Theologia mythica Aegyptiorum illius aeui. Illa recentiorum commenta, quibus fabulam Typhonis ornatiorem reddere voluerunt, tum nondum cuiquam in mentem venisse videntur. 5) Vnus ex Scriptoribus, quorum verba dedimus §. 6, HYGINVS scilicet, verbis conceptis testatur, se fabulam, quam refert, desumsisse *ab Aegyptiis, Sacerdotibus, et Poëtis.* Quia nempe fabula haec attingebat Theologiam, resque Aegyptiorum sacras, auctor ille sibi persuasit, eam ex doctrina sacra Aegyptiorum Sacerdotum profluxisse. Et certe quaedam in fabula ista, institutis Aegyptiorum omnino concinunt, quod nimirum Dii ipsorum sub quorundam animalium formis colerentur. Hoc ergo ex doctrina Sacerdotum esse tractum, nemo negare potest. Sed non ignarus erat, longe plurima in hac fabella, fictionibus Poëtarum, Graecorum et Romanorum, deberi, quare illos, inter commenti huius auctores, etiam nominandos esse, et profecto, iure merito, censuit. 6) Fabula haec videtur eum in finem a Graecis conficta fuisse, vt ratio aliqua redderetur, qui factum fuerit, vt Aegyptii ad animalia, tanquam simulachra Deorum, colenda, deuenire potuerint. Aegyptiorum itaque Theologis, talem affinxerunt fabulam mysticam, Deos tempore Typhonis, huiusque metu, variorum animalium formas induisse, et in huius rei memoriam, animalium illorum cultum postea fuisse inuectum. Verum num non hoc, obsecro, carmina et fictiones Poëtarum graecorum aperte redolet? Quis enim nescit, in quot animalium formas, dii ipsorum perhibeantur conuersi? Si quis OVIDII Metamorphoses, et vetustos Poëtarum graecorum interpretes euoluere dignetur, innumerabilia rei huius illic reperiet exempla. At in Aegyptiorum Mythologia prisca et genuina, * tale quid,

* Finxisse tamen Aegyptios legimus, *Typhonem*, vt Hori

quid, vix ac ne vix quidem reperiri crediderim. Norunt equidem rerum Aegyptiacarum periti, *Osiridis* et *Hori* Symbolum fuiſſe *accipitrem*, *Iſidis vaccam*, *felem Bubaſteos*, *arietem Ammonis*, et quae plura ſunt huius generis. Sed Deos in illa animalia, metu conuerſos fuiſſe, ex probis monumentis probari non poterit. Volebant autem Aegyptiorum Sacerdotes Diis ſuis certa quaedam animalia eſſe ſacra, quod in illis virtutis deorum, leuia quaedam veſtigia, tenuesque vmbras deprehendi poſſe crederent, quod * alio loco pluribus ſum perſecutus. Ipſe HYGINVS, poſt allatam ea de re fabulam vulgarem, obſeruationem iſthanc ſubiungit. *Aegyptii ea genera violari non ſinunt, quod DEORVM IMAGINES dicantur.* Erat igitur Aegyptiorum hæc doctrina, animalia quaedam, certo reſpectu, eſſe *Deorum imagines*. Verum cum hoc Graeci nonnulli perperam interpretarentur, ipſisque conuerſiones Deorum ſuorum in animalia fabuloſae, in memoria haererent, fabulam illam, quam nunc examino, exſculpſiſſe videntur. 7) Eſt vero et iſtud obſeruatione non indignum, in illis ipſis, quae fabulae huius architecti, ex genuina Aegyptiorum Theologia depromſiſſe videntur, quaedam tamen occurrere, Aegyptiis vere incognita, vſuque minime recepta, adeoque ex ritibus ſacris Graecorum,

 alia-

iram effugeret, *crocodili* formam adſciuiſſe. Vide infra §. 11. Verum et id videntur Graeci excogitaſſe, quia apud Aegyptios, *crocodilus* ſymbolum erat *Typhonis*. Scribit etiam PLVTARCHVS p. 357. *Iſidem* in Phoenicia *hirundinis* formam ſumſiſſe, atque vocem lamentabilem edidiſſe, quod etiam tangit; ſed paulo obſcurius MINVTIVS FELIX. Sed neque haec poteſt eſſe genuina Sacerdotum Aegyptiorum, ac vetus traditio. Nam *hirundinem* Aegyptiis fuiſſe ſacram, aut *Iſidis* ſymbolum, nuſpiam ſane legitur.

* In *Prolegomenis* §. 25.

aliarumue gentium, parum consulte huc translata. Possem plura rei huius*, quam dixi specimina hic producere. Verum, vt breuitati consulam, vnicum hoc tantum monebo, secundum fabulam illam, * *Venerem latuisse pisce.* Hoc vero non ex Aegyptiorum; sed Syrorum ac Babyloniorum Sacris mutuata est fabula. Ignoti non sunt isti MANILII versus, Astronom. Lib. IV. v. 580.

Scilicet in piscem sese Cytherea nouauit,
Quum Babyloniacas summersa profugit in vndas
Anguipedem alatis humeris Typhona furentem,
Inseruitque suos squamosis piscibus ignes.

Equidem et hoc loco *Typhon*, tanquam conuersionis illius causa, in scenam producitur. Verum caue credas, id ab ipso MANILIO profectum esse. Sciolus quidam, fabulae illius de *Typhone*, quam hic excutimus, memor, Manilium hic supplere ausus est, eique versum tertium mala fide insersit. Non possum non adstipulari RICHARDO BENTLEIO, Criticorum in Anglia nuper Principi, qui tot Poëtae illius codices manu exaratos, assidua versauit manu, quique versum illum, vt spurium, nos expungere iussit. Plura de illo Syrorum ac Babyloniorum placito, addi hic potuissent, nisi labore hoc, ** viri doctissimi dudum defuncti iam essent.

Respondetur ad obiectiones doctissimi Warburtoni.

§. 8. Est tamen *** vir celebris, doctrinae elegantis copia, et singulari ingenii acumine praecellens, qui haud ita pridem, testimoniis nonnullis, DIODORI *Siculi*, et LVCIANI, confici posse putauit, fabulam, quam hic sub examen vocamus, originis haudquaquam esse graecanicae; sed Aegyptiacae, et a Sacer-

* OVIDIVS, vbi supra, §. 6.
** SCALIGER in Manilium p. 310. 311. Edit. Argentor. SELDENVS de Diis Syris, Syntagm. II. cap. III.
*** WARBVRTON Essai sur les Hieroglyphes de Egyptiens, p. 258. etc.

Sacerdotibus Nili-genarum studiose excogitatam. Illa igitur Scriptorum magni sane nominis testimonia, tacitus nullo modo praeterire possum. Et primo quidem, quod ad DIODORI *Siculi* locum attinet, ille ita habet: * *Sacerdotes equidem arcanum de animalium cultu placitum*, ἀπόῤῥητον τι δόγμα, *habere*, *supra a nobis commemoratum est. At vulgus*, (οἱ πολλοὶ) *Aegyptiorum has tres causas exponit. Quarum prima omnino fabulosa est, et cum prisca simplicitate conuenit. Deos enim initio genitos, cum paucitati illorum, multitudo et scelerata improbitas hominum terrigenarum praeualeret, in animalia se transformasse, atque hoc modo crudelitatem et vim illorum effugisse dictitant.* Inquirit auctor hicce diligens in rationes cultorum ab Aegyptiis animalium, et rationem primo commemorat arcanam, a Sacerdotibus reddi solitam, quam alio loco, p. 18, hunc in modum explicat. *Isis praeterea Sacerdotibus praecepit, vt vnum ex animalibus, apud se natum, quodcunque velint, Osiridi dedicent, idque, donec in vita superfit, non aliter, quam ipsum quondam Osiridem venerentur, mortuoque eundem, quem ipsi post interitum, impertiant cultum.* Hanc rationem cultus animalium, tempore Diodori proferre solebant Sacerdotes nonnulli, a qua diuersam fuisse oportet, eam, quam ipsorum maiores HERODOTO exposuerunt, ** qui vero et illam ipsam in vulgus enuntiare, religioni sibi duxit. Equidem existimo, cultum animalium, tantae in Aegypto, antiquitatis fuisse, vt verae illius origines paulatim ex hominum memoria euanescerent, ipsosque etiam Sacerdotes laterent. Aut si memoria eius rei in ipsorum adytis et antiquissimis Monumentis fideliter conseruata fuit, eam non videntur cuiquam, nisi rite initiato, aperuisse.

* Lib. I. p. 77. Edit. Wechel. vel 54. Edit. Steph.
** Lib. II. c. 65.

ruiſſe. Ab hac vero ratione, quam Sacerdotes ſibi reſeruarent, DIODORVS diſerte diſtinguit opiniones populares, inter quas primum locum illi tribuit, quam verbis eius hic deſcripſimus. Quod ſi autem dixero, veros opinionis huius popularis in Aegypto auctores, fuiſſe Graecos, nihil dixero a rei veritate alienum. Graecos enim fuiſſe fabulae illius fabricatores, ex §. 6. et 7. liquere arbitror. Tempore vero Diodori, Graeci in Aegypto vbique praeualebant, Scholas publicas occupauerant, miniſteria Templorum et Deorum ad ſe traxerant, Sacraque Aegyptiorum, non ſecus atque doctrinam ipſorum Theologicam, in multis mutauerant ac corruperant, quod vel ex nummis, tempore Ptolemaeorum, primorumque Imperatorum Romanorum, in Aegypto percuſſis, inuicte demonſtrare licet. Taceo iam, origines cultui animalium, ab Aegyptiorum vulgo, aſſignari ſolitas, cum fabula Graecorum, qualem exhibui §. 6, non omnino conſonare. Poſſet equidem, fateor, diſcrepantia illa multis videri momenti leuioris; ſed tamen non in vniuerſum ſpernendam eſſe, opinor. Locus vero LVCIANI, ad quem transeundum mihi nunc eſt, id fere ſonat. * *At ſi in Aegyptum venias, ibi demum, ibi res graues videbis multas, et coelo re vera dignas: puta Iouem arietino, canino vultu Mercurium illum optimum praeditum: Panem vero totum hircum, alium etiam ibim, alium crocodilum, et ſimiam. Verum*

*** Si diſcendo velis pernoſcere et illa*

complures Sophiſtas audies, et Scribas, et Prophetas toto corpore abraſos, qui tibi narrent —— quomodo ab hoſtibus territi, illamque gigantum rebellionem veriti, Dii in Aegyptum venerint, vt illic ab hoſtibus tuti latitarent:, ideoque aliùs ipſorum hircum prae formidi-

* In libro *de Sacrificiis* circa fin. Opp. To. II. p. 358.
** HOMERVS Il. Z. 150. Y. 213.

midine induerit, alius arietem, alius feram, alius auem. Atque hinc esse, vt Dii eas nunc obtineant formas, quas id temporis assumserant. Nam haec diligenter mandata literis, idque ante annos plus decies mille, in adytis posita seruantur. Video hic fabulam graecam de Typhoeo, supra prolixe relatam §. 6, nisi quod loco *Typhoei*, exemplo DIODORI, *plures inimici et gigantes* commemorentur. Quando vero auctor ille nos credere iubet, fabulam hanc a Scribis et Prophetis tradi solere, et in Sacerdotum Sacrariis, a primis inde temporibus literis proditam asseruari, in eo DIODORO manifesto contradicit, qui, vt modo vidimus, historiolam illam rumusculis popularibus vulgi accenset, eamque conceptis verbis, traditionibus Sacerdotum mysticis opponit. Et tamen DIODORVS, ad cognoscendum res huius generis, iter in Aegyptum instituerat, ibique omnia quae ad Aegyptiorum Sacra spectant, summa industria inuestigauerat. Legenti haec LVCIANI cum aliqua attentione, non poterit non illico in mentem venire, eum hic non obsecundasse legibus boni historici, qui omnia quae narrat, accurate prius explorat, et ex monumentis fide dignis promit; verum id tantum agere, vt religioni et Sacris Aegyptiorum, quomodocunque illudat.

Fabulae Sacerdotalis Aegyptiacae, de gestis et patratis Typhonis, breuis summa.

§. 9. Postquam fabulas Graecorum adulterinas de Typhone dispunximus, tempus est, vt iam videamus, ecquid fabulae Aegyptiorum priscae et sacerdotales, de eodem symbolice retulerint. Ex omnibus, qui extant, vetustis Scriptoribus, nemo eas diligentius et prolixius in literas retulit, PLVTARCHO, cuius proinde hic ratio habenda erit praecipua. Neque etiam dubito, quin, si rei summam spectes, optimus hicce auctor, omnem adhibuerit fidem atque accurationem, vt nobis doctrinam Sacerdotum, a maioribus acceptam, genuinam conseruaret, ac pro virili

virili ſollicite explicaret. Verum paſſim tamen, ad vetuſtas Aegyptiorum fabulas ſacras, recentiorum quorundam Graecorum figmenta, et hic acceſſiſſe, mihi quidem certum eſt, neque id lector exercitatus, in dubium facile vocabit. Verum is nihilo ſecus ſequendus nobis praecipue erat, tametſi nec alios Scriptores, antiquiores cumprimis, neglexerimus. Fabulae igitur Sacerdotum ſymbolicae tradebant, Oſiridem, poſtquam regno potitus eſſet, inter ſuos virtutis et iuſtitiae laude inclaruiſſe, magnisque beneficiis ſubditos ſibi deuinxiſſe, ſed et de aliis gentibus bene meriturum, vniuerſam obiiſſe terram, cum maxime vero * per Aethiopiam iter feciſſe. Interea vero, dum Oſiris totum orbem bonis cumulat, et ad Aethiopes quoque inuiſit, Typhon frater eius, etſi immenſa ambitione actus, nihil tamen in regno innouauit, cum ipſi cura Iſidis vigilans nihil tale permitteret; verum poſt eius reditum, adſcitis in criminis ſocietatem, ** viris LXXII, fratri ſuo inſidias ſtruxit. Numerus coniuratorum, quem fabula Sacerdotalis exprimit, Aegyptiis erat myſticus, et haud dubie *** aliquid arcani abſcondit. Ab his igitur coniuratis adiutus Typhon, per inſidias Oſiridem e medio ſuſtulit, eiusque corpus arcae incluſum, Nilo commiſit, quod alueus Taniticus tandem in mare detulit. Iſis cognita hac re, illico ad quaerendum corpus mariti ſui proficiſcitur, inque ipſam Phoeniciam, iter eo fine ſuſcipit, quod † PLVTARCHVS prolixe deſcribit. Sed diffiteri non poſſum, quod et BOCHARTO in mentem veniſſe deprehen-

* DIODORVS p. 16.

** DIODORVS p. 18. innuit, coniuratos fuiſſe numero XXVI.

*** Vide infra huius Libri cap. III. §. 7. vbi ea de re ſententiam noſtram exponimus.

† *de Iſide* p. 357.

prehendo, videri mihi iter hoc Isidis Phoenicicum, non e cerebro, priscorum Aegypti Theologorum dimanasse; sed nescio e quo peregrino solo, in Aegyptum sero satis peruenisse, ciuitate illic tandem donatum. Vix dubito, quin Sacra Phoenicum, cum Aegyptiorum Sacris permixta hic, et in vnum conflata fuerint. Addit fabula eadem, Isidem corpus Osiridis sui, in Phoenicia inuentum, secum reduxisse in Aegyptum, vbi tamen a Typhone, noctu plenilunii tempore venationi intento, denuo deprehensum, * in partes XIV. discerptum, partes autem illae disiectae fuerint. Quo facto Isis, noua inquisitione instituta, corporis Osiriaci membra reperit omnia, exceptis solis genitalibus, quae Typhon in fluuium coniecerat, deuorata paulo post a lepidoto, phagro, et oxyryncho, piscibus. Post Osiridem hoc modo e viuis ablatum, regnum, etsi perbreue, Typhon ad se rapuit, aut saltem regnare visus est. Cum enim videret, ** Deorum in Aegypto nullum moliminibus suis aduersari, arbitratus, eos metu perculsos, regnum sibi vacuum reliquisse, dominabatur imperitis, fortunae varietate et instantis periculi magnitudine ad stuporem redactis. Et tum quidem *** *dii* in Aegypto *coronas sibi detraxerunt, cum Typhonem regnare intellexissent.* Vt vero regnum suum male partum, aliquo modo stabiliret, et securitati suae consuleret, ante omnia de tollendo Horo, Osiridis filio et haerede legitimo, con-

* DIODORVS rem hanc tangere videtur, vbi p. 18. scribit, Typhonem *dilancinato* Osiridis *interfecti corpore, in* XXVI. *frusta, cuique facinoris socio, vnum tribuisse.*

** NIGIDIVS in *Sphaera barbarica*, apud *Scholiasten Germanici* p. 120.

*** HELLANICVS apud ATHENAEVM Lib. XV. p. 680.

consilium cepit. * *Omnia* igitur magna industria *indagauit, vt hunc Osiridis filium inueniret*, eoque tempore Butum quoque peruenit, vrbem Aegypti inferioris. Illo ipso vero in loco, Latona, quae est ex Numinibus Aegyptiorum primoribus, Horum et Bubastin, ab Iside sibi commendatos enutriebat, ibidemque in insula eos absconditos seruauit, eoque facto ab insidiis Typhonis tutos eos praestitit. Alii Sacerdotes, quod infrequens non erat in Aegypto, rem eandem, alia fabula inuolutam, hunc fere ad modum referebant, ** *Herculem* Aegyptium, *in Libyam profectum, illic a Typhone fuisse interemtum; sed breui post ad vitam reuocatum.* Extat et alia Aegyptiorum de ea re fabula, hunc fere in sensum diuulgari solita, *** *Herculem cum aduersus Libyas pugnaret, ipsumque sagittae deficerent, genibus innixum, lapides ad inimicos proiecisse, quos ipsi pater, ad eius preces, velut per pluuiam submisit.* Haec de Osiride ipso capi possunt, a Typhone interemto quidem; sed postea rediuiuo. Sed rectius id explicari posse puto, aut de Hercule Aegyptiorum, † cui fabula talis egregie conuenit, aut de *Horo*, qui in nostra hac fabula Typhonia paginam omnem implet, †† quique certo quodam et optimo sensu, cum Hercule Aegyptiorum idem est. Et sane DIODORVS, qui fabulam eandem commemorat, alio tantum nonnihil amictu ornatam, eam de Horo interpretatur, vbi p. 22. ait: *Isis inuenit immortalitatis pharmacum, quo*

* HERODOTVS Lib. II. c. 156. PLVTARCHVS p. 354. 357. 366.
** EVDOXVS apud ATHENAEVM Lib. IX. p. 392.
*** THEO in Scholiis ad Arati Phaenomena p. 14. Edit. Oxon.
† Vide *Panthei* huius Lib. II. cap. III. §. 10. 11.
†† Vide ibidem Lib. II. cap. IV. §. 8.

quo filium Horum, * *Titanum insidiis oppressum, et exanimatum, in aqua inuentum, non tantum reddita anima, in vitam reduxit; sed etiam immortalitatis fecit participem.* Discrepantias has primis fabularum harum architectis relinquimus. Apparet autem facile, si quis calculos recte subducat, omnia eodem redire. Regnum Typhonis ceteroquin, vti paulo ante dicebamus, perbreue fuit. Si enim NIGIDIVS, quae hac de re narrat, ex bonis genuinisque fontibus hausit, ** *post* XVIII. *dies dicitur consilium de eo repente a diis factum, vt interficeretur: ob idque vsque hodie in Aegypto hos dies* XVIII. *festos perpetuo annis singulis instituerunt: in quibus diebus qui nascitur, amplius non viuit.* Horus postea, vt ad illum iam redeamus, viribus auctis, et exercitu conscripto, a patre Osiride, qui ipsi ex inferis redux praesto fuerat, ad bellum incitatur, instruitur, exercetur. Itaque res ad proelium deuenit, in quo post certamen plurium dierum, Horus victoria potitur, isque Typhonem vinctum matri suae Isidi custodiendum tradit. Ea vero communem inimicum, non modo non interfecit, sed et vinculis soluit, missumque fecit. Tulit hoc tam indigne Horus, vt Isis etiam, etsi mater, iram eius experiri debuerit. Inde ad nouum certamen ventum est, feruntque pugnis aliis duabus, Typhonem debellatum denuo fuisse. Itaque nunc demum, *** Horus vindictam caedis maternae persecutus est, ac de Typhone non minus, quam de complicibus eius supplicium sumsit. **** Eo vero extincto, Horus feliciter regnauit.

§. 10.

* per *Titanas* Graeci id ipsum intelligunt, quod Aegyptii per *Typhonem.*

** In *Sphaera barbarica*, apud *Scholiasten Germanici*, vbi supra.

*** DIODORVS p. 88.

**** HERODOTVS Lib. II. c. 144.

Fabulae Sacerdotales, de Typhonis interitu et sepulchro.

§. 10. Typhonem igitur Horus extinxit, vt poena mortis, iniuriam patri, sibique etiam illatam, lueret. HERODOTVS eodem loco, quo hoc commemorat, addit, Graecos *Horum* interpretari *Apollinem.* Rem eandem igitur dicere voluit NIGIDIVS, vbi ait: * *Typhon fulmine interficitur ab Apolline.* Sed singulare omnino est, quod auctor ille ibi addit, factum hoc fuisse, *in Templo Aegypti Memphis* (legendum haud dubie, *in Templo Apidis Memphi*), ** *vbi mos fuit solio regio decorari reges.* Scriptorem alium, qui idem dixerit, reperire hactenus potui neminem. Communior certe in Aegypto sententia haec erat, sepulchrum Typhonis esse lacum Serbonidis, in confiniis Aegypti, Syriae, et desertorum Arabiae, positum. HERODOTVS de isthoc lacu loquens, ait Lib. III. cap. 5. Ἐν τῇ δὴ λόγος, τὸν Τυφῶ κεκρύφθαι, *in quo Typho fertur absconditus*, nempe postquam ab Horo esset interemtus. Eadem fere legas apud EVSTATHIVM, ad Dionysii Periegetae vs. 253. Λίμνη δὲ Σέρβωνις, καὶ χώρα, περὶ ἣν φασι τὸν Τυφῶνα κεκρύφθαι, πλησίον οὖσαν τοῦ πρὸς τῷ Πηλουσίῳ Κασίου ὄρους. *Serbonis et lacus est, et regio, vbi Typhonem aiunt esse absconditum. Est vero vicina Casio monti prope Pelusium.* Hinc est sine dubio, quod literis proditum legamus, *** Aegyptios lacum istum Serbonidem, appellare consueuisse Τυφῶνος ἐκπνοάς, *Typhonis exhalationes.* Neque spernendam hic censeo obseruationem **** viri doctissimi, suspicantis, tractum illum, qui campos Pelusiacos comprehendit, et ad lacum vsque Serbonidem extenditur, olim *Sethroithen* dictum,

* Apud *Scholiasten Germanici* loc. cit.
** Sic et DIODORVS in Excerptis Valesianis p. 354.
*** PLVTARCHVS in vita M. Antonii p. 917.
**** MARSHAMVS in *Canone Chronico* ad Secul. VIII p. 108.

dictum, nomen hoc accepisse a *Typhone*, quem Aegyptios lingua sua cognominasse *Seth*, infra monebimus, §. 24. Addere possum illustrationis gratia, *rubicundum* Aegyptiis dici ⲣⲱϣ, *ros*, ex quo conficitur, *Seth-ros* commodissime significare *Typhonem rufum*. Hoc vero colore Typhonem insignem fuisse, vetustis Aegyptiorum monumentis, proditum erat. §. 3. Magnopere hoc ex eo etiam confirmat * vir illustris, quod ** in antiquis traditionibus Theologicis Sacerdotum Aegypti, *Pelusium*, vel, vti etiam antiquitus vrbs illa dicebatur, *Auaris*, tractus Sethroitici metropolis, *Typhonia* cognominari soleret. Veterum nonnulli, hanc *Typhonis* in lacu Serbonidis mersionem, ad *Typhoeum* Graecorum referunt, quia nempe duos hos inter se confundunt, Aegyptiaco tribuentes, quae graeco sunt propria, et graeco vicissim accommodantes, quae ad Aegyptiacum vnice spectant. APOLLONIVS RHODIVS rem hanc versibus complexus est, quos apud ipsum legi malim Lib. II. *Argonaut.* v. 1214. etc. Iisdem prorsus consona habet auctor *Etymologici magni*, in voce Τυφώς. Τυφαονία πέτρα ἐστὶν ὑψηλὴ ἐν τῷ Καυκάσῳ. —— Ὠνόμασται δὲ Τυφαονία, διὰ τὸ ἐν αὐτῷ διωκόμενον τὸν Τυφῶνα ὑπὸ Διὸς πεπλῆχθαι τῷ κεραυνῷ· πληγέντα δὲ αὐτὸν φασὶ καιόμενον ἀπελθεῖν ἐν τῇ Σιρβωνίδι λίμνῃ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ εἰς τὸ βάθος αὐτῆς ἐμπεσεῖν καὶ δῦναι, συνεχόμενον ὑπὸ τῆς ἐκκαύσεως. *Typhonia, petra est excelsa in Caucaso monte. —— Nomen autem istud ideo illi inditum est, quod Iupiter Typhonem persequens, illic eum fulmine percusserit. Aiunt vero, eum fulmine tactum et perustum, ad Sirbonidem lacum perue-*

* Idem ibidem p. 107.

** MANETHO, apud IOSEPHVM, adu. Appion. Lib. I. §. 26. p. 460.

peruenisse, eiusque profundo mersum, in imo haerere, retentum ab exustione istius lacus. STEPHANVS vero *Byzantius* auctor est, Typhonem fatum hoc alio loco subiisse; sed in vicinia. Ita autem is in voce Ἡρῶ. Ἡρῶ, πόλις Αἰγυπτία, ἡ Αἷμος ἐκλήθη, διὰ τὸ τὸν Τυφῶ ἐνταῦθα κεραυνῷ βληθῆναι, καὶ αἷμα ῥυῆναι. *Hero* (vel Heroopolis) *vrbs Aegyptia*, * *quae Haemus appellata est, eo quod ibi Typhon ictus fuerit fulmine, atque sanguis eius ibi profluxerit.* Et ista vrbs, in finibus Aegypti, extremoque recessu Sinus Arabici, vel maris rubri, sita, desertis Arabiae contermina est, sicuti Serbonis lacus, neque ab hoc, interuallo ita magno distat. Forsitan in antiquioribus nonnullis Sacerdotum traditionibus fabulosis perhibebatur, Typhonem prope Heroopolin, ab Horo fulmine tactum, et postea lacu Serbonide demersum fuisse. Sic HERODOTVS cum STEPHANO, qui ex scriptoribus vetustioribus id videtur hausisse, sine vllo incommodo poterit conciliari.

Typhoni Genio malefico, animalia dedicata erant impura, inuisa, et contemta.

§. II. Ex his quae de Typhone Aegyptiaco, a veteribus referri obseruauimus, quiuis facile colligit, Genium hunc malum, apud Aegyptios, non in honore, pretio, et veneratione fuisse; sed vice versa, omnes eum abhorruisse, odio habuisse, quinimo execratos et detestatos fuisse. Ideo enim ** diem, quo ille natus esse credebatur, vnum ex quinque intercalaribus, finem anno imponentibus, infaustum ac metuendum ducebant. Eamque etiam ob caussam, animalia huius generis ipsi voluerunt consecrata,

* Operae pretium est, cum his STEPHANI verbis, et APOLLONII versibus paulo ante indicatis, componere APOLLODORI *Biblioth.* Lib. I. cap. VI. §. 3. vt intelligatur, quam variis modis vna haec fabella relata fuerat, et quot ex errore vno propagentur alii. Sed id pluribus persequi, longum foret.

** PLVTARCHVS p. 356. init.

ta, quae vitia eius extantiora, et facinora iniqua, ac impia, omnium aut contemtui, aut horrori atque odio exponerent. Nouimus enim, ex animalibus, *crocodilum* ipsi proprium, quandamque eius imaginem habitum fuisse. Ideoque fingebant Aegyptii, * *Typhonem, vt effugeret iram Hori, formam crocodili adsciuisse.* Eleganter id adumbratur in marmore quodam eximio, quod ex BOISSARDO, conspiciendum exhibet illustris ** MONTEFALCONIVS, in quo Anubis capite canino insignis repraesentatur, crocodilum pedibus calcans. *Anubim* caninum, Deum esse, quem Graeci tantum non semper *Mercurium* interpretantur, capite superiori ostendimus. *Crocodilum* vero imaginem esse *Typhonis*, modo nunc monuimus. Quod autem *Mercurius*, *Typhonem* subiugatum, pedibus hic calcet, ex fabula illa veteris Theologiae Aegyptiacae illustrari potest, qua fingebatur, *** *Mercurium neruos Typhonis euulsisse, iisque pro chordis vsum esse.* Eadem quoque fabula **** *victorias Mercurii de Typhone reportatas* celebrabat. Vnde patet verba, quae in Marmore hoc leguntur, ΘΕΟΙ ΑΔΕΛΦΟΙ, accipi non posse de duobus his Diis, *Anubide* et *Typhone*, vt viri eruditi sibi persuadent, verum de regibus Aegypti e familia Ptolemaeorum, qui marmor hoc dedicarunt. Idque † nummi etiam, in quibus similis inscriptio occurrit, confirmant. * Crocodilum autem, animal Typhoni proprium dicatumque, Aegyptiorum ple-

E 2 rique

* PLVTARCHVS *de Iside* p. 371. AELIANVS de Anim. Lib. X. c. 21.

** *Antiquité expliquée* To. II. Parte II. Planche CXXVIII. Tales etiam hodie in Aegypto passim reperiuntur figurae.

*** PLVTARCHVS *de Iside* p. 373.

**** Idem ibidem.

† VAILLANTII *Historia Ptolemaeorum* p. 40. et 52.

rique * pro animali habebant non modo inter cetera ferocissimo; sed et impuro, vsque adeo, ** vt nonnulli per eum ipsam Nili, sanctissimi fluuii, aquam coinquinari dictitarent. Eratque in Scriptura hieroglyphica, *** *crocodilus symbolum impudentiae.* Praeter crocodilum, Typhoni dicatus quoque erat *hippopotamus*, † animal reliquis omnibus voracius et ferocius, †† quo picto Sacerdotes in Scriptura hieroglyphica, eo quod patrem interimeret, ac deinde matri vim inferret, impudentiam subindicabant, vti nec minus ††† iniustitiam. Idem animal imago quaedam censebatur Typhonis. †††† Apollinopoli itaque, vrbe Aegypti superioris, Horo sacra, cernebatur imago hieroglyphica sistens Horum, vultu accipitris insignem, qui Typhonem, hippopotami specie conformatum, iaculo subigeret. * Hermupoli vero, in Heptanomide, siue Aegypto media, ostendebatur quondam *simulachrum Typhonis, hippopotamus, cui accipiter insistebat, pugnans cum serpente.* Eademque de causa, ** certo quodam die festo, in honorem Isidis celebrari solito, placentas coquebant, in quibus hippopotamus vinctus visendus erat. Suspicor etiam, in lingua Sacerdotum mystica, *hippopotamum* nomine *Typhonis* designari consueuisse. De *hippopotamo* igitur, sed symbolice dicto *Typhone*, intelligendum forte

* PLVTARCHVS *de Iside* p. 371.
** Idem p. 353. init.
*** CLEMENS ALEXANDRINVS Lib. V. Stromat. p. 566.
† PLVTARCHVS p. 371.
†† PLVTARCHVS p. 363. fin. 364.
††† DAMASCIVS in *vita Isidori*, apud PHOTIVM, in Biblioth. col. 1048.
†††† EVSEBIVS *Praeparat. Euang.* Lib. III. c. XIII.
* PLVTARCHVS p. 371.
** Idem, ibidem.

forte fuerit, quod alicubi MANETHO scripserat, † *ossa Typhonis ferrum dici.* Est sane locutio, Aegyptiis olim, vt videtur, de hippopotamo loquentibus, familiaris et obuia, ac postea etiam in dialecto Sacerdotali conseruata, quam in libro IOBI etiam adhibitam legimus cap. XL. v. 13. †† *Ossa* hippopotami *veluti fistulae aeris, grandia eius ossa sicut vectis ferrea.* Crocodilo et hippopotamo, Aegyptii *asinum* insuper, tanquam Typhonis imaginem symbolicam, adiungebant, rationem hanc reddentes, quod asinus animal esset, * et longe inertissimum, et ** valde impurum, et in vniuersum Aegyptiis magnopere inuisum. Ea igitur de causa Sacerdotes asserebant, *** asinum Typhoni gratum inprimis, **** huncque illi colore corporis et adspectu non parum esse similem. Fingebant quoque, † Typhonem e proelio fugientem, asino insedisse, et quae sunt alia, eodem redeuntia. Quae omnia de odio Aegyptiorum in Typhonem, summoque, quo ipsum prosequebantur, contemtu, plus satis testantur.

§. 12. Sicuti tamen apud Indos, Spiritus etiam mali ac impuri, Principesque eorum, honore multiplici afficiuntur, vt sic ab illis mala metuenda auerruncentur, ita Aegyptii Typhonem etiam, Genium maleficum, sibique magnopere inuisum, sacrificiis subinde placabant, sperantes, se hac ratione, iram eius saeuaque maleficia declinare posse. Te-

Typhonem Aegyptii, vt maleficia eius auerterent, sacrificiis nonnunquam placabant, nonnunquam

 statur

† Apud PLVTARCHVM p. 376.

†† Conferantur hic BOCHARTI Hierozoicon Parte II. col. 758 759. et Beati SCHVLTENSII Commentarii ad hunc Iobi locum.

* PLVTARCHVS p. 363. 371.

** Idem p. 362. fin. 363.

*** AELIANVS de anim. Lib. X. c. 28.

**** PLVTARCHVS p. 362.

† Idem, ibidem.

vero contumelia afficiebant. ſtatur enim PLVTARCHVS, Aegyptios * *potentiam Typhonis obſcuratam et contritam ſacrificiis quibuſdam demulcere ac delinire.* Et multi, tempore ſaltem huius auctoris, quo Graecorum dogmata, etiam in Aegypto, praeualuerant, hanc ſolebant rationem reddere, cultus animalium, a maioribus ſuis inuecti, ** *quod anima Typhonis, in animalia migraſſet*, qua fabula id innui volebant, *naturam omnem brutam et belluinam, malo Genio iure deberi, ideoque ad eum demulcendum et placandum, ſe animalia colere et venerari.* Ex eo videtur eueniſſe, vt crocodilus, Typhoni modo ſingulari ſacer et proprius, *** in quibuſdam Aegypti regionibus, magno in honore eſſet, ritibusque religioſis coleretur. Niſi modo hoc de ſingulari aliqua crocodilorum ſpecie, minus noxia, intelligi debet. *Crocodilos* Aegyptiis dictos fuiſſe *χάμψας*, nouimus teſtimonio HERODOTI, Lib. II. c. 69. Et eſt ſane hoc illis in libris Coptorum nomen. Leuit. XI. 29, *ὁ κροκόδειλος*, ab interpretibus Coptis redditur ⲈⲘⲤⲀϨ, *Amſah.* Et in Gloſſario Coptico-graeco, Bibliothecae regiae Pariſienſis, *Crocodilus* Aegyptiace vocatur, addita nota maſculini generis, Ⲡ-ⲈⲘⲤⲀϨ, *P-amſah.* Eſt vero peculiaris quaedam crocodili ſpecies, quam Aegyptii olim *Suchum* appellabant, de qua DAMASCIVS in *vita Iſidori* ſcribit: † Ὁ Σοῦχος δίκαιος· Ὄνομα δὲ κροκοδείλου, καὶ εἶδος ὁ Σοῦχος· οὐ γὰρ ἀδικεῖ ζῶον οὐδέν. *Suchus iuſtus eſt, ita nominatur aliqua crocodili ſpecies, quae animal nullum laedit.* In *Scala* Copti-

* *de Iſide* p. 362.

** Idem, ibidem p. 380.

*** HERODOTVS Lib. II. c. 69. AELIANVS de Anim. Lib. X. cap. 24. et alii.

† Apud PHOTIVM in Biblioth. col. 1048.

Coptico-Arabica KIRCHERI, lego pariter p. 171. ⲠⲒⲤⲞⲨⲬⲒ, (*Pi-ſuchi*) *crocodilus*. Fuiſſe id crocodilo nomen, in Praefectura Arſinoitarum, vbi animali huic honores decreti erant eximii, teſtem habemus αὐτόπτην, STRABONEM, Lib. XVII. p. 558. Sed quia tamen * veteres obſeruant, crocodilos, etiam vbi diuinos ſortiti erant honores, incolarum liberos raptos deuoraſſe, horumque parentes id honori ſibi duxiſſe, ſuperque ea re laetatos eſſe, quod nonniſi de crocodilis rapacibus et nocentibus intelligi poſſe videtur, nihil definire hic auſim. Rem igitur hanc loco ſuo relinquo. Quod ad *Hippopotamum* attinet, vt de eo verbum quoque addam, diſcimus ex HERODOTO, Lib. II. c. 71. apud ſolos *Papremitas*, in Aegypto inferiori, cultum ipſi decretum fuiſſe. Sacra autem Papremitae animali huic faciebant in honorem *Martis*, quem prae ceteris illi placabant, quod teſtatur idem, libro eodem c. 59. 64. Suſpicor ergo Numen, in vrbe illa honoribus diuinis affectum, quod *Martem* vocat HERODOTVS, re ipſa fuiſſe *Typhonem*, qui cum Graecorum Marte, terrorum Deo, bellorumque Praeſide, non omnino incongrue comparari potuit. Ipſe HERODOTVS quaedam ſubminiſtrat, quibus id, quod dixi, euincatur, quibus addi etiam alia poſſent. Sed nunc illa omitto. Erant autem in Templis illis, quae cultum Typhonis admittebant, loca quaedam ſeparata, negotio huic dicata, et eam in rem Τυφώνεια, *Typhonia*, appellari ſolita, quorum STRABO meminit, Lib. XVII. p. 560. Quamuis vero Aegyptii, Genium hunc malum, precibus ac ſacrificiis ſibi conciliare anniterentur, ſerio id tamen, ex vero affectu et animo, non fiebat. Si igitur

* AELIANVS de Animal. Lib. X. c. 21. MAXIMVS TYRIVS Diſſert. XXXIX. p. 456.

tur precibus ipſorum et votis ad Typhonem directis, euentus non reſponderet, auerſum ſuum ab eo animum, odiumque ac contemtum, quo re ipſa eum proſequebantur, celare diutius non poterant. Tum enim * *in certis feſtiuitatibus, Typhonem deprimebant, contumeliisque afficiebant*, tum *ignominioſe tractabant rufos, aſinumque*, ob ſimilitudinem, quae intercedere his cum Typhone credebatur, *de praecipitio deiiciebant*. Similiter, ** *ſi forte magnus incideret aeſtus, ac moleſtus, isque vel peſtilentiales vltra modum morbos, vel alias calamitates non vſitatas, adduceret; Sacerdotes in contumeliam Typhonis, quaedam eorum, quae colebantur, animalium, tacite in locum tenebricoſum abducebant, eaque primum minis territabant; et ſi tamen malum pergeret ac perduraret, immolabant ea atque mactabant, tanquam ſupplicio aliquo genium illum malum affecturi.* Ad eandem contumeliam, qua in Sacris nonnunquam Typhon afficiebatur, pertinere videtur, quod HERODOTVS commemorat, Lib. II. c. 132. *Aegyptios verberibus caedere Deum quendam*, quem ſibi putat non nominandum. Sed quis quaeſo is eſſe queat, niſi Typhon? Confirmat id DIODORVS, vbi ait, eos, qui a Graecis gigantes nominantur, et Iſidis aetate vixerunt in Aegypto, *** *a Sacerdotibus Oſiriacis flagellari in Templis*. Eſtne vero ex eruditis quisquam, cui non illico ſuboleat, alium quam Typhonem hic non deſignari. Aliis perſuaſum erat, † *Typhonem clangore ſiſtrorum abigi poſſe*. Neſcio tamen, profluxeritne hocce commentum ex cerebro Sacerdotum Aegypti priſcorum, an vero poſt culta cum Graecis literarum commercia, in Theologiam ipſorum ſe inſinuauerit. Graecorum certe placitum hoc

* PLVTARCHVS *de Iſide* p. 362. verſus fin.
** Idem, ibidem p. 380.
*** Lib. I. p. 23.
† PLVTARCHVS p. 376.

hoc erat, eruditis non ignotum, * Daemones malos tinnitu aeris abigi auertique.

§. 13. Opera danda nobis nunc est, vt fabulae sacerdotalis de Typhone sensum genuinum eruamus, quantum id nobis licet, vtque ratione aliqua patefaciamus, quidnam per Typhonis symbolum, prisci Aegyptiorum Theologi designare voluerint. Aggredimur rem, difficultatibus plurimis, non contemnendis, obseptam, quod cuiuis, legenti PLVTARCHI librum *de Iside et Osiride*, non potest non confestim patescere; sed sine qua tamen, fabellas veterum de Typhone cognoscere, vtilitatem nullam adfert. Itaque et huic negotio manum admoueamus. Obseruat alicubi, Scriptor modo laudatus, ** *fuisse, qui dicerent, Typhonem e proelio vectum asino, septem dies fugisse, elapsumque filios genuisse, Hierosolymum et Iudaeum*, additque, *facile patere, eos res Iudaeorum in hanc fabulam adscribere.* Et profecto, non id modo argumento est, in fabula hac insulsa, res Typhonis et Iudaeorum inter se confundi, quod illius auctores finxissent, *Typhonem genuisse filios, Hierosolymum et Iudaeum*, quae ineptiae ipsum PLVTARCHVM haud immerito offenderunt; verum eodem etiam spectat, quod ibi dicitur, *Typhonem deuictum aufugisse, et fugiendo, die septimo periculum euasisse.* Hoc enim in historiis suis de Iudaeis, asseuerabant Aegyptii, vt sic rationem redderent, septimae diei, a Iudaeis sancte celebratae, Festique perpetui eo die instituti. Nota sunt haec TACITI, Lib. V. histor. cap. 4. de Iudaeis: *Septimo die otium placuisse ferunt, quia is finem laborum tulerit.* Paulo luculentius id ex Aegyptiorum Annalibus ita exponit IVSTINVS, Lib. XXXVI. cap. 2. *Itaque Moses Dama-*

Aegyptii res Typhonis cum rebus Iudaeorum, sibi vehementer inuisorum, nonnunquam studio confuderunt.

* Vide B. LAMPII elegantem *de cymbalis* commentationem, Lib. II. cap. XI.

** PLVTARCHVS *de Iside* p. 363.

Damaſcena antiqua patria repetita, montem Synae occupat: quo ſeptem dierum ieiunio per deſerta Arabiae cum populo ſuo fatigatus, cum tandem veniſſet, ſeptimum diem, more gentis Sabbatum appellatum, in omne aeuum ieiunio ſacrauit, quoniam illa dies, famem illis erroremque finierat. Niſi me coniectura fallit, fabulam hanc Aegyptii, ex hiſtoria Miriamae, ſororis Moſis deſumſerunt, quae cum lepra a Deo afflicta eſſet, ſeptem diebus, e caſtris Iſraëlitarum eiecta, ſecluſa manere debuit, eo vero tempore elapſo, recepta eſt. Numeror. XII. 10. 14. quod poſtea in legem abiit, ratione leproſorum ſeruandam. Leuit. XIV. 8. 9. 10. 11. Tales vero, id eſt lepra infectos, fuiſſe Iudaeos omnes, ex Aegypto exeuntes, eamque ob cauſam, e regno illo eiectos, * finxerunt in Annalibus ſuis Aegyptii. Obſeruatu vero dignum quoque eſt, *lepram* patria Aegyptiorum lingua ſonuiſſe ϹΕϨΤ, *Seht. Exodi* IV. 6. *Leuit.* XIII. 2. 6. 12. Eoſdem autem *Typhonem* etiam cognominaſſe *Seth*, edocemur a PLVTARCHO, qua de re nonnihil infra addemus §. 24. Quoniam igitur Iſraëlitas Aegyptii cognominarunt *Seht*, id eſt *leproſos*, idemque fere *Typhonis* etiam fuit cognomen, tanto facilius et commodius, Sacerdotes res illorum, cum fabulis ſuis de hoc confundere potuerunt. Et a veri ſpecie ita alienum non eſt, Sacerdotes, ſaltem quoſdam, fabulas de Typhone, iis ornaſſe circumſtantiis, et nonnulla eum in modum contorſiſſe, vt facile ad Iudaeos, ſibi tantopere inuiſos, et ad eorum ex Aegypto expulſionem, transferri

* Plurima hanc in rem teſtimonia, MANETHONIS, CHAEREMONIS, et Graecorum quoque Scriptorum, adfert IOSEPHVS, Lib. I. contra Apionem. Adde DIODORVM in Excerptis e Libro XXXIV. p. 901. TACITVM Lib. V. c. 4. hiſtor. IVSTINVM Lib. XXXVI. c. 2. etc.

ferri potuerint. Verum in *Typhone* latere *Mosen*, quod persuadere nobis annisi sunt, * viri magni, non facile credet, qui antiquiores Aegyptiorum, de malo hoc genio, traditiones, §. 9. 10. fideliter expositas, curate expendere, et cum gestis Mosis componere voluerit.

Typhon primo quidem significauit Spiritum malum, Principio bono oppositum.

§. 14. In ipsis primordiis idololatriae apud Aegyptios excultae, et stabilitae, *Typhonem* arbitror nomen fuisse *Spiritus improbi*, cuius notitiam Aegyptii a Noachidis acceperant, vel *Principii mali*, quod vetusti in Oriente Theologi, *Deo*, ac *Principio bono* opposuere. Principium hoc malum, Magi Orientales appellabant ** *Arimanium*, prouti Graeci efferunt, vel *** *Aherman*, siue *Ahriman*, quomodo nunc in Persarum libris nomen illud scribitur. Graeci, Poëtae praesertim, Principium illud bono Deo oppositum, *Gigantum* nomine designare solebant, a qua notione, Orientales etiam, ac Aegyptii sigillatim, non abhorrebant. Sed hi tamen, vt videtur, *Typhonis* nomen praetulerunt, eoque *Spiritum improbum* ac *malum*, Deoque bono inimicum, ab vltimis inde tempore insignire consueuerunt, etsi tamen eundem *Gigantem* quoque cognominauerint, vti dicemus §. 22. Agnoscebant Aegyptii, Spiritum, Deum, Principiumque bonum, a quo esset, quicquid boni rationem haberet, dictum *Ichnuphi*, vel *Cnuphi*, quod a *Phtha* non

* BOCHARTVS in *Hierozoico*, Part. I. Lib. II. cap. XXXIV. HVETIVS in Demonstrat. Euang. passim.

** HESYCHIVS in Ἀρειμανής. PLVTARCHVS *de Iside* p. 369. et in *vita Themistoclis* p. 126. AGATHIAS Histor. Lib. II. p. 60. Edit. Vulcanii, & alii.

*** D'HERBELOT Bibliotheque Orientale artic. *Aherman*, p. 71. THO. HYDE, de Relig. Vet. Persar. c. IX. p. 161.

non differebat, nisi diuersitate nominis, de quo * alio loco disseruimus. Etiam ** vox ipsa, nihil aliud, quam *Deum*, siue *Spiritum bonum*, significat. Huic in Theologia Aegyptiorum antiquissima, oppositus erat *Typhon*, vel *Typho*, idque ex ipsius huius vocis Aegyptiacae significatione, non infeliciter confirmari posset. ⲐⲎⲞⲨ, (*Theu*) enim Aegyptiorum sermone dicitur *ventus*. Vti vero in dialecto Hebraeorum, vox רוח, et *ventum* et *Spiritum* significat, *** quod ipsum in Graecorum et Latinorum quoque sermone vsu venire, constat, ita probabilitate non caret, Aegyptios pariter, vna eademque voce ⲐⲎⲞⲨ, et *ventum*, et *Spiritum* designare voluisse, etsi **** in libris Coptorum, qui ad nos peruenerunt, ad exprimendum *Spiritum*, vox graeca πνεῦμα semper soleat retineri. ϤϨⲰⲞⲨ (*ph-hou*) vero, eadem Aegyptiorum dialecto dicitur *malus*. Esset igitur *Theu-ph-hou*, si vocem hanc interpreteris, *Spiritus malus*, *improbus*, ex quo Graeci deinde videntur *Typhoeum* suum effinxisse, et de malo Genio Aegyptiorum loquentes, *Typhonem*. Hanc saltem fuisse doctrinam antiquiorum in Aegypto Theologorum de *Typhone*, non est, quod dubitem. Spectat huc, quod EVDOXVS, Scriptor peruetustus, ex traditione Sacerdotum illius gentis retulit, † *vinum esse sanguinem eorum, qui aliquando bellum Diis intulissent*, *ex quorum in illo bello cadentium cadaueribus*, *terrae permixtis*, *Sacerdotes putant*, *vites ortas.* Quamuis autem EVDOXVS fabulam hanc symbolicam, stylo Graeco-

rum

* Vide *Panthei* huius Lib. I. cap. IV.

** Ibidem § 5. 6.

*** Diximus etiam ea de re in *Prolegomenis* nostris §. 59.

**** Ibid. loc. cit.

† Apud PLVTARCHVM *de Iside* p. 353.

rum inuoluerit, vt a Graecis tanto facilius perciperetur, quis tamen rerum Aegyptiacarum vel mediocriter tantum gnarus, non illico videat, sermonem esse hic de *Typhone?* In Theologia aliorum Orientis populorum, quae hic a placitis Aegyptiorum non differebat, hoc ipsum sic videmus efferri, * *vinum e Diaboli semine esse procreatum*, vel, *esse sanguinem et fel Principis tenebrarum.* Is igitur in Theologia Aegyptiorum dicebatur *Typhon.* Obseruat etiam PLVTARCHVS, in libro *de Iside*, p 380, Aegyptios vulgo eum reputare κακὸν Δαίμονα, *malum Genium*, vel *Spiritum.* Et tempore etiamnum PLVTARCHI, haec erat longe plurimorum persuasio, ** *Typhonem dici quicquid in natura esset corruptum*, vel *** *quicquid in natura malum, corruptum, et noxium existat, membrum esse Typhonis*, † *vel partem, vel operationem.* Talem *Typhonis* notionem Pythagoras etiam in Aegypto hauserat, suisque tradiderat, quod †† ex placitis Sectatorum eius merito colligi potest.

§. 14. Haec *Typhonis* significatio, vt opinor, in Aegypto obtinuit, quamdiu Sacerdotes, traditionum a Noachidis, maioribus suis acceptarum, nondum immemores, animum in Entia spiritualia, tum infinite perfectum et Optimum, tum imperfecta etiam, et vitiis infecta, magis intendebant, ac ad eadem populum quoque attendere iubebant. Vti vero primitiuas maiorum suorum de hisce Entibus notiones, successu temporis, paulatim mirum in modum corruperant, ita tandem, in cultu saltem publico

Postea, cum Typhon ad res sensibiles, et materiales transferretur, a quibusdam Symbolum habitus fuit hyemis.

* Consuli hic poterit *Pantheon* nostrum Lib. II. cap. I. §. 6.

** PLVTARCHVS p. 368.

*** Ibid. p. 369.

† Ibidem p. 371. 376. fin.

†† Vide PLVTARCHVM ibid. p. 363.

blico et populari, cogitationes et ſuas et populi, ab illis, ad magna et illuſtria Mundi corpora, eorumque in natura rerum effectus viſibiles aut ſenſibiles, tantum non penitus conuerterunt. Spiritui perfectiſſimo et Optimo, primae rerum omnium cauſae, adiunxerunt, vel etiam ſubſtituerunt Solem, Lunam, Nilum fluuium, horumque omnium effectus laeta et iucunda. Spiritui ſeductori malo, Dei hominumque inimico ſaeuo, corpora quaedam in mundo, eorumque effectus; ſed triſtiores ac inauſpicatos, ſuccenturiarunt. Sunt igitur, quibus probabile videtur, *Typhonem*, aduerſarium immanem *Oſiridis*, id eſt *Solis*, illum naturae rerum ſtatum innuere, quo Sol, derelicto hoc noſtro hemiſphaerio ſuperiori, in oppoſito inferiori haeret, nobisque vſura lucis et caloris vberiori carendum eſt. Quod cum fiat inprimis tempore hyberno, multi *Typhonis* nomine, tempus hybernum ſignificatum fuiſſe, non ſine magna veri ſpecie, ſibi perſuaſerunt. Memorabile eam in rem eſt, quod * de Statuis duabus ſymbolicis, Memphi, in atrio Templi Vulcano dedicati, poſitis commemoratur, *earum alteram, ad Aquilonem ſpectantem, ac aeſtatis nomine inſignitam, ab Aegyptiis adoratam, multisque beneuolentiae ac reuerentiae teſtificationibus condecoratam fuiſſe: alteram vero, quae Auſtrum reſpexit, hyemsque nuncupabatur, contraria plane experiri debuiſſe.* Itaque ſymbolicam aeſtatis, ſiue hemiſphaerii borealis ac ſuperi, imaginem, impenſo cultu proſequebantur Aegyptii, dum interea imaginem hyemis, aut, quod idem eſt, hemiſphaerii auſtralis, vel inferioris, contumelia non vna afficerent, et, vti non abs re ſuſpicor, verberibus caederent. Et hoc quidem in Templis Aegyptiorum, ſimulachris Typhonem repraeſentantibus, non raro eueniſſe, ex §. 12. liquere

ſatis

* HERODOTUS Lib. II. c. 121.

satis potest. Supra porro obseruauimus, §. 11, inter animalia Typhoni, tanquam symbolicas quasdam illius imagines, consecrata potissimum fuisse *hippopotamum* et *crocodilum*. De *Hippopotamo* vero nouimus, quod inter alia fuerit etiam * *Symbolum Poli, vel hemisphaerii alterius, ad quem Sol occidens progreditur*. Similis vero plane ratio hic est *Crocodili*. Aegyptii namque ** *occasum Solis*, (id est locum, quem Sol derelicto hemisphaerio nostro adit) *signaturi, crocodilum inflexum ac cernuum pingebant*. Trahi huc etiam potest, quod iidem *** *tenebras significaturi crocodili caudam pingerent*. Nam dum Sol in hemisphaerio inferiori versatur, hocce nostrum tenebras patitur. Id ipsum innuere voluisse videntur Sacerdotes quidam, qui de *Typhone* et *Hercule* fabulam venditabant, † *Herculem, dum per Libyam iter instituit, certamina sustinuisse, et a Typhone interemtum esse*. Nam Hercules ille, per *Libyam* iter faciens, Symbolum est Solis, in *hemisphaerio inferiori*, respectu ad nos habito, imminuti, siue magna lucis et caloris portione orbati. Ita etiam VIRGILIVS Lib. I. Georgic. v. 240.

Mundus vt ad Scythiam, Riphaeasque arduus arces
Consurgit, premitur LIBYAE deuexus in AVSTROS.

Ad quae haec commentatur SERVIVS: *LIBYAE DEVEXVS IN AVSTROS, quoniam Notius circulus* (vel hemisphaerium australe) *totus infra terram est, et premitur, quasi deprimitur*. Et illo tempore, quo *Hercules*, id est *Sol*, in hemisphaerio illo versatur, vt verbis vtar Poëtae,

— *fran-*

* EVSEBIVS Praepar. Euang. Lib. III. cap. XII.
** HORAPOLLO *hieroglyphic*. Lib. I. c. 69.
*** Idem, ibid. c. 70.
† Videri potest *Pantheon* nostrum Lib. II. cap. III. §. 10.

— * *frangunt sic improba Solem*
Frigora. —

Obseruatu et hoc indignum non est, fabulam Phrygum, de Adonide, Veneri perdilecto, per aprum vero interemto, perquam similem esse fictioni Aegyptiorum symbolicae, de Typhone Osiridis siue Herculis interfectore. Neque etiam fabula illa Phrygia, in Phrygum et Assyriorum Theologia, aliter explicabatur. Nam ** *Adonin Solem esse non dubitabitur, inspecta religione Assyriorum.* ——— *Nam Physici terrae superius hemisphaerium, cuius partem incolimus, Veneris appellatione coluerunt.* ——— *Ab apro autem tradunt interemtum Adonin, hyemis imaginem in hoc animali fingentes, quod aper hispidus et asper gaudet locis humidis, et lutosis, pruinaque contectis.* ——— *Ergo hyems veluti vulnus est Solis, quae et lucem eius nobis minuit et calorem: quod vtrumque animantibus accidit morte.* Aper itaque id erat Phrygibus et Assyriis, quod Aegyptiis Typhon. Et memorabile est, in fabulis Aegyptiorum sacris fingi consueuisse, aprum esse delicias Typhonis, *** cuius quippe venatione, noctu, tempore Plenilunii oblectare se soleat. Si haec omnia ita interpreteris, hyemem, vel tempus, quo in hemisphaerio inferiori Sol moratur, relatum fuisse ad Typhonem, eo quod illo tempore tyrannidem suam potissimum exerceat, quod etiam **** PLVTARCHVS subinnuere videtur, me non habebis dissentientem. Ita video etiam virum de bonis literis egregie meritum, fabulas has Aegyptiacas cepisse et explicuisse. † *Typhon*, inquit, *tum praeualere perhibe-*

* STATIVS Syluarum Lib. I. num. III. v. 7.
** MACROBIVS Saturnal. Lib. I. c. XXI.
*** PLVTARCHVS *de Iside* p. 354. 357.
**** lib. cit. p. 364.
† Mr. BASNAGE *histoire des Iuifs* Liv. III. chap. XVIII. §. 27.

bibebatur, cum Sol derelicto hoc nostro hemisphaerio, in oppositum transit. Tum namque Osiridem e medio tollit, tum luce nos priuat, tum tempestates excitat, tum tota rerum natura mutatur. Sed paulo distinctius explicare oportet, quidnam Typhon ipse Sacerdotibus vere significauerit. Nam hyems tempus est, quo regnasse perhibetur.

Aliis Typhon visus est symbolum maris, cuius rei rationes exponuntur.

§. 16. Erant quoque ex interpretibus Sacrorum in Aegypto, aut forte ex Philosophis graecis, qui eruendo Sacrorum illorum sensui mystico operam impendebant, qui censerent, Sacerdotes priscos, *Typhonis* nomine, nihil aliud quam mare designare voluisse. *Sunt*, inquit * PLVTARCHVS, *qui dicant, Typhonem mare esse, in quod incidens Nilus, perit et distrahitur.* Et post nonnulla intermedia ita pergit: *Eaque de causa Sacerdotes et mare abominantur, et salem*, puta marinum, *Typhonis spumam vocant, interque alia interdictum est ipsis, ne salem in mensa ponant: nauium quoque rectores ab iis non salutantur, quippe qui mari vtantur, indeque victum suum petant. Haec etiam praecipua ratio est, quod pisces auersentur, ac odium hieroglyphice significaturi, piscem pingant.* Quando auctor hicce eximius obseruat, Sacerdotes ab vsu salis abstinuisse, id tantum de tempore, quo in castimonia essent, accipiendum. Audiamus eundem, id alio loco sic explicantem: ** *Sacerdotes Aegyptii, quando castimoniae operam dant, salem refugiunt, ne vel cibum vel condimentum mari affine vsurpent.* Quibus et haec adiiciamus: *** *Sacerdotes salem quoque cibis detrahunt, quo tempore pure et caste viuunt*, ἐν ταῖς ἁγνείαις. Verum hoc quidem in loco, aliam istius absti-

* de Iside p. 363.
** Symposiac. Lib. VIII. c. 8. p. 729.
*** *de Is. et Osir.* p. 352. fin.

abſtinentiae rationem adfert, hanc ſcilicet, *quod ſal appetitum acuendo, voraciores et bibaces magis reddat.* Sed aliam etiamnum rei eiuſdem rationem nobis ſuppeditat is ipſe Scriptor, vbi, * *Aegyptiorum*, inquit, *Sacerdotes, dum in caſtu ſunt, ἁγνοὶ ὄντες, ſale in vniuerſum abſtinent, adeo vt pane quoque inſulſo veſcantur.* Cuius rei rationes ſubminiſtraturus, poſt nonnulla ita pergit: *Caſtimoniae profeſſio, etiam liberis operam dare, ridere, vinum bibere, multaque alia, ſtudio ceteroquin digna, prohibet. Fortaſſe ſalibus etiam abſtinent, qui caſtimoniam obſeruant, quod ii ob calorem ad rem incitent veneream.* Crediderim ego, Sacerdotes hos, ſalem quidem marinum, tanquam Typhonis ſpumam auerſatos fuiſſe ſemper, et ab eo abſtinuiſſe perpetuo; in caſtimoniis vero, non modo ſalem hunc, marinum, verum et quemcunque alium, ab omni cibo, quo vtebantur, procul eſſe voluiſſe, forte ob rationes, quas PLVTARCHVS commemorat. Fuiſſe enim aliquam ſalis ſpeciem, Sacerdotibus non ingratam, qua et ipſi videntur vſi eſſe in cibis, et quam ad ſacrificia Diis offerenda adhibuerunt, dubio caret. Sed ſal ille erat foſſilis, quod nos ARRIANVS docet, de expedit. Alexandri M. Lib. III. p. 161. Edit. Blancardi. *Gignit autem Marmarica*, (vbi Iouis Ammonis Templum ſitum erat) *ſuapte natura ſalem foſſilem, quem quidem Sacerdotes nonnulli Ammonis in Aegyptum portant.* —— *Hoc genere ſalis et Aegyptii, et alii, quibus diuinus cultus curae eſt, in ſacrificiis vtuntur.* Salem vero marinum Sacerdotes in vniuerſum abhorrebant, eumque ad teſtandum odium vocabant *ſpumam Typhonis*, quo cognito, vt opinor, Graeci quidam ſibi imaginati ſunt, *Typhonis* nomine Sacerdotes ſubinnuiſſe *mare.* Et ambigi vix poteſt, Typhonem in veterum Aegyptiorum Theo-

* Sympoſ. Lib. V. c. 10. p. 685. fin.

Theologia, aliquo modo ad mare relatum fuisse. Certe sedes ei tribuuntur mari contiguae. Praefecturam *Sethroiticam*, quae ad mare mediterraneum sita est, a *Seth*, vel *Typhone* nomen accepisse, supra monuimus, §. 10. Ibi vrbs erat maritima, primis temporibus dicta *Typhonia*. In eodem etiam tractu, lacu scilicet Serbonide, in quem olim mare influebat, sepultus esse perhibebatur. Vxorem eius *Nephthyn*, nihil aliud Aegyptiis subinnuisse, quam terram Aegypti orientalem, quae sinum Arabicum, vel mare rubrum attingebat, docebimus infra cap. III. Ea de causa, vt videtur, tradebatur Daemon ille * τῶν ἐσχάτων ἁπτόμενος, *extrema attingens*. Sed vel hinc satis constare arbitror, Typhonem a mari esse distinguendum, quamuis ad illud referretur.

Alii non omnino incongrue, Typhonis nomine intelligebant vim ardoris et siccitatis nimis inualescentem.

§. 17. Propius illi ad veritatem accedere, priscorumque Aegypti Theologorum mentem ac sententiam assecuti mihi videntur, qui *Typhonis* nomine ac symbolo, vim siccitatis noxiam, ac aestum immodicum, humori, rerum omnium, secundum Aegyptios, principio, adeoque Nilo etiam, vehementer inimicum, intelligi debere, asseruerunt. Nihil enim in rerum natura, Aegyptiis eorum regioni et agris, quin etiam valetudini, ac ipsi adeo vitae, aeque metuendum est, atque vis ardoris et siccitatis nimia, in aëre inualescens. Illa laetos ac iucundos, Solis Lunaeque, neque minus Nili fluuii, effectus intercipit ac impedit, aut etiam in contrarium vertit, vt proinde in Theologia gentis illius Mythica, non abs ratione, Osiridis, Isidis, et Hori, implacabilis hostis dici potuerit. Video etiam PLVTARCHVM, in libro, quo Theologiam Aegyptiorum explicare voluit, horum interpretationi maiorem in modum fauere. Saepiuscule namque eam repetit, incul-

* PLVTARCHVS de Iside p. 375.

inculcat, atque commendat. Haec ſunt eius verba p. 364. Τυφῶνα δὲ νομίζουσι πᾶν τὸ αὐχμηρὸν, καὶ πυρῶδες, καὶ ξηραντικὸν ὅλως, καὶ πολέμιον τῇ ὑγρότητι. Διὸ καὶ πυῤῥόχρων γεγονέναι τῷ σώματι καὶ πάρωχρον λέγουσι. *Typhonem cenſent omne ſiccum, igneum, et quicquid denique exſiccandi vim habens, aduerſum eſt humori. Ideo ruſum et ſubpallidum fuiſſe Typhonem dicunt.* Et p. 366. *Typhonis vero inſidiae ac tyrannis, vim ſignificant ſiccitatis praeualentis, et conſumentis humorem, qui generat augetque Nilum.* Porro p. 372, poſtquam de Typhone nonnulla diſſeruiſſet, et iſta addit: *Aeſtus quo multa animalium, ac e terra naſcentium, corrumpuntur, non Solis opus exiſtimari debet, ſed ſpirituum,* (ventorum) *aquarumque in terra et aëre intempeſtiue confuſarum, quando principium facultatis inordinatae ac indiſcretae, a ſcopo aberrando, exhalationes extinxerit.* Id autem *Typhonis* nomine deſignari, illic docet. Similia inueniuntur et p. 365. Eo etiam ſpectant, quae idem obſeruat p. 380. *Ingenti autem aeſtu, ac moleſta ſiccitate incidente, quae vltra modum adducat vel peſtilentes morbos, vel alias inſuetas calamitates —— Typhonem veluti ſupplicio afficiunt.* Poſſet hinc forte ratio peti, ob quam *Typhonem* aliqui interpretarentur *mare.* Aegyptii certe * *mare ab igni cenſent factum, et excluſum finibus elementorum: quod neque mundi pars ſit, neque elementum, ſed alienum excrementum, corruptum et morboſum.*

Proprie Typhonis nomine, Theologi Aegyptiorum deſignaſſe videntur ven-

§. 18. Vt etiam, quae ſit hac de re ſententia mea, nunc exponam, arbitror, in vetuſta Aegyptiorum Theologia, *Typhonis* nomine ſignificatum inprimis fuiſſe *ventum;* ſed minus benignum, et ſiniſtri ominis, *vrentem*, *exſiccantem*, et quouis modo *noxium.* Idque nomen ipſum *Typhonis*, indicare et

* PLVTARCHVS p. 353.

et non leuiter corroborare videtur. ϬΗΟϒ, (*Theu*) enim significare *ventum*, diximus §. 14. Significat et *πνοὴν*, *flatum venti*, Actor. II. 2. Eodem loco, §. 14, obseruauimus ϬΗΟϒ-Ϥ-ϨωΟϒ, *Theu-ph-hou*, designare, tum *spiritum*, tum etiam *ventum*, *malum* et *maleficum*. Cum hac interpretatione, omnia, quae de *Typhone* praedicare solebant Aegyptii, recte et bene conciliari posse, in propatulo est. Credebatur Typhon causa esse ardoris immodici, et insecutae hunc siccitatis nociuae, §. 17. Norunt vero omnes, experientia quotidiana edocti, vento vim inesse exsiccandi ingentem. Veterum quoque permulti, * Aristotelici cumprimis, quibuscum Aegyptii fecisse etiam videntur, in ea erant sententia, ventum omnem origine sua et natura, esse calidum et siccum, talesque semper editurum esse effectum, nisi haec eius vis et facultas, variis modis impediretur, et in contrarium verteretur. Iuxta hos igitur ventus causa est ardoris immodici, et siccitatis damnosae, neque haec incommoda Soli in acceptis ferenda sunt. §. 17. Id vero ipsum sigillatim, iureque singulari dicendum erat, de quadam peculiari venti specie, quae certis temporibus in Aegypto regnat, et de qua nos mox plura obseruabimus. Potest ex eo etiam facillime explicari, quid sibi velint Typhonis cum Osiride, Horo, ac Iside, certamina atque proelia, ex quibus modo superior, modo etiam inferior discessit, donec tandem penitus ab Horo vinceretur. Exponam hoc verbis vetusti Scriptoris, magni ac celeberrimi nominis, qui, ** *accidit*, inquit, *vt modo vincat*, *aër*, (cuius motus ventum efficit) *media quidem nocte vincat*, *vincatur*

tum ventum, exsiccantem et noxium.

F 3. *au-*

* Vide OLYMPIODORVM, in Aristotelis Meteorol. Lib. II. fol. 35. b.

** THEOPHRASTVS *de ventis*, in Operibus p. 406. Edit. Heinsii.

autem meridie. Et post pauca: *Sole occidente, flare incipiunt venti: cessant autem alii mane, cum deuicti sint, alii circa meridiem et occasum Solis, cum vincentes et ipsi desierint.* Quibus et haec subiungamus SENECAE, Natural. Quaest. Lib. V. c. 7. *Antelucanos flatus inspiciamus, qui aut ex fluminibus, aut ex conuallibus, aut ex aliquo sinu feruntur. Nullus ex his pertinax est, sed cadit fortiore iam Sole.* In Theologia nempe Aegyptiorum mystica, Typhon tum perhibebatur interemisse Osiridem, cum effectus Solis desiderati, minus persentiscebantur, venti vero nociui ac pestilentis impetus praeualebant. Vicissim vero Typhon tradebatur ab Iside Horoque superatus esse, vbi Solis virtus benefica superior euasisset, illumque ventus benignus adiuuisset, atque calamitatibus a maligno vento excitatis, finem imposuisset, qua de re aliquid me * in superioribus iam disputasse memini. Et in sequentibus de argumento eodem nonnulla recurrent. Notum vero est rerum harum studiosis, imperium Typhonis, quod is, occiso Osiride, ad se rapuit, habitum fuisse violentum supra modum et tyrannicum. Per id autem ratione optima saeua vis ventorum symbolice designari potuit. Nam, vt scribit vetus quidam Philosophus: ** Ἡ τοῦ ἀνέμου κίνησις τυραννική ἐστι, καὶ βιοτάτη, ὡς δηλοῦσιν καὶ οἱ σεισμοὶ, τὰ μέγιστα βάρη σαλεύοντες, φημὶ δὲ τὴν γῆν: Οὐδὲν γὰρ ἕτερον ἐστὶν σεισμὸς, ἢ ὑπόγειος ἄνεμος. *Motus venti tyrannicus est valdeque violentus, quod intelligi potest ex terrae motibus, qui moles pondere grauissimas concutiunt, ipsam nimirum terram. Nihil aliud enim est terrae motus, quam ventus subterraneus.* Poëtae in describendis hisce tyrannicis et tremendis ventorum motibus

* Lib. II. cap. IV. § 5.

** OLYMPIODORVS in Aristotelis Meteorol. Lib. II. fol. 37. b.

motibus multi ſunt, et prolixi. Neminem paulo humaniorem latent illi VIRGILII verſus, Lib. I. Aen. 86.

— *ac venti velut agmine facto*
Qua data porta ruunt, et terras turbine perflant.
Incubuere mari, totumque a ſedibus imis
Vna Eurusque, Notusque ruunt, creberque procellis
Africus, et vaſtos voluunt ad littora fluctus.
Eripiunt ſubito nubes coelumque diemque
Teucrorum ex oculis: Ponto nox incubat atra.
Intonuere poli, et crebris micat ignibus aether:
Praeſentemque viris intentant omnia mortem.

Apud OVIDIVM ipſe Boreas ventus introducitur, potentiam viresque ſuas, hunc in modum extollens, *Metamorph.* Lib. VI. v. 690.

Apta mihi vis eſt. Vi triſtia nubila pello:
Vi freta concutio, nodoſaque robora verto,
Induroque niues, et terras grandine pulſo.
Idem ego, cum fratres coelo ſum nactus aperto,
(Nam mihi campus is eſt) tanto molimine luctor;
Vt medius noſtris concurſibus intonet aether:
Exiliantque cauis eliſi nubibus ignes.
Idem ego, cum ſubii conuexa foramina terrae,
Suppoſuique ferox imis mea terga cauernis,
Sollicito Manes, totumque tremoribus orbem.

Sed ad ea potius properandum nobis eſt, quae non tam ventis in genere, quam ventis, quos Aegyptus ſentit, propria ſunt.

§. 19. Vt igitur nihil dicam de * *aëre* in Aegypto *nebuloſo et roſcido, a Nilo fluuio,* ** qui Solem ab

Ex eo ratio peti poteſt, quare ſedes

* PLINIVS Lib. XXI. c. 6.
** *Deſcription de l'Egypte par* MAILLET To. I. p. 69.
P. LVCAE itinerarium vltimum To. I. p. 350.

Typhoni in Aegypto inferiori assignata fuerit.

ab eius exortu obtegit, ac veluti abscondit, donec illius radiis victus, dissipetur, de quo fugando et corrigendo, Sacerdotes olim solliciti etiam erant * in Sacris, quae peragebant, quotidianis, vti hodieque ** in India facere solent Brachmanes precibus et hymnis, id obseruatione et vberiori nostra disquisitione dignum existimo, quod Aegyptus inferior, praesertim quae mari finitima est, sedes et veluti domicilium Typhonis habita fuerit. In ea igitur regione, si ad fabulae Sacerdotalis tenorem rite attendamus, Osiridem a Typhone interemtum fuisse, inueniemus. In eadem prope vrbem Butum, quae a mari mediterraneo non longe distat, Typhon quaesiuit Horum. In eiusdem finibus, Lacu nempe Serbonide, submersus fuit, aut secundum alios circa Heroopolin, sitam ad extremum recessum Sinus Arabici, §. 10. Haec omnia de vento, orae maritimae Aegypti inferioris inimico et damnoso, non incommode, nec inuita Minerua, intelligi ac explicari possunt. Multum ora illa semper a vento maritimo passa est, quod exemplis nonnullis probabimus. Desumemus ea potissimum ex IOHANNIS CASSIANI *Collationibus*. Ita autem is *Collat.* VII. cap. 26. *Paulus Abbas commoratus est in eremo, quae adiacet *** Panephysi ciuitati: quam solitudinem olim factam aquae salsissimae inundatione cognouimus. Quae, QVOTIENS FLAVERIT SPIRITVS AQVILONIS, de stagnis impulsa, ac superfusa adiacentibus terris, ita omnem illius superficiem contegit regionis, vt antiquos ibidem vicos, qui olim hac ipsa de causa, omni sunt habitatore deserti, faciat velut insulas apparere.* Ad rem ean-

* PLVTARCHVS de Iside p. 383.

** Vide infra §. 22. fin.

*** De illius situ videndus CELLARIVS in Geograph. antiqua Africae p. 31.

eandem et haec ſpectant Collat. XI. c. 3. *Ad ciuitatem nos ſuam, id eſt Panephyſin, itineris dux ipſe perduxit. Cuius terras, imo etiam contiguae regionis plurimam partem, quondam opulentiſſimam, (ſiquidem ex ea cuncta, vt fama eſt, in regios cibos ſubminiſtrabantur) repentino terrae motu excuſſum mare, transgreſſis limitibus occupauit, atque ita collapſis fere omnibus vicis, epimas olim ſalſis* (ita legendum) *paludibus ſupertexit.* Et poſt pauca intermedia: *In his igitur locis multa in hunc modum oppida eminentioribus tumulis collocata, fugatis habitatoribus, eluuies illa velut inſulas fecit, quae deſideratam ſecedentibus Sanctis, ſolitudinem praebent.* De vrbe *Thenneſo*, ſita prope mare mediterraneum, Scriptor idem haec habet, Collat. XI. cap. 1. *Ad oppidum Aegypti, cui Thenneſus nomen eſt, emenſa nauigatione peruenimus. Cuius accolae ita vel mari, vel ſtagnis ſalſis vndique circumluuntur, vt ſolis, quia terra deeſt, negotiationibus dediti, opes atque ſubſtantiam nauali commercio parent, ita vt aedificiis, cum voluerint, extruendis, terra non ſuppetat, niſi de longinquo nauigiis apportetur.* Vrbs haec quondam in continenti extructa; ſed calamitate illa, quam CASSIANVS nobis expoſuit, miſere quaſſata, inſula poſthaec euaſit, cuius * Scriptores Seculi etiamnum XII. et XIII. mentionem faciunt, ac tandem ** maris impetu deſtructa, periit. Neutiquam ambigo, et huius vrbis deſtructionem, non ſecus atque Panephyſeos, effeciſſe tum ventum vehementem maritimum, tum grauem terrae motum.

F 5 Simi-

* BENIAMIN *Tutelenſis Itinerar.* cap. XXII. ex Edit. BARATERII, cuius poſſunt notae conſuli.

** Auctor Arabs, apud KIRCHERVM, in Oedipo To. I. p. 25, (non vt perperam editum eſt, 31.) KIRCHERVS verba illa perperam accepit, de antiqua *Tani*, quae a mari longius abeſt, et etiamnum exiſtit.

Simile quid contigit etiam in tractu vrbis quondam inclytae, Canopi, vt in his nos docet vetus auctor. * Ἔλεγε δὲ Ἀμμώνιος ὁ μέγας Φιλόσοφος ἐπὶ πέντε στάδια τὴν γῆν θαλαττωθῆναι περὶ τὸ Ἡράκλειον καὶ τὸν Κάνωπον, ὡς δηλοῦσιν ἔτι ἐν μέσῳ τῆς θαλάττης οἰκήματα ὄντα, καὶ νήσους μιμούμενα. *Memoriae prodidit Ammonius, magnus ille Philosophus, terram circa Heracleum et Canopum, ad quinque ſtadia merſam mari fuiſſe, quod ſatis etiamnum declarant aedificia, in medio mari illic conſpicua, inſulas imitantia.* Lacus ille, quem illic effecit mare, hodie appellatur *lacus Madiae*, et ex eo ſententia ** IS. VOSSII, et plurium † qui eum ſequuntur, egregie confirmatur, Canopum antiquam, ad latus occidentale huiuſce lacus poſitam fuiſſe. Haec cauſa eſt, ob quam *Oſtium Heracleoticum*, vel, quod idem eſt, *Canopicum*, SENECA *maximum* appellauit, id enim illi tantum conuenire poteſt, quod cum *lacu Madiae* coniunctum eſſe, Tabulae Geographicae docent. Calamitates porro, his, de quibus dixi, ſimiles, in finibus Aegypti et Phoeniciae, lacum produxiſſe Serbonidem, quo Typhon credebatur demerſus eſſe, a veri ſpecie non abhorret. Vide infra §. 23. Huius itaque generis damna, ventus maritimus, et nonnunquam ſubterraneus, illis Aegypti regionibus, quae mari adiacebant, ſaepius inferre ſolebát, vti in vniverſum ventorum vehementium impetus, †† nuſpiam fere grauiores et for-

* OLYMPIODORVS in Ariſtot. Meteor. Lib. I. fol. 26. a. fin.

** in *variis Obſeruat.* cap. X. p. 43.

† CLAVDIVS SICARDVS dans *les Memoires des Miſſions nouveaux* To. VII. p. 126. MAILLET To. I. p. 123. POCOCK Vol. I. p. 13.

†† OLYMPIODORVS, vbi ſupra fol. 38. a. *Voiage* du Capitaine DAMPIER To. II. p. 313. Edit. Rouen. 1723. 8vo.

fortiores persentiscuntur, quam in Sinubus ac recessibus marium; id vero omne Typhoni in acceptis referri consueuisse, auguror. Eodem referre licebit, quod in fabulis Sacerdotum tradi assolebat, * Typhonem, dum noctu, *plena Luna*, venatione se oblectaret, circa Butum, Aegypti inferioris vrbem, et a mari mediterraneo non longe dissitam, incidisse in capulam Osiridis, eumque abstulisse, et membra Osiridis mortui disiecisse. Credebatur nempe ** tempore Plenilunii, ros cadere copiosior solito, qui fruges, plantas, totamque terram mirifice recrearet. Verum teste PLINIO, Lib. II. c. 60. insignem hanc benedictionem saepius nimii ardores, aut venti impetuosi intercipiebant. Et vero experientia magistra scimus, *** ventos terrestres versus mare spirantes, noctu vim suam cum maxime exserere, † idque praesertim tempore Plenilunii. Hac ratione illi igitur fructum laetissimum Plenilunii interuertunt. En vim impetumque Typhonis!

Sigillatim Typhonis nomine designari videtur ventus, qui in Scriptura dicitur orientalis et vrens, vere terribilis.

§. 20. Verum est ventus in Oriente toto, illisque praecipue regionibus, quae mari sunt propiores, notissimus, et qui in desertis Aegypti, Aegyptum hinc a Libya, illinc ab Arabia disterminantibus, vti et in †† Arabia Aegyptiaca, vastitates horrendas, et calamitates infinitas efficit. Ventus ille in Aegypto persaepe a plaga meridionali spirat, ideoque communius *Noti* nomine designatur, qui, quot, quantisque malis ac damnis Aegyptum mactet, et ex veterum, et ex recentiorum relationibus, satis notum est. Ideoque ventum hunc Australem, Aegypto,

* Vide supra Lib. III. cap. IV. §. 4.

** Ibidem, cap. eodem §. 13.

*** *Voiage* de DAMPIER To. II. p. 307. 308.

† *Recueil des voiages faits pour la Compagnie des Indes Orientales*, To. IV. p. 422. Edit. Rouen. 1725. 8vo.

†† Vide infra hoc Lib. cap. III. §. 3.

gypto, certo praesertim tempore, supra modum perniciosum ac luctuosum, nomine *Typhonis* significatum fuisse, libenter hic assererem, nisi id *Thueri*, Typhonis pellici, proprie et vere conuenire, lingua vetus Aegyptiaca manifestum faceret, qua de re videbimus capite sequenti III. Dicere itaque mallim, Typhonis nomine, in Theologia Aegyptiorum symbolica, specialissime intellectum fuisse, ventum qui Hebraeis קדים audit, id est *Orientalis*, Graecis vero interpretibus Alexandrinis, *καύσων*, *ventus vrens*, quem partim ex meridionali, partim etiam ex orientali plaga flare ac ferri testantur, qui regiones orientales peragrarunt. In Aegypto * *appellantur hodie Merissi, flantes non tantum a meridie; sed a plaga etiam orientali. Bis in anno regnant, semel quidem tempore illo, quod a Paschatos festo, ad Pentecosten extenditur, et iterum a mense Nouembri, ad medium vsque Februarium.* Vbi ex §. 15, obseruasse non poenitebit, hoc ipsum tempus, tyrannico regno Typhonis in Aegypto, a Sacerdotibus quondam assignatum fuisse. * * Illi vero venti, quos *Merissi appellant*, *sunt ardentes, corrumpunt fruges, ac omnibus rebus damnum inferunt.* Latini Scriptores eum solent nuncupare *Eurum*, de quo COLVMELLA Lib. V. *de Re Rustica* cap. V. *Partes eius regionis* (Baeticae) *sic infestantur Euro, quem incolae Vulturnum appellant, vt, nisi tegminibus vites opacentur, veluti halitu flammeo fructus vratur.* Nemo tremenda venti huius in regionibus Orientis effecta melius descripsit, THEVENOTO, illustri peregrinatore, qui fere ea tantum memoriae mandauit, quae viderat ipse, atque expertus erat. Is igitur ea de re literis haec prodidit.

* WANSLEB *relation d' un voiage fait en Egypte*, p. 39. 40.

** Idem, ibid. p. 41.

dit. * *In magnis Arabiae defertis, inueniuntur nonnunquam canes, ac homines etiam, mortui atque integri, quos venti ingentes, qui tota maria arenae fecum vehunt, obruerunt. Ex arenis illis homines emergere amplius non poffunt: et quoniam arenae illae plurimum falis admixtum habent, corpora conferuant, humoreque omni exuunt.* Et ** alio loco haec nos obferuare vult. *Id vero in peregrinatione Meccana longe triftiffimum eft, quod faepe oriantur certi quidam venti igniti, qui refpirationem omnem intercipiunt, eoque magnam hominum multitudinem, breui tempore enecant. Videas in his itineribus homines camelis infidentes, fanos, cantantes ex Alcorano pericopas, et inter cantandum fubita morte correptos, in terram concidentes.* Illis, quae modo defcripfimus, addamus et haec, quae auctor ille propria experientia edoctus, literis configнauit. *** *Circa horam meridianam, tanta oriebatur in Birke,* (quae nonnifi quatuor leucis a Cahira diftat) *tempeftas, nam in defertis fabulofis, tempeftates excitantur non minus atque in patenti pelago, vt in itinere toto illo die pergere nobis non liceret. Venti qui tum furrexerat, tantus erat furor, impetusque tam vehemens, vt metuerem, ne tentoria noftra omnia effet ablaturus. Tantam porro in nos effudit arenae copiam, vt parum abeffet, quin nos totos obrueret.* In itinere eodem, et haec accidiffe fibi narrat. † *In itinere hocce, dum ab vrbe Suez, Cahiram contendimus, ventum perfenfimus, plus femel, tanto ardore flagrantem, vt tergum illi obuertere cogeremur, ne nihil refpiraturi. Si quando os aperiremus, fabulo totum illud nobis replebatur. Aquam eum in modum ventus calefecerat, vt igne coctus,*

* *Voiage de Levant* Part. I. Liv. II. chap. VI. p. 435. 436.
** Eodem Lib. cap. XX. p. 488. 489.
*** Lib. eodem cap. XXIV. p. 511.
† Ibid. cap. XXXIV. p. 557.

ctus videretur. —— Impetus eius vehemens horas non totas sex durabat, et si diutius nos afflare perrexisset, pars dimidia comitum nostri itineris periisset. Sunt hi ipsi venti, qui anno superiori, comitatui peregrinationis Meccanae tantum detrimenti attulerunt, vt vna nocte, ad bis millia hominum extinguerentur. Haec auctor eximius obseruauit atque ipse expertus est in Aegypto. Ab hoc argumento aliena non sunt, quae idem in desertis Mesopotamiae didicit, et de quibus ista refert. * *Ventus ille appellatur Samiel. SAM nempe Arabibus venenum, et IEL Turcis ventum significat. Samiel proinde ventum venenatum designat. Vero dissimile non est, per ** VENTVM VRENTEM, IOBI* c. XXVII. v. 21. *intelligi hunc ipsum. Cum de venti huius indole multa quaesiuissem, ab omnibus idem tuli responsum. Est nimirum ventus ille calidissimus, vimque suam exserit, tempore aestiuo, in tractu, qui a Mosule ad Suratam vsque in India extenditur. Sentitur vero in continenti tantum, non autem in mari. Simulatque autem quis vento hoc afflatur, continuo exanimis concidit, nisi quod nonnunquam vnus vel alter, antequam efflaret animam, circumstantibus voce querula testatus fuerit, se totum igne interno consumi. — Aiunt in vento hoc inesse ignem subtilem tenuemque instar pili, a nonnullis visum. Eos porro, quos radius ille ignitus attingunt, mori perhibent, reliquos nihil sentire mali.* Est autem operae omnino pretium, hic monere, ventos huius generis ac indolis, a Graecis proprie appellari Τυφῶνας. Ita HESYCHIVS explicat: Τυφὼν ὁ μέγας ἄνεμος. Et illico post Τυφῶνος πυρώδους δαίμονος. *Typhon dicitur ventus ingens et vehemens.*

* Idem Parte II. Lib. I. chap. XII. p. 182. 183. Adde CHARDINII itinerarium Parte IV. p. 22. Edit. Amstel. 8.

** Videndae ad locum hunc, annotationes IO. CLERICI, et ALBERTI SCHVLTENSII.

bemens. * *Eo nomine venit Spiritus naturae igneae.* Eundem ad modum, EVSTATHIVS ex Graecorum fabulis, * *Typhonem* interpretatur πνεῦμα θερμὸν, *ventum ardentem ac vrentem.* Sic etiam EVRIPIDES in *Phoenissis*, v. 1161. Τυφὼν vel Τυφὼς exponitur *turbo*, vel *ventus igneus.*

Ὁ δ' Ἀρκὰς, οὐκ Ἀργεῖος, Ἀταλάντης γόνος
Τυφὼς πύλαισιν ὥς τις ἐμπεσὼν, βοᾷ
Πῦρ καὶ δίκελλαν, —

Arcas vero ille, non Argiuus, filius Atalantae,
Sicut (typhon, vel) *turbo quidam igneus, in portas irruens, clamat*
Ignem et ligonem.

Vbi et Scholia veteris interpretis consuli possunt. Alia argumentum hoc illustrantia addemus, vbi ad Typhonis cognomina peruenerimus.

Typhon vox est Aegyptiaca, significans ventum corruptorem.

§. 21. Videmus igitur, Graecos voce *Typhonis* eodem fere sensu vsos esse, quem apud Aegyptios habuisse contendo. PLVTARCHVS itaque, vocem hanc origine graecam esse, asseuerat, et pro tali haberi vult, in libro *de Iside et Osir.* post init. Vult autem, Τυφῶνα proprie significare τετυφωμένον, *fastu inflatum.* Obseruationi huic aliqua ratione fauere videtur HELLANICVS, Scriptor peruetustus, vt qui Genium malum Aegyptiorum, non *Typhonem* nominet, verum *Babyn.* Vide supra § 7. Ex quo coniicere pronum videri posset, *Babyn* esse nomen Aegyptiacum et genuinum, ** aliis quoque memoratum, illius Genii, quem Graeci postea *Typhonem*, ob conuenientiam cum suo *Typhoeo*, de quo §. 2, nuncuparunt. Sed HELLANICO opponimus HERODOTVM, Scriptorem eiusdem aetatis diligentem, ac plerumque accuratum. Is nomina Deorum Aegyptiorum

* In Homeri Iliad. Λ. p. 157. fin.
** Vide infra §. 23.

ptiorum patria omittere non solet, et *Typhonem* tamen, alio quam hoc nomine, quoties eius mentionem iniicit, non compellat. Non nego, malum hunc Genium, Aegyptiis dictum quoque fuisse *Babyn.* Sed id cognomen tantum fuisse opinor, qualia ipsi plura ab Aegyptiis fuisse imposita, mox videbimus. At nomen, quo communiter in Aegypto, ab omnibus insigniri solebat, erat, me quidem iudice, *Typhon.* Neque existimare possum, nomen hoc e Graecia peruenisse in Orientem; verum vice versa, ex Oriente in Graeciam transiisse, docet vox Hebraeis valde vsitata סופה, *Supha*, id est *turbo*, ventus commouens et consumens obuia quaeque, vel, vti * laudatissimus Scripturae interpres, *Turbo radens et verrens.* Vide librum IOBI cap. XXI. 18. XXVII. 20. Ps. LXXIII. 16. in quibus omnibus, vti nec minus aliis similibus locis, ventum hunc סופה accipi videmus, pro terribili effectu irae diuinae, maloque longe grauissimo. Voce autem ista, ventum significari eum, qui in desertis potissimum Aegypti et Arabiae dominatur, subinnuunt haec IESAIAE, cap. XXI. 1. ex versione CAMPEGII VITRINGAE: *Vt turbines australes* (כסופות בנגב) *magno impetu irruunt. E deserto venit, e terra terribili*, ad quem locum summus Theologus obseruat, sermonem esse de vento, qui alias in Scriptura dicitur קדים, *ventus orientalis vrens*, quique in desertis tantas strages edit. EVTYCHIO *Batricidae*, Patriarchae Alexandrino, ventus, vt videtur, idem, dicitur طوفن, *Typhon.* Verba eius haec sunt: ** *Immolabant homines* (temporibus Seruchi) *filios suos et filias Daemoniis. Immisit autem Deus in illos ventum procellosum. Et fuit Typhon* (طوفن) *ventus.*

* ALB. SCHVLTENSIVS in *Iobi* cap. XXVI. v. 18.
** Apud SELDENVM de *Diis Syris*, Prolegom. cap. 3. pag. 48.

ventus. Literas autem T, et S, in Orientalium linguis, non minus, quam in graeca, frequenter inter se commutari, rerum harum ſtudioſi non ignorant. Mihi igitur, donec meliora et certiora edocear, *Typhon* vox erit Aegyptiaca. Si cui iam in mentem forte veniat, vocem hanc, quam in hebraica et arabica lingua deprehendimus, ex antiquiſſima illa dialecto ſupereſſe, qua Noachidae, in Aegypto etiam, vſi ſunt, antequam formaretur, multisque modis excoleretur Aegyptiaca, Miſraimi poſteris deinceps propria, me non inueniet repugnantem. Poteſt tamen vox iſta, et ex lingua Aegyptiaca, non incommode explicari. Diximus nempe §. 14. et 18. ⲑⲏⲟⲩ ϥ-ϩⲱⲟⲩ, *theu-ph-hou,* Aegyptiis ſignificare *ventum malignum, nociuum*, vnde Graeci, *Typhonem*, et *Typhoeum* ſuum facile potuerunt conficere. Ceterum cum ⲫⲱⲛ, *(phon)* Aegyptiorum ſermone dicatur, *conuertere, peruertere,* et *euertere,* Pſalm. LXVI. 6. Matth. XVII. 17. poteſt *Typhon* etiam exponi ⲑⲏⲟⲩ ⲫⲱⲛ, *Theu-phon*, id eſt *ventus euertens*, vel *peruertens*, quod inprimis turbini conuenire, cuiuis liquet. Lego vero *Geneſ.* XLI. 23. ἀνεμόφθορον, quod vulgatus interpres reddidit *percuſſum vredine*, et *percuſſum vento vrente* in verſione Coptica exprimi ϫⲱ-ⲫⲉϩ, *Dſo-pheh.* Si lectio haec recte et bene ſe habet, * de quo quis dubitare poſſet, ϫⲱ idem eſſet, quod alias ⲑⲏⲟⲩ, dicitur, id eſt *ventus*, ⲫⲉϩ, *(pheh)* vero, vel ⲫⲟϩ, *(phoh)* nam vocales in lingua Aegyptiorum miri-

* Nam cum vox illa capite citato ſaepius occurrat, vſ. 6. et 24. legitur ϫⲓⲙⲫⲉϩ. Solo verſu 23. deprehendimus ϫⲱⲫⲉϩ, quod videri poteſt ex ϫⲓⲙⲫⲉϩ corruptum.

mirifice inter se permutantur, significabit *corrumpere.* Posset igitur iure optimo, et seruando analogiam linguae Aegypriacae, ⲐⲎⲞȢ-ⲪⲞϨ, *Theuphoh*, vel *They-phoh*, latine explicari *ventus corruptor.* Et eum re ipsa omnia corrumpere, intelleximus §. 20.

Typhon ab Aegyptiis cognominabatur Apopis, quod proprie gigantem significat.

§. 22. Venio nunc ad cognomina quaedam Typhoni olim ab Aegyptiis addi solita, quae vel indolem illius, vel potentiam, vel facta nonnulla declarant. Ea inter primo loco hic commemorabo cognomen *Apopis*, cuius notitiam PLVTARCHVS nobis in his conseruauit. * *Alia etiam apud Aegyptios fertur fabula, Apopin Solis fratrem bellum mouisse aduersus Iouem, Osiridem vero a Ioue, cui in hoste debellando, auxilium tulisset, ab hoc filii loco adoptatum, Bacchumque fuisse appellatum.* Per *Iouem*, siue *Ammonem*, intelligendum esse *Solem*, qui ex hemisphaerio inferiori, ad nostrum superius redux, in Aequinoctio verno, vires suas reficit, ** suo loco, adductis pluribus rationibus, ad liquidum deduximus. Huic, dum in hemisphaerio inferiori adhuc haeret, et vbi primum ex illo ad superius emersit, *** certamen graue intercedit cum Typhone. *Apopis* igitur in hacce fabula, alius non est, quam *Typhon*, quod pluribus mox argumentis euincemus. *Ioui* vero auxilium fert *Osiris*, qui et ipse est Sol; verum hic quidem, in gloria et potentia maxima conspicuus. Nam *Sol*, postquam ab Aequinoctio verno vlterius progrediens, nouum indies maiusque robur acquirit, † *Typhonem* tandem superat, ac ad incitas redigit. Dixi *Apopin* alium hic intelligi non posse, quam *Typhonem*. Id ipse fabulae sensus, quem ex Theo-

* PLVTARCHVS de Iside p. 365.
** Supra Lib. II. cap. II. §. 5. 6. etc.
*** Vide ibid. cap. III. §. 10. 11. et cap. IV. §. 5.
† Vide ibidem cap. IV. §. 5.

Theologia mythica Aegyptiorum paucis nunc explicui, per ſe ſatis loquitur. Idemque ex Scriptore noſtro, quem ad teſtimonium vocauimus, nullo negotio oſtendere poſſumus. Etenim is illo, ex quo paucula excerpſimus, loco, *Typhonis* fabulam explicare annititur. De *Typhone* illic locutus erat, et tum haec ſubiungit: *Alia etiam apud Aegyptios fabula fertur de Apopi*, qua nempe id quod de Typhone adſtruxerat, illuſtrare vult. Paulo poſt etiam ad Typhonem reuertitur. Fabulam autem de *Apopi*, fratre Solis, hunc in modum explicat: *Apopis eſt ſicca et ignea natura. Ea vero non eſt Sol, ſed quandam habet cum Sole cognationem.* Ita vero PLVTARCHVS ſaepiſſime loquitur de Typhone, quando fabulas de eo Sacerdotales explicare ſatagit. Vide §. 17. Quis porro in Theologia Aegyptiorum mythica, Solis dici poterat et frater et hoſtis, niſi vnus Typhon, cui vtrumque hoc proprium erat? Omnium maxime vero, id quod dixi, ex ipſo *Apopis* nomine Aegyptiaco confici et probari poteſt. Monendum hic tantum nobis eſt, nomen illud, Aegyptiis ſatis familiare, ſed Graecis minus cognitum, haud ſemper eodem modo ſcribi atque efferri. PLVTARCHVS habet *Apopis*, quod vidimus. * In Catalogo regum Thebaeorum ERATOSTHENIS, illud ipſum nomen ſcribitur *Apappus*, quod auctor ille praeſtans interpretatur *μέγιϛον*, *maximum*, quod de mole et magnitudine corporis ſingulari intelligendum eſſe, ex vſu linguae Aegyptiacae pateſcit. In MANETHONIS Dynaſtia XVII. apud SYNCELLVM p. 61. nomen idem ſcribitur Ἄφοβις, vel vti in margine corrigitur Ἄφαφις, *Aphophis*. IOSEPHVS Lib. I. *contra Apionem*, prolixum ex MANETHONE locum adducit, vbi rex ille appellatur Ἄπωφις,

 Apo-

* Vide *la Chronologie Sacrée* de Mr. DES VIGNOLES To. II. p. 753.

Apophis. Graeci Latinique nomen idem efferre solent *Epaphum*, tametsi Apidem et *Aphophin* inuicem confudisse videantur. Inter varios hos, vnam vocem pronuntiandi, modos, non sine ratione illum praefero, qui apud MANETHONEM, gente Aegyptium, reperitur. Is enim nomen hoc scribit aut Ἄφωφις, aut Ἄπωφις, in cuius vera interpretatione, nemo linguae Aegyptiacae gnarus aberrare potest. Etenim, quod etiam ante permultos annos, B. LA-CROZIVM obseruasse, mihique dixisse meminit, in illa lingua, ⲁⲫⲱⲫ, *Aphoph*, *gigas* dicitur, in versione Scripturae Coptica, *Genes*. X. 8. 9. *Psalmo* XIX. 5. XXXIII. 16. In dialecto vero Aegypti superioris vox eadem scribi solet ⲉⲡⲱϥ, *Epoph*, vel *Apoph*. Ex his iam colligere facile est, *Apopin*, vel *Aphophin*, vel *Apophin*, nihil aliud significare, quam *gigantem*. Graeci *Typhoeum* suum gigantem fingebant magnitudinis horrendae. Vide §. 2. Et in vniuersum Theologis priscis, in more positum erat, vt Deorum inimicos, nobis repraesentarent, tanquam gigantes immanes, qui robore suo et viribus abusi essent. Trita sunt illa OVIDII, *Metamorph*. Lib. I. v. 151.

Neue foret terris securior arduus aether;
Affectasse ferunt regnum coeleste Gigantas:
Altaque congestos struxisse ad sidera montes.
Tum pater omnipotens misso perfregit Olympum
Fulmine, et excussit subiecto Pelio Ossam.

Quibus similia apud Poëtas tantum non omnes, oppido frequenter leguntur. Talia etiam in Theologia gentium Orientalium perhibebantur, vnde Theologo cuidam Anglo doctissimo, vero non dissimile videtur, * Hebraeos alludendo ad notissimam omnibus doctri-

* IOSEPH MEDE's Diatribae, Vol. I. p. 132. etc. Edit. Londin. 1642. 4.

doctrinam Orientalium, locum damnatorum dixisse קהל רפאים, *coetum gigantum*, vel *congregationem impiorum*, *Deique inimicorum*. Huiusmodi quid Aegyptios quoque de *Typhone*, immani Deorum inimico finxisse, tanto est probabilius, * quod Orientalibus in vniuersum, et Aegyptiis sigillatim sciamus perquam familiare fuisse, vt eos, qui insigni corporis robore, aut potentia ingenti, inter alios eminuissent, *gigantes* metaphorice appellarent. Quando igitur ex fabulis Aegyptiorum sacris referri videmus, ** *Isidis aetate fuisse*, *qui corporum immensa magnitudine praecelluerint*, *eosque a Graecis gigantes vocari*, *ab Aegyptiis vero monstrosum in modum exornari*, *et flagellari*, itemque, *** *Diis*, *qui ab initio extiterunt*, *praeualuisse postea multitudinem et improbitatem hominum terrigenarum*, nec minus, **** *Herculem* Aegyptiorum *gigantes interemisse*, *cum coelo propugnaret*, *quasi virtus Deorum:* et alia insuper huius farinae, dubium nemini esse potest, quin *Typhon* in his designetur. Dicebatur enim *Aphophis*, idque *gigantem* indicat. Doctrina haec Aegyptiorum vetus, perquam similis est fabulis quibusdam mysticis Brachmanum in India, quorum maiores Sacerdotum Aegyptiorum extiterunt discipuli. In Lege horum Brachmanum sacrosancta, quam appellant *Wedam*, Europaeis hactenus de solo nomine nota, sed qua tandem, post multos frustraneos conatus, et non sine plurimis difficultatibus, potiti sunt Missionarii Danici, in India Orientali, continentur † *precationes quaedam*, *quotidie aduersus Gigantes*,

G 3

* Vide la *Chronologie de Mr.* DES VIGNOLES, loc. cit. p. 754.
** DIODORVS p. 23.
*** Idem p. 77.
**** MACROBIVS Saturn. Lib. I. c. 20.
† *Relationes Missionariorum Danicor.* Continuat. XLVI. p. 1255.

gantes, cum Sole pugnantes, dum sacrificium matutinum peragitur, recitari solitae. En! profecto, *Apopin* Theologiae Aegyptiacae, cum *Ioue Ammone*, id est *Sole verno* belligerantem.

Typhon cognominabatur etiam Seth, idque significat ventum subterraneum vehementem, e cauernis subterraneis erumpentem.

§. 23. Est aliud *Typhonis* cognomen, in Aegypto, vt videtur, vsu frequenti et familiari receptum, *Bebon* nempe, vel vt alii id efferunt, *Babys*. Erant, * qui nomine hoc non *Typhonem* ipsum intelligi affirmarent; sed aliquem ex eius sociis et amicis. Et hi nomen istud Βεβαιῶνα efferebant, videbanturque nomen Aegyptiacum, ad sonum linguae graecae torquere voluisse. Et hinc nostra aetate, vir quidam eruditus, linguaeque Copticae haud imperitus, occasionem arripuit, ** nomen illud ex Graecorum lingua interpretandi, tanquam βέβαιων, nihil aliud esset, quam Graecorum βέβαιος, *firmus* ac *stabilis*. Verum rectius multo, MANETHO, Sacerdos Aegyptius, nomen hoc, ex antiqua Aegyptiorum Theologia depromtum, *** docuit esse ipsius *Typhonis* cognomen, efferendum Βέβων. HELLANICVS etiam, auctor graecus; sed MANETHONE haud parum antiquior, nomen idem, a Sacerdotibus Aegyptiis vulgatum, **** Βάβυν scripsit. Sacerdotes igitur in fabulis suis mysticis, Genium hunc *Babyn* solebant nuncupare. Vocis autem huius Aegyptiacae significationem PLVTARCHVS p. 71. ex MANETHONE, vti credibile est, talem suppeditat. *Significatur voce* Bebonis, *detentio, coërcitio, et prohibitio, quod rebus recta via incedentibus, et ad finem suum tendentibus, vis Typhonis obsistat.* In eo facile assentior PLVTARCHO, *Bebonem* subinnuere

* PLVTARCHVS de Iside et Osir. p. 371.
** In Collectione Orationum Dominicalium, in diuersas linguas versarum, Chamberlayniana p. 100.
*** Apud PLVTARCHVM p. 376.
**** Locum eius attuli, supra, §. 7.

nuere aliquid, quod *detinetur*, *coërcetur*, atque *prohibetur;* sed hanc significationem non satis assecutus est, certe non satis apte expressit. Vt vero meam de vera significatione huius vocis sententiam, luculentius aperiam, sciendum est, auita Aegyptiorum dialecto, ⲂⲎⲂ, *Beb*, vel *Bab,* dici *speluncam*, vel *cauernam subterraneam*, in qua quid custodiri, detineri ac coërceri potest. Inde formari analogice potuit ⲂⲎⲂⲒ, *Bebi*, vel *Babi*, significans id, quod *in spelunca*, vel *cauerna* detinetur. Hinc est sine dubio *Babys* HELLANICI. Alii extulerunt Βέβωνα. Sed pergamus in explicando hoc cognomine. Per *Typhonem* existimauerim, Aegyptios designasse *ventum terrestrem*, vel qui super terram flat; *Babys* vero, sicuti opinor, *ventum* subinnuebat ipsis *subterraneum*, *in cauernis latentem*, ibique detentum. Poëtae Graeci Romanique fingunt, esse aliquod antrum vastae magnitudinis, in quo ventos omnes Aeolus detineat

** — hic vasto rex Aeolus antro*
Luctantes ventos, tempestatesque sonoras
Imperio premit, ac vinclis et carcere fraenat.

Et quae ibi plura sequuntur. En *Typhonis detentionem et coërcitionem*, Sacerdotibus memoratam; sed PLVTARCHO minus intellectam! Quando igitur Aegyptii *Typhonem* cognominabant *Babyn*, id omni procul dubio intelligebant de vento aliquo subterraneo, in speluncis cauernisque profundis latitante. Graecos tale quid affirmasse de *Typhoeo*, ex §. 5. perspici potest. Diximus loco eodem, similia de *Typhone* Aegyptio tradi quoque consueuisse, vnde potuit euenire, vt hi duo tanto facilius inter se confunderentur. Verum, quod ex locis illis adductis,

G 4 pari-

* VIRGILIVS Lib. I. Aeneid. v. 56.

pariter liquet, Graeci *Typhoeo*, speluncam assignabant in monte quodam Ciliciae; Aegyptii vero *Typhoni* suo in lacu *Serbonide*, quem ideo Τυφῶνος ἐκπνοὰς, *exhalationes Typhonis* vocitabant, §. 10, aut, quemadmodum suspicor, in cauerna, ex qua deinde *Typhon*, vel *Babys*, id est *ventus subterraneus*, facto impetu vehementiori, quem terrae motum vocant, lacum Serbonidem produxit, eumque per * celebratum veteribus ἔκρηγμα, quasi dicas *eruptionem*, vel *emersum*, vti PLINIVS loqui maluit, cum mari mediterraneo coniunxit. Ex eo videtur etiam explicanda esse fabula Sacerdotalis de *Typhone*, qui ** *neque iusto tempore, neque loco proprio ex vtero matris prodiisset; sed latere illius vi perrupto, exsiliisset.* Hoc ad Typhonem, e cauerna vi erumpentem, hocque modo lacum Serbonidem efficientem, tanto rectius transferri posse existimo, quod sciam, similia fere de *Typhone*, olim tradidisse etiam incolas Syriae, accepta, vt verosimile est, ab Aegyptiis. Nempe Orontes fluuius, vt ferunt, olim Typhonis nomine insigniebatur. *** *Et huic loco Typhonis fulmine icti fabulam affingunt. —— Aiunt draconem fuisse, et fulminibus ictum, dum fugae latebras quaereret, tractibus terram secuisse, et, vt fons perrupta terra prodiret, effecisse.* Huic rei non valde absimile est, quod in Corico, Ciliciae monte, vbi Typhonis ostendebatur cubile, §. 5, euenisse, docet SENECA Quaest. Natur. Lib. III. c. 10. *Hoc accidisse ait Theophrastus, in Corico monte, in quo post terrarum tremorem noua vis fontium emersit.* Etenim, **** *ex concauis speluncarum altitudinibus, nonnunquam erum-*

* Vide CELLARII *Geographiam antiquam Africae* p. 38.
** PLVTARCHVS de Iside p. 355.
*** STRABO Lib. XVI. p. 516.
**** CHR. MYLAEVS in *historia Naturae*, in *artis historicae penu*, To. II. p. 45.

erumpunt venti, calidis et ſiccis reſpirationibus excitati, et concepti intus multiplices, ac diuerſorum effectuum ſpiritus atque ignes: qui cum ſunt violenti, exitum quaerentes, efficiunt, vt terrae diſcedant: inde ſunt granes terrarum vaſtitates, et repentini hiatus. Recentiores noſtri Philoſophi, * rationes phaenomeni huius multo diſtinctius explicant; ſed veteres tamen rem ipſam, non omnino ignorarunt. Idem etiam eueniſſe circa Serbonidem lacum, fuit omnino veterum Aegyptiorum perſuaſio, quod ex modo dictis non ita obſcure colligitur. Cauſam huius calamitatis tribuebant *Typhoni*, id eſt vento vehementi atque ignito, quem etiam cognominabant *Babyn*, quoniam in cauerna ſubterranea profunda delituerat, et ex ea tandem cum vehementi impetu prorumpens lacum effecerat. Vero etiam mihi videtur ſimile, illum terrae motum, qui lacum Serbonidem effecerat, vrbem quoque eo ipſo in loco olim aedificatam, ſubuertiſſe, quod ſaepenumero vſu veniſſe; docet omnium Seculorum hiſtoria. Veteres euentus huius generis attribuere ſolent *Typhoni* vento. Quando igitur HESIODVS in *Theogonia* finxit, Typhonem congreſſum eſſe cum Echidna, habitante in ſpecu ſubterraneo, id hunc in modum allegorice interpretantur: ** *Dicitur tetra Echidna infra terram coërceri ac volutari, quoniam in concauis terrae locis nunquam deficiunt ſpiritus et venti. Illi vero Typhon miſcetur, —— quandoquidem, ſi accedant venti ac Typhones vehementiores, et ad terrae motus procellae ſe iungant, integrae vrbes aqua mergi ſolent.* Vide et ibidem antecedentia. Ad

 Serbo-

* Vide illuſtris WOLFII vernünftige Gedanken von den Wirkungen der Natur §. 383. PLVCHE Spectacle de la Nature, To. III. p. 268. 269. et alii.

** IOHANNES DIACONVS in *Scholiis* ad Theogoniam, Pag. CXXXVI. a. Edit. Trincauelli. Verba, breuitatis ſtudio, ex graeco conuerſa, latine adſcripſi.

Serbonidem lacum vt reuertar, nouimus ex MANETHONE, (§. 10.) in illo tractu, tempore antiquissimo, sitam fuisse vrbem, nomine *Auarin*, quae et in traditionibus vetustorum Theologorum dicta fuerit *Typhonia*. MARSHAMVS suspicatur, vrbem illam esse *Pelusium*, quod profecto aliqua veri specie lectoribus se commendat. Sed res tamen haec argumentis certis, omnique exceptione maioribus, confecta nondum est. Eodem iure dicere mihi licebit, vrbem *Typhoniam* stetisse quondam eodem in loco, e quo postea lacus Serbonis emersit, et eam quidem ob causam, dictam fuisse *Typhoniam*. Nam in illo loco Typhon credebatur aquis fuisse mersus, ipsumque lacum Aegyptii appellabant *exhalationes Typhonis*, §. 10. Ex quo concludere integrum mihi erit, igneas illas exhalationes, quae olim terrae motum excitauerant, aliqua ex parte illic perdurasse, et persentisci saepius potuisse. Docet id verbis conceptis Scriptor graecus, etsi res Typhonis cum fabulis Graecorum de Typhoeo confundat. * Verba eius sunt: *Dicunt Typhonem, fulmine percussum aufugisse, inque lacum Aegypti Sirbonidem lapsum, vsque ad fundum pertigisse, atque illic ab ardore constringi. Et sane lacus ille exhalationes calidas emittit, quippe in quo Typhon exustus iaceat.* Et videtur omnino lacus hicce, magnam cum lacu Asphaltite, in Iudaea, affinitatem habuisse, ac similitudinem, vt proinde STRABO, quod eruditi dudum et saepe obseruarunt, vtrumque inter se confuderit. Credibile est, lacum etiam Serbonidem, non minus ac Asphaltitem in Iudaea, bitumen protulisse, quo Aegyptii veteres ad condienda suorum corpora vsi fuerint, quod testatur STRABO Lib. XVI. p. 526. etsi sermonem de lacu Asphaltite in Palaestina sermonem instituerit, testan-

* Vide supra §. 10.

teſtanturque idem * Scriptores veteres Arabes. Ea quae dixi, ex ipſo nomine *Serbonis*, nouum robur acquirunt. Etenim ϪЄⲢ, *Ser*, Aegyptiorum ſermone dicitur *ſpargere*, vel *diſpergere*. ⲂⲰⲚ vero iiſdem ſonat foetidum. In *Liturgia* BASILII, qua vtuntur Copti, manu exarata, legitur ⲤⲐⲞⲒ ⲂⲰⲚ ⲚⲦⲈ ⲪⲚⲞⲂⲒ, *odor foetidus*, (vel *foetor*) peccati. Eſſet igitur ϪЄⲢ-ⲂⲰⲚ, *Ser-bon* lacus, *qui inſignem emittit*, *ſpargitque foetorem*. Vnde addita terminatione graeca, *Serbonis*. In eo autem, lacus hicce Serbonis prorſus ſimilis fuiſſe videtur lacui Aſphaltitae Palaeſtino, de quo teſtantur ** veteres, ſicuti nec minus *** recentiores, quod aqua illius ſit *ſumme foetida, odorque is moleſtus ad multa ſtadia diſpergatur*. Sed haec de *Baby* ſufficiant.

Aliud Typhonis cognomen erat Seth, de quo nonnulla adferuntur.

§. 24. Commemorant veteres, praeter illa, quae attulimus, aliud quoque *Typhonis* cognomen, Σὴθ videlicet, *Seth*. PLVTARCHVS mentionem illius quoque fecit, in libro *de Iſide et Oſir.* p. 367. *Aegyptii Typhonem Seth nominant, quo ſignificatur is, qui alium dominio premit, viqueſubigit*. Eadem fere repetit p. 371. vbi verba graeca ita habent: Καὶ τοὔνομα κατηγορεῖ τὸ Σὴθ, αὖ (legendum ᾧ) τὸν Τυφῶνα καλοῦσι· φράζει μὲν τὸ καταδυναςεῦον καὶ καταβιαζόμενον· φράζει δὲ τὸ (lege καὶ) πόλλάκις ἀναςροφὴν, καὶ πάλιν ὑπερπήδη-

* MAILLET *Deſcription de l'Egypte*, Part. I. p. 129. 130. Edit. in 8vo.

** DIODORVS Lib. XIX. p. 734. TACITVS Hiſtor. Lib. V. c. 6. 7.

*** *Peregrinatio* Principis RADZIVILII p. 103. *les Voiages* de THEVENOT, Part. I. p. 611. POCOCK'S *Deſcription of the Eaſt*, Vol. II. Part. I. p. 37. et alii.

πήδησιν. *Et ipsum nomen Seth, quo Typhonem compellant, rem hanc arguit. Notat enim id, quod vi rem subigit, illique dominatur. Saepe etiam conuersionem significat, et nonnunquam transilire, eadem voce indicatur.* Meminit rei eiusdem et p. 376. Mihi, vt quod res est fatear, haec omnia valde obscura videntur, neque satis intelligo, quomodo cum reliquiis linguae Aegyptiacae, quae in Coptorum libris supersunt, commode conciliari queant. Et plus semel, in hoc nostro *Pantheo* ostendendum fuit, bonum hunc Scriptorem, aut incidisse in auctores minus peritos, aut interpretationes vocum Aegyptiacarum, alicubi lectas, vel auditas, non omnino recte cepisse, aut etiam verbis non satis commodis exposuisse. DODWELLO, viro vndecunque doctissimo, sed ad excogitandum paradoxa nimis ingenioso, lectis PLVTARCHI de hoc argumento obseruationibus, in mentem venit, * *Seth* esse nomen *Solis*, *Typhonem* vero lucidissimi huius Astri Symbolum, ideoque cognominatum fuisse *Seth*. Verum in omnibus his a vero longe aberrauit, vir praestantissimus. Nam ** *Seth* PETOSIRIDIS, ad quem prouocat, non *Solem* designat, verum *sidus caniculae*. Et *Typhon* symbolice non designauit *Solem*, etsi olim nonnulli id sibi imaginarentur, absurditatis ea de caussa postulati a PLVTARCHO p. 372, et iure merito, verum hostem *Solis* infensissimum, quod capite hoc, satis demonstrauimus. Multae quidem et mihi hic oboriuntur coniecturae; sed de quibus nihil cum aliquo certitudinis sensu affirmare ausim. Igitur pauca tantum proferam. Nempe ⲤⲎⲦ, *Set*, Aegyptiis sonat *infra*.

Inde

* Vide illius *Discourse concerning Sanchoniathon's Phoenician history* p. 26. 27.

** Vide supra Lib. III. cap. II. §. II.

Inde est Ⲓ-ⲤⲀ-ⲠⲈⲤⲎⲦ, *ire versus id, quod est infra*, id est, *descendere*. Occurrit haec vox *Deuteron.* cap. XXVIII. v. 13. vbi Textus originalis hunc sensum fundit: *Eris supra, et non subter*, vel *infra*. Adde illic v. 23. et 43. Hinc ⲦⲀⲆⲞⲆ ⲈⲠⲈⲤⲎⲦ, est καταβάλλειν, *deiicere*, et *deprimere*. SIRACID. cap. I. v. 29. aut 30. Ex eo aliqua ratio reddi posset, cur PLVTARCHO quidam nomen illud interpretati fuerint, *cui quis dominatur*, vel, *qui vi subigitur*. Intelligi nempe posset ventus *inferior*, *qui infra terram in cauernis et antris coërcetur, atque fracnatur*. Quo sensu *Seth* Aegyptiis idem omnino fuisset cum *Baby*, de quo §. 23. diximus. Alia nominis istius interpretatio in mentem olim venit, Beato, mihique amicissimo LA-CROZIO, cum ante annos permultos, de hoc Typhonis cognomine, mecum dissereret. Credebat nomen illud Σὴθ, Coptice scribendum esse ⲤⲎϪ, quod quidam *Ses*, alii *Seth*, pronuntiasse videntur, eaque voce significatur *pullus asini*, Genes. XLIX. 11. Matth. XXI. 2. 5. 7. etc. Supra vero §. 11. monuimus, *asinum* Aegyptiis Symbolum aliquod *Typhonis* fuisse, vnde *Typhonem*, lingua mystica Sacerdotali, non incommode *asinum*, vel *pullum asini*, cognominare potuerunt. Apposite admodum ea quae dixi, illustrari possunt ex EPIPHANIO, qui cognomen Typhonis *Seth*, cum *asini* denominatione coniungit. * Πῆ μὲν, inquit, τῷ ὄνῳ εἰς ὄνομα τῦ Σὴθ, τῦ Τυφῶνος τελετὰς ἐγχάζονται. *Alicubi asino sub nomine Seth, id est Typhonis, Sacra ritibus consuetis faciunt*. Ingeniosam sane doctamque inprimis esse hanc viri summi obseruationem, quis negare ausit? Eam igitur aliis praeferam, donec meliora quis docuerit.

§. 25.

* Lib. III. *aduersus haereses* p. 1093. fin.

De cognomine eiusdem Smy, quaedam adduntur.

§. 25. Finem capiti huic imponet cognomen aliud, quo ab Aegyptiis Typhonem insignitum fuisse, PLVTARCHVS docet, Σμὺ nempe, i. e. *Smy.* Ita enim scribit p. 367: *Typhon autem Seth appellatur et Bebon, sicuti dictum est, ac insuper Smy: quibus verbis indicatur violenta quaedam inhibitio, contrarietas, aut inuersio.* Qui verba haec legit, non potest non illico animaduertere, PLVTARCHVM tribus Typhonis cognominibus, *Seth* nempe, *Bebon*, et *Smy*, eandem significationem obtrudere, eaque proinde inter se confundere. Nemo itaque vitio nobis vertet, quod huius interpretationis rationem nullam habeamus. Neque etiam thesaurus linguae Copticae, hactenus mihi quicquam obtulit, quod interpretationi huic vocis *Smy*, fauere possit. Recentiorum quorundam hariolationes, quae meros verborum lusus continent, hic praetereundas esse opinor. Neque vero etiam ego erudito lectori polliceri queo, me interpretationem allaturum esse, quae maiori certitudinis et veritatis specie se commendet. Ex PLVTARCHI testimonio nihil nisi hoc certo scimus, Typhonem Aegyptios cognominasse *Smy*, quae vero sit cognominationis huius ratio, id ex eo, disci profecto non potest. Offeram tamen interpretationem aliquam, cui et vetus Aegyptiorum lingua, et res ipsa, siue quod de Typhone obseruauimus, et rationibus non inidoneis asseruimus, magnopere fauet. Nempe ϢⲞⲘ, *Som*, Aegyptiace dicitur λεπτὸν, quod *tenue, subtile* admodum, et *minutum* est. *Genes.* XLI. 3. 6. 23. etc. *Exodi* IV. 10. VI. 3. Idem quoque, quia literarum transpositio in vocibus linguae Aegyptiacae locum non raro habet, efferri potuit ϢⲘⲞ, *Smo*, aut etiam ϢⲘⲞⲨ, *Smu.* Certe hoc sensu ϢⲘⲀ, *Sma*, occurrit, *Exodi* XXXII. 20.

Psalmo

Psalmo XVIII. 42. XXIX. 6. vbi significatio-nem habet, *attenuandi*, et *minutum* valde ac *subtilem* efficiendi. Non incommode igitur, *Smy* exponi potest, aut *tenuis*, siue *subtilis* valde, aut etiam vehementer *attenuans*. Exempla allata id quod dixi, egregie confirmant. Haec vero expositio *Typhoni*, siue *vento Orientali*, *vrenti* in desertis Aegypti et Arabiae perbene congruit. Nam ventus ille merito dici potuit λεπτὸς, *tenuis valde* et *subtilis*, cum praecipua eius vis posita sit * in *igne subtili*, qui visum fugit, aut, si etiam oculis vsurpetur, crassior non apparet pilo, in capite hominis. Praeterea ventus ille sabulum secum vehit, aut *pulverem* ** *adeo tenuem ac subtilem, vt omnia penetret*, nihilque ipsi imperuium sit. † *Ad ipsas placentas inuolucris lineis obtectas, non penetrat modo; verum eas ipsas etiam permeat, et totas intus implet.* Neque minus ventus is idem aptissime dici potest *attenuans* res alias. Experientia enim docuit, †† *peregrinatores, in quos ille irruit, impetu illo, vsque adeo, attenuari, tamque macilentos reddi, vt domum reduces, a suis agnosci vix queant.* Quis non intelligit, *Typhonem*, ventum illum furentem, ab ista proprietate, quae ipsi inerat, et ab hoc effectu, qui toties obseruatus est, dici potuisse *Smy*? Ita saltem coniicimus. Meliora vero et solidiora docentem, libenter audire, et sequi etiam, parati semper erimus.

* *Voiage* de THEVENOT, Part. II. p. 183.

** Idem, ibidem, To. I. p. 511. 512.

† Idem, ibid. To. I. p. 489.

†† Idem, ibid. To. I. p. 489.

* *

CAPVT III.

De Nephthy, Typhonis vxore, et Thueri pellice eiusdem.

Vxor Typhonis dicebatur Nephthys. Fabula de ea Sacerdotalis refertur. §. 1. Nephthyn quidam interpretabantur olim Venerem, quod cum cautione capiendum. §. 2. Re ipsa per Nephthyn, Aegyptiorum Theologi, illam intelligebant terrae Aegypti partem, quam mare rubrum alluit, infelicem et sterilem. §. 3. Explicationem hanc nostram confirmat vox Aegyptiaca Nephthys, cuius significatio exponitur. §. 4. Typhoni additur quoque pellex, nomine Thueris, quod Aegyptiace Austrum significat. §. 5. Interpretatio haec rationibus adductis firmatur. §. 6. Aso, quae in fabulis Sacerdotum, perhibebatur regina Aethiopiae, ac adiutrix Typhonis, est Thueris ipsa, siue ventus meridionalis. §. 7. De hac Thueri explicatur, aut tentatur imago Tabulae Bembinae. §. 8.

§. I.

Nephthys dicebatur Typhonis vxor. Fabula de ea Sacerdotalis refertur.

Veteres Aegyptiorum Theologi, Typhoni malo Genio, vxorem quoque iungendam esse censuerunt, ipsius et Osiridis sororem, nomine *Nephthyn.* Aiebant namque, * *Rheam*, id est ** vt interpretor, *Athor*, siue *Venerem* Aegyptiorum, *ex Sole, Mercurio, et Saturno simul, grauidam factam, intra quinque dies* ἐπαγομένας, *quas Aegyptii ad duodecim menses, quouis anno adiiciebant, quinque peperisse deos, prima quidem Osirin, secunda Aruerin, vel Horum Seniorem, aut Apollinem, tertia Typhonem, quarta Isidem; quinta Nephthyn: deinde vero*

* PLVTARCHVS, de Iside et Osir. p. 355. 356.

** Supra Lib. II. cap. I. §. 9.

vero Nephthyn Typhoni nupsisse. Addebatur porro in fabulis mysticis Sacerdotum, * *Osiridem, sed inscium, et per errorem, Nephthyn adulterio polluisse, credentem, sibi cum vxore legitima, Iside, rem esse, quod quidem Isis ex corona melilotina, quam forte apud Nephthyn Osiris reliquerat, perspexit. Ex eo congressu dicebant Anubidem natum esse, Isidi Osiridique valde charum.* Sequebatur hinc, quod et Sacerdotes perhibebant, ** *Isidem peperisse Horum* suum ex Osiride *partu iusto et legitimo, Nephthyn vero Anubidem furtiuo et adulterino.* In *** libris vero *de successione regum*, mystica nempe et aenigmatica, tradebatur etiam, *Nephthyn Typhoni nuptam, principio fuisse sterilem,* dum nempe cum solo illo suo viro consueuisset, antequam per adulterium furtiuum Osiridi cognita esset. Haec fere summa est, fabulae Sacerdotalis mysticae de Nephthy. Longe aliter fabulam hanc refert IVLIVS FIRMICVS MATERNVS, in libro *de errore profan. religion.* vbi post initium haec legas: *Isis soror est, Osiris frater, Typhon maritus; is cum comperisset, Isidem vxorem incestis fratris cupiditatibus esse corruptam, occidit Osirim, artuatimque laceravit. —— Isis repudiato Typhone, vt et fratrem sepeliret, et coniugem,* (videtur hic aliquid excidisse) *adhibuit sibi* **** *Nephthen sororem sociam, et Anubim venatorem.* Haec aduersantur non solum iis quae PLVTARCHVS, sed quae etiam alii omnes nar-

* PLVTARCHVS lib. cit. p. 356. fin.

** Idem p. 366.

*** Idem loc. cit.

**** In quibusdam FIRMICI Codd. videtur scriptum fuisse *Nepthune.* Ita locum hunc citat SCALIGER de emendat. temp. p. 195. Et haec lectio videtur eruditis ansam praebuisse, vt hic de *Neptuno* cogitauerint.

narrant. Nescio igitur, vnde ea hauserit FIRMICVS, nisi modo memoriae lapsu hic aberrauit. Res certe digna non est, in quam pluribus inquiramus. Numen hoc EPIPHANIVS in mente habuit, vbi scripsit, * Aegyptiorum quosdam initiari τῇ Σεμέφθυ, vbi malim scribere τῇ Νέφθυϊ, id est *Nephthy*. Nam Sacra ipsi in quibusdam Aegypti vrbibus fieri consueuisse, dubio omni vacat. Idcirco etiam in sacris eorum sistris, ** *Nephthyos* nonnunquam vultus insculptus cernebatur.

Nephthyn quidam interpretabantur Venerem, quod cum cautione accipiendum. Neque ex eius nomine, Neptuni nomen deriuandum.

§. 2. Erant olim, qui *Nephthyn* interpretarentur *Venerem*, forte, quod cum *Athor*, antiquissimo Aegyptiorum Numine, quod Graeci *Venerem* interpretantur, aliquam habere affinitatem, ipsis videretur. Secutus hos est DIODORVS *Siculus*, qui p. 13. enumerans quinque deos, qui ex Rhea, iuxta quosdam, diebus quinque ἐπαγομέναις, editi ferebantur, §. 1, haec eorum nomina apponit, *Osirin*, *Isin*, *Typhonem*, *Apollinem*, et *Venerem*, vbi manifestum est, Scriptorem hunc, *Apollinis* nomine, eum designare, quem PLVTARCHVS *Aruerin* nominauerat, ac *Horum seniorem*, et *Apollinem* interpretatus erat. *Venus* vero DIODORO illa dicitur Dea, quam PLVTARCHVS *Nephthyn* nominauerat. Vide §. 1. Et PLVTARCHVS ipse quoque testatur p. 355. fin. *Nephthyn nuncupari etiam Venerem.* Sed eam re ipsa tamen differre àb *Athor*, antiqua Aegyptiorum *Venere*, ex *Panthei* huius Lib. I. cap. I. intelligi facile poterit. Ex recentioribus nostris eruditis *** quosdam eo non parum pro-

* Libro III. aduersus haereses p. 1093. fin.

** PLVTARCHVS de Iside p. 376.

*** BOCHARTVS in *Phaleg*, Lib. I. cap. I. CVDWORTH's *true intellectual Systeme*, p. 310. PLVCHE *histoire du Ciel*, To. I. p. 65. in notis, et multi alii.

propendere video, *Nephthyn* fuisse quandam maris deam, et ex eius nomine profluxisse nomen *Neptuni* Romanorum. Verum non videntur antiquiores Aegyptii, Numen aliquod, mari praefectum et praesidens, eximia vnquam veneratione prosecuti esse. *Typhonem*, quem nonnulli interpretabantur *mare*, execrabantur omnes, et certum est, * Sacerdotes mare, ac quicquid cum eo affinitatem habet, vehementer abhorruisse. Haec etiam videtur causa fuisse, quod ** vetustiores Aegyptii mare non frequentauerint, ac commercia quoque cum peregrinis studiose declinauerint. Habemus insuper HERODOTVM testem, Lib. II. c. 50. Numen nomenque *Neptuni* (Ποσειδέωνος) Dei Graecorum, Aegyptiis penitus esse incognitum. Nimis etiam obscurum erat *Nephthyos* Aegyptiae Numen, quam vt ex eo *Neptuni* sui nomen Romani deriuauerint.

§. 3. PLVTARCHVS nos in viam ducit, eaque suppeditat, ex quibus non ita difficulter veram doctrinam physicam Theologorum Aegyptiorum de *Nephthy*, eruere et in apricum proferre licebit. Docet autem is in libro *de Iside*, p. 355. extrem. *Nephthyn* appellari etiam consueuisse τελευτὴν, id est *finem*. Luculentius id explicat p. 366. vbi ait, Deam hanc dici τελευταίην, id est *vltimam*. Sed praestat totum hunc locum adscribere, ita conceptum. Νέφθυν καλοῦσι τῆς γῆς τὰ ἔσχατα καὶ παρόρια, καὶ ψαύοντα τῆς θαλάττης. Διὸ καὶ τελευταίην ἐπονομάζουσι τὴν Νέφθυν, καὶ Τυφῶνι δὲ συνοικεῖν λέγουσιν. *Nephthyn appellant extremas terrae continentis partes, quae eam terminant, mare vero attingunt, ideoque eam vltimam nominant, et Typhonis vxorem dicunt.* Et sane secundum Theologos

Per Nephthyn Aegyptiorum, Theologi intelligebant, illam regionis suae partem, quam mare rubrum alluit, sterilem, infelicem, ac Nilo inaccessam.

* Vide supra Lib. V. cap. II. §. 16.

** STRABO Lib. XVII. p. 545. HERODOTVS Lib. II. c. 139.

logos Aegyptios, *Typhon* * τῶν ἐσχάτων ἅπτεσθαι, *vltimos terrae terminos attingere* credebatur. Quando autem Scriptor eximius docere nos vult, nomine *Nephthyos* subindicatas fuisse *terrae partes, quae mare attingunt*, per *mare* intelligendum venit *mare* vulgo dictum *rubrum*, vel *Sinus Arabicus*. Ora enim Aegypti inferioris, quam mare mediterraneum alluit, nomine *Nephthyos* comprehensa nunquam fuit. *Nephthys* enim, quamdiu vni suo marito, Typhoni nempe cognita fuit, sterilis permansit, nec fructum vllum tulit. Vide §. 1. Id quod de parte Aegypti, quae mediterraneum mare attingit, dici nulla ratione posse, omnes norunt. Maxima eius fertilitas, ab omni tempore celebrata fuit, quippe quam Nilus semper secauerit, rigauerit, foecundamque reddiderit. At non minus notum omnibus est, qui situm Aegypti cognitum perspectumque habent, illam regionis huius partem, quam mare rubrum terminat, ** esse terrarum omnium, quas Sol luce sua collustrat, maxime sterilem et infelicem. PLVTARCHVS, qui somniis Philosophorum Platonicorum deditus non parum erat, et ad ea fabulas veterum Theologorum, vbi modo potest, libenter intorquet, hinc suo genio etiam in explicanda Nephthyos fabula, liberaliter indulsit, etsi ea in re aliorum forte vestigia tantum presserit. Verum nugis hisce, quae leguntur p. 375. lectoris tempora morari nolo. Propius optimus ille Scriptor, fabulae Sacerdotalis de *Nephthy* sensum verum attingit, vbi aliorum interpretationes hunc ad modum refert p. 366. *Nephthyn appellant extremas terrae continentis partes, quae hanc terminant, mare vero attingunt: ideoque eam vltimam nominant, et Typhonis*

* PLVTARCHVS p. 375.

** MAILLET Description de l'Egypte, Tom. II. p. 78. 85. 89.

phonis vxorem dicunt. Cum autem exundans Nilus etiam in istas partes diffluit, hoc Osiridis cum Nephthy coitum nuncupant, quem stirpes germinantes arguerint, inter quas et melilotum est, quo, vt fabula fert, delapso, et relicto, Typhonem adulterium deprehendisse. Nihil profecto opportunius, et ad veram Sacerdotum Aegyptiorum mentem appositum magis dici potuit. In eo tantum illustrando, exiguam breuemque etiamnum collocemus operam. *Nephthys* nempe Theologis Aegyptiorum eam designabat terrae Aegyptiacae partem, quae mari rubro contigua est, quam, quia Nilus ad eam non pertingit, sterilitas premit horrenda, et fere incredibilis. Regionem hanc, mirifice sterilem, quae plane nihil profert, inter montes, qui Nili littus Orientale, a Memphi ad Syenen vsque cingunt, ac perpetuo comitantur, et mare rubrum intermediam, Veteres nominare solent * Arabiam Aegyptiacam, quia Arabes ab antiquissimis temporibus, vti etiam nunc, eam inhabitarunt. Veteres ** eam a Pelusio ad Syenen vsque, legendo semper littus sinus Arabici, extendunt. Obseruauerat PLVTARCHVS, *Isin* et *Nephthyn*, in fabulis Aegyptiorum mysticis, sibi inuicem opponi. Sed veram oppositionis huius rationem assecutus non est, quando p. 368. ita disserit: *Nephthys est id, quod infra terram situm non cernitur: Isis quod supra terram manifestum extat.* Sensit ex indiciis quibusdam Scriptor eximius, et *Isidem*, et *Nephthyn*, in Theologia Aegyptiorum, ad terram referri. Sed quomodo vtraque ad terram referretur, et qua ratione sibi oppositae essent,

* Vide STRABONEM in descriptione Aegypti Lib. XVII. saepius. PTOLEMAEI Geographiam Lib. IV. c. V. p. 121. et alios.

** STRABO, p. 552.

ſent, non perſpexit. *Iſis* certo ſenſu, * a Theologis Aegyptiis dicebatur terra, ac ſpeciatim terra Aegypti, neque tamen omnis et tota; verum iſta tantum illius pars, quam Nilus inundat, et hoc ſuo congreſſu, mariti inſtar, foetam reddit, et fertilitate exquiſita donat. *Nephthys* viciſſim, quod et ratio oppoſitionis docet, et hic pluribus explicatur, terram Aegypti ſubinnuit ſterilem, infelicem, quam Nilus attingere non ſolet, et in quam adeo fertilitatem ſuam non transfert. *Nephthyos* huius maritus eſt *Typhon, ventus orientalis vrens*, de quo §. 20. diximus, is enim in eam agit, et quia illi maxima vrendi et ſiccandi vis ineſt, ad ſterilitatem huius ſuae vxoris, non parum confert. Certe ventum hunc tremendum, in deſerta ſterilique Aegypti parte, vim ſuam potiſſimum exſerere, ** Geographi, et *** peregrinatores praeſtantiſſimi iam dudum obſeruarunt. Refero huc illa HESYCHII. Ἀραβικὴ πνοὴ, ἡ Τυφωνική. *Flatus venti Arabici, eſt illius venti, qui dicitur Typhon.* Vbi per Arabiam intelligendam eſſe puto Arabiam Aegyptiacam. Et certe ſedes Typhoni aſſignabantur ab Aegyptiis circa Peluſium, et Serbonidem lacum, §. 10. 23, eo ipſo in loco, vbi Arabiae Aegyptiacae initium † a Geographis ponitur. Addit autem fabula Sacerdotalis, *Nephthyn* vxorem *Typhonis*, ab *Oſiride*, ſed per errorem, ſtupro cognitam fuiſſe, quod patuerit ex floribus melilotinis, quos diſcedens a Nephthy, Oſiris reliquiſſet. Id vero, ſi quicquam aliud, genuinum fabulae huius ſenſum penitus retegit, et manifeſtum omnibus reddit. *Oſiris* in

* Vide ſupra Lib. III. cap. I. §. 8.

** BERNH. VARENIVS Geograph. general. p. 430.

*** *Voyage* de THEVENOT, To. I. p. 435. 511.

† STRABO p. m. 552.

in hac fabula * subinnuit *Nilum*, praestantissimum quippe ac nobilissimum Osiridis effluxum. Illi ceu propria tribuitur *corona melilotina*, qua potuerit dignosci. Nam simulatque fluuius ille agris campisque decedit, et intra alueum suum se rursus continet, ** arua omnia continuo flores adspectu iucundissimos, eosque inter lotos etiam, *** quas nonnulli melilotos appellabant, coronis nectendis inprimis aptas, e sinu suo magna copia emittunt. Vbicunque ergo flores hi in Aegypto reperiebantur, indicio erant certissimo, Nilum illic stagnasse, et fertilitatis suae fructus et pignora reliquisse. Quando autem praeterea fingitur, Osiridem inscium et per errorem cum *Nephthy* congressum esse, existimantem, sibi cum *Iside* sua rem esse, nihil nisi hoc significatur, Nilum, qui certam tantum Aegypti partem, quam vocant **** Αἴγυπτον τὴν σπειρομένην, *Aegyptum seminibus consitam*, et mystice *Isidem*, quotannis stato tempore inundare solet, aliquo tempore, vndas suas tanta copia in agros Aegypti effudisse, vt illae montes Aegypti orientales, aut perruperint, aut superauerint, et sic in ipsam Arabiam Aegyptiacam penetrarint, huiusque campos, ceteroquin † arentes, desertos et incultos, fertilitate veluti peregrina impleuerint, quod etiam flores, postea in arenis illis exorti, satis testati fuerint. Quo tempore et qua ratione id factum fuerit, amplius hic non disquiro. Satis ex his patere

 arbi-

* Vide supra Lib. II. cap. I. §. 4.

** Vide supra Lib. II. cap. VI. §. 9.

*** ATHENAEVS Lib. III. p. 73.

**** HERODOTVS Lib. II. cap. 77.

† ARISTIDES in *Aegypto* fol. 94. a. Edit. Florent. commemorat ἄσπαρον (lege ἄσπορον, vel ἄσπαρτον) Ἀραβικὴν, *Arabiam non consitam*, loquitur autem de Arabia Aegyptiaca.

arbitror, quidnam per *Nephthyn* designare voluerint Aegyptiorum Theologi.

Explicationem nostram confirmat vox Aegyptiaca Nephthys, cuius significatio exponitur.

§. 4. Quod iam ad significationem vocis Aegyptiacae Νέφθυς attinet, sententiam ea de re meam paucis expediam. Monui aliquoties cap. II. Libri huius, ⲑⲏⲟⲩ, *theu*, Aegyptiis sonare *ventum*. Syllaba ⲉϥ, voci huic indit significationem participii, veluti dicas *eum qui existit ventus*, quod in Aegyptiorum lingua frequenter vsu venit. Accedit praefixum ⲛ, quod addit significationem adiectiui, vt proinde ⲛⲉϥⲑⲏⲟⲩ, *Neph-theu*, analogice interpretari possimus, *ventosum*, seu quod vento vehementer expositum est. Et quia *Nephthys* de aliqua terrae Aegypti parte dicitur, significaret *terram vehementer expositam vento*, vel in qua ventus pro lubitu, ac sine omni impedimento dominatur. Quam bene hoc conueniat Arabiae Aegyptiacae, et regionis illius situs, et quae §. 3. obseruauimus, planum et liquidum faciunt. Non tamen negligendum esse existimem, quod PLVTARCHVS, adductus §. 3, affirmat, ac semel iterumque inculcat, Νέφθυν Aegyptiis dici *finem*, et quod *vltimum* est. Nam et hac ratione vocem Νέφθυς commode omnino exponere poterimus. Nempe ⲑⲱⲥ, *thos*, *finem*, ac *terminum* rei cuiuscunque significat, ac speciatim agri, siue regionis. *Numer.* XX. 17. *Deuter.* XXVII. 17. XXX. II. 8. Ex iis vero, quae modo disputauimus, per se consequitur, ⲛⲉϥ-ⲑⲱϣ, *Neph-thos*, Aegyptiis dici id, quod est *terminale*, adeoque id, quod regioni alicui, vel terrae terminum ponit. Recte igitur Arabia Aegyptiaca *Nephthys*, vel ⲛⲉϥ-ⲑⲱϣ dici potuit, quia erat re ipsa *terminalis*, hinc quidem regioni Aegypti, illinc vero mari

mari rubro terminum ponens. Supponitur vero in vtraque hac interpretatione, *Nephthyn*, si rationes grammaticas linguae Aegyptiacae spectes, generis fuisse masculini. Siue enim dicas ⲛⲉϥ-ⲑⲏⲟⲩ, *quod vento expositum est*, siue dicas ⲛⲉϥ-ⲑⲱϣ, *quod terminum ponit*, semper subintelligetur ⲡⲓⲕⲁϩⲓ, *terra*, quae apud Coptos generis est masculini, ideoque adiectiua, in quibus vox illa subintelligitur, ponuntur etiam in genere masculino. Et *Nephthys* tamen erat *Dea*, sicuti etiam *Isis*, symbolum terrae in Aegypto consitae et fertilis, Numen similiter erat generis foeminini. Et constat profecto, apud Phryges, ac gentes Orientis alias, vti et Graecos et Romanos, Terram sub imagine et symbolo Deae cultam fuisse. Terra enim passiue se habet. In eam agunt Sol, aër, ventus, et pluuia. Sinu suo semina concipit, ac suo tempore fruges, herbas, plantasque in lucem edit atque parit. Verum non est, quod hoc quemquam turbet. Nam Luna Aegyptiis Numen erat generis foeminini, sub imagine symboloque Deae culta, et tamen voce designabatur generis masculini, quod Coptorum libri docent, et * veteres monere minime neglexerunt. Ex eo arbitror explicandum esse, quod vetus quaedam ** Inscriptio posita legatur ISIDI FRVGIFERO. Et eodem modo rem se habuisse cum nomine *Nephthys*, non est, quod dubitem.

Typhoni in fabulis Aegyptiorum additur etiam pellex, nomine

§. 5. Non vero vxorem tantum *Typhoni* iunxere prisci in Aegypto Theologi, *Nephthyn*, addidere eidem quoque pellicem, nomine *Thuerin*. Vnus tantum, quod meminisse possum, mentionem eius facit PLVTARCHVS, cuius idcirco, e libro *de Iside*

* Vide *Panthei* nostri Lib. I. cap. III. §. 6.
** Apud CVPERVM in *Harpocrate*, p. 10.

Thueris. *Id vero Austrum significat.*

Iside p. 358, adscribemus verba. Λέγεται δὲ, ὅτι πολλῶν μεταθιτεμένων ἀεὶ πρὸς τὸν Ὧρον, καὶ ἡ παλλακὴ τῦ Τυφῶνος ἀφίκετο Θέηρις. Ὄφις δέ τις ἐπιδιώκων αὐτὴν ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ὧρον κατεκόπη, καὶ νῦν διὰ τῦτο χοινίον τι προσβαλόντες εἰς μέσον διακόπτυσιν. *Narrant, subinde pluribus ad Horum transeuntibus, pellicem quoque Typhonis, nomine Thuerin, ad eum se contulisse, et anguem qui eam persequebatur, ab Horo dissectum interemtumque fuisse: ideoque adhuc funiculum in medium proiici et conscindi.* Plura de hac Typhonis pellice, ex antiquis auctoribus mihi cognita non esse, libenter fateor. Sed ipsum tamen illius nomen, quod PLVTARCHVS conseruauit, veram nisi fallor, Sacerdotum Aegyptiorum de ea doctrinam, nobis aperiet.* Qui linguae Aegyptiacae ignarus non est, audito vel lecto hoc *Thueris* nomine, et consideratis iis, quae de Typhone disputauimus, dubitare vix poterit, quin ea designetur ϯⲟⲩⲣⲏⲥ, *Thures*, ita Aegyptii *Austrum*, siue *ventum meridionalem* appellant. *Lucae* XII. 55. *Actor.* XXVII. 13. XXVIII. 13. Sic etiam Aegyptiis dicitur plaga mundi, ex qua ventus ille spirat, *meridionalis*, quam etiam vocare solemus *Austrum*. Ex eo etiam explicandum esse, * alias monui, nomen פתרום, *Pathros*, *Genes.* X. 14. *Esa.* XI. 11. *Ezech.* XXIX. 14. quibus in locis memoratur terra *Pathros*, vti et *Ierem.* XLIV. 1. Summus BOCHARTVS, ex situ locorum, qui cum *terra Pathros* coniunguntur, acute suspicatus est, ** intelligi voce hac *Thebaidem*, siue *Aegyptum superiorem*, et sententiam hanc eius, postea suam fecerunt doctissimi quique. Accedit iam ad rationes ab ipso allatas, ipsum nomen Aegyptiacum, quod magni illius

* Vide Reu. IO. IAC. SCHMIDII biblischen Geographus, p. 552.

** In *Phaleg*, Lib. IV. cap. XXVII.

illius viri obseruationem mirifice confirmat. Interpretes Alexandrini, quippe qui in Aegypto scriberent, id vtique subodorati sunt. Itaque illi, Ierem. XLIV. 1. vocem hanc graece scripserunt Παθούρης. Id enim totidem literis, Coptice scriptum, ⲠⲀⲐⲞⲨⲢⲎⲤ, vel quod eodem redit, ⲪⲀⲐⲞⲨⲢⲎⲤ, nihil aliud potest significare, quam *terram meridiei*, quae nempe ad *Austrum sita est*. Et sane *Thebais*, pars Aegypti est *australis*, vti etiam * a Scriptoribus passim vocari solet. Sic igitur *Thures*, vel vti in PLVTARCHI codicibus scriptum legimus, *Thueris*, ventum designat flantem a meridie, vel *Austrum*. Hanc nostram obseruationem, obuiam sane callentibus linguam Copticam, ab ipso PLVTARCHO egregie confirmari, mox videbimus §. 7.

Interpretatio haec adductis rationibus firmatur.

§. 6. Vix autem explicari, aut obseruationibus operosis illustrari meretur, quod in fabula de *Typhone*, pellex ipsi iungatur, *Thueris*, quod interpretamur *ventum meridionalem*, vel *Austrum*. Etenim et *Typhon*, quod suo loco ostendimus, et *Thueris*, sunt venti, vnde facile erat Sacerdotibus, mystice fingere, ventum vnum esse pellicem alterius. Vterque ille ventus magnis damnis Aegyptum mactat, et calamitatibus non paucis affligit. Alter alteri sociam praestat operam, illique in detrimentum incolarum Aegypti, mutuo se iuuant. *Typhon* vim suam perniciosam potissimum exserit in desertis Aegypti, et in Arabia Aegyptiaca. *Auster*, (siue *Thueris*) in vniuersum valde impetuosus saepe est, vt proinde *turbines Austri*, etiam Scriptura memoret, *Zachar.* IX. 14. sed inprimis cladem non mediocrem infert Aegypto reliquae, certo praesertim tem-

* OLYMPIODORVS in Aristotelis Meteorol. Lib. II. fol. 35. b. EVSTATHIVS in Dionysii Periegesin v. 242. 243.

tempore, quod in Aegypto, voce Arabica, *Hham-ſin, quinquaginta,* nempe dies, ſiue τὴν πεντεκοςὴν vocant, ſolet enim circa feſtum Paſchatos initium ſumere, et ad Pentecoſten perdurare. * *Durantibus his diebus venti ſlant calidi, in vrbem inuehentes magnam ſabuli copiam, cui nihil imperuium inacceſſumue eſt. Venti hi tantum ſpirant ardorem, vt reſpirationem intercipiant, magnamque hominum multitudinem neci dent. Toto illo tempore morbi omnis generis, periculum longe maius portendunt, quam alias.* etc. ** *Regnant tum venti meridionales, quos Arabes* Meriſſi *appellant. Tantum ſecum vehunt aëris aeſtum, vt reſpirationem plane impediant, et immenſam arenae copiam in aërem tollant. Hacce anni tempeſtate, multae paſſim graſſantur febres malignae, dyſenteriae, aliique morbi pernicioſi, qui, niſi illico adhibeantur remedia neceſſaria, poſt haec curari iam amplius non poſſunt. Et illi quoque, qui flantibus iſtis ventis a morbis immunes perſeuerant, maiorem tamen in modum languent, totique deficiunt.* Vnicum tantummodo his addo locum, Scriptoris non parum laudati, et cui in iis, quae ipſe expertus eſt, fides plena denegari vtique non poteſt. *** *Venti*, inquit ille, *meridionales, qui in Europa noſtra tantos ſuſcitant languores, totque mala poſt ſe trahunt, damna non minora in Aegypto efficiunt, vbi tempore aeſtiuo inualuerunt. Haec eſt tempeſtas morborum et aegritudinum, tum regnare videas febres malignas, ipſamque adeo peſtiferam luem, paſſim per Aegypti regiones, non ſine magno incolarum damno graſſari. Simulatque vero Eteſiae flare coeperunt, et iam perſentiſcuntur, omnis illa malorum ac mor-*

* *Les voyages* de THEVENOT, To. I. p. 837. Vide et p. 835.

** VANSLEB *relation d'un voyage fait en Egypte* p. 35.

*** MAILLET *Deſcription de l'Egypte*, To. I. p. 71.

morborum turba confestim euanescit. Vides hic *Thuerin*, ventum meridionalem, Typhonis pellicem, et malorum in Aegypto, quorum ille causa est, fidam promotricem et adiutricem. Sed eadem fabula tamen nobis refert, pellicem istam Typhonis, tandem eo deserto, ad *Horum*, id est *Solem*, benignum prouidum et salutare Aegypti Numen, transfugisse. Nempe venti meridionales, qui certa quadam anni tempestate Typhoni praesto sunt, Aegyptoque detrimentum adferunt maximum, tempestate alia, autumnali scilicet ac hyberna, salutem accolarum Nili insigniter promouent. Nam * decessum Nili ex agris Aegyptiorum stato tempore adiuuant, vt illi hoc pacto, fertilitate necessaria imbuti, atque siccati, iam nunc conseri, laetosque et exoptatos fructus producere queant.

Aso, quae in fabulis Sacerdotum, regina perhibebatur Aethiopiae, Typhonisque adiutrix, est Thueris ipsa, siue ventus meridionalis.

§. 7. Si recte calculos subduxi, *Aso* illa Aethiopissa, quam Typhoni sociam laborum, et adiutricem fuisse, PLVTARCHVS ex Aegyptiorum fabulis refert, alia non fuit, quam *Thueris* ipsa, adeoque ventus meridionalis, Aegyptiis tantopere metuendus. Verum vt hac de re iudicium firmum ac solidum institui possit, adferenda erunt PLVTARCHI verba, ex libro *de Iside* p. 356. *Typhonem vero aiunt, — redeunti Osiridi insidias struxisse, adscitis in coniurationem viris* LXXII, *et conatum adiuuante regina Aethiopum, quae se ad ipsum contulerat. ASO nomen huius fertur.* Quinam sint Typhonis coniurati, numero LXII, non facile quis dixerit, nisi quod certum hoc sit, numerum illum Sacerdotibus habitum fuisse mysticum, quod monui, Libri huius V. cap. II. §. 9. Suspicor tamen, veteres Aegyptios, tot numerasse mundi plagas, et totidem ventos, qui ex plagis illis spirarent. Recentiores nostri

* VANSLEB *Relation* etc. p. 55. MAILLET To. II. p. 91.

noſtri ad hunc numerum prope accedunt, qui * *ſexaginta quatuor plagas, et* totidem *ventos numerant.* Nouimus autem aliunde, Aegyptios perhibuiſſe, ** *ſeptuaginta duas eſſe orbis habitati regiones.* Quid hoc aliud ſignificat, quam dari LXXII. plagas mundi, ex quibus totidem venti ſpirent? Fabula illa igitur ſubinnuitur, cum *Typhone*, vento Orientali vrente, certa aliqua anni tempeſtate, ventos etiam ex aliis plagis flantes, conſpiraſſe in perniciem Aegyptiorum. His vero ſe adiunxiſſe fertur ASO, regina Aethiopiae, id eſt ventus ex Aethiopia, vel plaga meridionali, ſpirans. Ventus enim hicce, ex Aethiopia fertur in Aegyptum. In fabula Sacerdotum myſtica, vocatur *regina* Aethiopiae, quoniam *** ſecundum veteres, inter ventos reliquos, Notus ex Meridie, et Boreas ex Septentrione, regnum aliquod ſibi vindicant, tyrannidemque exercent. Inter hoſce vero duos, **** Notus, ventus meridionalis, haberi ſolebat pro fortiſſimo et potentiſſimo. *Regina* autem potius vocatur quam *rex*, quia in eadem fabula, ventus ille, quod oſtendimus §. 5, perhibebatur *Typhonis pellex.* Quando porro nomen ei inditur ASO, id ſermone Aegyptiorum idem ſignificat, quod Graecis et Romanis *Aethiops*, et *Aethiopiſſa* audit. Dialecto enim Thebaidis, quae eſt in Aegypto antiquiſſima, *Aethiops* dicitur ⲉ́ϭⲱⲥ, *Aſos*, in verſione *Actorum*, Aegyptio-Thebaica, quae penes me eſt MSS., cap. VIII. v. 27. Nempe nomen proprium pellici huic *Typhonis*, erat *Thueris*, quod *ventum meridionalem* ſignificat, cognomen vero *Aſo*, inditum ipſi a patria, e qua in Aegyptum tendit,

* VARENII Geograph. general. p. 391. Edit. Belgic.
** HORAPOLLO *Hieroglyph.* Lib. I. c. 14.
*** OLYMPIODORVS in Ariſtotelis Meteorol. Lib. II. fol. 37. b.
**** Idem loc. cit. fol. 41. a. fin.

tendit, *Aethiopia.* Aut arbitror potius, verum pellicis huius nomen, in prisca Sacerdotum Theologia, mystica quippe et aenigmatica, fuisse *Aso*, *Aethiopissam*, *Thuerin* vero, seu *ventum meridionalem*, fuisse nominis illius mystici explicationem, quae ex disciplina Sacerdotum arcana, forte effluxerat, et ad PLVTARCHI aures peruenerat. Omnia quae hic disputaui, egregie confirmat auctor hic ipse, alio loco, p. 366, vbi fabulae illius sensum, ex rationibus physicis istum ad modum interpretatur. *Regina vero Aethiopum, quae Typhonem adiuuerit, flatus austrinos ex Aethiopia notat: qui si vincant Etesias, a quibus versus Aethiopiam nubes pelluntur, prohibeantque imbres decidere, quibus Nilus augetur: tum praeualens Typhon aestu urit.* Videmus hic *Asonem Aethiopissam* nihil aliud esse, quam *ventum austrinum*, flantem e meridie. Cum vero id ipsum lingua Aegyptiaca significet *Thueris*, nempe *ventum meridionalem*, cum ille ex Aethiopia feratur in Aegyptum, cum *Thueris* fingatur Typhonis pellex, socia et adiutrix, colligere quiuis perquam facile potest, *Thuerin* et *Asonem* esse vnam eandemque.

De hac Thueri explicatur aut tentatur imago quaedam Tabulae Bembinae.

§. 8. Redit mihi hic in memoriam, quod Lib. I. cap. V. §. 12. dixi, coniicere me, imaginem *Tabulae Bembinae*, vel *Isiacae*, quae in primo segmento, litera L. designatur, nobis exhibere *Tithrambonem*, vel *Isidem iratam.* Neque etiam coniecturam illam in vniuersum reiicio. Certum mihi est, designari in illa imagine, ventum aliquem noxium et damnosum. Docui autem Lib. III. c. I. §. 6. Isidem, secundum doctrinam Aegyptiorum, ventis dominatam fuisse omnibus, illosque dispensasse. Hinc vtique est, quod in fabulis Sacerdotum fingeretur, * Isidem aliquo tempore, Typhonem in vinculis habuisse, eundemque rursus liberum dimisisse. Eam ob rem existi-

* PLVTARCHVS p. 358. 367. 368.

existimabam, in illa imagine depingi *Isidem iratam*, seu *Tithrambonem*, quae ventis pestiferis, in multorum perniciem fraenum laxaret. Sed iterum tamen perpensis omnibus, vero mihi etiamnum videtur similius, designari illic *Thuerin*, pellicem *Typhonis*. Et primo quidem ventum hic symbolice nobis depingi, mihi tam est certum, quam quod certissimum. Si audimus PIGNORIVM, effigies illa *Tabulae Isiacae* sistit nobis * *grypem*. Quicquid sit, nam subtilius ea de re disputare nunc nolim, corpori quadrupedis, adaptatas videmus alas, et caput insuper alitis additum. Cogitandum igitur nobis est de quadrupede alata. Alae vero Orientalibus semper, neque minus Graecis et Romanis, symbolum fuere venti. *Alae ventorum*, ipsis Scriptoribus sacris indictae non sunt. *Psalmo* XVIII. et CIV. 3. Graeci etiam ventos depingere solebant, sub forma virorum vel iuuenum alatorum, quod scite et eleganter depictum cernere licet in turri quadam, ** quae Athenis etiamnum subsistit, et ventorum praecipuorum imagines conseruat. PALAEPHATVS igitur in libro *de incredibilibus*, cap. XIII. celebratas a tot poëtis *alas Daedali*, interpretatur *ventum vehementem ac impetuosum*. Et de Poëtis obseruant veteres, *** quod *tam ventos, quam fulmina alata fingant*. De *Aquilone* sigillatim, vento Boreali docere nos vult **** vetus Grammaticus, nomen hoc inditum ipsi fuisse, *a vehementissimo volatu*, quod *ad instar aquilae* volet. Sed non minus id in vento opposito meridionali, siue *Austro*, locum habet. De eo enim canit OVIDIVS, *Metamorph.* Lib. I. v. 264.

Emittitque Notum. Madidis Notus euolat alis.

Et

* In *Mensae Isiacae* expositione p. 29.
** *Voyage* de SPON, To. II. p. 134. 135.
*** SERVIVS in Lib. V. Aeneid. 319.
**** FESTVS in voce *Aquilo*.

Et ibidem v. 267.

— rorant pennaeque ſinusque.

Sic et VIRGILIVS L. VIII. Aeneid. v. 430.

— et alitis Auſtri.

Ad quae verba SERVIVS haec notat: *Id eſt autumni, quo ventorum crebra ſunt flamina.* Aegyptios vero ſigillatim, ſymbolo hoc, ad ventum deſignandum, perſaepe vſos eſſe, docet vetus Scriptor, de ipſorum pictura hieroglyphica diſſerens. * *Accipiter,* inquit, — *ventos oſtendit. Item et aliter: Accipiter expanſas in aëre alas habens, ventum, qui alas quaſdam habere videtur, ſignificat.* Ventum vero in imagine noſtra depictum, non poſſum non agnoſcere *Thuerin*, vel *Auſtrum.* Id enim ordo totaque ſeries rerum in Tabula Bembina, ab initio, ad finem vſque ſeruata, quam ** dudum expoſui, ſic iam ſatis declarat. Ex eo enim ſequitur, imaginem, in qua explicanda verſamur, in menſem circiter Maium incidere. Et hoc eodem menſe, in Aegypto omnium maxime ſaeuire peſtiferum Auſtrum, diſcimus *** ex relatione meliorum et fide digniorum Peregrinatorum. Attenta etiam conſideratione noſtra indignum non eſt, quod in imagine illa, ſiue *gryps*, ſiue quaecunque demum ſit alitis fabuloſae ſpecies, latus nobis obuertat ſiniſtrum. Illud enim **** Aegyptiis ſymbolum fuiſſe meridiei, ex teſtimoniis minime ſpernendis conſtat. Idque ab his † ad alias quo-

* HORAPOLLO Lib. II. c. 15.

** In *Miſcellaneis Berolin.* To. VI. p. 140. 141.

*** Peregrinatio Principis RADZIVILII p. 165. 210. THEVENOT To. I. p. 836. 837. VANSLEB p. 36. 37. 40. MAILLET To. I. p. 70. 71. To. II. p. 115. 228. *Le voyage hiſtorique* du Pere LOBO p. 39.

**** PLVTARCHVS de Iſide p. 363. 364. et in *Sympoſ.* L. VIII. Quaeſt. VIII. p. 729.

† THEO in Scholiis ad Aratum p. 12. fin. Edit. Oxon.

quoque gentes politas translatum fuisse, deprehendimus. Accedit ad ea, quae diximus, exquisita alitis huius, in capite, in pectore, et in quadam alarum parte, nigredo, quae etiam βασίλειον eius totum occupauit. Licetne nobis ex hoc indicio detegere *Asonem Aethiopissam*, quae * *Isidem Aethiopicis Solibus furuam* efficit. Nigror ille ** Symbolum vtique erat ardoris solaris, res quascunque adurentis. Erat etiam Symbolum *Austri*, venti meridionalis, eandem ob causam. Poëtae eo non parum delectantur. Eos inter VIRGILIVS canit Georgic. L. III. v. 278.

— aut vnde NIGERRIMVS AVSTER
Nascitur —

Et OVIDIVS *Metamorph.* Lib. I. v. 264.

— madidis NOTVS euolat alis
Terribilem PICEA TECTVS CALIGINE VVLTVM.

Et VALERIVS FLACCVS Argonaut. Lib. I. v. 611.

— et NOCTI CONCOLOR ALAS
Nimborum cum prole NOTVS.

CLEOMEDES de Meteoris p. 9. et 147. PLVTARCHVS de placitis Philos. Lib. I. c. 10.

* ARNOBIVS adu. gentes Lib. I. p. 20.

** PORPHYRIVS apud EVSEBIVM Praepar. Euang. Lib. III. cap. XIII.

CAPVT

* *

CAPVT IV.

De Canobo, et Menuthi illius vxore.

Canobus Menelai perhibetur Nauclerus, ſepultus eo loco, vbi poſtea vrbs cognominis in Aegypto aedificata fuit. Non videtur autem is in Deorum ordinem ab Aegyptiis vnquam receptus eſſe. §. 1. Neque id etiam Scriptores Ethnici veteres affirmant. Locus Dionyſii Periegetae excutitur. §. 2. Templa Herculis et Serapidis Canobitica a veteribus celebrantur; ſed nullum Canobi. §. 3. Sed nec a Nauclero quidem Menelai, Canobus vrbs nomen accepit. Aegyptii nomen illius vrbis longe aliter interpretabantur. §. 4. Epiphanii locus de diuinitate Canobi Naucleri locus examinatur. Itemque hiſtoria Ruffini de eodem Deo. §. 5. Simulachrum illius Dei Canobitae, quem Ruffinus Canobum vocat, in formam hydriae, vel Baucalii effictum erat. §. 6. 7. Simulachrum hocce a Ruffino deſcriptum, erat forte Agathodaemonis. §. 8. Sed verius erat Simulachrum Serapidis Canobici. §. 9. Inquiritur, cur Serapidi Canobico, forma hydriae affiċta et indita fuerit. §. 10. De Menuthi, vxore venditata Canobi. §. 11.

§. I.

Canobo inter Diuinitates Aegypti, in hoc noſtro *Pantheo*, locus quoque conceditur; non tamen ex noſtra; ſed tantum ex Patrum quorundam ſententia. Nam reliqui Graeci, eum Diis Aegyptiorum haudquaquam accenſent. Traduut hi, Canobum Nauclerum fuiſſe Menelai, Troia redeuntis, et in Aegyptum appellentis, dum reditum parat in patriam. Aiunt porro, Menelaum aliquod in Aegypto tempus tranſegiſſe, vt naues viresque collapſas reficeret, eoque

Canobus Menelai perhibetur Nauclerus, eo loco ſepultus, vbi poſtea vrbs cognominis in Aegypto aedificata eſt. Non

autem videtur vnquam in Deorum Aegypti ordinem ab Aegyptiis receptus esse.

eoque tempore Canobum e letali viperae morsu interiisse, sepultum illic a Menelao, qui et in honorem eius, vrbem ab eo denominatam Canobum condiderit. Ita Graeci, et, qui hos sequuntur, Scriptores Latini, plerique, quorum testimonia plenis calathis nobis subministrat, insigne Musarum Germanicarum decus, IVLIVS CAROLVS SCHLAEGERVS, in Dissertatione elaboratissima *de Numo Hadriani plumbeo*, p. 91. 92. Testantur illi quidem, Canobum Gubernatorem Menelai, illic loci, vbi postea vrbs Canobus extructa fuit, diem suum obiisse, illic sepulchrum inuenisse, illic etiam ad perpetuandam eius memoriam, vrbem ipsi cognominem a Menelao conditam fuisse; sed de eius in coetum Deorum translatione, deque cultu ipsi decreto solenni, nec volam nec vestigium, apud hosce Scriptores reperire licet. Et res haec profecto, si verum fateri volumus, omni probabilitatis specie destituta est. Verum otia hic mihi fecit, Vir doctrina praestans, cuius modo feci mentionem, et cuius verba adscribere non pigebit. * *Cogitemus enim*, ita ille, *Menelaum eiusque comites in Aegypto fuisse alienigenas, et, quod maximum, graeca gente oriundos. Cogitemus porro, quod S. Scripturae firmatur testimonio* (*Genes.* XLIII. 31.) *peregrinos homines adeo auersatos esse Aegyptios, vt cum illis vesci piaculum existimauerint. Ponderemus praeterea, quod maximae inter Graios auctoritatis historicus*, HERODOTVS, (in Euterpe cap. 31.) *propria edoctus experientia, tradit, Aegyptiorum neminem, Graeci viri os esse suauiatum: aut cultro, vel veru, vel lebete eius vsum: aut gustasse carnem bouis puri, cultro graeco dissecti. Haec profecto ita sunt comparata, vt Iudaeus sit Apella, qui credat, Aegyptios Canopum, cuius*

* Celeberrimus et Amplis. SCHLAEGERVS, *de Numo Hadriani plumbeo*, p. 93.

ius viui consortium cane peius et angue fugerant, tantis post mortem prosecutos esse honoribus, vt eum non solum inter Deos retulerint; sed etiam post Osiridem Isidemque, Numen reputauerint maximum. Nihil dici verius potuit, idque a nemine, antiquitatum Aegypti bene perito, negari vnquam poterit. Neque etiam in vniuersum, me vt credam induci patiar, vetustiores Aegyptios, dum sui etiamnum iuris essent, legibusque patriis in omnibus obsecundarent, homines, qualescunque etiam essent, in Deorum ordinem, dignitatemque euexisse. Sed ea de re in *Prolegomenis* prolixe disputo, quae proinde pluribus hic non tango.

Neque etiam Scriptores veteres Ethnici id affirmant. Locus Dionysii Periegetae excutitur.

§. 2. Solus, quantum nunc meminisse possum, DIONYSIVS *Periegetes*, Canobo huic, de quo diximus, Templum, et, quod ex eo sequitur, honores diuinos vindicare videtur. Etenim de vrbe celeberrima Canobo dicturus, versibus hisce eam designat v. 12.

Ἔνθα βορειότατος πέλεται μυχὸς Αἰγύπτοιο,
Καὶ τέμενος περίπυστον Ἀμυκλαίοιο Κανώβου.
Vbi maxime borealis est Aegypti recessus,
Et Fanum percelebre Amyclaei Canobi.

Verum vbi quaeso Fanum istud Canobi celebratum et laudatum ostendi potest? Noui * Scriptores veteres permultos, sepulchrum memorare Canobi, et inter eos ** quosdam de Monumento graeci illius Naucleri sic loqui, tanquam diu post obitum eius conspicuum etiamnum fuisset. Sed de illius Templo, altum apud omnes hos obseruatur silentium. Quae vbi cogitationibus mecum reuoluo, vel inuitus interpretationem EVSTATHII amplecti, meamque fa-

 cere

* Apud SCHLAEGERVM, lib. cit. p. 92.
** SCYLAX in *Periplo* p. 104. Edit. Gronou. vel p. 43. 44. Edit. Hudf.

cere cogor. Ita autem is Dionyſii verba interpretatur. Τὴν Κάναβον πόλιν περιφράζων. ἔτω φησὶ, τέμενος περίπυςον, etc. *Vrbem Canobum deſignaturus, circumſcriptione vtens, Poëta vocat fanum perceleb re Amiclaei Canobi, quod idem eſt, ac ſi dixiſſet, Canobus vrbs.* Nempe Poëta per metaphoram aliis quoque non parum familiarem, Canobum Fanum dixit, vel Templum Spartani illius Naucleri, eo quod in eius honorem condita eſſe, vulgo crederetur. Vtitur eadem dictione, in illo, quem diximus ſenſu, HOMERVS, Iliad. B. v. 695.

Οἱ δ' εἶχον Φυλάκην, καὶ Πύῤῥασον ἀνθεμόεντα
Δήμητρος τέμενος ——

Qui autem habitabant Phylacem, et Pyrrhaſum floridam,
Cereris Templum. —

En! *Pyrrhaſum*, vrbem totam, vocat *Templum Cereris*, * quia nempe agri vrbis huius tritici inprimis erant feraces. Conſimiliter PINDARVS, Libyam et Aegyptum integram vocat ** Νείλοιο πῖον τέμενος, *Nili pingue fanum*, vel *Templum.* Et ſic locum hunc exponit vetus isque pereruditus Poëtae illius interpres. Τέμενος Νείλȣ τὴν Λιβύην φησὶν. *Libyam vocat Templum Nili.* Eodem igitur modo DIONYSIVS Canobum vrbem dixit Templum Naucleri Spartani.

Templa Herculis et Serapidis Canobitica celebrantur a

§. 3. Vt vero, quae hactenus adſtruxi, nouum quoddam robur acquirant, obſeruare iuuabit, Canobum vrbem, *** pluribus Templis faniſque celebribus inſtructam fuiſſe, quorum etiam mentionem veteres iniiciunt non raram; verum inter illa, Cano-

* Ita EVSTATHIVS ad hunc loc. p. 324.
** *Pythion.* Od. IV. p. 239. Edit. Pauli Steph.
*** AMMIANVS MARCELLINVS Lib. XXII. p. 252. Edit. Lindenbrog.

Canobi quoque Templum recenseri haud videas. HERODOTVS Lib. II. c. 113, prope Canobum situm fuisse ait *Templum Herculis*. Locus ille, qui Herculis Canobici Templum complectebatur, quique erat quoddam Canobi suburbium, dicebatur *Heraclium*, teste STRABONE, p. 551. *Herculis* vero illic religiose culti, praeter STRABONEM, meminit etiam TACITVS, Annal. Lib. II. c. 60. Et erat Hercules hicce Aegyptius, Canobi cultus, in ipsa Graecia percelebris. Meminit eius * Oraculum hocce Apollinis Delphici,

veteribus; sed Canobi nullum.

Ἄλλος ἄρ' Ἡρακλέης, Τιρύνθιος, οὐχὶ Κανωβεύς·

Alius ille erat Hercules, Tyrinthius nempe, non Canobiticus.

Addit autem PAVSANIAS, postquam hunc Oraculi versum attulerat, *Nam et ante Aegyptius Hercules* (id est Canobiticus) *Delphos venerat*. Satis autem testatur HERODOTVS, loc. cit. Templum illud Herculis prope Canobum ante Menelai aetatem conditum fuisse, idque Oraculo illo, cuius versus attulimus, confirmari videmus. Erat aliud in ipsa vrbe Canobo Templum, *Serapidis* scilicet, veterum sermonibus magnopere celebratum. De illius et Templo et Oraculo, cuius apud omnes existimatio erat magna, STRABO plura refert. Is autem celebriora in vrbibus Aegypti Templa, suis plerumque oculis vsurpata, diligenter commemorat, hic vero praeter *Herculis*, ac *Serapidis* Fana, aliud nullum nominat. Hunc ipsum *Serapidem* in animo habuit PLVTARCHVS, vbi ** EX HERACLIDE *Pontico*, *Plutonis Canopici* mentionem iniecit, quod, cum totus ille locus abunde loquatur, vberiori nostra

 expli-

* Apud PAVSANIAM in *Phocicis* cap. XIII. p. 830.
** *de Iside et Osir.* p. 361.

explicatione non eget. Neque alium, nisi hunc, dicere voluit CALLIMACHVS, * vbi de Θεῷ Κανωπίτᾳ loquitur, cui Callistium, pro filio, votum nuncupauerat. *Canobitarum* ergo *Deus*, qui per excellentiam sic diceretur, vrbis quippe illius Numen tutelare, non erat Nauclerus Spartanus; sed *Serapis* Aegyptius. Videntur Ptolemaei reges, Templum huius *Serapidis* Canobicum, aut aedificasse, aut saltem restaurasse, idque tantis sumtibus, et tam splendide, vt *Serapis Canobicus* in omnium ore esset, et magnam etiam apud exteros, famam acquireret, ita vt ipsi in Graecia quoque Templa nuncuparentur. PAVSANIAS certe in arce Corinthi Templum vidit ** Σεράπιδος ἐν Κανώβῳ καλȣμένȣ, *Serapidis*, *quem Canobiticum appellant*, vel qui Canobi colitur. Eorundem Ptolemaeorum curae, ac in bonas literas, eruditosque homines beneuolentiae tribuendum esse crediderim, quod Canobi, quae ab Alexandria non longe remota erat, *** Schola floreret, doctis viris egregie ornata, et cuius tanquam magnopere celebris, veteres mentionem non semel faciunt. In hac igitur Schola vitam triuit Claudius Ptolemaeus, Mathematicus summus et Geographus. Nam **** *in alis Templi Canobici* † (ἐν τοῖς λεγομένοις πτεροῖς τȣ̃ Κανώϐȣ) *Astronomiae*

* In *Epigrammate* LIX. Collectionis Bentleianae. Vide *Callimachum Graeuii*, To. I. p. 228.

** in *Corinthiacis*, cap. IV. p. 121.

*** KIRCHERVS in *Oedipo* To. I. p. 208. Sed cum hoc conferendus et consulendus omnino erit SCHLAEGERVS saepe hic citatus, p. 270. 271.

**** OLYMPIODORVS in Commentar. MSS. ad Phaedonem Platonis, apud ISM. BVLLIALDVM, ad Ptolemaeum de iudicandi facultate p. 203.

† Πτερὰ siue *alae* dicebantur quaedam aedificia Templo contigua. Vide praeter alios BVLLIALDVM, loc. cit. p. 204. 209. 210. etc.

miae operam nauans, quadraginta per annos habitauit. Ob quam caufam inuentas a fe Aftronomicas demonftrationes et conclufiones, in columnis illic pofitis defcripfit. Templum vero illud, in cuius alis Ptolemaeus confenuit, effe celebre Serapidis Canobici Templum, ex Infcriptione Ptolemaei, in columnis Templi illius infculpta, et * A BVLLIALDO luce publica donata, clare intelligitur. Dicata enim eft Θεῷ Σωτῆρι, *Deo Seruatori*, qui, vt recte obferuatum ** viro doctiffimo, *alius praeter Serapidem non eft.* In eodem Templo pofthaec, qui Philofophiam Platonico-Pythagoraeam, recentiorem nempe, ftudiofe excolebant, illi praefertim, qui arcanis Theologiae Theurgicae dediti erant, quorum vitas ab EVNAPIO *Sardiano*, homine fupra quam credi aut dici poteft, fuperftitiofo, defcriptas habemus, libentiffime agebant, Sacrisque inanibus operabantur, quod *** exemplis plurimis oftendi poteft, donec tandem, imperante Theodofio M. Templum iftud, idolorum cultoribus longe chariffimum, et Sacro-fanctum, non fine ingenti eorum luctu, † penitus euerteretur. Haec funt Templa Canobitarum, veteribus, et faepiufcule, vt vidimus, memorata. Solus, quod quidem fciam, STEPHANVS *Byzantius*, aut forte Epitomator eius HERMOLAVS, Templis hifce tertium addit *Neptuni*, †† καὶ Ἱερὸν, inquit, Ποσειδῶνος Κανώβȣ, *et Templum Neptuni Canobi.* Verum, vt quod res eft dicam, locus ille STEPHANI, non poteft non mihi vehementer effe fufpectus. Codex Voffianus, quem *Berkelius* in

 Edi-

* In Lib. cit. p. 234.

** BVLLIALDVS, vbi fupra p. 206.

*** Vide EVNAPIVM in *Aedefio*, p. 59. 60. 61. Edit. Colon. Allobr. 1616.

† EVNAPIVS, vbi fupra p. 63. 64.

†† In voce Κάνωβος.

Editione sua consuluit, habet hic Ἱερὸν Ποσειδῶνος Κάνωβον. HOLSTENIVS in notis ad eundem locum, comparans eum cum versu DIONYSII *Periegetae*, supra laudato, §. 2, scribendum putabat Ἱερὸν Ποσειδῶνος καὶ Κανώβου. *Templum Neptuni et Canobi.* At enim, cum ostenderimus, alium omnino esse versus illius sensum, emendationi viri docti subscribere non possumus. Templum vel *Neptuni*, vel etiam *Canobi*, aliis Scriptoribus omnibus, de vrbe Canobo loquentibus, videmus esse inauditum et incognitum. Ante tempora etiam Ptolemaeorum, in vrbe illa nullum potuit esse Templum *Neptuni*, quippe * cuius Numen et nomen, Aegyptiis tempore HERODOTI, penitus ignotum esset. Si itaque re ipsa, Canobus, ambitu suo Templum complecteretur *Neptuni*, illud nonnisi auspiciis regum illorum graecae originis, cum vbique praeualerent Graeci, exstrui potuit. Sed ne tale quidem Templum *Neptuni Canobitici*, a Scriptore, praeter STEPHANVM, vllo, commemoratum ostendi potest. Quae cum ita sint, licebit mihi coniicere, STEPHANVM ipsum scripsisse, Ἱερὸν Πλούτωνος Κανωβίτου, *Templum Plutonis Canobici.* Erat nempe, quod modo ostendimus, Canobi Templum *Serapidis*, magnificum et illustre, Deusque hic κατ' ἐξοχὴν dicebatur *Deus Canobicus.* Illum vero HERACLIDES *Ponticus*, vir magnae apud omnes existimationis, ** dicendum esse censuerat *Plutonem.* Et illum, de quo vix dubitari potest, secuti erant alii, ob rationem, quam *** antehac pluribus exposui. Hos, vti opinor, secutus quoque est STEPHANVS. Verum cum librarii, rei huius ignari, Templum *Plutonis* in Aegypto, con-

* HERODOTVS Lib. II. c. 50.

** Apud PLVTARCHVM, p. 361.

*** Lib. II. cap. IV. §. 6. 7.

concoquere non possent, scirentque, Canobum esse vrbem maritimam, pro Πλȣ́τωνος, perperam omnino reposuerunt Ποσειδῶνος.

Sed nec a Canobo quidem, Menelai Gubernatore nautico, vrbs ei in Aegypto, vt videtur, cognominis, nomen accepit. Alio namque modo Aegyptii nomen vrbis illius interpretabantur.

§. 4. Quaesiuimus hactenus, fueritne Canobus, Menelai Spartani Nauclerus, Templum honoresque diuinos in Aegypto consecutus, quod pernegandum esse ostendimus. At quaeri praeterea et hoc potest, appuleritne vnquam Nauclerus Menelai in Aegyptum, nomine *Canobus*, acceperitue ab eo nomen vrbs quondam et in Aegypto, et inter Graecos vehementer celebrata. HERODOTVS Lib. II. c. 119. Menelaum ait in Aegyptum peruenisse, ibique a Proteo rege Helenam, quam incolumem custodiuerat, recepisse; sed pro hoc beneficio, mala et iniurias Aegyptiis rependisse. Et haec se a Sacerdotibus accepisse testatur. De Canobo autem, Menelai Nauclero, verbum non addit. Et profecto, si memoria Menelai, quod affirmarunt Sacerdotes, Aegyptiis esset ingrata, aut potius inuisa, quomodo quaeso passi fuissent, vt in honorem Canobi, qui Menelao Nauclerus fuerat, vrbs multis nominibus praestans, nomine eius insigniretur? aut quomodo hominem talem, ordini Deorum suorum addituri fuissent? Et sane Canobum vrbem, a Nauclero Menelai nomen traxisse, diserte negauit Sacerdos Templi Canobici, quem super ea re ARISTIDES interrogauerat. Verba eius, quibus id testatur, etsi ab eruditis plurimis iam excitata, hic quoque apponenda esse duxi. * Ἐπεὶ ἔγωγε ἤκȣσα ἐν αὐτῷ Κανώβῳ τῶν ἱερέων ȣ̓ τȣ̃ φαυλοτάτȣ, ὅτι μυρίοις ἔτεσι πρότερον, ἢ Μενέλαον ἐκεῖσε προσχεῖν, τὸ χωρίον ȣ̃τως ὠνομάζετο Καὶ ȣ̓κ ἄντικρυς μὲν ἔλεγε τȣ̃νομα τȣ̃τ' αὐτὸ, ὡς ἀπογράψαι γράμμασιν ἑλληνικοῖς. Ἀλλ' ἦν μὲν ὥσπερ ἐμφερόμενον καὶ περιτρέχον. Αἰγύπτιον δὲ καὶ δυσγράμματον

* In *Aegyptio*, fol. 96. a. Edit. graec. Florent.

ματον μᾶλλον. Τοδ' ὖν ἡμετέρᾳ φωνῇ δηλῦν ἔφη χρυσῦν ἔδαφος. Ego quidem in ipsa vrbe Canobo, de Sacerdote quodam non infimo cognoui, multis ante Seculis, quam appelleret eo Menelaus, locum illum nomen Canobi habuisse. Neque tamen idem hoc nomen diserte proferebat, vt Graecis literis scribi posset, verum vt quasi alluderet, et Aegyptium esset, ac minus posset commode scribi. Iam illud lingua nostra sonare dicebat AVREVM SOLVM. Et postea haec insuper addit: *Verosimile est, Aegyptiis res suas esse notiores, quam Homero et Hecataeo.* Et quis, obsecro, verum id esse, non agnoscat? Vides Sacerdotem Canobitam, generis non infimi, et in historia patria, quod tuto affirmare licet, non hospitem, diserte testari, vrbi *Canobo*, nomen hoc fuisse diu antequam eo Menelaus, cum Nauclero suo appelleret. Et omnino negat, *Canobum* nomen esse, aut viri, aut etiam Dei, a quo vrbs fuerit cognominata, quippe cum *Canobi* voce nihil aliud Aegyptiace designetur, quam *Solum aureum.* Aususne fuisset Sacerdos ille hoc asserere, aut an non tale quid asserens, ab ipso ARISTIDE, et ab vnoquoque, mendacii argui confestim potuisset, si aut *Canobi*, Naucleri Spartani, monumentum qualecunque illic superfuisset, aut si Templum aliquod, *Canobo* Deo consecratum, vrbem illam ornasset? Et an non ARISTIDES, qui ipse Canobi praesens, haec a Sacerdotibus acceperat, audita magnopere probat, eaque, narrationibus Graecorum omnibus et commentis, plane anteponit? Nulla igitur iusta dari potest ratio, cur nos Sacerdoti huic Aegyptio, de rebus patriis testanti, fidem denegare velimus. Accedit ad ea quae diximus, quod lingua Aegyptiaca, ex qua Sacerdos nomen *Canobi* explicandum esse docuit, obseruationem eius mirifice confirmet. Ostendamus id testimonio viri summi, et quo hactenus rerum harum

harum peritior vixit nemo. Sic autem ille. * *De Aristidis fide dubitare non sinunt ea quae supersunt hodie Copticae, siue Aegyptiacae linguae Monumenta.* ϗⲁϩⲓ *KAHI enim hodie, quae vox ob adspirationem graece scribi non potest, TERRA, et* ⲛⲟⲩⲃ, *NVB, AVRVM Aegyptiace dicuntur.* Communiter vrbes in Aegypto, quod et ** Veteribus obseruatum videmus, nomina sortiebantur a Diis, in quorum tutela esse credebantur. Notae sunt *Diospoles*, *Heliopoles*, *Aphroditopoles*, *Hermopoles*, *Heracleopoles*, et similes aliae plurimae. Graeci igitur, moris huius Aegyptiorum non ignari, cum saepe audirent *Canobi* vrbis mentionem fieri, et recordarentur, idem illud, aut consimile nomen, tribui etiam Nauclero Spartano Menelai, hunc vero in Aegyptum, eo circiter loco, quo sita est vrbs Canobus, appulisse, in Poëtarum carminibus legissent, imaginati sibi sunt, a Nauclero vrbem nomen traxisse, idque ab vno alteroue literis proditum, Graeci alii admiserunt, eandemque fabulam ad alios porro propagarunt, cum tamen *Canobus* nihil aliud Aegyptiis, quam *aureum Solum* significauerit.

Epiphanii locus de diuinitate Canobi, Naucleri examinatur. Itemque historia Ruffini de Deo Canobo.

§. 5. At singularia plane sunt, et aliis vetustioribus inaudita, quae de *Canobi* diuinitate, Scriptores quidam Christiani, nescio vnde petita, referunt. Multis auctoritas eorum imposuit, nomenque *Canobi*, Naucleri Spartani, celebrius reddidit, quam antea fuerat, quare hoc quicquid est, sine examine dimitti non potest. Primum ex iis produco EPIPHANIVM, qui *** in Ancorato, §. CVIII. de *Canobo*

* MAT. VEYSSIERE LA CROZE, in *Dissertatione Philologica*, subiuncta Collectioni Orationum Dominicalium Chamberlaynianae, p. 136.

** Vide Lib. III. cap. III. §. 5.

*** Opp. To. II. p. 109. Edit. Petauii.

nobo haec habet. Κάνωβός τε ὁ Μενελάȣ κυβερνήτης, καὶ ἡ τȣ́τȣ γυνὴ Ἐυμενȣ̃θις, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τεθαμμένοι τιμῶνται πρὸς τῇ ὄχθῃ τῆς θαλάσσης, ἀπὸ δεκαδύο σημείων διεςῶτες. *Canobus quoque Menelai gubernator, cum vxore Eumenuthi, ad Alexandriam sepulti, prope littus, duodecimo ab vrbe lapide, diuino cultu consecrantur.* Quod auctor hicce *Canobum, Menelai gubernatorem,* ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, *Alexandriae*, esse sepultum tradat, ex eo erit explicandum, * quod magnae huius vrbis suburbia, ad vrbem Canobum vsque pertigisse videantur. Et sane eum vrbem Canopum in animo habuisse, ex eo facile patescit, quod Nauclerum Alexandriae, ad littus, *duodecimo ab vrbe lapide,* sepultum fuisse scribat. Tanto enim interuallo ab Alexandria abstitisse vrbem Canobum, ** notant veteres. Quod ad vxorem Naucleri huius, quam liberaliter ipsi tribuit EPIPHANIVS, attinet, de ea sub finem capitis huius videbimus. Is ceteroquin Scriptor, inter veteres, qui Canobum Spartanum ad honores diuinos euectum esse dixerint, primus est, quantum inquirendo reperire potui. Sed leuia haec sunt, et EPIPHANIO condonanda, prae iis, quae ab aliis adduntur. Rem omnem ita narrat RVFFINVS, Hist. Eccles. Lib. II. c. 26. *Iam vero Canopi, quis enumeret superstitiosa flagitia? vbi praetextu Sacerdotalium literarum (ita enim appellant antiquas Aegyptiorum literas) magicae artis erat pene publica Schola. Quem locum velut fontem quendam atque originem daemonum, in tantum venerabantur Pagani, vt multo maior ibi celebritas, quam apud Alexandriam*

* IS. VOSSIVS, in *variis Obseruationibus*, cap. X. p. 43.

** AMMIANVS MARCELLINVS, et PHILARGYRIVS apud SCHLAEGERVM in libro saepius citato p. 106. qui videndus hic erit.

driam haberetur. Sed de huius quoque Monſtri errore, cuiusmodi originem tradant, abſurdum non erit paucis exponere. Ferunt aliquando Chaldaeos ignem, Deum ſuum, circumferentes, cum omnium Prouinciarum diis habuiſſe conflictum, quo ſcilicet ſi viciſſet, hic eſſe Deus ab omnibus crederetur. —— Haec cum audiſſet Canobi Sacerdos, callidum quiddam excogitauit. Hydriae fieri ſolent in Aegypti partibus fictiles, vndique crebris et minutis admodum foraminibus patulae, quibus turbida aqua deſudans, defecatior ac purior redditur. Harum ille vnam cera foraminibus obturatis, deſuper etiam variis coloribus pictam, aqua repletam ſtatuit in Deum. Et exciſum veteris ſimulachri, quod Menelai Gubernatoris ferebatur, caput deſuper poſitum diligenter aptauit. Adſunt poſthaec Chaldaei: itur in conflictum: circa hydriam ignis accenditur: cera qua foramina fuerant obturata, reſoluitur: ſudante hydria ignis extinguitur. Sacerdotis fraude Canopus Chaldaeorum victor oſtenditur. Vnde ipſum Canopi ſimulachrum pedibus perexiguis, attracto collo, et quaſi ſugillato, ventre tumido, in modum hydriae, cum dorſo aequaliter tereti formatur. Ex hac perſuaſione velut Deus victor omnium colebatur. Nullus dubito, RVFFINVM haec deſumſiſſe ex Scriptore aliquo graeco, pariter Chriſtiano, ſed dudum deperdito. Verba illius graeca, vti credo, ſeruauit nobis SVIDAS, in voce *Κάνωπος*, ſed quae, quoniam ſunt prolixa, et cum Ruffinianis, verbulo vno alteroue excepto, per omnia conſentiunt, apud ipſum auctorem legi malo. Hac igitur occaſione, ſi Ruffinum, ſimileſque Scriptores, in cauſa hac audiendos eſſe cenſemus, *Canobus* Spartanus, inter Aegyptiorum Deos, locum inuenit. Verum impenſe miror, viris eruditis, qui fabulae tali, aures nimium faciles praebuerunt, futilitatem illius non continuo ſuboluiſſe.

luiſſe. Chaldaeos enim tanta ignem veneratione proſecutos eſſe, vt illi inter Numina domeſtica, locum concederent primum, cum veritate hiſtorica conciliari non poteſt, cum * ne id quidem vllo argumento alicuius ponderis probari poſſit, Chaldaeos igni cultum exhibuiſſe vllum. Viciſſim idonea ratione nulla quiſquam euincet, Aegyptios igni diuinitatem omnem abiudicaſſe, ** cuius contrarium potius nullo negotio, ſi res poſceret, demonſtrari poſſet. Taceo alia, quae abſurditatem et ineptias fabulae huius inſulſae ſatis produnt, ne lectori faſtidium pariam. Aliquid tamen fabellae iſti ſubeſſe veri, quod in pleriſque vſu venit, vltro libensque largior, eique eruendo, aliquam nunc impendamus operam.

Simulachrum illius Dei, quem Ruffinus Canobum vocat, in formam hydriae vel Baucalii effictum erat.

§. 6. Docet nempe RVFFINVS, Statuam *Canobi*, diuinis honoribus affecti, fuiſſe re ipſa *hydriam*, ex certa quadam terra poroſa confectam, qua vti ſolebant ad percolandum aquam Nili turbidam, *Hydriae fieri ſolent*, inquit Presbyter Aquileienſis, *in Aegypti partibus fictiles, vndique crebris et minutis admodum foraminibus patulae, quibus turbida aqua deſudans, defecatior ac purior redditur.* Verba graeca, Scriptoris Anonymi, ex quibus haec RVFFINVS deſumſiſſe videtur, apud SVIDAM ita habent. *Ὑδρίαι ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Αἰγύπτȣ εἰώθασι γίνεσθαι ὀστράκιναι, τρήσεις ἔχȣσαι λεπτὰς συνεχεῖς, ὥστε διὰ τῶν τρήσεων ἐκείνων τὸ τεθολωμένον ὕδωρ διυλιζόμενον ἀποδίδοσθαι καθαρώτατον.* *Hydriae fictiles, minutis et crebris foraminibus plenae, in Aegypto confici ſolent, vt per foramina illa aqua turbida percolata, redderetur limpi-*

* Vide HYDIVM *de religione vet. Perſarum*, cap. V. p. 130. et SCHLAEGERI Commentationem ſaepius citat. p. 90. 91.

** Videri tamen poſſunt *Prolegomena* noſtra §. 29.

limpidissima. Easdem hydrias HESYCHIVS designat, vbi in voce Στατικὸν inquit: Στατικὸν (lege cum viris doctis Στακτικὸν,) *πεμμάτιον πλακουντῶδες.* Ἄλλοι δὲ ἀγγεῖα διυλίζοντα νειλῷον ὕδωρ. Id est: Στακτικὸν *appellatur aliquod placentulae genus. Alii vero sic vocant vasa, quibus aqua Nili percolatur.* Luculentus quoque est de iisdem * GALENI locus, quem debeo diligentiae ** illustris SPANHEMII, isque ita se habet: Ἔστι δὲ δήπου καὶ τὸ ἰλυῶδες ὕδωρ σύνθετον πως. ὡς καὶ τὸ τοῦ Νείλου, τὸ κατ᾽ Αἴγυπτον, ἀλλὰ διὰ τῶν κεραμέων ἀγγείων διηθούμενον. *Est porro etiam aqua limosa quadantenus composita, veluti Nili, quae in Aegypto est, sed ea per fictilia vasa percolata, plane pura efficitur.* Effigies hydriae huius generis, non inelegans, in qua foramina, per quae aqua Nilotica percolatur atque defecatur, distincte notata deprehenduntur, in gemma conspicitur, quam Thesaurus Borusso-Brandenburgicus custodit, cuiusque ex eo iconem *** LAVRENTIVS BEGERVS edidit.

§. 7. Alexandrini hydrias et vasa huius generis solebant appellare Βαυκάλια et Καυκάλια. Discimus hoc ex PHILOSTORGII Excerptis histor. Eccles. Lib. I. c. 4. *Ait Alexandrum quendam Presbyterum, Baucalin cognominatum fuisse, ob coacervatum carnis superfluae molem, quae in dorso eius excreuerat instar vasis testacei: cuiusmodi vasa Alexandrini patrio sermone Baucalas,* (Βαύκαλας) *vocant.* Si cum his conferre digneris RVFFINI verba, allata

Argumentum idem continuatur et illustratur.

* De Simpl. Medic. Facult. Lib. I. cap. IV.

** Notis in Callimachum p. 117.

*** In *Thesauro Brandenburgico*, To. III. p. 308. Vide et KIRCHERI *Prodromum Copticum* p. 227. et SCHLAEGERI librum saepe citat. p. 86.

allata §. 5. 6. videbis deſcriptionem hanc quadrare in eius *Canobum*, qualem nobis depingit. OLYMPIODORVS igitur, Alexandrinus Philoſophus, voce illa * ſemel iterumque vſus eſt. In hiſtoria Monachorum Aegyptiorum, plurima eius mentio occurrit, vbi modo Βαυκάλιον, modo Καυκάλιον appellari videas. In Apophthegmatibus Patrum legas: ** Ἰδοῦ παιδάριον ἔστη ἐνώπιον αὐτοῦ, ἔχον ἄρτον, καὶ βαυκάλιον ὕδατος. *Ecce puerulus coram eo ſtetit, panem tenens, et baucalem aquae.* In iisdem *Apophthegmatibus* et haec occurrunt. *** Ἀνέστη τις πρεσβύτερος μέγας δοῦναι τὸ καυκάλιον **** νεροῦ. Vtuntur voce eadem Scriptores quoque Latini, quos inter IOHANNES CASSIANVS, Lib. IV. *de inſtitutis renuntiantium* cap. 16. *Si quis*, inquit, *gillonem fictilem, quem baucalem nuncupant, caſu aliquo fregerit.* In iſtis vero *baucaliis*, vel *baucalibus*, aquam Niloticam in Aegypto percolari conſueuiſſe, diſcimus ex PALLADII *hiſtoria Lauſiaca* cap. XX. vbi haec leguntur. † Ὤφθη αὐτῷ τις ἐν σχήματι κόρης, —— καθαρὰν ὀθόνην φέρουσα, καὶ κατέχουσα καυκάλιον, ὕδατος στάζον. *Viſa eſt ei quaedam, puellae ſpeciem prae ſe ferens, —— munda linea veſte induta, et tenens baucalin aqua ſtillantem.* Etenim ἀπὸ τοῦ στάζειν, quod aqua percolata *deſtillaret*, vaſa illa nun-

* In ARISTOTELIS Meteorol. fol. 20. b. verſus fin. et 38. b. verſus fin.

** COTELERII Monumenta Eccleſiae Graecae To. I. p. 441. Vide et p. 434. 470. 471. 490. etc.

*** Ibidem p. 470.

**** Νερὸν apud Scriptores aeui ſequioris dicitur *aqua*. Vide MEVRSII Gloſſarium Graecobarbarum, in voce ΝΕΡΟΝ.

† In *magna Bibliotheca Patrum* Pariſina To. XIII. p. 927.

nuncupata fuisse ϛακτικά, docuit nos HESYCHIVS §. 6. Adde his, quae in *Apophthegmatibus Patrum* habentur, in hunc sensum: * *Dicit Abbas Poemen: Aquae natura mollis est, lapidis autem dura; verum baucale, quod suspensum est supra lapidem, stillando, stillandoque paulatim, eum cauat ac perforat.*

Simulachrum Dei Canobitae, videtur fuisse Agathodaemonis.

§. 8. Habebat ergo Statua *Canobi* Dei, de qua RVFFINVM vidimus referentem, §. 5, formam Baucalis vel hydriae, de quo locus dubitandi non est. Etenim RVFFINVS, qui Aegyptum A. C. 371. vel 372, adiit, ibique aliquamdiu vixit, de eo loqui poterat, quod oculis ipse subiecerat. Quamuis autem libros historiae Ecclesiasticae scripserit, post euersionem Templi Canobici, quae in A. C. 391. ingruit, de re tamen loquitur notissima, tot hominum millibus visa, plurimorum sermonibus celebrata, et quae in recenti erat omnium memoria. Non est igitur, vt ipsi formam simulachri Canobici describenti, fidem denegemus. Et superest etiamnum ** nummus, a Canobitis, Hadriano imperante percussus, in quo simulachrum tale, quale RVFFINVS descripsit, etsi tamen non per omnia simile, distincte conspicitur. Hoc inuicte probat, habuisse Canobitas Numen tutelare, forma illa, quam descripsimus, visendum, quod RVFFINVS *Canobum* nuncupauit. Verum quaerat nunc quis, ecquodnam illud Canobitarum Numen fuerit, et cur *Canobi* nomine a RVFFINO designetur, cum tamen in vrbe Canobo, nullum hoc nomine insignitum Numen cultum fuisse, prolixe asseruerimus. Venit mihi aliquando in mentem, simulachrum illud formae adeo singularis, re ipsa repraesentasse

* COTELERII *Monumenta* To. I. p. 636.

** IOH. VAILLANT *Numismatica Aegyptus* subiuncta historiae Ptolemaeorum p. 205.

τὸν ἀγαθὸν Δαίμονα, *bonum Spiritum*, vel *Genium*, vel etiam *Deum*, quem * Aegyptii lingua vernacula dixerunt *Ichnuphi*, et contractius *Cnuphi*. Coniecturae huic non parum fauet ** gemma elegans, cuius ectypon saepius editum est. In illa cernimus grypem alatam, cui insidet simulachrum ex eorum genere, quae Canobica nuncupant. Gryps pede sinistro premit rotam, in cuius medio crux apparet, hoc fere modo picta, . Nouimus autem ex testimonio PROCLI, *** alio loco iam in medium allato, hoc ipso charactere, Aegyptios subinnuisse τὴν ψυχὴν κοσμικὴν, *Animam mundi*, **** quae a *Cnuphi*, siue *Agathodaemone* re ipsa non differre censeri debet. Estque obseruatione praeterea dignum, figuram illam Canobicam, quam in nummo Canobitarum cerni diximus, in capite serpentem gerere. † Illum vero Symbolum fuisse Agathodaemonis Aegyptii, permultorum testimoniis vulgatum est. Accedit ad haec, quod alueus ille Nili, qui Canobum tendit, et prope illam vrbem in mare se exonerat, olim †† ἀγαθὸς δαίμων nuncuparetur. Et vero dissimile non est, nomen hoc a Canobitis ipsi primum impositum fuisse. Erat enim ipsorum alueus, qui prope ipsorum vrbem celebre ostium Canobiticum efficiebat. Caretne igitur probabilitate, Numen hoc in vrbe Canobo cultum inuenisse?

§. 9.

* Vide supra Lib. I. c. IV. §. 5. 6.

** *Gemmae* LEONARDI AVGVSTINI Parte I. num. 265. *L'Antiquité expliquée* de MONTFAVCON To. II. Part. II. Planche CXXXIV. num. 4. SCHLAEGERI Commentatio p. 82.

*** Lib. I. c. IV. §. 3. p. 86. in not.

**** Ibidem §. 1. et 7.

† Vide ibidem §. 5.

†† PTOLEMAEVS *Geograph.*

§. 9. Sunt tamen, quae ratione inuicta demonstrant, simulachrum *Canobicum*, a RVFFINO descriptum, et in Canobitarum Nummo depictum, re ipsa fuisse *Serapidis*, quod etiam haud ita pridem, * viro doctissimo placuisse, non sine voluptate intellexi. Etenim Dei huius Templum Canobicum, magnitudine, pulchritudine, et splendore, inter alia plurima eminens, commemorant veteres, et huius vnius mentionem tantum faciunt, si *Herculis* Templum excipias, in Oppido *Herculeo*, vel suburbio Canopico aedificatum, §. 3. Et hunc quidem *Serapidem*, veteres *Deum Canobicum* κατ᾽ ἐξοχὴν vocare solent, §. 3, tanquam Canobi aut Numen aliud plane non cultum, aut vnum illud saltem, vrbis illius verum Numen tutelare fuisset. Sed et ea, quae de *Canobi* Numine refert RVFFINVS, talia sunt, vt nonnisi Serapidi conuenire queant. Scribit enim auctor ille: *Canobi quis enumeret superstitiosa flagitia?* Quaenam vero sint illa flagitia, omnium optime intelligi poterunt, si quae RVFFINVS Lib. II. c. 24. ac ** alii, de euersione Templi Serapidis Alexandrini narrant, diligenter expendantur. Pergit ita RVFFINVS de *Canobo: Vbi praetextu sacerdotalium literarum (ita enim appellant antiquas Aegyptiorum literas,) magicae artis erat pene publica Schola.* Nempe in Templo *Serapidis Canobici*, seruabantur Monumenta literis hieroglyphicis, vel Sacerdotalibus consignata. Et erant, qui sibi illarum scientiam arrogarent, quam cum aliis quoque se communicare et posse et velle dictitarent. Similiter in Templo *Serapidis Alexandrini*, postquam euer-

Re ipsa tamen, certe a temporibus Ptolemaeorum, simulachrum erat Serapidis Canobici.

K 3

* Amplissimus SCHLAEGERVS in *Commentatione* saepe citata p. 166. 167. etc.

** SOCRATES hist. Eccles. Lib. V. c. 16. 17. SOZOMENVS Lib. VII. c. 15.

euersum esset, * literae hieroglyphicae inuentae memorantur. Sed nihil luculentius dici potuit, quam *Canobi Templum magicae artis fuisse pene publicam Scholam.* Per *Magiam* hic intelligi Theurgiam Philosophorum Pythagoraeo-Platonicorum recentiorum, facile mihi largietur, quisquis in historia Philosophica illius aeui hospes non est. Hanc vero Theologiae Paganicae speciem, in Templo *Serapidis* Canobico, Seculo Aerae Christianae III. et IV. studio mirifico excultam fuisse, ideoque, qui eius desiderio capti erant, ad hancce Scholam auide se contulisse, ex §. 3. perspici potuit. De Templo denique *Canobi*, haec insuper addit RVFFINVS: *Quem locum veluti fontem quendam atque originem daemonum, in tantum venerabantur Pagani, et multo maior ibi celebritas, quam apud Alexandriam haberetur.* Quando Presbyter Aquileiensis ait, Canobum *fontem quendam atque originem daemonum fuisse*, videtur alludere ad illam Philosophorum quorundam gentilium doctrinam, ** *Serapidem esse Principem daemonum, malorumque Spirituum.* Vbi vero *celebritatem* Templi *Canobici*, cum *celebritate* Templi *Alexandrini* comparat, nemo est, qui non illico intelligat, sermonem esse de *Serapide.* Huius enim Dei Templum, sumtibus Ptolemaeorum vere regiis, Alexandriae constructum, magnitudine, structura mirabili, et celebritate, haud dubie *** superabat omnia totius Aegypti Templa, cumque eodem coniuncta fuerat Schola literarum ac disciplinarum Graecanicarum valde illustris. *Canobus* igitur RVFFINI, alius a *Serapide* esse non potest.

* SOCRATES, vbi supra, cap. 17. SOZOMENVS loc. cit.

** PORPHYRIVS apud EVSEBIVM Praeparat. Euang. Lib. IV. cap. XXIII.

*** RVFFINVS Lib. II. c. 23. THEODORETVS hist. Eccles. Lib. V. c. 22.

poteſt. Cur vero RVFFINVS, *Serapidem Canobicum*, nomine *Canobi* deſignauerit, ratio in promtu eſt. Sciebat Presbyter ille, vrbes in Aegypto pleraſque, Diis huius gentis eſſe cognomines, conditas quippe in eorum honorem. Sciebat praeterea, a Graecis omnibus perhiberi, Canobum vrbem, in memoriam honoremque Gubernatoris Menelai conditam eſſe, et ab eo nomen accepiſſe. Verum igitur vrbis illius Numen tutelare, credidit eſſe *Canobum* Spartanum, quocunque demum nomine, illud ab Aegyptiis poſtea inſignitum fuiſſet.

Inquiritur, cur Serapidi Canobico, forma hydriae affictа fuerit.

§. 10. Vnum reſtat, vt videamus, quam ob rem Canobitarum Sacerdotes, *Serapidi* ſuo formam *baucalis*, vel hydriae indiderint: nam * Alexandriae, ** aliisque in vrbibus Aegypti, ratione longe diuerſa Serapis fingi, ſculpi, pingique conſueuerat. Ideoque, quia forma haec Serapidi in vrbe Canobo culto, propria et peculiaris fuiſſe videtur, omnia huiuſcemodi ſigna, veteris Aegypti, baucalis formam prae ſe ferentia, quae in theſauris Principum, aut aliorum Muſeis ſuperſunt, ab eruditis, vſu fere vniuerſaliter recepto, *Canobica* vocari aſſolent. Et dantur tamen ſigna huius generis plurima, quorum nonnulla *Agathodaemonem*, (§. 8.) alia *** *Iſidem*, alia Numina ab his diuerſa repraeſentant, quaeque, quomodo dici poſſint Canobica, cum Canobum veroſimiliter nunquam viderint, ego quidem rationem nullam video. Verum RVFFINI auctoritas eruditos noſtros in erroris ſocietatem pertraxit. Memini, Seculo hoc, in Crypta quadam Memphitica, quae

K 4 inter

* Vide CVPERI *Harpocratem*, p. 18.

** CVPERVS lib. cit. p. 82. Cui iunge *l'Antiquité expliquée* de MONTFAVCON To. II. Part. II. Planche CXXI. CXXII.

*** Vide SCHLAEGERI Commentationem p. 121. etc. 187.

inter alia, continebat etiam reliquias boum nonnullorum Memphiticorum sacrorum, quos *Apidum* nomine, veteres Aegyptios coluisse scimus, * repertas quoque fuisse octo hydrias, ex illarum genere, quas *Canobicas* appellare mos est, quibus capita foeminina addita erant. Quid si dicas, earum vsum non fuisse alium, quam vt per illas, aqua Apidi porrigi solita, primum percolaretur? Facile tamen et libenter largior, Canobitas omnium primos Serapidi suo formam talem adaptasse, horumque exemplum imitatos esse in Aegypto alios. Et suspicari quis posset, terram Canobiticam, ad conficienda huiusmodi vasa, ex quibus tantum commodi, vtilitatisque percipiebant Aegyptii, prae aliis aptam, et inprimis idoneam fuisse. Hodie vsum illum ipsum praestat ** argilla, quae in Aegypto media, prope vrbem reperitur, *Minie* dictam. Et num non coniecturae huic, ipsum vrbis *Canobi* nomen fauet? quod *terram auream* designare, ex ARISTIDE, supra §. 4. monuimus, et ex reliquiis linguae Aegyptiacae veteris confirmauimus. Qua in re, si a vero non aberraui, licebitne mihi dicere, Canobitas, vt ostenderent omnibus, quanti vasa haec, a se inuenta facerent, Deo suo tutelari, formam talem adaptasse? Obseruaui etiam §. 8. vero perquam simile esse, Canobitas antiquiores Numen coluisse *Agathodaemonis*, siue *boni Dei*, et hunc forma eadem antiquitus effingi consueuisse. Et fieri potuit, vt Diuinitas haec, tempore demum Ptolemaeorum, pristinum nomen *Cnuphis*, cum nouo *Serapidis* commutauerit, eo quod huius Numen, Ptolemaeis supra omnia charum esset et venerabile. *Bonus* vero *Deus*, a Canobitis cultus,

* Voyage troisieme de PAVL LVCAS To. I. p. 346.
** VANSLEB Relation d'un voyage etc. p. 402. Le dernier voyage de LVCAS To. II. p. 157.

cultus, ipse erat *Nilus*. Quam non apte ergo illius Numen vase huiuscemodi symbolice repraesentari poterat, quo aqua Nili percolata, iucunda demum salubrisque Aegyptiis reddebatur. Quodsi vero Numen Canobitarum antiquissimum, etiam ante Ptolemaeorum tempora, fuisset *Serapis*, * quod nihil absurdi inuoluit, multis tamen rationibus, ** proprio suo loco demonstrauimus, huius Numen ad Nilum omnino relatum fuisse, eoque vas tale Niliacum, ipsi ceu symbolum elegans et valde commodum, dedicari potuisse.

De Menuthi, vxore Canobi venditata.

§. 11. De *Menuthi*, vxore Canobi, verbum hic addendum putamus. Illius notitiam vni debemus EPIPHANIO, cuius §. 5. haec verba attulimus. *Canobus Gubernator Menelai, cum vxore sua Eumenuthi, ad Alexandriam sepulti prope littus, duodecimo ab vrbe lapide, diuino cultu consecrantur.* In graeco est, τȣ́τȣ γυνὴ Ἐυμενȣ̃θις. Scimus vero ex STEPHANO *Ethnicographo*, *** vicum fuisse iuxta Canobum, cui nomen Μένȣθις. Vicus hic videtur nomen accepisse a *Menuthi* Dea, si omnino talis in rerum natura extitit. Aut forte a vico nomen Diuinitati inditum erat, tanquam illius Numini tutelari. Non male igitur ABRAH. BERKELIVS, in notis ad illum Stephani locum, apud EPIPHANIVM legendum censet: καὶ ἡ τȣ́τȣ γυνὴ Μένȣθις, quam emendationem non possum non probare, vti nec ab eadem HOLSTENIVM alienum esse intelligo. Fuisse vero in vico *Menuthi*, Templum Numinis alicuius ei cognominis, ex eo colligere est, quod EPIPHANIVS † alio loco *mulieres* com-

 memo-

* Vide *Panthei* huius Lib. II. c. V. §. 4. 5.

** Lib. IV. c. III.

*** In articulo Μένȣθις.

† *aduersus haereses* Lib. III. p. 1093.

memoret, ἐν Μενουθίτιδος (lege Μενούθιδος) *in Templo Menuthis, quae furore correptae, pudoris sui ac modestiae obliuiscuntur.* Fuit igitur *Menuthis* Numen locale, in solo illo vico, cui et nomen forte dedit, cultum. Cur vero eam Canobo, Menelai gubernatori, vxorem iunxerit EPIPHANIVS, causam ipse dicat. Aliam tamen habuisse non videtur, quam quod *Menuthis* vicus, in quo Numini cognomini Sacra fiebant, a *Canobo* prope abfuerit. De Numine vero prorsus obscuro, et cuius praeter EPIPHANIVM, quenquam meminisse, non nouimus, alia haud addo, nisi quod ⲙⲉⲓ-ⲛⲟⲩϯ, *Mei-nuti*, Aegyptiis significet *amantem Dei*, aut *amantem Deorum*; ⲙⲏ-ⲛⲟⲩϯ, *Me-nuti* vero designare *Deum*, vel *Deam aquae*. Haec videtur vera esse nominis illius interpretatio.

CAPVT

* *

CAPVT V.

De Thoth, Hermete, seu Mercurio Aegyptiorum.

De Thoth, Aegyptiorum Mercurio, omnia sunt incerta. §. 1. Nomen huius Dei diuersimode effertur. Graeci eum interpretantur Mercurium. §. 2. De Patria eius admodum diuersa referuntur. § 3. Secundum plurimos fuit rex Aegypti. §. 4. Aegyptii perhibebant, Thoth suum fuisse virum diuinum, summa sapientiae laude inclytum. §. 5. Idem ex consensu omnium literas inueniſſe traditur. §. 6. Neque minus scientias fere omnes. §. 7. 8. Eam ob causam, viri quidam egregii censuerunt, Thoth non esse nomen viri; sed mere fabulosum, aut mysticum. §. 9. Re ipsa Thoth erat Numen symbolicum, cui adscribebatur, quicquid Sacerdotes ac Philosophi inuenissent, aut commentati essent. §. 10. Erat ergo Numen Sacerdotale, quod Sacerdotibus, eorumque Collegiis, inuentis ac scientiis praesidere credebatur. §. 11. Numen illud proprie erat Phthas, siue Vulcanus, a quo Sacerdotes se iactabant impelli, dirigi et inspirari. §. 12. Antiquissimis temporibus, quicquid a Philosophis inueniretur, aut componeretur, columnis inscribi solebat. § 13. Inprimis vero id fiebat in Aegypto. §. 14. Columnas suas, quibus Sacerdotes scientiarum inuenta inscribebant, referebantur ad Thoth, eiusque esse dicebantur. §. 15. Ex obseruatis consequi videtur, Sacerdotes per suum Thoth, mystice intellexisse columnas, quibus scientiae omnes inscribebantur, idque ex lingua veteri Aegyptiaca confirmatur. §. 16. Has vero columnas religioso prosecuti sunt cultu, illisque praefecerunt Vulcanum suum siue Phthan, quem ex eo cognominarunt Thoth. §. 17. Veteres tres, aut saltem duos, Aegyptiorum Mercurios, siue Thoth, commemorant, alterum literarum inuentorem, alterum restauratorem. §. 18. Id cum sententia nostra, §. 16. proposita, conciliatur. §. 19. De aetate qua duo Mercurii vixerunt. §. 20. De Scriptis Hermeticis. §. 21.

§. 1.

§. 1.

De Thoth, Aegyptiorum Mercurio, omnia incerta sunt.

Progredior nunc ad Numen Aegyptiorum *Thoth*, quod Graeci Ἑρμῆν, Latini *Mercurium* interpretantur. De eo nihil fere dici potest, in quo veteres inter se consentiant omnes, adeo omnia sunt incerta. Quaeritur, fueritne homo, an vero nomen eius sit tantum symbolicum, quod de reliquorum Deorum Aegypti nominibus asseruimus. Qui vero Thoth hominem fuisse contendunt, qui olim inter Aegyptios vixerit, eosque beneficiis insignitis ornauerit, in reliquis quae ad eum spectant, non magis inter se consentiunt. Nam et de patria, quae ipsum ediderit, et de tempore, quo vixerit, et de dignitate, quam in Aegypto gesserit, mira est veterum dissensio. Plerique etiam eum multiplicant, aut ex vno tres nobis exsculpserunt *Mercurios* Aegyptios. Si omnia, quae de eo aut veteres memoriae prodidere, aut recentiores etiamnum disputant, adferre, et pro merito discutere vellem, non dissertationem breuem; sed librum molis haud exiguae scribere me oporteret. Ne igitur laborem vanum, omnique fructu vacuum suscipiam, ea tantum in medium proferam, quae ad scopum mihi propositum inprimis conducent, et haec ipsa pro virili, vt potero, contraham.

Nomen huius Dei non vno modo effertur. Graeci eum interpretantur Mercurium.

§. 2. Numini illi, cuius interpretationem aggredimur, Aegyptii patrio suo sermone, nomen imposuerunt *Thoyth*, vel *Thoth*. PLATO veterum omnium, ex iis qui supersunt, antiquissimus, qui Dei huius meminerit, eum nuncupat *Theuth*. Nam de eo loquens in *Phil.* p. 156. Edit. graec. Basil. scribit: εἴτε τις θεὸς, εἴτε καὶ θεῖος ἄνθρωπος, ὡς λόγος ἐν Αἰγύπτῳ Θεῦθ τινα γένεσθαι λέγων. *Siue aliquis Deus, siue vero homo diuinus, vt fama fert in Aegypto, fuit ille Theuth.* Sic nomen scriptum legitur

gitur etiam in *Phaedro* p. 213. Sed plerique nomen hoc Θωὺθ, *Thoyth*, et nonnihil contractius, Θὼθ, *Thoth*, efferre solent. Pseudo-SANCHVNIATHON, in ficta, quam ipsi PHILO *Byblius* supposuit, *historia Phoenicica*, eum vocat *Taautum*, et de eo hoc addit: * Τάαυτος, ὃν Αἰγύπτιοι μὲν ἐκάλεσαν Θωὺθ, Ἀλεξανδρεῖς δὲ Θὼθ, Ἑρμῆν δὲ Ἕλληνες μετέφρασαν. *Taautus, quem Aegyptii Thoyth, Alexandrini vero Thoth nominant, Graeci autem* Ἑρμῆν, *id est Mercurium reddidere.* CICERO, vbi plures Mercurios enumerat, etiam nostri mentionem facit, Lib. III. *de Nat. Deor.* cap. 22. *Quintus Mercurius, qui dicitur Aegypto praefuisse, atque Aegyptiis leges et literas tradidisse. Hunc Aegyptii Thoyth appellant. Eodem nomine anni primus mensis apud eos vocatur.* Et notum est eruditis, primum Aegyptiorum mensem, lingua ipsis propria dici *Thoth*, ** quemadmodum Graeci Latinique nomen illud efferunt. In Coptorum vero libris manu exaratis, quos euolui, nomen istius mensis scribitur ⲐⲰⲞⲨⲦ, *Thouth.* LACTANTIVS ex CICERONE, quem et nominat, eadem repetit Lib. I. cap. 6. Plura non adfero. Satis ex his perspicitur, Numen illud, cuius molimur interpretationem, ab ipsis Aegyptiis, voce patria appellatum fuisse *Thoyth*, vel *Thoth*, idque Graecos omnes interpretatos esse et dixisse Ἑρμῆν, siue *Mercurium.*

§. 3. Patriam Mercurio huic non omnes eandem assignant. Pseudo-SANCHVNIATHON, Scriptor historiae, vti iactatur, Phoenicicae, *** facit eum

De Patria huius Thoth admodum diuersa referuntur.

* Apud EVSEBIVM, Praeparat. Euang. Lib. I. cap. IX. p. 31. fin. 32.

** Vide LINDENBROGII *notas* ad *Censorinum de die natali* cap. XVIII.

*** Apud EVSEBIVM, Praeparat. Euang. Lib. I. c. X. Vide inprimis p. 40.

eum popularem ſuum, id eſt Phoenicem, aitque, eum vna cum Saturno in *regionem Meridiei* (εἰς Νότȣ χώραν) id eſt Aegyptum, veniſſe. Refert Auctor *Chronici Paſchalis*, vel *Alexandrini*, traditionem aliam, * ſecundum quam *Mercurius* gente fuit Italus, ac in Italia etiam ſub nomine *Fauni* regnauit: poſt aliquod vero tempus, relicta Italia, in Aegyptum conceſſit, ibique regno potitus eſt. CICERO, neſcio quo praeeunte, eum transfert in Graeciam. Etenim perhibet, ** eum *coli a Pheneatis, interemiſſe Argum, ob eamque cauſam in Aegyptum profugiſſe ——— eumque Aegyptios Thoth appellare.* Quid opus eſt plura eandem in rem congerere? Cum vero extra omnem dubitationis aleam poſitum ſit, ipſos Aegyptios Thoth ſuum, tanquam indigenam regionis ſuae, ſibi vindicare, non eſt, quod in eadem cauſa, alios potius audiamus, praeſertim tanta, tamque immani diſcordia, inter ſe laborantes.

Secundum plurimos Thoth rex fuit Aegypti.

§. 4. Ex iis quae modo attulimus, perſpici iam potuit, fuiſſe, qui eum in Aegypto regnaſſe, tradiderint. SANCHVNIATHON namque fictitius, non modo narrat, eum cum Saturno in Aegyptum veniſſe; ſed *** addit etiam, *Saturnum eum Aegypti vniuerſae regem creaſſe.* Et ex *Chronico Paſchali* retulimus §. 3, traditionem, iuxta quam, *ex Italia profugus, in Aegyptum peruenit, vbi poſt Meſtrem* (i. e. *Miſraim*) *Chami ſobolem, cuius tempore aduenerat, regno potitus eſt.* Id ERATOSTHENES ipſe, in laterculo regum Thebaeorum Aegypti, dicere viris doctiſſimis viſus eſt. Is enim primum Aegypti regem *Menem* appellat, quod etiam alii plurimi affirmant. Et hunc *Menem* eſſe aut *Chamum*, aut filium

* *Chronicon Paſchale* p. 44. Edit. Pariſ.
** *de Natura Deor.* Lib. III. c. 22.
*** Vbi ſupra.

filium eius *Misraim*, concors eſt pene omnium ſententia. *Meni* vero idem ſucceſſorem dat *Athothen*, quem graece interpretatur Ἑρμογενῆ, *Mercurio genitum.* Hunc * MARSHAMVS habet pro ipſo *Thoth*, vel Mercurio Aegyptiorum, calculum ſententiae huic adiiciente ** SAMVELE SCHVCKFORDIO, qui praeterea hariolatur, fuiſſe hunc *Thoth*, illum Miſraimi filium, quem hiſtoria Moſaica *Pathruſim* nuncupat, *Geneſ.* X. 14. Verum, vt quod res eſt dicam, ego haec probare nulla ratione poſſum. Nam *Menem* veterum, eſſe *Miſraimum* Scripturae, non facile mihi quiſquam perſuadebit, cum *** tot rationes huic ſententiae obeſſe videam. Et ſi vel liberaliter largirer, *Menem* ERATOSTHENIS, eſſe *Miſraimum* Moſaicum, ne ſic quidem confici poſſet, filium huius *Athothem*, eſſe celebratum illum tot hominum ſermonibus *Mercurium* Aegyptiorum. Nam non dicitur ille *Thoth*, vel *Thoyth*, verum *Athothes*, idque ipſe ERATOSTHENES interpretatur Ἑρμογενῆ, *Mercurio natum.* Et profecto *Ha-Thoth* ſignificat *Mercurialem*, vel qui ad *Mercurium*, ſeu generatione, ſeu alio quocunque modo pertinet. Id tamen ex eo diſcimus, *Thothum*, quiſquis demum ſit, antiquitatis eſſe vltimae, et in ipſis initiis conditi regni Aegyptiorum, iam floruiſſe. Hinc in *Dynaſtiis* MANETHONIS tradi vidimus, † primum *Thoth*, Diluuio extitiſſe antiquiorem, quod de diluuio Noachico intelligendum eſſe, omnia clamant. Nempe nihil eo antiquius norant.

§. 5. Verum PLATO, qui id in ipſa Aegypto, ex peruetuſta traditione hauſiſſe videtur, *Thothum* nobis *Aegyptii tradiderunt, Thoth*

* in *Canone Chronico* p. 34.
** *Hiſtoire du Monde* T. I. p. 215.
*** Vide PERIZONII *origines Aegyptiacas* cap. V. p. 65. 66.
† Apud SYNCELLVM in Chronograph. p. 40. Vide infra §. 14.

fuisse virum diuinum, et ter maximum, summa sapientiae laude inclytum.

nobis repraesentat tanquam Deum, aut virum diuinum, maxima sapientiae gloria inclytum, ac scientiarum praestantissimarum inuentorem, §. 2. Ait quoque eum floruisse, * dum in Aegypto summae rerum praeesset *Thamus*. Suspicor autem, hunc esse illum ipsum, qui Meni in regno Aegypti successit, quique ERATOSTHENI, quod vidimus §. 4, *Athothes* audit. Ceterum laus illa rarae sapientiae ac doctrinae, qua semper *Thoth* in Aegypto illustris fuit, effecit, vt, saltem ** a MANETHONIS tempore, cognomine Τρισμεγίστου, *ter maximi* condecoraretur. Reperias illud etiam *** in fragmento SANCHVNIATHONIS, Scriptoris, si Diis placet, antiquissimi. Et de eodem LACTANTIVS scribit Lib. I. c. 6. *Qui tametsi homo fuit, tamen antiquissimus omni genere doctrinae: adeo vt ei multarum rerum et artium scientia, Trismegisto cognomen imponeret.* Neque illud ignorauit MARTIALIS, vt qui ipsum sic compellet, Lib. V. Epigr. 24. vel 25.

Hermes omnia solus, et ter maximus.

Solent cognomen idem praeferre Scripta, quae *Mercurio* huic tanquam auctori tribuuntur, quos tamen, certe plerosque Christiani Scriptores orbi obtrusêrunt, et quidem Gnosticorum deliriis imbuti. Alii traditionem hanc, de *Thotho*, Philosophorum Aegypti omnium et primo, et maximo, sic incrustarunt, vt perhiberent, eum **** siue *Saturno*, siue, vt alii, † *Osiridi*, a secretis et Epistolis fuisse. Neque desunt, qui tradiderint, †† eum, postquam mu-

* in *Phaedro* p. 213.

** SYNCELLVS in *Chronographia* p. 40.

*** Apud EVSEBIVM, Praepar. Euang. Lib. I. c. X. p. 36.

**** SANCHVNIATHON apud EVSEBIVM, vbi supra p. 36.

† DIODORVS *Siculus* p. 14. 15.

†† SANCHVNIATHON, vbi suprà p. 36. et 39. SCHVCKFORD histoire du Monde To. I. p. 230.

munere hoc aliquamdiu functus esset, ad regnum tandem peruenisse.

§. 6. Id vero magno consensu testantur veteres omnes, Aegyptium huncce *Thoth* inuenisse literas. Testem huius rei habemus ipsum PLATONEM, qui id in Aegypto a Sacerdotibus accepisse videtur. Ait autem is, * *Thoth* hunc literas inuenisse, ac vocales a consonantibus, mutasque a liquidis discreuisse, vnde merito Deus, aut certe vir diuinus dicendus sit. Et idem hoc, ** plurimi alii perhibent. Sunt inter eos, qui de *Thoth* hoc affirmant, qui contendant, eum literas in vniuersum inuenisse, earumque vsum primum inuexisse. Ita certe sensit PLATO, eaque videtur esse opinio apud veteres communiter recepta. Pseudo-SANCHVNIATHONIS ea de re verba magnificum quid sonant. *** *Taautus*, inquit, *omnium, qui lucem hanc aspexerunt, primus literas inuenit, ac scribendorum commentariorum auctor fuit.* Alii hanc inuentionis laudem ad solas Aegyptiorum literas, restringere videntur. Eos inter est PLVTARCHVS, cuius verba a KIRCHERO perperam accepta, ideo apponam, vt explicare possim. Sic autem illa concipiuntur. † Ἑρμῆς λέγεται θεῶν ἐν Αἰγύπτῳ γράμματα πρῶτος εὑρεῖν. διὸ καὶ τὸ τῶν γραμμάτων Αἰγύπτιοι πρῶτον Ἶβιν γράφουσι, οὐκ ὀρθῶς κατά γε τὴν ἐμὴν δόξαν. ἀναύδῳ καὶ ἀφθόγγῳ προεδρίαν ἐν γράμμασιν ἀποδόντες. Quae latine hunc in modum reddenda sunt. *Mercurius primus Deorum, in Aegypto traditur inuenisse*

Idem ex consensu omnium, literas inuenisse traditur.

* In *Philebo* p. 157. Adde eiusdem *Phaedrum* p. 213.
** CICERO de Nat. Deor. Lib. III. c. 22. PLINIVS Lib. VII. c. 56. ARNOBIVS Lib. IV. p. 135. Sic et DIODORVS p. 14.
*** Apud EVSEBIVM *Praeparat. Euang.* Lib. I. c. IX. p. 31.
† *Sympofiac.* Lib. IX. Quaest. 3. p. 738.

uenisse literas. Itaque Ibin signum primae literae fecerunt Aegyptii: non recte quidem meo iudicio, literae mutae primum deferentes locum. Non nego, haec in versione vulgata, obscurum quid sonare, quare non miror, * KIRCHERVM, qui illi inhaesisse videtur, in percipiendo PLVTARCHI sensu aberrasse. Aegyptii nempe, vt in fingendis etiam literis, memoriam Mercurii honorarent, primae literae signum voluerunt esse Ibidem, quae est ales Mercurio sacra. Perhibebant autem Aegyptii, ** ibidem rostrum suum sub pectus, in pennas recondentem, figuram referre trianguli aut cordis. Id etiam *** in gemmis quibusdam antiquis, distincte depictum, luculenter cerni potest. Eaque de causa, Aegyptii † cor designaturi, Ibidem pingere solebant. Sed quaenam est illa Aegyptiorum litera prima, Ibidis figuram referens? KIRCHERVS existimabat, literam hanc esse A, quippe quae cordi inuerso, aut triangulo absimilis non esset. Verum non attendit ad PLVTARCHI verba modo allata, quae sane in versione vulgata latina auctoris sui mentem non referunt. Id autem significat PLVTARCHVS, Aegyptios inter literas, locum primum, haud recte, dedisse *literae mutae.* Literam igitur illam, cuius signum erat Ibis, liquet fuisse mutam, quod literae A non conuenire, quiuis intelligit, quippe quae vocalis sit. Difficultatem hanc soluet MARTIANVS CAPELLA, cuius idcirco verba e Lib. II. p. 42. adscribam. *Erat in medio auis Aegyptia, quae Ibis memoratur, ab incolis. —— Ipsa vero Ibis praenotatum gerit nomen mensis cuiusdam Memphitici.* Vt

* Vide eius *Prodromum Coptum*, p. 235.

** PLVTARCHVS Sympos. Lib. IV. Quaest. 5. p. 670. AELIANVS de Animal. Lib. X. c. 29.

*** Vide KIRCHERVM loc. cit. CHIFLETII Gemmas Abraxeas num. 16.

† HORAPOLLO Hieroglyph. Lib. I. c. 36.

Vt vero haec diſtinctius intelligantur, tenendum eſt, quod iam monuimus, * *Ibidem auem* Mercurio ſingulariter dilectam et conſecratam fuiſſe, vnde poſtea Graeci finxerunt, ** *Mercurium* Aegyptiorum, ſiue *Thoth*, rabiem Typhonis euaſurum, Ibidis induiſſe figuram. Hinc iam diuinare licet, quiſnam ſit menſis ille Memphiticus, cuius nomen praenotatum gerit Ibis. Eſt nempe primus menſium anni Aegyptiorum, qui idem plane cum ipſorum Mercurio nomen gerit, nempe *Thoth*. Vide §. 2. Huius nomen praenotatum gerit Ibis, quia vbi roſtrum abſcondit in pennis, quas ſub pectore habet, figuram repraeſentat cordis, aut trianguli, aut literae Θ, quae eſt prima litera nominis Θωὺθ, quo Aegyptii et Mercurium ſuum, et primum totius anni menſem deſignabant. Locum hunc MARTIANI CAPELLAE, quem nunc excuſſimus, egregie illuſtratum videmus in *Tabula Bembina*. In illius enim Segmento ſecundo, locum fere medium occupat, *** *imago ſedens, cui appoſitum eſt Ibidis caput*, eaque in Editione Amſtelodamenſi *Friſii*, litera X, inſignitur. PIGNORIVS in illius Tabulae expoſitione, arbitratur, imagine illa deſignari *Iſidem*; verum in eo fallitur. Subindicat enim Aegyptiorum *Thoth*, ſiue *Mercurium*, cui ales illa, vt diximus, perdilecta ſacrataque erat. Et cum hanc imaginem, ſubſequatur continuo ſymbolica alia, † quae *Sothin*, id eſt

L 2

* PLATO in *Phaedro* p. 212. fin. AELIANVS de Animal. Lib. X. c. 29. PLVTARCHVS Sympoſ. p. 738. HORAPOLLO Hierogl. Lib. I. c. 10. et 36.

** OVIDIVS Metamorph. Lib. V. v. 330. ANTONINVS LIBERALIS Fab. XXVIII. HYGINVS Poët. Aſtron. Lib. II. c. 28.

*** Ita PIGNORIVS in *expoſitione Menſae Iſiacae*, p. 40.

† Ea de re dixi Lib. I. cap. III. §. 14. Adde Lib. IV. cap. II. §. 21.

eſt principium anni, adeoque primum diem menſis *Thoth* innuit, ſatis iam perſpici poterit, figuram illam Mercurialem, capite Ibidis inſignem, *praenotare*, vt loquitur CAPELLA, vel praeſignificare *Thoth*, menſem Memphiticum, iam iam imminentem. Ex his igitur, quae paulo prolixius diſputauimus, conſequi manifeſtum eſt, literam, quae Ibidis figuram refert, quamque veteres Aegyptii, in literarum ordine, primum locum ſeruare volebant, eſſe, Θ, et literam hanc in antiquiſſimo Aegyptiorum Alphabeto, figura ſua, acceſſiſſe ad formam graeci Θ. Num vero hoc de primo *Thoth* intelligi poſſit, atque temporibus antiquitatis vltimae conueniat, ex ſequentibus diiudicari poterit.

Neque minus ſcientias propemodum omnes.

§. 7. Quomodocunque vero res iſta ſe habeat, Aegyptii huic ſuo *Thoth*, praeter inuentionem literarum, ſcientiarum quoque tantum non omnium liberaliter adſcribebant, vt igitur *Thoth*, non hominis; ſed doctrinae nomen fuiſſe, totumque ſcientiarum omnium vaſtum ambitum deſignaſſe videatur. Nam ſi veteribus credimus, * *communem loquelam articulatim diſtinxit, rebusque multis nomen primus indidit.* Ad haec ** *numeros* quoque rerumque menſuras excogitauit et *artem Arithmeticam* digeſſit. Factum hinc eſt, vt cum Aegyptii rerum harum inuentionem et ſcientiam Mercurio ſuo adſcriberent, eandem quoque *** ad Ibidem, volucrem ipſi conſecratam, transferrent. Aſſerebant porro de *Thoth* ſuo Aegyptii, quod **** *Geometriam* quoque, ſcientiam ſibi perneceſſariam, ac inſuper ſcientiam

* DIODORVS p. 14.
** PLATO in *Phaedro*, vbi ſupra. STOBAEVS Eclog. Phyſic. p. 2.
*** CLEMENS *Alexandr.* Stromat. L. V. p. 567.
**** PLATO in *Phaedro* loc. cit. DIODORVS p. 73.

tiam * *Aſtronomicam*, non minus atque vaniloquentiam *Aſtrologicam* adinueniſſet. Et extabant olim libri plurimi, ſuperſuntque hodie nonnulli, praeceptis Aſtrologicis referti, ab impoſtoribus contexti, qui tamen illis venerabile *Hermetis*, ſiue *Mercurii* nomen praefixerunt. Dicebant praeterea Aegyptii, huncce *Mercurium*, ſiue *Thoth*, ** *vocum* quoque *harmonias et naturas primum obſeruaſſe*, ac *** *lyram* ad haec excogitaſſe. Neque minus idem doctrinam de actionibus recte, iuſte, et pie inſtituendis, in Aegypto tradidit. Veteres certe teſtantur, eum **** *Aegyptiis leges tuliſſe*. Et nouimus ſane † leges de iuſtitia et iure, quibus Aegyptii vtebantur, ad ipſorum *Mercurium*, ceu verum auctorem relatas fuiſſe. Inter *libros* etiam *Mercuriales*, Sacerdotum cuſtodiae concreditos, quosque illi plane ediſcebant, erant †† *libri de Legibus*, quos AELIANVS videtur voluiſſe deſignare, ††† vbi commemorat *τὰ τοῦ Ἑρμοῦ νόμιμα*, quod vertere poſſis, *corpus iuris et legum Mercurii*. Verum eidem quoque omnem de Deo rebusque diuinis ſcientiam in acceptis ferebant. Credebatur ipſe †††† doctrinam de Deo in formam artis redegiſſe, inque certum ordinem methodice digeſſiſſe, ac praeterea * cultum Deorum, et rationem ſacrificiorum totam ordinaſſe, idque

L 3 ſatis

* PLATO, vbi ſupra. DIODORVS p. 14. ARNOBIVS Lib. II. p. 92.
** DIODORVS p. 14.
*** DIODORVS loc. cit. PLVTARCHVS de Iſ. et Oſir. p. 373.
**** CICERO, vbi ſupra. LACTANTIVS Lib. I. c. 6.
† DIOGENES LAERTIVS in Prooem. hiſt. Philoſ. §. 11.
†† CLEMENS *Alexandrinus* Stromat. Lib. VI. p. 634.
††† Var. Hiſt. Lib. XIV. c. 34.
†††† PHILO BYBLIVS, apud EVSEBIVM Praep. Euang. Lib. I. c. X. p. 40.
* DIODORVS p. 14.

ſatis teſtantur * *libri Mercuriales*, quos Sacerdotes ſollicite cuſtodiebant, ſecundum quorum praeſcripta, ipſis incumbebat, omnia quae ad religionem, cultumque Deorum ſpectabant, curate peragere.

Quod porro illuſtratur.

§. 8. Ex his igitur, quae veteres de Aegyptiorum *Thoth*, ſiue *Mercurio* referunt, ſatis intelligi poteſt, omne quicquid doctrinae aut ſcientiae nomen mereri viſum eſt Aegyptiis, id huic Deo, ſcientiarum inuentori et conditori, attributum fuiſſe. TERTVLLIANVS igitur, omnis Antiquitatis egregie peritus, ** *Mercurium illum Triſmegiſtum, magiſtrum omnium Phyſicorum* vocare non dubitauit. Quoniam vero doctrina de rerum natura, olim apud gentes pleraſque, certe cultiores, et artium ſtudiis expolitas, *** fundamentum fuit omnis Theologiae, ſequitur, ipſi deberi, quicquid Theologi vetuſtiores de Deo rebusque diuinis, populis tradiderunt ac praeceperunt. Et vt omnia paucis complectar, **** *Sacerdotes* Aegyptii *aſſeuerabant*, *ſcientias*, *diſciplinas*, *ac artes omnes inueniſſe Mercurium*, ſiue *Thoth*. Has AELIANVS vocat † τῦ Ἑρμῦ τὰ νοήματα, *Mercurii ſcientias et placita.* Paulo vberius id explicat, auctor Anonymus *Librorum* XV. *Hermaicorum*, ſiue *Mercurialium*, Athenis olim editorum, apud quem Sacerdos aliquis introducitur, hunc in modum diſputans. †† *Vt igitur ad ſimiles progrediamur, numquid audis, noſtratem Herculem Aegyptium, vniuerſam terram in tractus et portiones diuiſiſſe, funiculo rura dimenſum eſſe, foſſas ad irrigationes duxiſſe*,

* CLEMENS *Alexandrinus* p. 633. 634.
** aduerſus Valentinianos, cap. XV.
*** Videri poſſunt *Prolegomena* noſtra, §. 45.
**** DIODORVS p. 41.
† *Var. Hiſt.* Lib. XII. cap. 4.
†† Apud CYRILLVM *Alexandr.* Lib. I. adu. Iulian. p. 30.

duxisse, leges posuisse, * *et regiones ab iis denominasse, constituisseque contractus ac conuentiones, nouissime vero de singulorum siderum exortu accurate disseruisse, ac herbarum etiam naturam ac indolem indagasse: nec non numeros ac computationes excogitasse, ac Geometriam denique et Astronomiam, vti et Astrologiam, Musicam ad haec, totamque Grammaticam a se inuentam tradidisse.* Quid de homine dicendum putabimus, qui primus omnium harum rerum ideam concipere, qui eas polire, digerere, perficere, et in artis formam redigere potuit? Mirum non est, si talis homo vnquam fuit, eum a superstitiosis creaturarum cultoribus ipsi Deorum suorum choro additum, aut certe viris diuinis, omniumque Seculorum admiratione ac veneratione dignis, annumeratum fuisse. Haec ceteroquin Aegyptiorum de Mercurio suo, scientiarum omnium inuentore, persuasio, transiit quoque in eorum genethliacam, ex cuius praeceptis haec tradit IVLIVS FIRMICVS, *Mathes.* Lib. III. c. 8. *Mercurius in parte horoscopi partiliter constitutus, in his quibus gaudet signis, in diurna genitura, faciet Philosophos, grammaticae artis magistros; geometras, coelestia saepe tractantes, — aut sacrarum literarum peritos facit.*

Eam ob rationem viri egregii censuerunt; Thoth non esse nomen viri, sed mere fabulosum, aut mysticum.

§. 9. Cum igitur in propatulo sit, hinc quidem, de patria, aetate, ac dignitate nostri *Thoth,* omnia incertitudine laborare mira, illinc vero, huic ipsi attribui, quae ab vno homine proficisci omnino non potuerunt, quippe quae complures, sociata opera, aut in curriculo eodem, sibi inuicem succedentes, praestare vix possint, non est quod valde mirer, viros ingenii perspicacis, variaque doctrina ornatos, ancipites in hoc argumento haesitasse, et in sententias admodum diuersas distractos fuisse. Olim qui-

* Excidit hic aliquid e Textu, quod sic fere possis supplere, *vrbes condidisse.*

quidam in eam incidere cogitationem, Aegyptium *Thoth*, * solo tantum hoc nomine peregrino, non autem re ipsa, ab *Henocho* Patriarcha distinctum esse. Alii ex veteribus, in *Hermete*, seu *Thoth* Aegyptio, ** *Mosen* legislatorem Hebraeorum latere, eorumque sententiae veritatis speciem pro virili conciliare annisus est vir illustris; sed in his rebus nimis ingeniosus, HVETIVS, cuius conatus neminem latent. Alia nunc tacitus praetereo. Sed eorum sententiam omittere non possum, *** quibus *nomen* Aegyptii *Thoth*, vel *Hermetis Trismegisti*, *totum fabulosum*, *seu potius mysticum esse videtur*, *quo non homo aliquis*, *qui vere in his terris aliquando vixerit*, *familiarisque genii adminiculo*, *ita eminuerit*, *veluti de Hermete ex quorundam opinione refert Ammianus Marcellinus Lib.* XXI. *cap.* 14. *sed Deus ipse, siue diuinae sapientiae vis significetur*, —— *cuius nomine sapientissimos quosque Aegyptiorum*, *quaeuis scripta ac reperta sua commendasse*, *Iamblichus autor est*, *in quam sententiam auctor Asclepii dialogi*, *qui sub Hermetis secundi ambulat nomine*, *auum suum laudat*, *tanquam Deum aliquem*, *Mercurium maiorem*, *patrem consilii*, *omniumque κατηχητήν*. Sententia haec semper mihi perplacuit, parumque a vero abesse visa est. Et mihi, ea de re cogitanti, cogitationes his persimiles in mentem venerunt, quas nunc dilucidius exponam.

Re ipsa Thoth Numen erat symbolicum, cui adscribebatur,

§. 10. Si nempe rem hanc ab omni parte versemus, ac diligenter excutiamus, facile apparebit, *Thoth* Numen aliquod fuisse symbolicum, cuius nomini adscribebatur, quicquid in literis et disciplinis esset

* ABVLPHARAIVS hist. Dynast. p. 6. 7.

** ARTAPANVS apud EVSEBIVM Praep. Eu. L. IX. c. 27. EVSTATHIVS in Hexaëm p. 82.

*** CLVVERIVS et CONRINGIVS, in FABRICII Biblioth. Graec. Vol. I. p. 47.

esset inuentum, etsi re ipsa ex ingenio et calamo Sacerdotum ac Philosophorum in Aegypto, esset profectum. Et id quidem conceptis verbis testatur IAMBLICHVS, in ipso initio librorum *de Mysteriis Aegyptiorum*, cuius locum proinde adscribo, id fere sonantem. *Deus eloquentiae praeses Mercurius, olim recte existimatus est, Sacerdotibus omnibus esse communis; quique verae de Diis scientiae praeest, vnus est idemque in vniuersis. Quare et nostri maiores, suae sapientiae inuenta, illi dedicabant, propria sua commentaria omnia Mercurii nomine inscribentes.* Haec autem loquitur Sacerdos Aegyptius, nomine *Abammon* (quasi dicas Sacerdotem Dei Ammonis,) sub cuius nomine IAMBLICHVS librum suum conscripsit. Ex eo igitur liquet, re ipsa non fuisse aliquem *Thoth*, tot voluminum auctorem, qui literarum vsum inuexerit, quique scientias plurimas, inuenerit, expoliuerit, perfecerit; verum Sacerdotes et Philosophos, Numini cuidam *Thoth* in acceptis tulisse, quicquid aut ipsi inuenissent, aut ordinassent, ac praecepissent, aut denique literis mandassent. Hinc iam stupendus ille et vere incredibilis librorum Hermeticorum numerus. THOMAS GALEVS vir doctissimus, ad locum IAMBLICHI modo citatum, egregia plurima obseruat, eo spectantia, illisque tandem haec subiungit, quae praetermittere nolim. „Galenus Lib. I. contra Iulianum cap. I. notat, in Aegypto, quicquid in artibus fuerat inuentum, probari oportuisse a communi consessu eruditorum; tum demum sine auctoris nomine inscribebatur columnis, et in adytis sacris reponebatur. Hinc tantus librorum Mercurio inscriptorum numerus. —— Imitati sunt hoc Pythagoraei. Omnia sua inuenta Pythagorae nomine insigniebant, sua subtrahentes. —— De Pythagoraeis audi Proclum in Timaeum. Τὴν κοινωνίαν ἠσπά-

quicquid egregii Sacerdotes ac Philosophi inuenissent, et commentati essent.

„ζοιτο τὴν ἐν ταῖς εὑρέσεσι τῶν δογμάτων, καὶ „τὰ ἑνὸς συγγράμματα, κοινὰ πάντων ἦν.„ Haec ille. Quae quantopere faueant iis, quae nunc edisserturus sum, lectoris iudicio relinquo.

Erat ergo Numen Sacerdotale, quod Sacerdotibus, eorumque Collegiis, inuentis, ac scientiis praesideret.

§. 11. Ex omnibus obseruatis sponte consequitur, *Thoth* proprie fuisse Numen Sacerdotale, quod Sacerdotibus, eorumque Collegiis, omnibus itidem eorum inuentis, ac scientiis cunctis praeesse crederetur, cuique omnia ad vtilitatem Reipublicae, Religionis atque Scientiarum, solerter excogitata, Scripta denique omnia eximia, et laude aliqua digna, tanquam auctori vni et vero, in acceptis ferrentur. Hic autem duo nonnihil vberius disquirenda, et distinctius explicanda esse censeo, primo quidem, quodnam proprie Numen illud fuerit, quod sibi praeesse Sacerdotes dictitabant, et ad quod scientias omnes, omnesque suos commentarios, tanquam ad legitimum auctorem retulerint. Deinde examinandum sumam, quanam de causa Numen illud *Thoth* appellari placuerit. Haec enim accurate euoluta et explicata, toti huic argumento lucem non spernendam inferent.

Numen illud erat proprie Phthas, siue Vulcanus, a quo in excogitandis et amplificandis scientiis, videri volebant, impulsi, directi, et inspirati esse.

§. 12. Numen illud, quod Sacerdotum Collegiis, ac scientiis omnibus praeerat, et a quo scientiae omnes et proficisci et perfici credebantur, erat ipse *Phthas*, *Vulcanus* Aegyptiorum, Spiritus infinitus, rerum omnium creator et conseruator, ipsorumque Deorum pater ac princeps, de quo Lib. I. cap. II. copiose disseruimus. *Tradebant* namque * *Aegyptii, Vulcanum Nili filium fuisse, qui Philosophiae aperuerit principia, cuius antistites Sacerdotes ac Prophetae appellantur.* Vides *Vulcano* Aegyptio idem plane tribui, quod *Mercurio* communiter adscribi consueuisse, tot veterum testimoniis euicimus. *Vul-*

* Apud DIOGENEM LAERTIVM, in principio hist. Philos.

Vulcanus iuxta Aegyptios Philoſophiae verus erat auctor. Eas credebatur inueniſſe, iisque praeeſſe ſcientiis, quas Sacerdotes profitebantur. Ea de cauſa videmus *Vulcanum* illum nobis etiam repraeſentari, * vt *Legislatorem Aegyptiorum*, quod tamen *Mercurio* proprium fuiſſe, teſtantur veteres omnes, allati §. 7. Hunc nempe *Vulcanum*, vel *Phthan*, ** Spiritum infinite perfectum, et omnia in hoc vniuerſo permeantem atque viuificantem, Praeſidem ſibi elegerant Sacerdotes, et huic, quicquid in ſcientiis egregii praeſtabant, tanquam auctori attribuebant, vt viderentur in omnibus, quae in commodum religionis et reipublicae meditarentur aut molirentur, iis praeſertim, quae ad perpetuam rei memoriam literis conſignabant, ab ipſo Numine Principe impulſi, directi, ac inſpirati eſſe. Nihil dico, quod non cum doctrina, perſuaſione, et praxi vetuſtorum in Aegypto Sacerdotum, plane conueniat. Credebant enim illi, aut certe alios credere volebant, ſibi Sacra Diis ſuis rite et pie facientibus, ſatis arctum cum ſupremo Numine intercedere commercium, quod vocabant *viſionem Dei*, In *Apophthegmatibus Patrum* ea de re haec leguntur. *** *Sacerdos gentilium*, in Aegypto, *deſcendens aliquando in Scetin, venit ad cellam meam, ibique pernoctauit. Videns autem Monachorum viuendi rationem, ait mihi: Ita agentes, nihilne CONSPICITIS A DEO VESTRO? Dico, nihil. Excipit Sacerdos: Certe nobis ſacrificantibus Deo noſtro, NIHIL ILLE A NOBIS ABSCONDIT; SED SVA MYSTERIA REVELAT.* Hoc ſubinnuit CHAEREMON, Sacerdos Aegyptius, quando teſta-

* EVSEBIVS in Chronico graeco Scaligeri p. 7.
** Vide ſupra Lib. I. cap. IV. §. 7.
*** In COTELERII *Monumentis Eccleſ. Graecae*, To. I. p. 582.

testatur, * Sacerdotes suae gentis, omnibus aliis rebus et negotiis penitus renuntiare, seque totos tradere τῇ τῶν θείων θεωρίᾳ, καὶ θεάσει, *rerum diuinarum cognitioni, Deorumque visioni.* Et mox addit, ipsos ἀεὶ συνεῖναι τῇ θείᾳ γνώσει καὶ ἐπιπνοίᾳ, *semper deorum cognitioni et afflatui vacare.* Eos etiam in mente habuit IVLIVS FIRMICVS, vbi Lib. III. *Mathes.* cap. 8. scribit: *Mercurius in parte horoscopi partiliter constitutus, —— faciet Philosophos, —— aut qui ad hoc apti sint, vt deorum possint praesentiam intueri, aut sacrarum literarum peritos facit.* Nec omittere hic possum ista MICHAELIS PSELLI. ** *Aegyptii, vt ferunt, vel farro, sic enim vocant, oculos oblinentes, vel thuris liquore, vel bdellio: Assyrii vero, tesseris quibusdam, infandisque nominibus, mysticisque literis, in Sacerdotalibus bracteis, se ipsos sanctificantes, substratum illud incorporeis copiis lumen perspexerunt.* A pluribus in hoc argumento congerendis prudens abstineo. Satis ex iis, quae in medium attulimus, intelligere datur, Sacerdotes Aegyptiorum, post rite et legitime instituta quaedam sacrificia, persuasum habuisse, se videre Deum, afflatumque eius excipere, vel sibi ab eo reuelari mysteria. Hinc tanto fidentius huic diuino reuelationis afflatui, adeoque Deo ipsi, cogitationes suas, de rebus diuinis, adscribere potuerunt. Credidissem equidem, talem persuasionem, antiquioribus Aegyptiorum Sacerdotibus incognitam, tum demum homines inuasisse in Aegypto, postquam Philosophia et Theologia Graecorum, Pythagoraeo-Platonica recentior, et cum hac, doctrina quoque illorum Philosophorum Theurgica, in regione illa obti-

* Apud PORPHYRIVM, Lib. IV. *de Abstin.* §. 6. vel p. 361. Edit. Lugdun.

** In GREGORII *Nazianzeni* Orat. XLII. Operum To. II. col. 1132.

obtinuit, nisi istius rei vestigia, in historia Aegyptiorum antiquiori deprehendissem satis luculenta. Refero huc, quod a MANETHONE memoriae mandatum legimus, * *Amenophin cupiuisse Deorum visione frui, quod etiam contigisset Horo, vni eorum, qui ante se imperium tenuerint.* Sic in fabulis Sacerdotalibus perhibebatur etiam, ** *Herculem aliquando videndi Iouis ingenti desiderio incensum fuisse.* Equidem dubitari non potest, quin hae fabulae, ex doctrina Sacerdotum physiologica explicari debeant; verum supponunt tamen et hancce eorundem persuasionem, Deos piis cultoribus, se conspiciendos praebere, et quicquid scitu necessarium, aut vtile est, ipsis petentibus reuelare. Verosimilius itaque longe est, persuasionem hancce, ab Aegyptiis, aliisque Orientalibus, ad Philosophos Graecos peruenisse, qui postea *de visione Dei*, multa discipulis suis tradidere. Ex iis quae hic disseruimus, liquere etiam potest, cur, quod in superioribus iam monuimus, cultus Numinis huius popularis, procedente tempore paulatim neglectus et fere obliteratus, solis Sacerdotibus derelictus fuerit.

Quicquid antiquitus a Philosophis egregie inuentum aut compositum erat, solebat inscribi columnis.

§. 13. Videndum nunc, quamobrem Sacerdotibus placuerit, *Vulcani* Numen, quatenus scientiis omnibus praeesset, *Thoth* appellare, quidque nomen hocce significet. Qua de re, etsi sperare vix audeam, lectoris assensum me impetraturum esse, sententiam meam tamen libere et candide exponere pergam. Hic iam primo obseruari velim, temporibus vetustissimis, quicquid memoriae mandandum, literisque consignandum erat, id omne in στήλαις, siue *columnis*, id est lapidibus et marmoribus, fuisse insculptum. De *Stelis* multa reperiuntur apud veteres; sed non intelliguntur columnae proprie sic dictae;

* Apud IOSEPHVM Lib. I. *adu. Appion.* T. II. p. 460.
** HERODOTVS Lib. II. cap. 42.

dictae; verum lapides, vt plurimum quadrati, arte politi et leuigati, quibus inscribi aliquid poterat. Ita vocem hanc explicat *Scholiastes Sophoclis* vetus ad *Electram* v. 722. vel p. 56. Edit. Cantabrig. Στῆλαι, κυβοειδεῖς λίθοι, ἐπιγράμματα τινῶν ἔχοντες. *Stelae dicuntur lapides formae quadratae, in quibus res memoratu dignae inscribuntur.* Si apud nos IOSEPHI auctoritas valet, vsus huiusmodi columnarum, ipso diluuio antiquior extitit. * *Sethus* enim *Patriarcha, ne sapientia et inuenta Astronomica ex hominum memoria elaberentur, et antequam venirent in notitiam, interciderent (cum rerum omnium interitum fore, alterum quidem ignis vi, alterum vero per violentiam et multitudinem aquarum, praedixisset Adamus) columnis duabus extructis, vna quidam ex latere, altera vero ex lapidibus, inuenta sua vtrique inscripserunt. Vt si inueniret lateritiam euersam iri per imbrium vim, lapidea superstes, ostenderet hominibus Astronomica inscripta, simulque indicaret, et lateritiam ab illis positam fuisse. Manet autem hodieque in Terra Siriad,* κατὰ γῆν τὴν Σιριάδα. Similia fere quidam etiam de *Chamo*, Noachi filio, veteris prodiderunt. ** *Quantum enim antiquae traditiones ferunt, Cham filius Noae, qui superstitionibus, et sacrilegis ac profanis fuerat artibus institutus, sciens, nullum se posse super his memorialem librum in arcam inferre, in quam erat — ingressurus, scelestas artes ac profana commenta — durissimis insculpsit lapidibus. Quae peracto diluuio, eadem, qua caelauerat, curiositate perquirens, sacrilegiorum ac perpetuae nequitiae seminarium transmisit in posteros.* Et SANCHVNIATHON confictus

* IOSEPHVS Antiquit. Iudaic. Lib. I. cap. II. §. 3.

** IOHANNES CASSIANVS, *Collat.* VIII. cap. 21.

ctus historiae Phoenicicae Scriptor, iactauit, * se omnia hausisse ex Templorum monumentis (id est Stelis) ex *Taauto*, (qui ab Aegyptiorum *Thoth* non differre putandus est,) et ex secretis libris Ammoneorum. *Taautum* vero illum, non diu post diluuium floruisse, Scriptor adulterinus supponit.

§. 14. Verum illa consuetudo, res memoria Posteritatis dignas, lapidibus inscribendi, apud Aegyptios inprimis, ab vltima antiquitate recepta, illisque propria quodammodo fuit et peculiaris. Si MANETHONI, Sacerdoti Aegyptio, et celeberrimo Sacrorum Scribae, fidem adhibemus, ante diluuium, et illico etiam post diluuium, mos hic in regione illa obtinuit. Profitetur enim ille, in libro *Sotheos*, ad Ptolemaeum Philadelphum, se ea, quae tradat, desumsisse ** *ex Stelis vel columnis, positis in terra Seriadica, quibus quondam Thoth, primus Mercurius, dialecto Sacra, et characteribus Sacerdotalibus vsus, ea inscripserat, quae deinde post diluuium, Agathodaemon, filius secundi Mercurii, paterque Tati, ex dialecto Sacra, literis hieroglyphicis descripta, in Graecorum linguam transtulit.* Locus hic, fateor, mihi semper perdifficilis visus est. Sed ad eum in sequentibus redeundum nobis erit. Id tamen hinc abunde perspicitur, Aegyptios persuasum habuisse, Stelas ipsorum, ipsum diluuii tempus attingere. Tangit rem eandem AMMIANVS MARCELLINVS, Lib. XXII. p. 250. *Sunt et Syringes subterranei quidam et flexuosi secessus, quos, vt fertur, periti rituum vetustorum, aduentare diluuium praescii, metuentesque, ne ceremoniarum oblite-*

Inprimis vero id fiebat in Aegypto.

rare-

* Apud EVSEBIVM Praep. Euang. Lib. I. cap. IX. p. 31. 32.

** Apud SYNCELLVM in *Chronographia* p. 40. Vide et infra §. 18.

raretur memoria, penitus operosis digestos fodinis, per loca diuersa struxerunt: et excisis parietibus, volucrum ferarumque genera multa sculpserunt, quas hieroglyphicas literas appellarunt, Latinis ignorabiles. In his igitur *parietibus*, vel *Stelis*, omnia sua scientiarum inuenta inscripserunt. De *Scientiis Astronomicis*, vt alios taceam, testatur ACHILLES TATIVS, laudatissimus ARATI interpres, * *Aegyptios primos omnium, tam coelum quam terram esse dimensos, eiusque rei scientiam, columnis incisam, ad posteros propagasse.* Et apud MARTIANVM CAPELLAM, Astronomia ita loquens introducitur. ** *Per immensa spatia Seculorum ne profana loquacitate vulgarer, Aegyptiorum clausa adytis occulebar. Quippe quadringenta fere annorum millia, illic reuerenti obseruatione delitui.* Et additur coepisse hoc ante diluuium. De *Grammatica* similia fere idem obseruat Lib. III. init. De ipsa quoque Dialectica haec habet Lib. IV. p. 95. *Haec se educatam dicebat Aegyptiorum rupe, atque in Parmenidis exinde Gymnasium, atque Atticam demeasse.* Verba haec; sed pessime et lecta et intellecta, in animo habuit IOHANNES SARISBERIENSIS, vbi haec scripsit *Metalog.* Lib. I. c. II. *Licet Parmenides Aegyptius, in rupe vitam egerit, vt rationes Logices inueniret.* De *Theologia* denique veterum Aegyptiorum, et hunc auctoris eiusdem locum non possum non adscribere ex Libro II. p. 35. *Erantque* libri *quidam sacra nigredine colorati, quorum literae animantium credebantur effigies. Quas librorum notas Athanasia conspiciens, quibusdam eminentibus saxis iussit ascribi, atque intra specum per Aegyptiorum adyta collocari. Eademque saxa STELAS appellans, deorum Stemmata praecepit continere.* Inserui-

* In PETAVII *Vranologio* p. 121.

** In *Satyrico* Lib. VIII. p. 274.

ſeruiebant Stelae eaedem conſeruandae memoriae rerum in Aegypto geſtarum, vtpote * *quibus inſcriberetur, quicquid ſingulare et admiratione dignum ab hominibus aut actum, aut inuentum eſſet.* Hae igitur Stelae, erant Veterum Sacerdotum in Aegypto libri, quibus inuenta ſua, obſeruationes, et omnia, poſteritatis memoria digna, inſcribebant et concredebant. Et eas ſane Pſeudo-SYNESIVS, quiſquis eſt, in Epiſtola ad Dioſcorum, vocat ** πετρώας βίβλȣς, *libros lapideos.*

Columnas has Aegyptiorum Sacerdotes referebant ad ſuum Thoth.

§. 15. Secundo autem loco obſeruaſſe iuuabit, Stelas illas, quae doctrinam Aegyptiorum quondam omnem, ſacram et profanam, complectebantur, a *Thoth*, vel *Mercurio*, nomen accepiſſe. Dicebantur *Stelae Mercurii.* Teſtatur IAMBLICHVS de Myſter. Lib. I. cap. II. Sacerdotes in Aegypto, omnia *determinare iuxta antiquas MERCVRII COLVMNAS,* (τὰς Ἑρμȣ̃ ςήλας) *quas Plato, et Pythagoras ante eum, lectitantes, Philoſophiam inde conſtituerunt.* Tangit rem eandem THEOPHILVS ANTIOCHENVS, Lib. III. *ad Autolycum*, §. 2. in haec verba: Τί ὠφέλησεν Πυθαγόραν τὰ ἄδυτα, καὶ Ἡρακλέȣς ςῆλαι, vbi pro Ἡρακλέȣς ſcribendum eſſe Ἑρμȣ̃, recte vereque monuit *** vir doctus. Verte igitur: *Quid Pythagorae profuit, Adyta* Aegyptiorum, *et COLVMNAS MERCVRII conſuluiſſe?* MANETHO id ſic expreſſit, † *Mercurium*

* PROCLVS in Timaeum Platonis Lib. I. p. 31. Vide et p. 26.

** Verba haec ex Epiſtola indicata citat KIRCHERVS in Prodromo Copto, p. 173. Epiſtola illa inſerta eſt FABRICII Biblioth. Graec. Vol. VIII. p. 233. etc. Sed verba laudata illic reperire non potui.

*** THO. GALEVS in notis ad *Iamblichum* p. 185.

† *Apoteleſm.* Lib. V. v. 2. 3.

rium inueniſſe columnas, ſiue Stelas, *arcanas, inque iis ſculpi et inſcribi iuſſiſſe Aſtrorum decreta.* Et ex eodem didicimus, §. 14, *Thoth*, ſiue *Mercurium*, in *Stelis* vel *columnis*, poſitis in terra Seriadica, ſcripſiſſe hiſtoriam rerum geſtarum, et ſcientiarum praecepta. Hoc in memoriam mihi reuocat traditionem peruetuſtam, cuius IOSEPHVS, Scriptor hiſtoriae Iudaicae meminit, (§. 13.) *Sethum* Patriarcham, in columnis deſcripſiſſe inuenta Aſtronomica, ne illorum notitia periret, ſiue mundus igne, ſiue diluuio deſtruendus eſſet. Columnae iſtae *Sethianae*, a *Stelis Mercurialibus* in Aegypto differre, mihi quidem non videntur. Nam et hae dicuntur, metu diluuii, antequam adeſſet, conſcriptae fuiſſe. §. 14. Docet praeterea IOSEPHVS, *columnas Sethi*, ſua etiamnum aetate ſuperfuiſſe, in *terra Siriad.* MANETHONEM vero affirmaſſe intelleximus, §. 14, *Mercurium*, ſiue *Thoth* Aegyptium, *Stelas* opera ſua conſcriptas, poſuiſſe in *terra Seriadica,* Aegypti videlicet. Vbi non poſſum non aſſentiri * viris doctis, qui pro eo, quod in graeco legitur, *ἐν τῇ Σηριαδικῇ γῇ*, antiquitus ſcriptum fuiſſe cenſent, *ἐν τῇ Συριγγικῇ γῇ, in terra Syringica*, vel *Syringum.* Notae ſunt Aegyptiorum Syringes, quas ex AMMIANO deſcripſi, §. 14, ad cuius locum, illic adductum, conſuli poſſunt notae virorum eruditorum. Docuit nos autem AMMIANVS, in *Syringibus* illis, *Stelas Mercuriales* erectas primitus et conſcriptas fuiſſe. Neque omittendum puto, quod ** a veterum nonnullis proditum deprehendo, *Sethum* literas, Sapientiam, ſigna itidem

* VALESIVS ad Ammianum Lib. XXII. p. 240. Edit. Pariſ. CVDWORTH in the true intellectual Syſteme p. 322.

** Vide FABRICII *Codicem Apocryphum* Vet. Teſt. Vol. I. p. 151. 152.

itidem coeleſtia, annorum conuerſiones, menſesque et ſeptimanas inueniſſe, ac Stellis etiam ac Planetis nomina indidiſſe. Quo videtur ſignificari, ſcientias haſce, columnis Sethi, tantopere celebratis, inſculptas fuiſſe. Et quem eruditorum fugere poteſt, haec ipſa eſſe, aut perhiberi Aegyptiorum inuenta, in *Stelis Mercurialibus* ſollicite et accurate deſcriptas? Denique et id monendum, quod * alio loco prolixius perſecutus ſum, in Scriptis veterum, de Aegyptiis loquentium, nomina haec, *Seth*, *Soth*, et *Thoth*, ſaepe idem valere, ac vnam eandemque rem deſignare. *Columnae* igitur *Seth*, et *Stelae Thoth*, ſiue *Mercurii*, poſſunt, ſi cetera concurrant, ſeque mutuo iuuent, eoſdem lapides, literis inſcriptos, ſignificare. Et vero [illegible]ſimile non eſt, Iudaeos Alexandrinos, cum audirent, ab Aegyptiis iactari *columnas Thoth*, vel, vt quidam pronuntiaſſe videntur, *Seth*, ex eo anſam arripuiſſe, fabulam de *columnis Sethi* Patriarchae confingendi.

Ex dictis ſequi videtur, nomine Thoth, primo et proprie, deſignatas fuiſſe columnas, quibus ſcientiae omnes inſcribebantur, idque ex lingua Aegyptiaca confirmatur.

§. 16. Quae omnia, vbi meditate expendo, cogitationibusque voluo ac reuoluo, aliter cenſere non poſſum, quam *Stelas Mercurii*, ab ipſo *Mercurio*, ſiue *Thoth*, diuerſas non fuiſſe. Etenim literarum ac ſcientiarum omnium, in Aegypto cultarum, initia et incrementa, quae tribuebantur *Mercurio*, ceu auctori, a quo eſſent profecta, complectebantur *Stelae Syringicae*, ex quibus diſcebantur, hauriebantur, et ad alios propagabantur. Quicquid ſciebant Sacerdotum filii, id ex *Stelis*, tanquam communi omnium magiſtro, didicerant, et quicquid ipſi inuenerant, id *Stelis* inſcribi curabant, vt ex iis, tanquam ſuo magiſtro, reliqui poſthaec diſcere poſſent. Quando igitur MANETHO dixit, *Sacerdotes Aegypti, ſapientiae ſuae inuenta dedicaſſe* M 2 *Mer-*

* Lib. III. cap. II. §. 11. 12.

Mercurio, nihil aliud subinnuere voluit, quam quod GALENVS sic extulit, *Sacerdotes, quicquid ab ipsis inuentum, et a communi consessu probatum esset, sine auctoris nomine columnis inscripsisse.* Vide §. 10. Et tum dicebatur, *inuentum*, vel *placitum Thoth.* Eodem fere modo, Aegyptii significaturi, Sesostrin, regem suum potentissimum, Sacris rite initiatum, ad cognitionem scientiarum, quae Stelis erant insculptae, admissum fuisse, perhibebant, * Σέσωςριν παρ' Ἑρμȣ̃ τὰ νοήματα ἐκμȣσωθῆναι, *Sesostrin a Mercurio in scientiis sacris institutum fuisse.* Id vero, quod dixi, ex lingua Aegyptiorum vetusta, non leuiter confirmatur. Nam ϛήλη, *columna*, Aegyptiis dicitur ⲐⲞⲨⲞϮ, *Thuothi*, vel *Thyothi*, *Genes.* XIX. 26. Sicuti vero et ⲐⲰⲞⲨⲦ, *Thouth*, et ⲐⲰⲞⲨϮ, *Thouti*, eadem lingua *congregare* et *congregatio* dicitur, ita mihi quidem dubium non est, quin ⲐⲞⲨⲞⲦ, *Thu-oth*, non secus *columnam* significauerit, atque ϪⲞⲨⲞϮ, *Thuoti.*

Columnas has religioso cultu prosecuti sunt, illisque praefecerunt Vulcanum suum, vel Phthan, quem ex eo cognominarunt Thoth.

§. 17. Verum quomodo tandem factum est, vt columna in diuinitatis fastigium eueheretur? Id ita euenisse, mihi quidem probabile fit. Nomine *Thoyth*, vel contractius *Thoth*, primo quidem designabatur *Stela*, siue *columna*, cui omnia sapientiae et scientiarum inuenta inscribebantur, et quae illa conseruabat. Deinde vero, venerabiles has et sacro-sanctas *Stelas*, omnem Aegyptiorum sapientiam complexas, per σωματοποιΐαν, genti illi valde familiarem, (cuius exemplum, huic de quo agimus, persimile habuimus Lib. III. cap. III. §. 12. 13.) diuinitate donarunt. Aut *Stelis* suis Sacerdotes praefecerunt Numen aliquod, idque a *Phtha*,

* AELIANVS Var. hist. Lib. XII. cap. 4.

Phtha, vel *Vulcano*, Deo Aegyptiorum Principe, non potuit esse diuersum. Vide supra §. 12. Hunc autem *Phthan*, quatenus Scientiarum, et Stelarum, quae illas complectebantur, sigillatim Praeses esset ac Patronus, dixere ΘΟΥΟΤ, id est *Numen Stelarum*, vel *columnarum*, idque eius aliquod cognomen haberi potest. Videntur autem Sacerdotes, postquam *Stelas* suas, omnium scientiarum inuenta complexas, honoribus diuinis donarunt, voce ΘΟΥΟΤ, ad designandam *columnam*, in communi sermonis vsu magis abstinuisse, rariusque vsi esse. Aliam certe vocem inuenio, qua rem eandem sermo Aegyptius designat, videlicet ΧΗΡΙ-ΕΝ-ϢϬΑΙ, *Seri-en-schai. Exodi* XXIII. 24. Et sane ex hac postrema voce, Graeci videntur formasse *Syringas*, in quibus *Stelae* antiquitus collocabantur, et terram *Syringicam*, de qua §. 15.

§. 18. Tacere hic non possum, a veteribus tres commemorari, *Hermetis*, vel *Mercurii* nomine insignes, quorum ingentia fuerint in literas, scientiasque Aegyptiorum merita. PLATO, qui de vno tantum *Theuth* loquitur, in *Philebo*, et *Phaedro*, dialogis, non videtur cognitum habuisse, nisi vnum et solum; alioquin illum de quo loquitur, ab aliis cognominibus discreturus fuisse videtur. MANETHO vero, in loco, quem descripsimus §. 14, *primum Mercurium*, quem et *Thoth* vocat, quemque ante diluuium vixisse significat, distinguit a *secundo Mercurio*, quem ait filium fuisse *Agathodaemonis*, vti illius filius *Tat* fuerit. Hic enim duos *Mercurii* nomine insigniri videmus, quibus tertium possis addere, *Tat*. Nam nomina ista, *Theuth*, *Thoth*, *Thoyth*, et *Tat*, eodem redeunt, idemque significant, *Mercurii* nempe Aegyptii Numen. Et horum

Veteres tres aut saltem duos memorant Aegyptiorum Mercurios, alterum literarum inuentorem, alterum restauratorem.

rum quidem trium, Scripta *Hermetis*, vel Mercurii, *Trismegisti* nomen prae se ferentia, quae supersunt, frequentem iniiciunt mentionem. In *Dialogo Asclepio*, Hermeti illi adscripto, et inter APVLEII Opera edi solito, p. 77. Hermes Trismegistus memorat *Tatium amantissimum et carissimum filium*. Idem p. 99. ait: *Hermes, cui auitum mihi nomen est*. In his igitur videmus recenseri duos *Hermetes*, et vnum *Tat*. Verum cum inter hos, duo tantum *Hermetis* nomen gesserint, eorumque alter *Mercurius primus* vocetur, alter *secundus*, ab his vero *Tat* distinguatur, * *duo* communius numerantur Aegyptiorum *Hermetes*, vel *Mercurii*, alter quidem literarum inuentor, alter earundem restaurator: alter qui inuenta Sapientiae literis hieroglyphicis, in lapidibus consignauit; alter qui literarum hieroglyphicarum sensum interpretatus est, et quae sub ignorabilibus illis characteribus latitabant, literis nouis, Sacerdotalibus nempe describi curauit. Primum ex his MARSHAMVS censet esse *Athothen*, qui in laterculo regum Thebaeorum, locum tenet secundum, et de quo sententiam meam paucis aperui §. 4. Secundum vero hariolatur esse eum, qui in laterculo dicitur *Siphoas*, estque in ordine regum Thebaeorum trigesimus quintus. MARSHAMI obseruationem plerique calculo suo probant. Verumtamen ratio, quam is ad probandam sententiam suam attulit, solidi profecto nihil habet. Verba ERATOSTHENIS, ex quibus id conficere vult, ita se habent: Θηβαίων λε̄. ἐβασίλευσε Σιφώας, ὁ καὶ Ἑρμῆς, υἱὸς Ἡφαίστου. *Thebaeorum rex 35, Siphoas, qui et Hermes audit, Vulcani filius.* Ex eo enim, quod rex ille *Siphoas*, dictus quoque fuit *Hermes*, concludit, hunc esse celebrem in historia *Mercurium*

* MARSHAMVS Canone Chronico ad Sec. X. p. 240. CVDWORTH in *the true intellectual Systeme* p. 322. et alii.

rium secundum. Verum, vt, quod res est, dicam, Ἑρμῆς mihi hoc loco, nomen potius videtur Aegyptiacum, quam graecum. Nam ERATOSTHENES vbique ponit regum suorum nomina genuina Aegyptiaca, deinde illis interpretationem graecam subiungit. Equidem nonnunquam sola nomina Aegyptiaca refert, nulla addita interpretatione graeca; nuspiam vero in toto Catalogo, nudam solamque interpretationem graecam nominis Aegyptiaci, qualis tamen esset Ἑρμῆς, si nomen illud designaret Aegyptium *Thoth*, siue *Mercurium.* Itaque nomen isthoc videtur esse potius Aegyptiacum, simile illi, quod in eodem laterculo occurrit num. XXXIII, *Siftos, Chermes,* quod etiam recte sine vitio efferri posset *Hermes.* In historia veteri Aegyptia, saepius occurrit nomen *Armais,* quod re ipsa idem est. Et hoc vere fuisse cognomen *Siphoae* , multa sunt, quae probabile efficiunt. Quod si vero etiam largirer, Ἑρμῆς hoc in loco, positum esse pro *Thoth,* vel esse nominis huius Aegyptiaci interpretationem graecam; attamen ne sic quidem sequeretur, eum esse *Mercurium secundum.* Nam Aegyptiis familiare erat, vt a Diis suis nomina sibi mutuarentur, cuius consuetudinis ipse ERATOSTHENIS catalogus, exempla nobis plurima subministrat. Sed, vti dixi, *Mercurii* nomen, rex ille omnino non gessit.

§. 19. Quidnam vero de duobus *Hermetibus* iudicandum esse putabimus, et quomodo illos, cum explicatione mea, quam lectori §. 16. 17. obtuli, conciliare licebit? Imo vero optime! Nihil illi duo sententiae meae detrimenti afferunt. Dixi *Hermetem,* siue *Thoth* Aegyptiorum, proprie nomen esse literarum, nomen sapientiae, scientiae, et doctrinae Stelis Aegyptiorum inscriptae. Potest autem doctrinae, Stelis Aegyptiorum inscriptae, duplex a nobis considerari facies, sicuti duplex eius

Notio duorum Mercuriorum, cum sententia nostra, proposita §. 16. 17. conciliatur.

aetas recte constitui potest. Altera igitur facies repraesentabit nobis doctrinae huius infantiam, ac tenuia initia: Altera maiorem, quam consecuta est, labentibus Seculis, perfectionem, virilemque quoddam robur. Sic igitur, salua manente mea sententia, *duos* nacti sumus *Mercurios*, primum et secundum, iuniorem et seniorem. Id ipsum Aegyptios symbolice credo subinnuere voluisse, quando * *Mercurium duplici specie finxerunt, iuuenem iuxta senem collocantes.* Non mediocriter haec illustrari possunt ex loco MANETHONIS insigni, sed cuius verba emendatione opus habent. Tentarunt eam ** viri doctissimi, et ex parte manum medicam adhibuerunt, non infeliciter. Nos totum locum ita legendum esse arbitramur. Testatur nempe MANETHO, *** se ea quae relaturus erat, desumsisse, *ἐκ τῶν ἐν τῇ Σηριαδικῇ γῇ κειμένων στήλων, ἱερᾷ διαλέκτῳ καὶ ἱερογλυφικοῖς γράμμασιν κεχαρακτηρισμένων ὑπὸ Θὼθ, τοῦ πρώτου Ἑρμοῦ, καὶ ἑρμηνευθεισῶν μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἐκ τῆς ἱερᾶς διαλέκτου, εἰς τὴν ἑλληνίδα φωνὴν, γράμμασιν ἱερογραφικοῖς, καὶ ἀποθέντων ἐν βίβλοις ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ δαίμονος υἱοῦ τοῦ δευτέρου Ἑρμοῦ, πατρὸς δὲ Τὰτ, ἐν τοῖς Ἀδύτοις τῶν ἱερῶν Αἰγύπτου.* Quae sic sunt vertenda: Desumsit historiam suam MANETHO, *ex Stelis vel columnis, positis in terra Seriadica, quibus quondam Thoth, primus Mercurius, dialecto Sacra, et characteribus hieroglyphicis vsus, ea inscripserat, quae deinde post diluuium Agathodaemon, filius secundi Mercurii, paterque Tati, ex dialecto Sacra, literis Sacerdotum sacris descripta, in Graecorum linguam transtulit, ac in libros relata, in Adytis*

* SYNESIVS *de Prouidentia*, p. 101.

** Vide WARBVRTON'S *Essai sur les Hieroglyphes* To. I. p. 162. etc.

*** in SYNCELLI Chronographia p. 40.

Adytis Templorum depofuit. Primus nempe Mercurius artem inuenit, animi fenfa per characteres hieroglyphicos declarandi, ac lapidibus infcribendi. Hoc teftatur etiam AMMIANVS MARCELLINVS, cuius verba dedi §. 14. Teftantur id et alii, et res ipfa loquitur. Secundus Mercurius, characteribus his ignorabilibus, vt loquitur AMMIANVS, fubftituit literas veri nominis, certum oris fonum exprimentibus, quarum plures inter fe iunctae, fyllabas et voces conftituunt. Subftituit ille, inquam, literas; fed *Sacerdotales*, quarum tantum in rebus facris, ad Sacerdotes pertinentibus, vfus erat, diftinctas a communibus et popularibus. Mentionem hic etiam fieri videmus *Dialecti Sacrae*, Sacerdotibus nempe in tradendis difciplinis arcanis vfitatae, ex qua Mercurius fecundus, ea quae hac dialecto erant configuata, in linguam graecam transtulerit. Verum dialecto *Sacerdotali*, opponenda potius erat lingua δημοτικὴ, *communis* et *vulgaris*, omnium vfu trita et cognita. Et certe tempore Mercurii fecundi, graeca lingua apud Aegyptios nullo nec in vfu, nec in pretio; fed penitus incognita erat. Quare voci huic ἑλληνίδα, videtur aliquod fubeffe mendum. Forte tamen id non librario tribuendum; fed MANETHONI ipfi, cuius apud me, in permultis, fides magnopere vacillat. Secundus porro Mercurius, pater dicitur *Agathodaemonis*, fiue *Cnuphis*, et auus *Tati*. Latet hic aliquid veri, dum negotio huic literario *Agathodaemon* ingeritur. Nam *Agathodaemonem*, fiue *Cnuphin*, eundem effe cum *Phtha*, vel *Vulcano*, * loco fuo ad liquidum perduxi. *Vulcanum* vero habitum fuiffe et Sacerdotum, et fcientiarum, lapidibus infculptarum, Praefidem fummum, harumque verum auctorem, intelligi poteft ex §. 12. Sed hoc quicquid eft veri, hic

* Lib. I. c. IV. §. 7.

quidem tot tantisque tenebris immerſum eſt, vt difficulter erui queat. In Scriptis vero, Hermetis Trismegiſti nomen praeferentibus, quae ſuperſunt, inque eorundem fragmentis apud STOBAEVM, *Tat* Mercurii ſecundi, ſemper non dicitur nepos, verum filius. Horum igitur auctores verba MANETHONIS aliter vtique legiſſe, aut accepiſſe videntur. Aliud certe illi Agathodaemonis Stemma habuerunt, quodque priſcae Sacerdotum doctrinae magis conueniret. Quomodocunque vero res haec ſe habeat, id ſaltem ex perobſcuro illo MANETHONIS loco diſcimus, duos Aegyptiis cognitos fuiſſe *Mercurios*, nomine *Thoth* celebratos, diſcimus etiam ex eodem, qua ratione duo hi, a ſe inuicem diſtinguantur.

De aetate qua vixerunt duo Aegyptiorum Mercurii.

§. 20. *Primus* ergo *Mercurius*, initia ac rudimenta literarum atque ſcientiarum in Aegypto, Stelis vel columnis inſcripta, mihi deſignat. Diximus, MARSHAMVM hunc habere pro *Athothe*, Menis ſucceſſore, quam ſententiam ab omni vereſpecie repulſam eſſe, oſtendimus, §. 4. Aliquid tamen veri, etiam ſub hac hariolatione viri illuſtris latere mihi videtur. Suboluit ipſi, illo iam tempore, *Mercurium* primum, ſiue *Thoth*, in Aegypto inclaruiſſe, ideoque in *Athothe* eum latere ſuſpicatus eſt. Et ſane, niſi *Thoth* iam tum extitiſſet, quomodo ab eo, *Athotae* regis nomen deriuari potuiſſet? Veroſimile igitur etiam atque etiam eſt, illo iam tempore, apud Aegyptios, ſaltem regionis ſuperioris incolas, in flore aliquo Sacerdotum Collegia fuiſſe, aut Scholas Philoſophorum, qui de iis, quae ſalutem Reipublicae, commodumque Religionis promouere poſſent, ſedulo cogitarunt, ac inter ſe contulerunt, et tandem inuenta vtilia, ne eorum aut notitia, aut memoria, periret, monumentis aere perennioribus commendare voluerunt. Vt itaque animi ſui ſenſa,

ſenſa, ad poſteritatem transmitterent, vſum inuenerunt Scripturae hieroglyphicae, quae etiamnum in Obeliſcis quibuſdam, Monumentis Aegypti literatae antiquiſſimis, cerni poteſt, ac obſeruari; ſed non legi, aut intelligi. Haec enim ſcientia, ante plus, quam bis mille annos, penitus intercidit. Nempe prima ſcientiarum initia tenuia fuerunt, arctisque limitibus circumſcripta, quibus memoriae mandandis, Scriptura hieroglyphica ſufficere potuit. Id voco *primum Thoth*, ſiue *Mercurium.* Et quandoquidem primis his rudimentis eruditionis lapidariae, ſucceſſor Menis regis vehementer fauit, eamque viribus omnibus adiuuit, promouitque, Sacerdotibus mereri viſus eſt, qui appellaretur *Athoth*, vel *Hathoth*, quod poſſis vertere *Mercurialem*, (§. 4.) id eſt, cui eruditio lapidaria, vel *Mercurialis*, curae cordique inprimis eſſet. In illo ſtatu, res Aegyptiorum literaria, per aliquot Secula perſeuerauit; ſed ita tamen, vt aliqua ſenſim incrementa caperet, et paulatim per gradus augeretur. Multa ſunt, quae fidem faciunt, Philoſophos Aegyptiorum, illo de quo loquor temporis interuallo, ſcientias alias quoque ſedulo expoliuiſſe; ſed in perficiendis praeſertim Mathematicis ac Aſtronomicis, omnes ingenii neruos intendiſſe. Cum vero fines regni huius ſcientiarum, eum iam in modum proferri coepiſſent, vt characteres hieroglyphici, quorum vſus non poterat non eſſe perdifficilis, laborioſus valde, ac faſtidioſus, conatus Sacerdotum pari ſucceſſu ſecundare amplius non poſſent, de via faciliori, compendioſa et idonea magis, cogitandum omnino erat. Inuentum itaque eſt Alphabetum literarum, proprie ſic dictarum: ac in vſum Sacerdotum excogitatae primo fuere literae vſus ſecretioris, quae vocari ſolent Ἱερατικαὶ, et Ἱερογραφικαὶ, *Sacerdotales*, et *Sacratae*, vel vſui Sacrorum deſtinatae. Illas igitur vſibus ſuis Sacerdotes reſeruarunt,

runt, quibus arcana Scientiarum suaeque Religionis complecterentur. His, nisi fallor, conscripti reperiuntur integri parietes, in cauernis quibusdam Aegypti mediae, vel Thebaidos inferioris, quod ex testimonio nonnullorum peregrinatorum scimus; sed de quibus, quia earum ectypos videre non contigit, plura dicere, aut obseruare, haud possumus. Videntur etiam in aliis quibusdam Monumentis, priscorum Aegyptiorum literae, quarum maxima videtur esse antiquitas; verum sintne illae Sacerdotales, quod mihi probabilius vtique videtur, an vero vulgares, quas et epistolographicas nuncupant, definire non ausim. Columnae illae, aeui posterioris, sacrae, quibus scientiae Sacerdotales, ad maiorem iam perfectionis gradum euectae, literis Sacerdotalibus erant inscriptae, mihi *Mercurium secundum* constituunt. Nolim hic silentio premere, MARSHAMO hanc stare sententiam, *Siphoam*, quem in ordine regum Thebaeorum videmus numerari trigesimum quintum, re ipsa esse *Mercurium secundum*. Nos rationem, qua id voluit probare vir praestantissimus, nullius esse momenti, satis ostendimus §. 18. In eo vero facile ipsi assentior, tempore regis *Siphoae*, *Mercurium secundum* caput extulisse in Aegypto, id est, scientias sacras, a Sacerdotibus excultas, illa aetate maturitatem aliquam et perfectionem consecutas esse, et simul vsum literarum Sacerdotalium, per totam Aegyptum, in Templis, Adytisque celebrioribus omnibus, inualuisse. Id certe satis euicerunt * viri summi, illo ipso tempore, a Sacerdotibus, tum Heliopoli, in Aegypto inferiori, tum Thebaeis in superiori Aegypto, annum constitutum, inque eam formam redactum fuisse, quae deinceps seruata est, vsque ad Augusti Imperatoris aeuum, quando vago Aegyptiorum anno, substitui

* Vide inprimis la *Chronologie Sacrée* de Mr. DES VIGNOLES, To. II. p. 771 - 780.

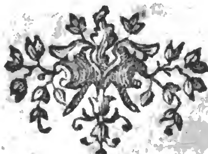
ſtitui paſſim coepit annus fixus, ſiue Iulianus, quem tamen Iulius Caeſar ab ipſis Sacerdotibus Aegyptiis acceperat, didiceratque. Id quod diximus, ex ipſo *Siphoae* nomine, haud parum illuſtrare poſſumus. * Alibi iam oſtendimus, verum huius regis nomen eſſe, et ſcribi debere *Saphthas*. Id enim Aegyptiis ſonat, τὸν πρὸς Ἡφαιςον, quaſi dicas *Vulcanium*, vel *Vulcanidem*. Et ſane ERATOSTHENES ipſe nomen hoc interpretatur *Vulcani filium*. Erat autem *Phthas*, ſiue *Vulcanus*, Scientiarum omnium Praeſes, ac Philoſophorum Deus §. 12. Neſcio, an non hoc, licet aliquanto obſcurius, ſubinnuere voluerit MANETHO, quando ait, literarum Sacerdotalium vſum inuexiſſe *Agathodaemonem*, *Mercurii ſecundi filium*. §. 19. Nam *Agathodaemonem*, ſiue *Cnuphin*, nonniſi ſolo hoc cognomine, a *Vulcano*, ſiue *Phtha* differre, monuimus Lib. I. c. IV. §. 7. Simili ſane ratione, rex ille, quo regnante, *primus* in Aegypto *Mercurius* apparuit, dictum videmus *Ha - Thoth*, id eſt, *Mercurialem*. Talibus nempe cognominibus, Sacerdotes regum horum in ſcientias ſacras ſtudium, honorare, ac remunerari, eorumque memoriam poſteritati commendare voluerunt. Eodem ſpectare puto, regis *Saphthae* cognomen Ἑρμῆς, quod ERATOSTHENES ipſi tribuit; verum non interpretatur. Ϩⲣ - ⲙⲉϨ, *Ermeh*, eum proprie ſignificat, qui alicui rei complementum dat, vel eam plenam perfectamque reddit. Potuit a Sacerdotibus ita rex ille cognominari, quod eius auſpiciis, annus Aegyptiorum plene conſtitutus, illamque perfectionem, quam indere ipſi volebant, iam nunc eſſet adeptus. Mirum ſit, niſi hunc ipſum dicere voluerit CENSORINVS, vbi ſcripſit, *de die Natali* cap. XIX. *Annum Aegyptiorum nouiſſime ARMINON ad tredecim* (legunt eruditi *duodecim*)

* Ad Catalogum ERATOSTHENIS, in VIGNOLII Chronologia Sacra To. II. p. 763. 764.

tim) menses et dies quinque perduxisse. Eum enim de illo negotio loqui, quod regnante *Siphoa* vel *Erme*, perfectum est, per se satis unicuique liquet.

De libris Hermeticis.

§. 21. De libris Hermeticis, non est, quod operose disquiram. Ex iis quae adstruxi, iam sic satis colligere licet, nullos fuisse, neque dici vere potuisse *Hermeticos*, quam eos, qui ex Adytis Stelisque veterum Aegyptiorum fideliter essent descripti. Tales fuisse credo, quos CLEMENS *Alexandrinus* commemorat, et de quibus nos quaedam obseruauimus in *Prolegomenis* nostris, §. 41. Non tamen existimandum est, libros hos complexos fuisse totam Aegyptiorum sapientiam Sacerdotalem. Quaedam enim sibi reseruabant ii, qui proprie Ἱερογραμματεῖς, et Νοήμονες dicebantur, de quibus in iisdem *Prolegomenis*, satis prolixe disputamus. Comprehendebant igitur libri proprie dicendi *Hermetici*, omnem scientiam variis Sacerdotum ordinibus pernecessariam, vt secundum praecepta patrum, cultus diuinus rite peragi posset. Praeter hos, libri omnes, qui celeberrimum *Hermetis* nomen praeferebant, ab otiosis hominibus conficti erant, spuriique censeri debent. Sed de his, ne alios iam nominem, consulere oportet optimi et meritissimi FABRICII Bibliothecam Graecam, Lib. I. cap. VII. vsque ad XII. et quos ille ibi laudat.

CAPVT

* *

CAPVT VI.

De Aeſculapio Aegyptiorum.

Aeſculapius Aegyptiorum, quem Graeci memorant, antiquitus Memphi praecipue cultus. §. 1. De Aeſculapio, quem Scripta Hermetica memorant. §. 2. Numen Graecorum antiquiſſimum, Eſmunum, Graeci Aeſculapium interpretantur. §. 3. Manetho regem quendam Memphiticum, Toſorthrum, interpretatur Aeſculapium: ſuper qua re coniectura proponitur. §. 4. Nonnunquam Aeſculapium cum Vulcano aut Pane videntur eundem feciſſe. §. 5. Plerumque tamen Aeſculapii Aegyptii nomine, intelligitur Serapis, cuius rei cauſa indicatur. §. 6.

§. 1.

Aeſculapius Aegyptiorum, antiquitus Memphi praecipue cultus.

M*ercurio* Aegyptiorum vel *Thoth*, iungimus eorundem *Aeſculapium*, quem Graecorum ſermones celebrant, ſicuti eoſdem ſociauit CLEMENS *Alexandrinus.* Nam duos hos, * *Mercurium Thebanum*, et *Aeſculapium Memphiten*, illis annumerat, qui cum homines fuiſſent, poſt mortem honores diuinos nacti fuerint. Dum *Aeſculapium* hunc, Scriptor pereruditus, *Memphiten* nuncupat, non obſcure ſubinnuit, eum Memphi praecipue magno in honore, ac cultu religioſo condecoratum fuiſſe. Idem AMMIANVS MARCELLINVS docet Lib. XXII. p. 245. vbi *Memphim vrbem* appellat *praeſtantem, praeſentiaque Numinis Aeſculapii claram.* Eodem ſpectat, quod de iuuene quodam HIERONYMVS hunc in modum refert: ** *Perrexit Memphim, vt confeſſo vulnere ſuo, magicis artibus rediret armatus ad virginem.*

* Lib. I. Stromatum p. 334.
** In *vita Hilarionis*, Opp. To. IV. Part. II. col. 80.

ginem. Igitur post annum doctus ab Aesculapii vatibus, —— venit praesumtum animo stuprum gestiens. In *Aegypto Numismatica* IOHANNIS VAILLANT, p. 209. visitur Nummus Memphitarum, in quo stat vir barbatus, in capite quidem, vt mihi videtur, gallum gallinaceum ostendens, dextra manu hastam tenens, sinistra vero sistrum prae se ferens. VAILLANTIO is videtur *Osiris;* mihi vero *Aesculapius* Graeco-Aegyptius Memphitarum. Gallum certe, quem in capite gerit, sacrum fuisse Aesculapio, vel ex eo satis liquet, quod * Socrates cicutam hausturus, pro se Aesculapio gallum voluerit sacrificari. Consimilem Nummum, sub Hadriano percussum, ** a MARSHAMO indicari crediderim, *in quo Aesculapii imago.*

De Aesculapio, quem Scripta Hermetica celebrant.

§. 2. Nescio, an Aesculapius, cuius in Scriptis, *Hermetis* nomen praeferentibus, non raro mentio fit, sit idem ille Memphites. In *Dialogo Asclepio*, cui *Hermetis Trismegisti* nomen praefigitur, Hermes Asclepium interlocutorem ita affatur, p. 99. *Auus enim tuus, o Asclepi, medicinae primus inuentor, cui Templum consecratum est in monte Libyae, circa litus crocodilorum, in quo eius iacet mundanus homo, id est corpus.* Crediderim, per *montem Libyae*, subinnui eum, *** qui ab occidente Memphim tendit, vrbique huic imminet. Idem non valde dissitus est a *litore crocodilorum*, id est *lacu Moeridis*, † in cuius litore crocodili nutriebantur, et ad quem aedificata erat *vrbs crocodilorum*, cui postea *Arsinoës* nomen impositum fuit. In aliis huius farinae Scriptis Hermeticis, videas commemorari *Aesculapium* nonnihil iuniorem *Tato*, isque dici-

* Apud PLATONEM in *Phaedone*, fin.
** In *Canone Chronico* Secul. IV. p. 61.
*** HERODOTVS Lib. II. c. 12. 149. 158.
† STRABO Lib. XVII. p. 558.

dicitur * Ἀσκληπιὸς ὁ Ἰμϑης, σπανὸς (vel vt alii, πᾶνος) καὶ Ἡφαιςοβϑλης, isque dicitur Scientiae Medicae inuentor. Sed quid graeca haec sibi velint, diuinare perdifficile est. Aliquid tamen ea de re infra addam, §. 5.

§. 3. Verum missis hisce librorum Hermeticorum somniis, videamus potius, numquid alia historiae veteris Monumenta, de Aesculapio Aegyptiorum, docere nos aliquid possint. Hic iam memoriam subit, tempore antiquissimo, diuque ante Mosis aetatem, ** Aegyptios Numen aliquod coluisse, quod Graeci *Chemmin* efferre consueuerunt, et a quo *Chemmis*, vrbs Thebaidos primaria, quae in Graecorum libris *Panopolis* audit, hocce nomen accepit. Aegyptios nomen huius diuinitatis antiquissimae, lingua sua extulisse ϣⲙⲓⲛ, *Smin*, et ϣⲙⲟⲩⲛ, *Smun*, certum est. Et Graecos quoque Numen illud ipsum nuncupare *Esmunum*, quod a *Smun* vix recedit, argumentis idoneis suo loco adstruxi. Hunc vero *Smun*, vel *Esmunum*, canum Gentis Aegyptiacae Numen, Panopoli, in superiori, et Hermopoli, in media Aegypto cultum, *** Graeci interpretantur *Aesculapium*. Sed quis tamen sit ille Aesculapius, quae ei quondam vis ac potestas a primis Aegyptiorum Theologis assignata fuerit, nondum liquet. Sunt rationes quae mihi persuadent, † *Esmunum* initio cum *Phtha*, vel *Vulcano* eun-

Numen Aegyptiorum antiquissimum, Esmunum, Graeci Aesculapium interpretantur.

* Apud STOBAEVM in Eclogis Physicis p. 117. Vide et FABRICII Bibl. Graec. Vol. I. p. 52.

** Haec omnia, pluribus persecutus sum, et explicui, Lib. II. cap. VII. § 11. 12. 13.

*** DAMASCIVS in vita Isidori, apud PHOTIVM in Biblioth. p. 1074. SANCHVNIATHON apud EVSEBIVM in Praepar. Euang. p. 37. fin. 39.

† Vide *Prolegomena* nostra, §. 26.

eundem fuisse. Verum vbi Polytheismus inualuisset, ac noua quotidie incrementa cepisset, id quod antea ad vnum referebatur Numen, inter plures diuidere placuit. *Esmuni* igitur Numen Panopoli iis ritibus cultum placatumque est, vt Graeci viderentur sibi in eo aliquam cum *Pane* affinitatem obseruasse, ideoque eum *Panem* nuncuparunt. Hermopolitani vero in Aegypto media, *Esmuno* suo tales detulerunt honores, vt procedente tempore, Numen illud crederetur esse *Thoth*, vel *Mercurius*. Et hoc quidem nomine a Scriptoribus Deus ille semper insignitur, etsi *Esmunum* fuisse primitus Numen illius vrbis tutelare, vel ipsius vrbis nomen auitum et genuinum, *Smin*, vel *Smun*, abunde testetur.

Manetho regem quendam Memphiticum, Tosorthrum, interpretatur Aesculapium. Super qua re coniectura proponitur.

§. 4. Sed de hoc *Esmuno* siue Aesculapio Aegyptiorum, cano ipsorum Numine, vix veterum quisquam loquitur. Nam * quae nos ea de re obseruauimus, ex indiciis tantum quibusdam subobscuris, sed in vnum collatis, et inter se comparatis, eruere potuimus. Praeter hunc alius commemoratur in Aegyptiorum Annalibus, cui nomen *Aesculapii* imposuerunt Graeci. Nam in MANETHONIS Dynastiis, et tertia quidem, quae est regum Memphitarum, rex secundus *Tosorthrus*, dicitur ab Aegyptiis pro *Aesculapio* habitus fuisse. Verba MANETHONIS, prout ea AFRICANVS et EVSEBIVS conseruarunt, id sonant: ** *Secundus rex*, Τόσορθρος, *Thosorthrus*, *annis* 29. *regnauit. Hic Aesculapius Aegyptiis ob medicandi peritiam habitus: sectis et politis lapidibus aedificandi artem inuenit. Operam etiam dedit, vt ars scribendi excoleretur.* In graecis *Eusebianis* SCALIGERI, qui ea ex SYNCELLO, tum nondum edito, descripsit, p. 14. legitur Σέσορθος, vnde suspicari licet, in Codice MS. scri-

* In *Pantheo*, vbi supra.
** Apud SYNCELLVM in *Chronograph.* p. 56.

ſcriptum fuiſſe Τόσορθος, quod ſane rem, de qua ſermo hic eſt, egregie exprimeret. Etenim cum ⲦⲞⲨϪⲈ, *tuſe*, Aegyptiis ſignificet *ſanare*, ⲐⲞ, *tho*, autem, quod aliquoties in hoc *Pantheo* monendum fuit, τὴν οἰκουμένην, ſiue *terram*, patet ⲦⲞⲨϪⲈ-ⲐⲞ, *Tuſe-tho*, dici eum, *qui totam terram curat*, vel *ſanat*. Hinc factum eſt *Toſorthus*, et tandem *Toſorthrus*. Licuit ſane Graecis, hunc nominare *Aeſculapium*, quippe cui ſanationem totius terrae curae cordique eſſe crederent. Quod vero rex ille, cognomine adeo honorifico donatus, et pro *Aeſculapio* habitus fuerit, inde eueniſſe reor. Medicina * inter primas artes ac ſcientias merito numeratur, quas Philoſophi Aegyptiorum inuenerunt, ac ſtudioſe excoluerunt. Illius quaedam inuenta, videmus ad ipſum *Mercurium* primum, qui floruit regnante *Athothe*, referri. De hoc enim *Athothe* MANETHO iſtud notat: ** Οὗ φέρονται βίβλοι ἀνατομικαί, ἰατρὸς γὰρ ἦν. *Huius feruntur libri Anatomici. Nam medicinam profitebatur.* Quo nihil aliud, quam hoc ſignificari arbitror, tempore Athothae, ſcientiam Medicam, in Aegypto, inueniri et excoli coepiſſe, illiusque principia et inuenta columnis in Templorum Adytis, aut in ſpecubus ſacris, inſcripta fuiſſe. Quando vero ſimilia fere de *Toſorthro* referuntur, ipſique eam ob rem *Aeſculapii* cognomen additur, id videtur innui, ſub illius regno, Studium ſcientiae Medicae, inſignia expertum eſſe incrementa, multasque eam in rem obſeruationes, memoria poſteritatis dignas, in Stelas, vel columnas ſacras, fuiſſe relatas. Eſtque memoratu dignum, de rege eodem narraſſe MANETHONEM,

* MARSHAMVS Canone Chronico p. 41. SCHVCKFORD hiſtoire du Monde To. I. p. 341. 342. etc.
** Apud SYNCELLVM p. 54.

NEM, quod operam dederit, vt ars ſcribendi excoleretur. Nempe non modo excitauit Philoſophos, vt fines Studii Medici, nouis inuentis proferrent; verum effecit etiam, vt quae excogitauerant et obſeruauerant in poſteritatis vſum, literis ſollicite conſignarentur. Hinc factum eſſe videtur, vt Aegyptiorum vetuſtus *Aeſculapius*, cum eorundem *Thoth*, vel *Mercurio*, nonnunquam vnus idemque exiſtimaretur. Vide §. 3. Idem nobiliſſimo MARSHAMO obſeruatum video, in *Canone Chronico*, Secul. I. p. 40. 41. MANETHO vero ſcriptum reliquit, * Mercurium, dum Scientiarum inuenta in columnis deſcripſit, *adiutorem operis et conſiliarium nactum eſſe Aeſculapium.*

Nonnunquam Aeſculapius, cum Vulcano, aut Pane Aegyptiorum, videtur confueuiſſe confundi.

§. 5. Ex iis etiam, quae §. 3. obſeruauimus, liquere poteſt, Aeſculapium Aegyptiorum, nonnunquam cum *Vulcano*, vti nec minus cum *Pane* eorundem, in vnum compingi conſueuiſſe. Haec forſitan cauſa eſt, quod in *Scriptis Hermeticis*, Aeſculapius perhibeatur ὁ Πᾶνος καὶ Ἡφαιςοβέλης, *filius Panis et Hephaeſtobules.* En igitur *Aeſculapium* filium *Panis!* Animaduerterunt nempe auctores horum librorum, *Aeſculapium* aliquem, vti Graeci loquebantur, nonnunquam eundem haberi cum *Pane*, aut ad hanc diuinitatem referri. Mater vero illius Aeſculapii, in iiſdem libris appellatur Ἡφαιςοβέλη, quod proprie *Vulcani conſilium aut decretum* deſignat. Neſcio, num non id etiam ex effigie *Aeſculapii* Aegyptii, qualem nobis depingit SYNESIVS, in *Encomio caluitii*, p. 73. aliquo modo illuſtrari poſſit. *Vnus porro*, inquit, *Deus ab iis minime occultatur, ſed in propatulo habetur*, (id eſt fingitur et pingitur ſecundum natiuam et genuinam, quam habet, formam) *Aeſculapius nempe, quem quidem piſtillo caluiorem videas.* Hicce

* *Apoteleſm.* Lib. V. v. 4.

Hicce profecto Aesculapius persimilis fingebatur Sacerdotibus Aegyptiis, quorum *caluata sistrataque turba*, cui non est celebrata? Erat sane figura horum Sacerdotum, toto corpore rasorum et leuigatorum, quod non diffitetur SYNESIVS p. 70. fin. apta ad risum excitandum: idemque propter rationis paritatem dicendum quoque erat de Aesculapii simulachris. Et eiusdem plane indolis, risu nempe et ludibrio non indignum, fuisse etiam vetustum Vulcani Memphitici simulachrum, discimus ex HERODOTO Lib. III. c. 37. Accedit ad haec, quod Vulcanus * a veteribus, *Deus Memphiticus* κατ' ἐξοχὴν vocari consueuerit. Et vero *Aesculapium*, *Deum Memphiticum* passim etiam nuncupari, obseruauimus §. 1.

§. 6. At enim veterum plerique, vbi de *Aesculapio* Aegyptiorum loquuntur, hoc nomine alium designare non solent, nisi *Serapidem*. Conceptis verbis TACITVS id docet, Hist. Lib. IV. c. 84. *Deum ipsum* Serapim, *multi Aesculapium, quod medeatur aegris corporibus, coniectant.* Ex PAVSANIA discimus, in *Corinthiacis* p. 114. Cenchreis, vbi portus erat Corinthi orientalis, *Fanum dedicatum fuisse Aesculapio et Isidi.* Mysteria in hoc Fano peragi solita, prolixe describit APVLEIVS, qui se iisdem heic loci initiatum fuisse, testatur Lib. X. Metamorph. fin. et Lib. XI. At nulla illic *Aesculapii* mentio occurrit. Deos Aegyptiorum ibi cultos nominat *Serapidem* et *Isidem*, vnde merito colligas, *Aesculapium* PAVSANIAE, et APVLEII *Serapidem*, re ipsa esse eundem. Quando porro AELIANVS de Animal. Lib. XVI. c. 39. narrat, Alexandriae draconem permagnum, tempore Ptolemaei Euergetae, ἐν Ἀσκληπιοῦ, *in Aesculapii Templo* nutritum fuisse, intelligere vtique videtur Templum ingens et splendidum,

Plerumque tamen Aesculapii, apud Aegyptios, nomine, intelligitur Serapis, cuius rei ratio indicatur.

 didum,

* Vide *Pantheon* hoc Lib. I. cap. II.

didum, sumtibus Ptolemaeorum Serapidi in vrbe illa extructum. Neque opus est, vt pluribus id confirmem argumentis. Non difficile vero fuerit, rationem indicare, ob quam Graeci Serapidem Alexandrinum cum Aesculapio suo componere, illique huius nomen imponere soliti sint. Etenim inter duos hos affinitas ac similitudo intercedit, certe non mediocris, et confestim ab vnoquoque facile obseruanda. Norunt omnes, Graecos *Aesculapium* suum veneratos esse, tanquam magnum Medicinae et Medicorum Deum, qui aegrotis valetudinem, et * ipsis adeo mortuis vitam restituere posset. Id ipsum quoque de *Serapide*, non Aegyptii tantum; verum et Graeci ac Romani sibi persuadebant, vnde fieri consueuerat, ** vt aegrotos, morbis et infirmitatibus variis excruciatos, in Templum eius deducerent, sanandos. Celebrabatur inprimis eo nomine Aesculapius, quod coecis redderet visum, quod vel ex ARISTOPHANIS *Pluto* abunde patescit, in quo Deus hicce diuitiarum, sed coecus, in Fanum Aesculapii defertur, vt visum illic recuperet. Cui iungi potest GRVTERI Thesaurus Pag. LXVII. Inscript. 9. et Pag. LXXI. Inscript. 1. Idem veteres de *Serapide* praedicant, cuius rei, ne prolixior sim, exemplum memorabile, dummodo sit verum, adfert TACITVS, Histor. Lib. IV. cap. 81. Qui *Aesculapii* manum auxiliatricem implorabant, in Templum eius vehebantur, vt ibi noctem transigerent, ea spe freti, fore, vt sibi dormientibus, per quietem remedium salutis ostenderetur, quod ex ARISTOPHANIS *Pluto* satis superque intelligi potest. Eundem morem seruabant etiam, qui *Serapidis* opem poscebant aegroti.

* EVRIPIDES in *Alcesti* v. 125. PINDARVS Pythion. Od. III. p. 221. Edit. Pauli Steph. et ad illum locum vetus *Scholiastes*.

** AELIANVS de Animal. Lib. XI. cap. 32. 34. 35.

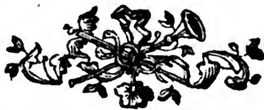
aegroti. Extat ea de re hic VARRONIS * in *Eumenidibus* verſus

— In ſomnis venit.
Iubet me cepam eſſe et ſeſaminum.

Plura, qui hanc in rem deſiderat, adire poterit IS. VOSSII Obſeruationes in Catullum p. 27. 28. Eodem loco obſeruatur, Romae Serapidis Fanum aedificatum fuiſſe extra vrbem, cuius rei haec potuit eſſe cauſa, quod Aegyptiorum Sacra in vrbem eo tempore nondum admitterentur. Sed idem tamen factum quoque fuiſſe in ipſa Aegypto, *vt nullum*, in illa regione *oppidum*, *intra muros ſuos*, *Serapis fanum reciperet*, teſtem habemus MACROBIVM Saturnal. Lib. I. c. VII. Eadem vero etiam fuit ratio Templorum Aeſculapii, et Romae, et in Graecia, cui quidem rei hanc ſubeſſe rationem exiſtimat GERH. IOH. VOSSIVS, ** *quod Aeſculapius Numen eſſet ſanitatis*, *agri autem vrbibus ſalubriores.* His igitur de cauſis, Graeci perſuaſum habebant, *Aeſculapium* ſuum, ab Aegyptiorum *Serapide* vix differre, et, cum vtriusque idem eſſet Numen, eadem poteſtas, atque exiſtimatio, huic illius nomen vere indi poſſe.

* Apud NONIVM in voce *Cepe* p. 201.

** De origine Idolol. Lib. I. cap. 13.

* *

CAPVT VII.

De Besa, Paamyle, Palmyte, et Sochari, Aegyptiorum Diis.

Besa, Deus Abydi in superiori Aegypto cultus, Numen est obscurum. §. 1. Paamyles quidam, a nonnullis Deus, ab aliis Sacrorum in Aegypto minister fuisse traditur. §. 2. Re ipsa Paamyles nomen erat Festi, quotannis in honorem Osiridis celebrati. §. 3. Erat Festum idem, quod etiam, Osiridis inuenti, aut renati, aut renouati, dici consueuerat. §. 4. Vox Aegyptiaca Paamyles subinnuit annuntiationem rei dulcis et iucundae. §. 5. Palmytes videtur fuisse cognomen Osiridis vel Solis, ipsi ex eo inditum, quod fructus ad maturitatem perduceret. §. 6. Socharis cognomen forte erat Isidis, significans, eam generationi hominum et animantium praesidere.

§. 1.

Besa, Deus Abydi in superiori Aegypto cultus, Numen est obscurum.

Superest nunc, vt de Numinibus Aegyptiorum nonnullis, obscurioribus, et quorum vix semel atque iterum mentio occurrit, pauca quaedam subiungamus. Primum inter illa locum concedimus *Besae*, Deo locali, qui tantum in aliqua Aegypti, aut vrbe, aut parte, colebatur. Notitiam eius debemus AMMIANO MARCELLINO, cuius haec sunt de eo verba Lib. XIX. p. 164. *Oppidum est Abydum, in Thebaidis parte situm extrema, hic Besae Dei localiter appellati Oraculum quondam futura pandebat, priscis circumiacentium regionum ceremoniis solitum coli.* Erat igitur Deus hicce Abydi localiter cultus, ibidemque Oraculum eius consuli solebat. Censet tamen * ISAACVS CASAVBONVS, sedem Dei huius fuisse etiam *Antinoum*, vel *Antinopolin*, vrbem conditam ab Hadriano, in honorem pueri, quem deperibat, cuiusque extincti memoriam ad seram posteritatem propagari enixe cupiebat. Arbitrabatur autem vir doctissimus, vrbi huic, a Deo illic culto,

* In notis ad SPARTIANI *Adrianum* c. 14.

to, nomen quondam fuisse *Besae*; sed ab Hadriano restauratam, pristinum cum nouo *Antinoi* nomine, commutasse. At hac de re, apud Scriptores veteres, qui tamen tum Abydi, tum Antinoi, mentionem persaepe faciunt, altum plane silentium. Adfert tamen pro se vir summus, testimonium PHOTII, vt qui in *Bibliotheca* Cod. CCLXXIX. p. 1596. de Helladio, Scriptore sua aetate non incelebri, referat: * *Erat natione Aegyptius, ciuitate Antinoi, vel vt de se ipse scribit, Besantinoi.* Cur HELLADIVS iste, *Antinoum* patriam suam appellauerit *Besantinoum*, ignoramus. Sed inter tot Scriptores, qui de vrbe hac, et occasione illius condendae, loquuntur, vnus tantum hicce, qui ducentis fere, post conditam *Antinoum* floruit, eam *Besantinoum* vocasse deprehenditur. Forsitan *Besae* cultus, qui olim Abydi in pretio fuerat, postea Antinoopoli renouatus est, eaque de causa HELLADIVS eam *Besantinoum* nuncupauit. Plura quae de *Besae* huius Numine dicam, non habeo. Ex indiciis tantum nonnullis colligere licet, Deum hunc in existimatione non exigua, apud Aegyptios fuisse. Passim enim in historia occurrunt viri Aegyptii, quibus ab eo nomen inditum fuisse videmus. In Monumentis Copticis BONIOVRII p. 10. memoratur aliquis *Abbas Bisa.* Neque dubito, quin *Abbas Bisarion*, de quo * in Apophthegmatibus Patrum legimus, nomen ex eodem fonte traxerit. Talia nomina, a Diis Aegyptiorum petita, etiam apud Christianos illius regionis diu in vsu perseuerasse, saepe in hoc nostro *Pantheo* monuimus. Alios eodem *Besae* nomine insignes CASAVBONVS obseruauit loco ante citato.

§. 2. Video a quibusdam in catalogum Deorum Aegyptiorum referri etiam aliquem *Paamylen.* De *Paamyles quidam, a nonnullis*

* In COTELERII *Monumentis Ecclesiae Graecae* To. I p. 611.

Deus, ab aliis Sacrorum Ministrer fuisse traditur.

De eo HESYCHIUS: Πααμύλης, αἰγύπτιος θεὸς Πριαπώδης. *Paamyles dicitur Numen aliquod Aegyptiorum Priapeium, vel Phallicum.* Cur Deus ille dicatur Priapeius, ex §. sequenti, melius intelligetur. Adfert ibidem Grammaticus ille, versum CRATINI, Comici iunioris; sed valde corruptum, ex quo tamen id colligi posse videtur; *Paamylen* et *Socharin* habitos fuisse pro Numinibus Aegyptiorum Priapeiis et Phallicis. Alii nomen hoc viri tantum alicuius Aegyptii fuisse contendunt. Eorum sententiam sic refert PLVTARCHVS de Iside et Osir. p. 355. *Prima autem epagomenarum die, Osirin natum aiunt, et simul cum eo vocem editam, quae indicaret, Dominum rerum omnium in lucem prodire. Alii Pamylen * quendam dicunt, cum Thebis e Templo Iouis aquatum exiisset, vocem audiisse, qua iuberetur proclamare, Osirin magnum regem et beneficum esse natum: ideoque eundem, Osiridem a Saturno sibi traditum, enutriuisse, et Sacra quoque Pamylia ei peragi, Phallephoriis, id est festis, in quibus veretri imago circumfertur, non dissimilia.* Hic igitur *Pamyles* non Deus est; sed quidam Templi Thebaei, et rerum sacrarum illic peractarum minister. Et tamen PLVTARCHVS, ex quorundam sententia refert, in eius honorem, festum diem, quem Aegyptii dixerunt *Paamylia*, celebrari consueuisse.

Re ipsa Paamyles, Festum erat, in Osiridis honorem quotannis celebrari solitum.

§. 3. Et hanc quidem veram illius nominis significationem fuisse, putauerim. *Paamylia*, vti loquuntur Graeci, vel *Paamyles*, Festum in Aegypto erat solenne, in *Osiridis* honorem quotannis concelebratum, quod verba PLVTARCHI modo adducta clare testantur. Equidem praeclarus hicce Scriptor significare videtur, Festo huic nomen fuisse *Paamyles*, vel *Paamyliorum*, eo quod in honorem

* Versio vulgata habet *quandam*, eique hoc loco fauet Textus graecus; sed eum corrigi debere, ostendi in Miscellan. Berolin. To. VII. p. 391. in notis.

rem *Paamyles* institutum fuerit. Et sane, sicut a *Libero* dicta *Liberalia*, a *Baccho Bacchanalia*, a *Vulcano Vulcanalia*, a *Termino Terminalia*, a *Quirino Quirinalia*, ita Graeci quidam sibi videntur esse imaginati, *Paamylia* festum, a *Paamyle* quopiam nomen traxisse. Verum PLVTARCHI verba graeca, ita etiam accipi possent, tanquam *Paamylia* in honorem ipsius *Osiridis*, siue *Solis*, in Aegypto celebrari consueuissent. Et profecto, quaecunque demum fuerit PLVTARCHI sententia, res ipsa ita se habuit. Meminit idem hicce Scriptor *Paamyliorum* alio quoque loco, vbi Sacra *Osiridis* explicat, in libro *de Osir.* p. 365. *Porro Paamyliorum festum agentes, quod, vti dixi, adhibito simulachro membri virilis celebratur, imaginem proponunt, ac circumferunt, cuius triplus est penis,* (ὃ τὸ αἰδοῖον τριπλάσιόν ἐστιν.) PLVTARCHVM vero loco isthoc de Osiride eiusque Sacris differere, adeoque ad eius Numen, *Paamylia* esse referenda, non negabit, quisquis locum inspicere, ac attente considerare dignatus fuerit. Forsitan his Aegyptiorum *Paamyliis* dissimilia non sunt, Sacra quaedam Persarum, in honorem *Mithrae*, id est *Solis* peragi solita, quorum Pseudo-DIONYSIVS *Areopagita* meminit Epistola VII. vbi scribit: * Καὶ εἰσέτι Μάγοι τὰ μνημόσυνα τοῦ τριπλασίου Μίθρου τελοῦσιν. *Magi etiamnum triplicis Mithrae*, id est Solis, *memoriam recolunt.* Nam Sacra *Mithrae* Persarum, etiam fuisse Phallica, ad significandam vim Solis prolificam et genitalem, Simulachrum Numinis huius, ** apud HYDIVM, *de relig. vet. Persar.* cap. IV. pag. 113. conspiciendum, satis docet. Ad Aegyptios vt redeam, Festum hocce eorum, quod *Paamylia* vocari testatur PLVTARCHVS, nisi me vehementer fallit opinio, tangit etiam HERODOTVS, vbi de solennitate quadam,

* Operum To. I. p. 774. fin. Edit. Corderii.

** Vide et LEONARDI AVGVSTINI Gemmas Part. II. num. 33.

dam, in honorem *Osiridis* instituta, hoc refert Lib. II. c. 48. *Reliqua vero in hoc Festo, in honorem Bacchi* (ita vocat *Osiridem*) *celebrato, Aegyptii eodem fere modo peragunt, quo Graeci, porcis exceptis. Sed loco phallorum, simulachra excogitarunt cubitalia, quae fidiculis tractae mouentur tanquam viuae. Has mulierculae circumferunt per pagos, mentula nutante, quae haud paulo maior est, reliquo corpore. Praecedit autem* in hac Pompa *tibia, eam vero sequuntur mulierculae, Bacchum* (Osiridem) *canentes. Cur vero simulachrum mentulam habeat tantae magnitudinis, et vnum hocce tantum in toto corpore membrum commoueat, perhibent fabulam sacram.* Habes hic Festum in honorem *Bacchi* celebratum, ita autem * HERODOTVS interpretatur *Osiridem:* et in Festo hoc phallum magnitudinis abnormis, quem PLVTARCHVS dixerat τριπλάσιον, *triplicem*, vt proinde dubio locus non sit, designari ab vtroque auctore, vnum idemque Festum, Aegyptiace *Paamylia* dictum, *Osiridi*que dicatum.

Erat Festum illud idem, quod etiam Osiridis inuenti, aut renati, vel renouati, dici consueuerat.

§. 4. Paucis nunc videamus, qualenam Festum *Paamyliorum* fuerit, quaque de causa, Aegyptii illud nomine hoc designauerint. Et primo quidem, quod ad indolem Festi huius attinet, ex iis, quae §. 3. hac de re obseruauimus, satis liquet, fuisse Phallicum, in quo nempe facultas naturae, aut potius Solis, ad rerum omnium generationem, multiplicationem, et conseruationem, in Symbolo, quod nobis non valde honestum videri potest, concelebrata fuerit. Cum vero de eo quoque constet, Sacerdotes celebritatem hanc, in honorem *Osiridis* instituisse, dubitare amplius non possum, *Paamyliorum* Festum fuisse illud ipsum, ** quod etiam *inuenti*, aut *renati Osiridis*, dicebatur. In eo populus alta voce clamabat: Εὑρήκαμεν, συγχαίρομεν. *Inuenimus iam,* (Osiridem) *et vna gaudemus.* Certe in fabula de *Paamyle*, Aegyptiaco-graeca, quam ex PLVTARCHO retulimus, §. 2. mentio fit clamoris, significantis, *Osiridem natum*, vel quod plane idem est, *inuentum esse.*

* Lib. II. c. 42.

** Plura de hoc Festo annotata fuere in *Miscellan. Berolin.* To. VII. p. 377. etc. 387. etc. et in hoc *Pantheo* Lib. II. c. VI. §. 8.

esse. Spectabat igitur negotium hoc ad *inuentum Osiridem*. Et in fabula eadem sermo quoque est de *aquatione*, tum temporis instituta, quae sane * in Festo *Osiridis inuenti*, magno cum gaudio peragebatur. Quod porro PLVTARCHVS de imagine *veretri tripli*, in Paamyliorum Festo, circumduci solita, commemorat, (vide §. 3.) id, si recte coniicio, *Tabula Bembina* eo loco, quo Festum Osiridis renati, vel inuenti, symbolice designatur, in aenigmate aliquo Aegyptio Sacerdotali, oculis nostris obiicit. Nam in ipsa Tabulae huius clausula, quam ** olim satis prolixe exposui, sub litera T. T. in Editione *Frisii* Amstelodamensi, effigies conspicitur *Hori*, vel *Harpocratis* tenelli, quasi recens nati, ac fasciis inuoluti, vtraque manu hastam tenentis, in cuius summitate *crux ansata* triplex effiсta est, hunc in modum. Monui autem *** antehac, ex obseruatione doctissimi LA CROZII, *crucem* illam *ansatam*, in Monumentis veterum Aegyptiorum toties occurrentem, nihil aliud esse, nisi *Phallum*, vel imaginem paulo obscuriorem veretri. Cumque videamus, crucem hanc, illa in effigie triplicari, an non in eo, *triplicem phallum* PLVTARCHI, Festo *Paamyliorum* proprium, agnoscere oportet?

Vox Aegyptiaca Paamyles, significat annuntiationem dulcem et bonam.

§. 5. Tentemus iam, num non vocem *Paamyles*, ex reliquiis linguae veteris Aegyptiacae explicare possimus, quod nobis loco *secundo* proposueramus. *Paamyles*, si HESYCHIO et PLVTARCHO fides, nomen fuit in Aegypto proprium, siue Dei, siue viri cuiuspiam, Sacrorum administri. Mihi vero, quod professus iam sum, nomen videtur fuisse solennitatis religiosae, magno cum gaudio in Aegypto celebratae. Ipsum nempe Festum *Osiridis inuenti*, aut *renati*, patrio sermone, Aegyptii dixerunt, vti mihi persuadeo, *Paamyles*: et sane PLVTARCHVS ipse Festum *Paamylia*, non semel commemorauit. Significauit autem *Paamyles*, Aegyptiacis literis scriptum ⲠⲀⲀⲘⲈϨⲞⲖϪ, *Paamehels*, vel ⲠⲀⲘⲈϨⲞⲖϪ, *Pamehels, diem bonae annuntiationis*, vel *annuntiationem bonam, vel* denique ⲠⲀⲘⲈ-ⲞⲨϨⲞⲖϪ, *Pame-uhols*, quod plane idem significat. Nimirum ⲀⲘⲈ, *ame*, Aegyptiorum sermone, vti autumo, significat *annuntiare, docere, ostendere*. Equidem fateor, in Coptorum libris, manu

* Vide *Miscellanea Berolin.* vbi supra p. 391.
** In *Miscell. Berolin.* loco cit. p. 373. 374. etc.
*** in hoc *Pantheo*, Lib. II. cap. VII. §. 6.

nu exaratis, et publice editis, semper legi ⲦⲀⲘⲈ, *Matth.* VIII. 4. *Apoc.* IV. 1. Sed sunt indicia, ex quibus non potui non colligere, antiquitus Aegyptios etiam dixisse et scripsisse ⲀⲘⲈ. Altera vox, ex qua nomen illud Aegyptiacum compositum esse auguror, ϨⲞⲖϪ, *hols*, innuit *dulce* et *iucundum*, *Rom.* XVI. 18. *Iacobi.* III. 11. 12. Erit igitur *Pame-hels*, *annuntiatio*, vel *Paame-hels*, *dies bonum annuntians*, cui denominationi egregie respondet, quod in Festo illo populus exclamabat, Εὑρήκαμεν, συγχαίρομεν, *Inuenimus*, quod quaerebamus, *et nunc omnes vna gaudemus*. Cur vero in hoc Festo, Phallus et triplex quidem, circumferri olim soleret, haec sine dubio ratio fuit, quod in eo venerarentur Solem, qui ad hemisphaerium nostrum rediens, principia omnigenae fertilitatis secum veheret, et secutura aliquanto post incrementa Niliaca, e longinquo ostenderet, ac certo polliceretur. Hinc in illo Festo descendere solebant aquatum, dulcem aquam Niliacam hausturi, quod monuimus §. 4. Simile fere Festum etiam hodie celebrant Christiani in Aegypto, Die XXV. Mensis *Phamenoth*, qui respondet Diei XXI. nostri *Martii*, quo Sol aequinoctium vernum peragere solet. Dies enim ille, in Canone lectionum S. Scripturae, singulis diebus Dominicis, et Festis, in Ecclesia Coptica, assignatarum, quem ex Codice IV. Euangeliorum Coptico, et longe vetustissimo, Bibliothecae regiae Parisiensis, olim descripsi, dicitur ⲠⲒϢⲈⲚⲚⲞⲨϤⲒ, quasi dicas *diem* Εὐαγγελίου, id enim vox Aegyptiaca sonat, vel *nuntii boni et exoptati*. Nam ab illo die, * olim multi, sicut et hodie, initia repetebant incrementi Nilotici.

Palmytes videtur fuisse cognomen Osiridis, vel Solis, fructus nempe ad maturitatem perducentis.

§. 6. A *Paamyles* nomine non multum recedit *Palmytes*, quomodo Numen aliquod Aegyptium appellatum fuisse, HESYCHIUS docet. Verba eius sunt: Παλμύτης, αἰγύπτιος θεός. *Palmytes est Deus aliquis Aegyptius.* Plura de Numine isthoc, si aliquod fuit, scire datum nobis non est. Effecisse hoc videtur, vt SALMASIUS dubitaret, esset haec genuina et vera in Lexico Hesychiano, istius vocis lectio. Ita enim ad DOSIADAE *Aram primam* commentatur: ** *Sequitur apud Hesychium* Παλμύτης αἰγύπτιος θεός, *sed perperam*, pro Παμύλης, *vt alibi dicemus*. An vero fidem datam, se ea de re alibi dicturum, liberauerit vir magnus, hactenus ignoro. Ego emendationi huic Salmasianae, multum et pertinaciter refragari

* Vide *Pantheon* nostrum Lib. II. cap. II. §. 7.
** In THO. CRENII *Musto Philol.* To. II. p. 200.

gari nolim. Nam etſi vocem Παaμύλης, iam interpretatus antea fuerit HESYCHIVS, quod emendationi huic videtur obſtare, fieri tamen facile potuit, vt Grammaticus ille, vocem in Collectaneis ſuis corrupte ſcriptam, ex iis deprauate repetierit, quod in eius Lexico alias non ſemel factum fuiſſe, quiuis haud obeſae naris, facile ſubodorabitur. Nihil vero facilius, quam vt Λ in Α transeat, adeoque ex ΠΑΛΜΥΤΗΣ enaſcatur ΠΑΑΜΥΤΗΣ. Quem errorem in voce ignota, barbarica, Aegyptiaca, tanto facilius committere potuit HESYCHIVS. Fatendum tamen, coniecturam Salmaſianam, etſi non exiguam veri ſpeciem prae ſe ferat, non penitus certam eſſe. Nam HESYCHIVS duas has voces Παaμύλης, et Παλμύτης, ceu voces diſtinctas, in Lexicon ſuum ſeparatim retulit. Et vna non minus quam altera, typum prae ſe fert dictionis Aegyptiacae. Suſpicatus ergo ſum, *Palmyten* Aegyptiis ſubinnuiſſe Numen, fructibus praefectum, quod illos ad maturitatem perducere crederetur. ϩⲱⲗⲉⲙ, *holem*, certe in lingua gentis illius *accelerare* ſignificat, ⲟⲩⲧⲁϩ, *utah*, autem dicitur *fructus*, ex quo conficitur, Ⲡ-ϩⲱⲗⲉⲙ-ⲟⲩⲧⲁϩ, *P-holem-utah*, eum deſignare, qui *fructus accelerat*, maturitatem eorum procurat, eosque breui ad perfectionem deducit. Soli hoc egregie conuenire, nemo eſt, qui non intelligat. Videtur itaque cognomen apud Aegyptios fuiſſe *Oſiridis*, ipſi in hymnis Sacris tribui ſolitum, quemadmodum et STATIVS Lib. I. *Thebaid.* in fine *Oſiridem* dixit *frugiferum*. Id vero Aegyptiace non incommode diceretur *Palmuta*.

§. 7. In verbis CRATINI, quorum feci mentionem §. 2, *Paamylae* iungitur *Socharis*, tanquam Aegyptiorum Numen, eiuſdem indolis, id eſt Phallicum. Verba eius, quamuis inſigniter corrupta, haec apud HESYCHIVM extant, in voce Παaμύλης. Ὡς σφοδρῶς ἡ Αἰγυπτιώδης σίχαρις Παaμύλης. Niſi vox Σόχαρις ſit corrupta, qua de re nihil temere affirmauerim, veroſimile eſt, latere in ea nomen Dei alicuius Aegyptii, aut Deae, cuius, ſicuti Paamylae, Sacra videntur fuiſſe Phallica. Quod ſi Numen illud ab Aegyptiis habitum fuerit generis maſculini, crediderim a *Pane* Aegyptiorum, ſiue *Mendete*, parum fuiſſe diuerſum. *Socharis* certe et *Mendes*, mihi idem ſignificare videntur. Nam *Mendes* Aegyptiorum filiis proprie ſonuiſſe *valde prolificum et foecundum*, eoque nomine deſignatum fuiſſe *Solem omnia inſeminantem*, ſupra docuimus, Lib. II. c. VII.

Socharis cognomen forte erat Iſidis, ſignificans, eam generationi hominum et animantium praeſidere.

§. 7.

§. 7. 9. Neque aliud quid *Socharis* significasse mihi videtur. Etenim ⲥⲟ, vel ⲥⲱ, *So*, Nili accolae dicebant *φυτεύειν*, *plantare*, *seminare*, *generare*. Iisdem porro ⲁⲣⲉϩ, *areh*, est *custodire*, vnde in propatulo est, ⲥⲟ-ⲁⲣⲉϩ, *So-areh*, et inserta, quod a Graecis in efferendis vocabulis peregrinis saepe fit, adspiratione, *Sochare*, innuere *custodem generationis*, et *seminationis*. Vel posset vox illa quoque explicari ⲥⲟ-ⲁⲣⲓ, *So-ari*, quod Graeci pronuntiarunt *Sochari*, idque significat *auctorem* et *causam generationis*, quod nomen Aegyptii *Planetae* quoque *Martis* indiderunt. Vide Lib. III. cap. VI. §. 4. Suspicari ergo procliue est, fuisse *Socharis* cognomen, aut forte etiam Epitheton, in hymnis Aegyptiorum Sacris, *Soli* tributum. Quod si vero Socharis nomen fuerit, generis foeminini, existimarem, cognomen illud fuisse *Isidis*, siue *Lunae*. Nam et illa generationis corporum in mundo, causa credebatur atque custos, quod multis persecuti sumus Lib. III. cap. I. §. 4. Operae quoque pretium est, hic obseruasse, * ϣⲁⲓⲣⲓ, *Sairi*, lingua Aegyptiorum dici *κοιτὴν*, *concubitum*. Hinc enim patescit, ⲥⲁ-ϣⲁⲓⲣⲓ, *Sa-schairi*, vel Σαχαΐρι, *Sa-chairi*, (vnde Graeci fecerunt *Socharin*) explicari recte posse eam, *quae concubitui praeest*, vel quae homines et animalia, ad multiplicandum genus suum, occulta vi impellit. Hoc Lunae etiam tribuerunt veteres Aegyptii, ideoque ** *ad res amatorias Lunam inuocabant: et iis rebus praeesse Isidem*, *Eudoxus*, Scriptor peruetustus, *affirmat*. De *Iside* nempe, siue *Luna*, id crediderunt Aegyptii, quod de *Venere* Romanorum LVCRETIVS canit in principio Operis de rerum Natura.

Alma Venus Coeli subterlabentia signa
Quae mare nauigerum, quae terras frugiferentes
Concelebras: per te quoniam genus omne animantum
Concipitur, visitque exortum lumina Solis.

Et post versus plures interiectos:

Denique per maria, ac montes, fluuiosque rapaces,
Frundiferasque domos auium, camposque virentes,
Omnibus incutiens blandum per pectora amorem
Efficis, vt cupide generatim secla propagent.

Id vero Aegyptiis significasse *Socharin* arbitror.

* Vide supra Lib. IV. cap. III. §. 11.
** PLVTARCHVS de Iside p. 372.

Sacrificiorum origo. v. Cogit. de orig. cult. taur.

Baillet. 1.208.

Plut. om. 1. 84.